

DZIENNIK URZĘDOWY WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Wrocław, dnia 1 marca 2010 r.

Nr 38

TREŚĆ:

Poz.:

UCHWAŁY RAD MIEJSKICH

- 523** – Rady Miejskiej w Bolkowie nr XLII/296/10 z dnia 29 stycznia 2010 r. w sprawie przyjęcia Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Bolków na lata 2010–2013 3816
- 524** – Rady Miejskiej w Bystrzycy Kłodzkiej nr L/435/09 z dnia 18 grudnia 2009 r. o zmianie uchwały w sprawie świadczeń pomocy społecznej 3906
- 525** – Rady Miejskiej w Chocianowie nr XLVI/269/2009 z dnia 29 grudnia 2009 r. w sprawie określenia zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków znajdujących się na terenie gminy Chocianów 3910
- 526** – Rady Miejskiej w Miliczu nr XLIII/242/10 z dnia 12 lutego 2010 r. w sprawie utworzenia odrębnego obwodu głosowania 3916

UCHWAŁY RAD GMIN

- 527** – Rady Gminy Chojnów nr XLIII/252/2009 z dnia 18 grudnia 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu działek nr 389/1 i 389/2, obręb Konradówka 3917
- 528** – Rady Gminy Mysłakowice nr 289/XXXVIII z dnia 29 grudnia 2009 r. w sprawie określenia miesięcznej odpłatności za korzystanie z przedszkoli finansowanych z budżetu Gminy Mysłakowice 3926
- 529** – Rady Gminy Oleśnica nr XLVI/215/10 z dnia 16 lutego 2010 r. zmieniająca uchwałę nr XLIII/199/09 z dnia 22 grudnia 2009 r. w sprawie trybu udzielania i rozliczania dotacji dla niepublicznych przedszkoli oraz niepublicznych innych form wychowania przedszkolnego działających na terenie Gminy Oleśnica prowadzonych przez osoby fizyczne lub osoby prawne inne niż jednostka samorządu terytorialnego 3926
- 530** – Rady Gminy Oława nr XLVIII/315/2009 z dnia 27 listopada 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie wsi Stanowice w gminie Oława 3930
- 531** – Rady Gminy Oława nr XLIII/316/2009 z dnia 27 listopada 2009 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie wsi Godzikowice w gminie Oława zatwierdzonego uchwałą nr XLII/404/2006 Rady Gminy Oława z dnia 28 kwietnia 2006 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie wsi Godzikowice w gminie Oława 3937
- 532** – Rady Gminy Świdnica nr LX/489/2010 z dnia 12 lutego 2010 r. w sprawie określenia trybu udzielenia i rozliczenia dotacji z budżetu Gminy Świdnica dla niepublicznych przedszkoli i innych form wychowania przedszkolnego oraz trybu i zakresu kontroli jej wykorzystania 3940

UCHWAŁA BUDŻETOWA

- 533** – Rady Miejskiej Dzierżoniowa nr LII/320/09 z dnia 28 grudnia 2009 r. w sprawie budżetu na 2010 rok 3946

WYROK SĄDU ADMINISTRACYJNEGO

- 534** – nr IV SA/Wr 300/09 z dnia 5 listopada 2009 r. wydany po rozpoznaniu sprawy ze skargi Wojewody Dolnośląskiego na uchwałę Rady Gminy w Kamieńcu Ząbkowickim z dnia 27 marca 2009 r. nr XXX/140/09 w przedmiocie ustalenia regulaminu wynagradzania oraz wysokości i warunków przyznawania dodatku mieszkaniowego dla nauczycieli szkół i przedszkoli 3979

ROZSTRZYGNIĘCIE NADZORCZE

- 535** – Wojewody Dolnośląskiego nr NK.II.MM2.0911-6/10-1 z dnia 2 lutego 2010 r. stwierdzające nieważność w części uchwały nr 289/XXXVIII/09 Rady Gminy Mysłakowice z dnia 29 grudnia 2009 r., w sprawie określenia miesięcznej odpłatności za korzystanie z przedszkoli finansowanych z budżetu Gminy Mysłakowice 3983

OBWIESZCZENIE

- 536** – Wojewody Dolnośląskiego z dnia 22 lutego 2010 r. o sprostowaniu błędu w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego Nr 34 z dnia 4 kwietnia 2003 r. pod poz. 884 3985

523

**UCHWAŁA NR XLII/296/10
RADY MIEJSKIEJ W BOLKOWIE**

z dnia 29 stycznia 2010 r.

w sprawie przyjęcia Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Bolków na lata 2010–2013

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.), po zaopiniowaniu projektu Programu przez Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu, Rada Miejska w Bolkowie uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bolków na lata 2010–2013 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Bolkowa.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Przewodniczący Rady:
Marek Janas

**Załącznik nr 1 do uchwały nr XLII/
/296/10 Rady Miejskiej w Bolkowie
z dnia 29 stycznia 2010 r.**

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BOLKÓW NA LATA 2010–2013

1. WSTĘP

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. Zgodnie z brzmieniem art. 7 ust. 1 pkt 1 i 9 *ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.)*, „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy m.in.: ładu przestrzennego (...), kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Wszelkie działania związane z rozwojem gminy muszą opierać się przede wszystkim na jej zasobach i walorach. Procesy rozwojowe powinny zachodzić przy zapewnieniu warunków trwania i wzbogacania materialnego dziedzictwa kulturowego. Zasoby regionalnego dziedzictwa kulturowego są zasadniczym czynnikiem wpływającym na kształtowanie się tożsamości regionalnej a jednocześnie stanowią o atrakcyjności krajobrazowej i ekonomicznej regionu. Mają szansę stać się bazą w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości lokalnej. Podniesienie jakości warunków życia jest bezpośrednio związane z jakością przestrzeni kulturowej gminy.

Znajdujące się na obszarze Gminy Bolków dobra kultury będą nabierały, w miarę upływu czasu, jeszcze większej wartości historycznej. Obiekty te będą również ulegały dalszej dewastacji technicznej,

jeżeli nie podejmie się odpowiednich działań w celu utrzymania ich należytego stanu lub rekonstrukcji niektórych z nich. Rozwiązanie tego problemu będzie wymagało skoordynowania działań administracji rządowej i samorządowej.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych gminy, natomiast celem jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami.

2. PODSTAWY PRAWNE OPRAWOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BOLKÓW

Podstawą prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami są przepisy *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.)*, która wprowadziła obowiązek sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne programów opieki nad zabytkami.

Zgodnie z art. 87 ust. ww. ustawy zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Gminny program opieki nad zabytkami podlega uchwaleniu przez radę gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków oraz ogłoszeniu w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy określa cele programów, którymi są w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej mówi:

Rozdział I, art. 5.- Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

– art. 6. ust. 1 – Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

– Rozdział II, art. 86 – Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

Ochrona dziedzictwa kulturowego jest zatem jedną z najważniejszych powinności Państwa, a poprzez przepisy niższego rzędu, winna być realizowana przez jednostki prawne i nieposiadające osobowości prawnej oraz przez wszystkich obywateli Rzeczypospolitej Polskiej.

3.1. Uregulowania formalno-prawne

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) jest podstawą prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. W rozdziale 1, art. 1 ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

Ustawa w art. 3 pkt 1 definiuje zabytek jako „nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”

Art. 3 definiuje piętnaście pojęć użytych w ustawie, m.in.:

- zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości;
- zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych;
- zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

- historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- krajobraz kulturowy – przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

Art. 4 ustawy stwierdza, że ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrole stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 ustawy stwierdza, że opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;

W myśl art. 6 ustawy opiece i ochronie podlegają, bez względu na stan zachowania, zabytki nieruchome, będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi i ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

a także zabytki ruchome będące w szczególności :

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi,
- wytworami techniki,
- materiałami bibliotecznymi,
- wytworami sztuki ludowej oraz rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami
- relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie ustawodawczej mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7 ustawy wylicza formy ochrony zabytków, do których należą:

- wpis do rejestru zabytków;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Rejestr zabytków, dla zabytków znajdujących się na terenie województwa, prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.

Zgodnie z art. 9 ustawy do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków informacje o wpisie zabytku nieruchomego do rejestru ogłasza się w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Zgodnie z art. 10 ustawy do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 lutego 2004 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 124, poz. 1305) określa sposób prowadzenia rejestru oraz ewidencji zabytków.

Na podstawie przepisu art. 15 ustawy Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice.

Zgodnie z art. 16 ustawy rada gminy, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Art. 19 bezpośrednio odnosi się do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w których uwzględnić należy w szczególności ochronę:

- zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- innym zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- parków kulturowych.

W dokumentach tych ustala się także, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

3.2. Zabytek i opieka nad nim w przepisach niektórych ustaw

3.2.1. Art. 7, ust. 1 *ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.)* stwierdza, że ustawowym zadaniem samorządów jest podejmowanie działań w zakresie kultury i ochrony zabytków:

„Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy.

W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

- 1) ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej,
- 9) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,**
- 10) kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,
- 12) zieleni gminnej i zadrzewień,
- 18) promocji gminy,
- 19) współpracy z organizacjami pozarządowymi, (...)”

Zarówno pkt 9, *stricte* mówiący o ochronie zabytków, jak również pozostałe, dotyczące ochrony środowiska, przyrody, turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień a także promocji gminy, mogą mieścić w sobie całe ogromne *spectrum* dotyczące szeroko pojętej ochrony zabytków oraz pozwalają na nawiązanie formalnej współpracy z organizacjami, mającymi zapisaną w swym statucie opiekę nad zabytkiem.

3.2.2. W *ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150, t.j.)* kilkakrotnie występują pojęcia związane z ochroną zabytków. Przywołane one są w następujących kontekstach:

w **art. 41 ust. 2** napisano, iż prognoza oddziaływania na środowisko, sporządzana przez organ administracji przy okazji opracowywania polityk, strategii, planów lub programów w dziedzinach wymienionych w art. 40, powinna „określać, analizować i oceniać przewidywane znaczące oddziaływania, w tym oddziaływania bezpośrednie, pośrednie, wtórne, skumulowane, krótkoterminowe, średnioterminowe i długoterminowe, stałe i chwilowe oraz pozytywne i negatywne, na środowisko, a w szczególności na:

(...)lit. k: zabytki – z uwzględnieniem zależności między tymi elementami środowiska i między oddziaływaniami na te elementy.”

również w przypadku odstąpienia przez organ administracji od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia: (...)

pkt. 3: „cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko, w szczególności:

a) obszary o szczególnych właściwościach naturalnych lub **posiadające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego** wrażliwe na oddziaływania, istniejące przekroczenia standardów jakości środowiska lub intensywne wykorzystywanie terenu,

b) formy ochrony przyrody oraz obszary podlegające ochronie zgodnie z prawem międzynarodowym”.

art. 47 ustawy wprost mówi, co winno być analizowane oraz oceniane podczas postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, wymieniając w punkcie 1. bezpośredni i pośredni wpływ danego przedsięwzięcia na: (...) lit.c) „**zabytki.**”

dla ochrony zabytków, w kontekście *ustawy Prawo ochrony środowiska*, niezwykle istotne są przepisy **art. 51 i 52** dotyczące przedsięwzięć wymagających sporządzenia „raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko”. Art. 51 mówi, m.in. o „planowanych przedsięwzięciach mogących znacząco oddziaływać na środowisko”.

Dla ochrony dziedzictwa kulturowego przepis ten jest niezwykle istotny w kontekście budowy wież telefonii komórkowej oraz stosunkowo nowej inicjatywy, jaką jest budowa farm wiatrowych i ich oddziaływanie na krajobraz kulturowy. Dlatego też należy wziąć pod uwagę art. 52 ustawy, bezpośrednio wiążący się z art. 51, precyzujący zawartość „raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko”: w ust. 1 pkt 2 lit. a napisano, iż raport ów winien zawierać „opis istniejących w sąsiedztwie lub w bezpośrednim zasięgu oddziaływania planowanego przedsięwzięcia zabytków chronionych na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”; w pkt 5 uzasadnienie wybranego przez wnioskodawcę wariantu, ze wskazaniem jego oddziaływania na środowisko, w szczególności na: (...) lit. d) zabytki i krajobraz kulturowy, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków.

Tu bardzo istotne jest przywołanie nie tylko zabytków wpisanych do rejestru, ale też objętych ewidencją oraz pojęcie krajobrazu kulturowego, które to pojęcie zdefiniowane jest w art. 3 pkt. 14 *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zmianami)*: „krajobraz kulturowy – przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.”

Omawiana ustawa dość precyzyjnie zawęża zakres koniecznych działań, dotyczących ochrony zabytków, wymieniając w art. 52 ust. 1 tak istotne przedsięwzięcie, jakim jest budowa dróg, mogące znacząco oddziaływać na środowisko, mówiąc w pkt. 7a, iż „raport” winien określać założenia do:

„ – ratowniczych badań zidentyfikowanych zabytków znajdujących się na obszarze planowanego przedsięwzięcia, odkrywanych w trakcie robót budowlanych,

– programu zabezpieczenia istniejących zabytków przed negatywnym oddziaływaniem planowanego przedsięwzięcia oraz ochrony krajobrazu kulturowego,

b) analizę i ocenę możliwych zagrożeń i szkód dla **zabytków chronionych na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w szczególności zabytków archeologicznych**, w obrębie terenu, na którym ma być realizowane przedsięwzięcie”.

3.2.3. Kolejną ważną ustawą odnoszącą się do ochrony zabytków jest *ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717, z późn. zm.)*.

Rozdział 1, art. 1 ust. 2 pkt. 4 ogólnie mówi o uwzględnianiu w planowaniu przestrzennym wymagań „ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”. Kolejne artykuły precyzują, co winno być uwzględniane podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla gminy, mówiąc w art. 10 ust. 1 pkt. 3 i 4, iż uwzględniać należy uwarunkowania wynikające z: (...) „3) stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego; 4) stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”.

Studium winno również określać (art. 10 ust. 2):

„(...) 3) obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk;

4) obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”.

Podobne zasady określone są w **art. 15** dotyczącym sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego. Wyznaczanie obszarów chronionych odbywa się poprzez określenie, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, granic stref ochrony konserwatorskiej, oznaczonych literami: A, B, E, K, OW, W (opracowanych w 1985 r. przez Michała Witwickiego reprezentującego Zespół Ekspertów Międzyresortowej Komisji ds. Rewaloryzacji Miast i Zespołów Staromiejskich).

W ustawie pojawia się pojęcie „krajobraz kulturowy” i należy rozumieć je w sposób określony w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jako „przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.”

W art. 11 i 17 istotne jest nałożenie na wójtów obowiązków zarówno zawiadomienia m.in. wojewódzkiego konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studiów, planów zagospodarowania przestrzennego i występowania o opinie i wnioski, jak również opiniowania (studia) lub uzgadniania w trybie art. 106 *Kodeksu postępowania administracyjnego* (plany).

Ponieważ plan miejscowy, w przeciwieństwie do studium uwarunkowań... jest aktem prawa miejscowego, jest on niezwykle ważnym dokumentem na szczeblu lokalnym, bezpośrednio dotyczącym miejscowej społeczności, nakładającym obowiązki, określającym działania konieczne i dopuszczalne, zatem winien dość szczegółowo odnosić się do wszelkich działań inwestycyjnych, mogących mieć wpływ na zabytki i krajobraz kulturowy. **Art. 8 ustawy** dopuszcza możliwość powołania przez wójta gminnej komisji urbanistyczno – architektonicznej, jako organu doradczego, składającej się z „osób o wykształceniu i przygotowaniu fachowym związanym bezpośrednio z teorią i praktyką planowania przestrzennego, w tym co najmniej w połowie z osób rekomendowanych przez branżowe stowarzyszenia i samorządy zawodowe.” Wskazane jest, aby ład przestrzenny, uwzględniający środowisko kulturowe, był bardziej restrykcyjnie ustanawiany.

Dużym problemem jest indywidualne budownictwo mieszkaniowe, dotyczące zwłaszcza obszarów wiejskich a konkretnie zabudowy uzupełniającej historyczną zabudowę lub powstającej na wydzielonych wśród historycznych siedlisk działkach. Wskazane jest zatem opracowanie sztywnych zasad (wzorem krajów unijnych, takich, jak Austria, Niemcy, Wielka Brytania), określających takie parametry zabudowy, jak:

- obowiązująca linia zabudowy
- minimalna i maksymalna wielkość budynku
- typ dachu, kąt nachylenia połaci dachowych
- typ ogrodzeń posesji
- zakaz stosowania elementów obcych historycznej architekturze: „dworków polskich”, kolumn i słupów o przekroju koła lub owalu, ukośnych przypór, sidingu, budynków z bali drewnianych, okien bez podziałów, wież, baszt.

Można dopuścić pewną dowolność, lecz na osiedlach, tworzonych poza historycznym siedliskiem wsi. Przy planowaniu takich osiedli należy bezwzględnie wymagać zaprojektowania tzw. części wspólnych, publicznych, jakimi są nawsia. Nowa zabudowa w żadnym wypadku nie może niszczyć dominant, jakimi na wsi są wieże kościelne.

Godne rozważenia jest więc opracowanie w Gminie kilku wariantów dopuszczalnych typów zabudowy mieszkaniowej oraz innego rodzaju tak, aby zaprowadzić dyscyplinę w kształtowaniu ładu przestrzennego, gdyż przestrzeń, niejednokrotnie będąca przedmiotem podziwu i zachwyty Polaków za granicą, jest własnością publiczną. Właściwie kształtowany krajobraz kulturowy, podkreślający tradycyjne lokalne cechy, jest wizytówką regionu i podstawowym kryterium wyboru dla potencjalnego turysty.

3.2.4. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. 2006 r. Nr 156, poz. 1118, t.j.) traktuje zabytki w sposób szczególny, podkreślając w art. 5 ust. 1 pkt. 7, iż obiekt budowlany należy projektować i budować, zapewniając: „ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską”.

W art. 29, 30, 31, 39 wymienione są rodzaje czynności w procesie budowlanym, również w kontekście:

- obiektów wpisanych do rejestru zabytków (art. 9, art. 29 ust. 2 pkt. 1 i 6, art. 30 ust. 1 pkt. 3 lit a, art. 31 ust. 1 pkt. 1 i 2, art. 39 ust. 1 i 2, art. 67 ust. 2)
- znajdujących się na obszarze wpisanym do rejestru zabytków (art. 9, art. 39 ust. 1)
- obiektów i obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 9, art. 39 ust. 3, art. 67 ust. 3)
- zabytków (art. 31 ust. 1 pkt. 2, art. 71 ust. 5 pkt. 3 lit. b) – w tym przypadku zapewne chodzi o pojęcie „zabytek” w rozumieniu ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, które (art. 3) oznacza „nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”, w powiązaniu z art. 7, mówiącym o formach ochrony zabytków poprzez:
  - „1) wpis do rejestru zabytków;
  - 2) uznanie za pomnik historii;
  - 3) utworzenie parku kulturowego;
  - 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.”

W przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków wymagane jest uzyskanie pozwolenia na budowę na remont tych obiektów, ich rozbiórkę (ale dopiero po skreśleniu obiektu z rejestru zabytków przez Generalnego Konserwatora Zabytków); podobnie jest w przypadku chęci zainstalowania na takim obiekcie tablic i urządzeń reklamowych. **Art. 39 ust. 1** nakazuje wprost wymóg uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków **przed** wydaniem pozwolenia na budowę.

Od 1 stycznia 2009 r. obowiązują przepisy, dodane do art. 5, nakładające obowiązek ustalenia, w formie świadectwa charakterystyki energetycznej, jego charakterystyki energetycznej, lecz przepis ten

nie będzie stosowany do budynków „podlegających ochronie na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”.

3.2.5. W ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. Nr 115, poz. 741) w art. 6 określono, co jest celem publicznym w rozumieniu ustawy. Jednym z celów jest wymieniona w pkt. 5 „opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”. Kolejne artykuły precyzują, jakie działania wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Są to:

- w art. 13 ust. 4: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa (tu wyjątkiem są nieruchomości będące we władaniu ANR) lub jednostki samorządu terytorialnego oraz wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych do spółek;
- podział nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków.

Ponadto:

- w art. 29 ust. 2 dopuszczono możliwość nałożenia na nabywcę nieruchomości gruntowej, oddawanej w użytkowanie wieczyste, obowiązku odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych. Obowiązek ten zapisuje się w umowie;
- zgodnie z art. 45 ust. 2a taki sam obowiązek można nałożyć w decyzji o ustanowieniu trwałego zarządu.

Przepisy te są zbieżne z art. 26 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, z tym, że w ust. 1 napisano o sprzedaży, zamianie, darowiznie i dzierżawie.

Ważne dla właściciela zabytku i zarządcy nieruchomości będącej w trwałym zarządzie są:

- art. 68 ust. 3 mówiący o obniżce o 50% ceny nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków, chociaż dopuszczono tu także możliwość podwyższenia lub obniżenia tej bonifikaty
- art. 84 ust. 4 mówiący o obniżce o 50% opłat z tytułu trwałego zarządu, która to bonifikata również może być podwyższona lub obniżona.

Zgodnie z art. 109 ust. 1 pkt. 4 Gminie przysługuje prawo pierwokupu w przypadku sprzedaży „nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości.” „Przejmowanie” nieruchomości zabytkowych przez Gminę, jakie ma miejsce na terenie działania legnickiej delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków, o którym jest ona informowana, dotyczy właściwie tylko zabytkowych parków, którymi dotychczas zarządzała ANR.

3.2.6. W ustawie o dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880) terminy „zabytek” i „rejestr zabytków” wymieniane są w artykułach:

- art. 5, będącym słowniczkiem do ustawy, gdzie określenie „tereny zieleni” oznacza „tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie
- z nimi związanymi, pokryte roślinnością, znajdujące się w granicach
- wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne,
- zdrowotne lub osłonowe, a w szczególności parki, zieleńce, promenady,
- bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe
- oraz cmentarze, a także zieleń towarzyszącą ulicom, placom, zabytkowym
- fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom oraz obiektom kolejowymi przemysłowym”
- art. 83 ust. 2 mówiącym, iż zezwolenie na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków wydaje wojewódzki konserwator zabytków; dotyczy to również drzew owocowych (ust. 6 pkt. 2)
- art. 86 ust. 1 pkt. 3, gdzie napisano, iż nie pobiera się opłat za usunięcie drzew, ale tylko wtedy, gdy „usunięcie jest związane z odnową i pielęgnacją drzew rosnących na terenie nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków”; w przeciwnym wypadku opłata jest o 100% wyższa od opłat ustalonych w art. 85.

Ustawodawca posłużył się również pojęciem „wartości historycznych”, „kulturowych”, które są jednym z czynników ważnych przy tworzeniu parków krajobrazowych, zespołów przyrodniczo – krajobrazowych, ustanawianiu pomników przyrody i innych czynnościach.

3.2.7. Zgodnie z art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2001 r. Nr 13, poz. 123, t.j.) „prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym”, natomiast państwo, jako mecenas, wspiera tę działalność, a minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może wspomóc finansowo realizację planowanych na dany rok zadań (art. 1).

„Sprawowanie opieki nad zabytkami” jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury, wymienionych w art. 32 ust. 1. Ustawa i w tym względzie jest zbieżna z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w art. 3 – słowniczku do tej ustawy, znajduje się hasło z definicją: „instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucja kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami”

Zatem szeroko pojęta opieka nad zabytkami niekoniecznie musi oznaczać bezpośrednie czynności przy zabytku, ale również gromadzenie wiedzy o zabytkach, jej udostępnianie poprzez np. organizację

wystaw, edukację społeczeństwa dotyczącą ochrony zabytków, uświadomienie istnienia odziedziczonych po dawnych mieszkańcach dóbr kultury, uwrażliwienie na wyjątkowy charakter tego dziedzictwa.

3.3. Nadzór nad ochroną zabytków. Organy ochrony zabytków

Art. 89 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stwierdza, że organami ochrony zabytków są:

- minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Art. 90 ustawy stanowi, że Generalny Konserwator Zabytków jest sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Do zadań wykonywanych przez Generalnego Konserwatora Zabytków należy w szczególności:

- opracowywanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz z koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju;
- podejmowanie działań związanych z wspieraniem rozwoju regionalnego i realizacją kontraktów wojewódzkich w sprawach opieki nad zabytkami;
- prowadzenie krajowej ewidencji zabytków i krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
- wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych;
- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie przestrzegania oraz stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- sprawowanie nadzoru nad działalnością wojewódzkich konserwatorów zabytków;
- promowanie badań naukowych w zakresie konserwacji zabytków;
- organizowanie szkoleń dla służb konserwatorskich;
- organizowanie konkursów promujących opiekę nad zabytkami, w tym przyznawanie wyróżnień, nagród pieniężnych lub rzeczowych;
- opiniowanie wniosków o nadanie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”;
- współpraca z organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków;
- organizowanie szkoleń w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- podejmowanie działań dotyczących troski o zabytki związane z historią Polski, pozostające poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 91 ustawy mówi, że do zadań wykonywanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków należy w szczególności:

- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- sporządzanie w ramach przyznaných środków budżetowych planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie;
- wydawanie zgodnie z właściwością decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych;
- sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych;
- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- opracowywanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów;
- upowszechnianie wiedzy o zabytkach;
- współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków.

W przepisie art. 97 ustawy napisano, że przy ministrze właściwym do spraw kultury i dziedzictwa narodowego działa Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniodawczo-doradczy w sprawach realizacji polityki Rady Ministrów w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Do zadań Rady Ochrony Zabytków należy wydawanie opinii w sprawach dotyczących w szczególności:

- założeń do projektu krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i projektu tego programu;
- oceny realizacji zadań wynikających z koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w odniesieniu do zabytków;
- ochrony pomników historii;

- projektów aktów prawnych dotyczących ochrony zabytków i opieki
- nad zabytkami.

Zgodnie z art. 98 przy Generalnym Konserwatorze Zabytków działa Główna Komisja Konserwatorska jako organ opiniodawczy do spraw działań konserwatorskich podejmowanych przy zabytkach.

Na podstawie art. 99 przy wojewódzkim konserwatorze zabytków działa Wojewódzka Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniotwórczy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

W dniu 3 października 2006 r. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego wydał zarządzenie nr 28, na podstawie którego powołany został Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków i wraz z ośrodkami regionalnymi zajmuje się problematyką rozpoznawania, dokumentacji i ochrony dziedzictwa kulturowego. Co istotne, KOBiDZ „realizuje swoje zadania we współpracy ze służbami konserwatorskimi, a także (m.in.): z jednostkami samorządu terytorialnego”.

Dla Dolnego Śląska powołany został Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków z siedzibą we Wrocławiu. Podstawową działalnością ośrodka jest wykonywanie studiów środowiska kulturowego do planów zagospodarowania przestrzennego gminy, miasta lub innej jednostki osadniczej. Zawarte w nich ustalenia pozwalają konserwatorowi i samorządom lokalnym ochronić zabytki narzędziami planowania przestrzennego.

4. OCHRONA ZABYTKÓW W DOKUMENTACH STOPNIA KRAJOWEGO

4.1. Strategia Rozwoju Kraju 2007–2015 (Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2006 r.)

Strategia Rozwoju Kraju 2007–2015 jest:

- „podstawowym dokumentem strategicznym określającym cele i priorytety rozwoju społeczno-gospodarczego Polski oraz warunki, które powinny ten rozwój zapewnić”;
- „nadrzędnym, wieloletnim dokumentem strategicznym rozwoju społeczno-gospodarczego kraju, stanowiącym odniesienie dla innych strategii i programów rządowych, jak i opracowywanych przez jednostki samorządu terytorialnego.”

W „Strategii” zwrócono uwagę na walory środowiska naturalnego, które, w połączeniu z potencjałem kulturowym oraz korzystnym położeniem na kontynencie sprawiają, iż Polska jest atrakcyjnym miejscem do zwiedzania i wypoczynku. Jednak w rozbudowie infrastruktury turystycznej niezbędne jest wsparcie inicjatyw lokalnych przez władze publiczne. Gmina Bolków jest jednym z najlepszych przykładów na potwierdzenie myśli zawartej w „Strategii”, iż „Polska posiada bogate zasoby dziedzictwa kulturowego, które są jednym z głównych elementów wpływających na korzystny wizerunek kraju w Europie i w świecie oraz atutem w procesie definiowania miejsca i pozycji Polski w Unii Europejskiej.” Położenie nacisku na rozwój turystyki zgodne jest także z „Wizją Polski do roku 2015”: „Polska powinna wykorzystywać bogactwo swoich zasobów ludzkich, kulturowych i przyrodniczych, jak również czerpać korzyści z rozwoju turystyki przyczyniającej się do wzrostu gospodarczego regionów, tworzenia nowych miejsc pracy oraz promocji regionów i kraju.”

Zasada zrównoważonego rozwoju oraz pielęgnowanie i zachowanie dziedzictwa kulturowego pozwolą również na osiągnięcie głównego celu strategii, jakim jest podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców Polski. Aby cel osiągnąć, w „Strategii” wskazano sześć priorytetów.

Jednym w nich jest „**Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki**”, poprzez m. in. inwestycje prośrodowiskowe, co przełożyć się może na ochronę zabytkowych zespołów zieleni, jakimi są parki i aleje. W „Strategii” zadeklarowano też ochronę obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo poprzez dążenie do znaczącego ograniczenia „przestrzeni trwale zagospodarowanej”

Kolejny priorytet to „**Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej**”. Za infrastrukturę społeczną uważa się infrastrukturę kultury, sportu i turystyki. Za istotne, zwłaszcza dla gminy Bolków, należy uznać stwierdzenie omawianego dokumentu, że „równoległe z budową nowych obiektów kultury będą rozwijane działania nakierowane na zachowanie, ochronę i rewitalizację materialnego dziedzictwa kulturowego, poprzez renowację, konserwację, adaptację obiektów zabytkowych dla celów kulturalnych i turystycznych, a także wdrożenie systemu monitoringu i zabezpieczeń tych obiektów. Działania te będą dotyczyć również obiektów kultu religijnego.”

Podkreślono, że funkcjonowanie polskich miejscowości na rynku turystyki wymaga rozbudowy usług: gastronomicznych, noclegowych, infrastruktury rekreacyjnej i rozrywkowej, rozwoju szlaków turystycznych, baz informacyjnych i usług „okołoturystycznych”. Przy tak dużym nagromadzeniu obiektów zabytkowych w gminie Bolków uznać można, że materia do działań jest gotowa, cały zaś problem polega na znalezieniu właściwego pomysłu jej wykorzystania dla dobra gminy i pozyskaniu środków na jego realizację.

W priorytecie „**Rozwój obszarów wiejskich**” podkreślono, że „atrakcyjność przyrodnicza, krajobrazowa i kulturowa obszarów wiejskich stanowią również podstawowy warunek rozwoju agroturystyki.” Jednak atrakcyjność ta nie będzie zauważona do momentu poprawy infrastruktury technicznej i społecznej. I tak należy bezkonfliktowo łączyć planowane inwestycje i działania modernizacyjne z dbałością o tradycyjne, regionalne budownictwo wiejskie, co przyczyni się m. in. do zachowania dziedzictwa kulturowego. Tu należy dodać również, iż nie tylko typ budownictwa decyduje o atrakcyjności obszaru, ale również tradycyjny, historyczny rodzaj rozplanowania przestrzeni. W gminie Bolków w większości za-

chowały się dawne układy ruralistyczne, chociaż obserwuje się tendencję do ich rozbijania poprzez nie zawsze przemyślane podziały działek i ich usytuowanie wobec pierwotnego układu siedliskowego wsi.

Podniesienie konkurencyjności polskich regionów zawarte jest w priorytecie „**Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej**”. Jak podkreślono, aby zwiększyć konkurencyjność należy wykorzystać zasoby środowiska przyrodniczego jako istotnego potencjału rozwojowego oraz wesprzeć ochronę i poprawę stanu materialnego dziedzictwa kulturowego a także rozwój inwestycji kultury regionów.

Region dolnośląski, jako obszar o bogatej historii, na którym mieszały się narodowości, obyczaje, religie, czego wyrazem jest m. in. bogaty rozwój kultury materialnej, winien być obszarem otwartym i tę swoją różnorodność podkreślać. Gmina Bolków jest jakby miniaturą regionu: to tutaj dziedzictwo pozostawione przez dawnych mieszkańców współlistnieje z wytworami współczesności. Ponieważ stanowi ono znakomitą większość zasobów materialnych (kościół, domów mieszkalnych, gospodarczych, parków, pałaców, dworów), nie może być ignorowane, ani tym bardziej niszczone, bo to właśnie ono decyduje o takim a nie innych charakterze gminy.

Na koniec ważna uwaga dotycząca finansowania priorytetów: w „Strategii”, obok funduszy z budżetu państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego, podkreśla się, iż „coraz większe znaczenie powinno mieć także upowszechnienie mechanizmów i form partnerstwa publiczno-prywatnego.”

4.2. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 (uzupełniona w 2005 r. dokumentem „Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2020)

Celem strategicznym – nadrzędnym Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest zrównoważenie rozwoju kultury w regionach. Jako jednostki strategiczne uznaje się Ministerstwo Kultury i jednostki samorządu terytorialnego. W NSRK określono pięć programów, w tym „**Ochronę Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego**”.

Założenia *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury* [Założenia i cele Narodowej Strategii Rozwoju Kultury, podrozdz. 8.3 Założenia do Narodowej Strategii Rozwoju Kultury, w: Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013] określają, że „państwo, w tym Minister Kultury, powinno być partnerem dla jednostek samorządu terytorialnego i wspólnie z nim kształtować kulturę w regionach. Samorządy terytorialne powinny zyskać motywację w kształtowaniu instytucjonalnego zaplecza dla rozwoju kultury, w tym do wypełniania założonych w lokalnych strategiach rozwoju celów w sferze kultury, a rola państwa powinna sprowadzać się do badań naukowych i monitorowania tej strefy oraz do skutecznego zapobiegania sytuacjom kryzysowym. Jednocześnie Minister Kultury powinien posiadać odpowiednie środki na sprawowanie mecenatu nad działalnością instytucji kultury oraz instrumenty o charakterze motywującym, za pomocą których możliwa będzie realizacja polityki kulturalnej państwa w regionach.

Zwiększyć powinna się społeczna partycypacja w sferze odpowiedzialności za kulturę, m.in. poprzez uspołecznienie decyzji podejmowanych w sferze kultury w regionach (lokalne strategie kulturalne, społeczne ciała opiniujące funkcjonowanie instytucji kultury. Wzrosnąć powinna również rola organizacji pozarządowych poprzez równouprawnienie ich w dostępie do środków publicznych na zadania w sferze kultury. (...)

Rosnące znaczenie powiązania kultury z rozwojem gospodarczym i dochodami regionów jest podstawą do podjęcia działań w kształtowaniu zintegrowanych produktów turystycznych, wykorzystujących (i działających na ich rzecz) elementy dziedzictwa kulturowego, aktywność instytucji kultury oraz skoncentrowane wokół tych instytucji przemysły kultury.” Narodowa Strategia Rozwoju Kultury podkreśla wpływ działań i aktywności kulturalnej na wzrost potencjału rozwojowego społeczeństwa i poszczególnych regionów kraju, ze specjalnym uwzględnieniem ról centrów regionalnych. Obejmuje wszystkie sfery i zagadnienia funkcjonowania kultury, traktując je w sposób systemowy.

W NSRK założono **12 celów cząstkowych**, wśród których znajduje się „zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków”. Cele cząstkowe mają być realizowane w ramach **5 Narodowych Programów Kultury**:

Czytelnictwo i sektor książki **NPK Promocja czytelnictwa i rozwój sektora książki**

Dziedzictwo kulturowe **NPK Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego**

Instytucje artystyczne i promocja twórczości **NPK Rozwój instytucji artystycznych**

Szkolnictwo artystyczne i promocja młodych twórców – **NPK Wspierania debiutów i rozwoju szkół artystycznych**

Sztuka współczesna **NPK Znaki Czasu**.

Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” stwierdza, że sfera dziedzictwa jest podstawą rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także jest potencjałem regionów, który służy wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystyki, mieszkańców i inwestorów.

„Kultura to, w rozumieniu historycznym, także dziedzictwo narodowe - wytwory i czynności danego narodu, należące do kategorii kultury symbolicznej, mające wyjątkową powszechną wartość, szczególnie dla danego narodu – dającą poczucie identyfikacji oraz budowanie więzi”.

Cele operacyjne NSRK określa 11 programów operacyjnych (PO) Ministra Kultury, które są uszczegółowieniem i rozszerzeniem Narodowych Programów Kultury.

Najważniejszymi programami operacyjnymi dla ochrony zabytków są:

– **PO „Dziedzictwo kulturowe”**, zawierający 2 priorytety:

Priorytet I mający na celu poprawę stanu zachowania zabytków, zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego, kompleksową rewaloryzację zabytków, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawę warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę”;

„Rodzaje kwalifikujących się zadań (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

rewitalizacja historycznych obszarów miejskich;

ochrona i zachowanie krajobrazu kulturowego wsi;

rewitalizacja, rewaloryzacja, konserwacja, renowacja, modernizacja i adaptacja na cele inne niż kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, w tym zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych, parków i ogrodów;

rewaloryzacja i konserwacja zabytków budownictwa drewnianego;

rewaloryzacja i konserwacja zabytków romańskich;

rewaloryzacja zabytkowych cmentarzy oraz renowacja, ochrona i zachowanie miejsc pamięci i martyrologii w kraju i za granicą;

prowadzenie badań archeologicznych; i zabezpieczanie zabytków archeologicznych;

konserwacja zabytków ruchomych (nie wchodzących w skład zasobów muzealnych), w tym w szczególności wystroju i historycznego wyposażenia kościołów w kraju i za granicą;

dokumentowanie zabytków (w tym badania naukowe i inwentaryzacja) w kraju i za granicą;

zabezpieczenie przed skutkami klęsk żywiołowych, zniszczeniem, kradieżą i nielegalnym wywozem za granicę zabytków ruchomych i nieruchomości;

ochrona zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego;

rewaloryzacja oraz prace remontowe i konserwatorskie w zabytkach polskich lub z Polską związanych, znajdujących się poza granicami kraju”.

Priorytet II którego celem są zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji, starodruków i archiwaliów, ich konserwacja i digitalizacja, wspieranie rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

– **PO „Promesa Ministra Kultury”** miał na celu dofinansowanie przez ministra kultury wkładu krajowego w projektach kulturalnych, w tym dotyczących ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego, realizowanych ze środków Unii Europejskiej;

„Dofinansowanie ze środków Ministra Kultury wkładu publicznego (tzw. "wkładu własnego") dotyczy w szczególności projektów realizowanych w ramach:

a) Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego, działań:

1.3.1 Regionalna infrastruktura edukacyjna

1.4 Rozwój turystyki i kultury

1.5 Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego

3.1 Obszary wiejskie

3.3 Zdegradowane obszary miejskie, przemysłowe i powojenne

3.5 Lokalna infrastruktura edukacyjna

b) Sektorowego Programu Operacyjnego Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich, działania:

2.3 Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa **kulturowego**

c) Mechanizmu Finansowego EOG, priorytetów:

3 Ochrona europejskiego dziedzictwa kulturowego

5 Badania naukowe

d) Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III

e) Programów Wspólnotowych (m.in. Kultura 2000)”

– **PO „Rozwój inicjatyw lokalnych”**, którego celem jest niwelowanie różnic w dostępie do kultury oraz stwarzanie na poziomie lokalnym warunków do rozwoju twórczości. W ramach tego programu realizowane są przedsięwzięcia niskobudżetowe z zakresu m. in. ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

„Kryteria wyboru zadań:

poprawność formalna wniosku i załączników;

zgodność merytoryczna wniosku z założeniami Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 i Narodowymi Programami Kultury;

maksymalna wnioskowana kwota dotacji ze środków Ministra Kultury 25 000 zł;

wartość merytoryczna zadania rozumiana jako:

- zbieżność działań z diagnozą potrzeb;
- celowość realizacji zadania;
- wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturowego;
- krzewienie lokalnych zwyczajów i tradycji;
- walory artystyczne zadania;
- oryginalność i nowatorstwo proponowanych rozwiązań;

- otwarta formuła, umożliwiająca aktywny i kreatywny udział społeczności w zadaniu.

W przypadku gdy podmiot współpracował już z Ministerstwem Kultury ocenie podlegać będzie dotychczasowa sprawność i rzetelność w realizacji zadania, a także: wysokość deklarowanego udziału własnego w kosztach realizacji zadania; umiejętność pozyskania środków z różnych źródeł”.

4.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju.

Dokument jest aktualizacją *Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju*, opracowanej przez Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, przyjętej w dniu 17 listopada 2000 r. przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. Nr 26, poz. 432).

Aktualnie trwają prace nad nową „Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2008–2033”. Na stronie internetowej Ministerstwa Rozwoju Regionalnego udostępniono Tezy i Założenia oraz Wstępny Projekt Koncepcji.

W obecnie obowiązującym dokumencie napisano, że „problemem kluczowym dla kształtowania strategii rozwoju kraju jest: jak pogodzić wymogi **konkurencyjności i efektywności** dyktowanej przez gospodarkę światową oraz związaną z nimi konieczność szybkiej restrukturyzacji (modernizacji) gospodarki narodowej, jako jedynej drogi ich spełnienia, z zaspokajaniem społecznych aspiracji do **sprawiedliwości i równości** oraz z tworzeniem szans na poprawę jakości życia „tu i teraz”

Zgodnie z art. 47 ust. 2. pkt 2 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym *Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju określa uwarunkowania, cele i kierunki zrównoważonego rozwoju kraju oraz działania niezbędne do jego osiągnięcia, a w szczególności: (...)*

2) *wymagania z zakresu ochrony środowiska i zabytków, z uwzględnieniem obszarów podlegających ochronie;*

W części 3 Koncepcji zaznaczono, iż „głównym celem przestrzennego zagospodarowania Polski jest wykorzystanie dobrze wykształconej policentrycznej struktury funkcjonalno-przestrzennej kraju do dynamizacji rozwoju Polski i przełamanie w ten sposób jej zapóźnienia cywilizacyjnego. Cel ten jest zbieżny ze strategicznym celem NPR 2007–2013.

Zagospodarowanie przestrzenne kraju powinno umożliwiać osiągnięcie trwałego, wysokiego tempa wzrostu polskiej gospodarki, przy zapewnieniu poprawy stanu środowiska przyrodniczego i umożliwieniu obecnym i przyszłym mieszkańcom kraju równoprawnego dostępu do zasobów przyrody i dóbr kultury.”

Przedstawiono również „zasady wynikające z założeń zrównoważonego rozwoju, które można sformułować następująco [w nin. Programie zacytowano 3 z 5. zasad]:

- Przestrzeń, jako dobro rzadkie ze względu na jej wysoką wartość przyrodniczą i kulturową, winna być użytkowana bardzo oszczędnie.
- Uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe terenu powinny stanowić podstawę do kształtowania funkcji rozwojowych struktur przestrzennych.
- Zajmowanie wartościowej z punktu widzenia ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego przestrzeni winno odbywać się jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach. Dotyczy to przede wszystkim rozwoju infrastruktury transportowej i rozbudowy miast.” (...)

W Koncepcji podkreślono występowanie złej tendencji, jaką jest suburbanizacja. Zjawisko to polega na niekontrolowanym rozlewaniu się dużych miast i ma zły wpływ na nowo realizowaną zabudowę wsi zlokalizowanych w pobliżu tych miast: obserwuje się zatracenie stylowych cech i pomieszenie form zabudowy a co za tym idzie – utratę najcenniejszego komponentu ładu przestrzennego, jakim jest estetyka.

W stosunku do nadmiernie rozproszonego osadnictwa wiejskiego obszarów środkowej i wschodniej Polski, układy wiejskie Polski południowej i południowo-zachodniej są o wiele korzystniejsze: wsie są bardziej zwarte, siedliska, oprócz budynków mieszkalnych, zawsze posiadają zabudowę gospodarczą, zakomponowaną funkcjonalnie i logicznie.

Autorzy Koncepcji zauważyli również, że „krajobraz wsi w okresie socjalizmu stracił swoje tradycyjne walory estetyczne, głównie wskutek powszechnego stosowania zuniformizowanych lub nadmiernie uproszczonych wzorców architektonicznych. Po 1989 r. pojawiły się nowe wzorce, ale z reguły brak im stylistycznej skromności. Wszystko to, wraz z możliwością realizacji dowolnej inwestycji pod przykrywką realizacji siedliska na własnej działce, powoduje, że chaos budowlany na obszarach wiejskich utrzymuje się także obecnie.”

Aby przestrzeni wiejskiej przywrócić ład, sformułowano zasadę, iż „rozwój systemu [osadniczego] powinien zmierzać w kierunku (...) dążenia do komasacji osadnictwa na terenach wiejskich, ponieważ jego rozproszenie poważnie utrudnia racjonalną obsługę siedlisk przez sieci infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej.”

W Koncepcji odniesiono się także do rozwoju turystyki, jako dziedziny gospodarki, mogącej przynosić zyski. Jednak nie wszędzie rozwój ten będzie jednakowy. Wyróżniono trzy typy obszarów: „mające znaczący turystyczny potencjał przyrodniczy, charakteryzujące się potencjałem kulturowo-historycznym oraz stosunkowo dobrze wyposażone w infrastrukturę turystyczną.

Jedynie na obszarach Dolnego Śląska i Opolszczyzny, na znacznej części terenów nadmorskich oraz w pasie od Beskidu Śląskiego, przez Podhale, po Beskid Niski, w największym stopniu współwystępują wszystkie trzy elementy potencjału turystycznego.”

5. PROGRAMY MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO NA 2009 r.

Na 2009 r. zaplanowano 8 programów, wśród nich: „Dziedzictwo kulturowe”, „Promesę Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”, „Rozwój infrastruktury kultury”. W ramach programów beneficjenci mogą starać się o dofinansowanie zadań związanych z ochroną zabytków.

5.1. Program „Dziedzictwo kulturowe” zamyka się w 5 priorytetach:

Priorytet 1 *„Ochrona zabytków”*

Priorytet 2 *„Rozwój instytucji muzealnych”*

Priorytet 3 *„Ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju”*

Priorytet 4 *„Tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego”*

Priorytet 5 *„Ochrona dziedzictwa kultury ludowej”*

Cel główny i cele cząstkowe zbieżne są z celami zawartymi w Narodowej Strategii Rozwoju Kultury. Szczegóły dotyczące programu: regulamin, wzory wniosków znajdują się na stronie MKiDN www.mkidn.gov.pl → Programy Ministra 2009.

5.2. Program „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”

Za cel „Programu” uznano zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury.

Do „Programu” mogą zakwalifikować się następujące zadania:

- ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego,
- budowa, rozbudowa i przebudowa infrastruktury kulturalnej oraz infrastruktury publicznych szkół i uczelni artystycznych,
- rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego w dziedzinie kultury,
- międzynarodowe przedsięwzięcia kulturalne,
- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie poziomu wykształcenia społeczeństwa.

Dofinansowanie tzw. „wkładu własnego” dotyczy zadań realizowanych w ramach:

- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007–2013,
- 16 Regionalnych Programów Operacyjnych 2007–2013,
- Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka,
- Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki,
- Programu Rozwój Obszarów Wiejskich 2007–2013,
- Programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej,
- Funduszu Wymiany Kulturalnej w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego,
- Programu Kultura 2007–2013.

Cel „Programu” oraz jego zasady są zgodne celami zawartymi w Narodowej Strategii Rozwoju Kultury. Szczegóły dotyczące programu: regulamin, wzory wniosków znajdują się na stronie MKiDN www.mkidn.gov.pl – Programy Ministra 2009.

5.3. Program „Rozwój infrastruktury kultury”

Celem „Programu” jest poprawa warunków funkcjonowania, rozszerzenie i wzbogacenie oferty, placówek zajmujących się działalnością kulturalną.

Do dofinansowania kwalifikują się następujące rodzaje zadań:

- remont, modernizacja, adaptacja nieruchomości na cele działalności kulturalnej i edukacyjnej;
- przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji (projekty architektoniczne, studia wykonalności, analizy oddziaływania na środowisko);
- zakup wyposażenia służącego działalności kulturalnej i edukacyjnej;
- współfinansowanie projektów budowy i modernizacji obiektów służących działalności kulturalnej ze środków europejskich mających podpisane umowy na dofinansowanie projektu.

W ramach programu „Rozwój infrastruktury kultury” o współfinansowanie można ubiegać się tylko w wypadku przedsięwzięć, które nie mają przyznanej Promesy.

Beneficjentami mogą być: samorządowe instytucje kultury; organizacje pozarządowe oraz kościoły i związki wyznaniowe; niepubliczne szkoły i uczelnie artystyczne; publiczne szkoły artystyczne prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego; jednostki samorządu terytorialnego.

Obecnie prowadzony jest nabór wniosków na 2010 r.

6. POZOSTAŁE PROGRAMY I FUNDUSZE ZWIĄZANE Z OCHRONĄ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

6.1. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007–2013

Głównym celem Programu jest podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowania tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej. Jednym z priorytetów jest *priorytet XI. Kultura i dziedzictwo kulturowe*.

Głównym celem priorytetu jest wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego o znaczeniu światowym i europejskim dla zwiększenia atrakcyjności Polski.

Cele szczegółowe priorytetu zawarte są w 3 działaniach:

- Działanie 11.1 Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym
- Działanie 11.2 Rozwój oraz poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym
- Działanie 11.3 Infrastruktura szkolnictwa artystycznego

„W ramach priorytetu przewiduje się komplementarne wsparcie rozbudowy i modernizacji infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego oraz ochronę dziedzictwa kulturowego o znaczeniu europejskim i światowym, w tym szczególnie zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO oraz uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii.”

Instytucje odpowiedzialne za realizację „Programu”:

Nazwa	Instytucja
Instytucja Zarządzająca	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Koordynacji Programów Infrastrukturalnych
Instytucja Pośrednicząca	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Instytucja Pośrednicząca II stopnia/Instytucja Wdrażająca	Władza Wdrażająca Programy Europejskie
Instytucja Certyfikująca	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Instytucji Certyfikującej
Instytucja odpowiedzialna za dokonywanie płatności na rzecz beneficjentów	Instytucja Pośrednicząca (Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego)

6.2. Program Kultura 2007–2013

W ogłoszeniu edycji na 2009 r. napisano, iż celem „Programu” jest wzmocnienie przestrzeni kulturowej wspólnej dla Europejczyków, opartej na wspólnym dziedzictwie kulturowym. Program nastawiony jest na trzy szczegółowe priorytety:

- wspieranie ponadnarodowej mobilności osób działających w sektorze kultury,
- wspieranie ponadnarodowego obiegu dzieł oraz wyrobów artystycznych i kulturalnych,
- wspieranie dialogu między kulturami.

Organizacje działające w dziedzinie kultury otrzymują wsparcie na projekty współpracy ponad granicami oraz na tworzenie i realizację działań kulturalnych i artystycznych. W ramach tej części nacisk położony jest na pomoc w nawiązywaniu współpracy przez takie organizacje uczestniczące w programie Kultura, jak teatry, muzea, stowarzyszenia zawodowe, centra badawcze, wyższe uczelnie, instytuty kultury i organy władzy publicznej z różnych krajów. Dzięki wspólnemu działaniu różne sektory mogą rozwijać prowadzoną działalność kulturalną i artystyczną ponad granicami krajów.

6.3. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013

Głównym celem Programu jest poprawa sytuacji ekonomicznej gospodarstw rolnych. Jego zasięg obejmuje teren całego kraju i uwzględnia indywidualne cechy regionów poprzez możliwość dywersyfikacji kryteriów dostępu.

W zakresie realizacji „Programu” wyznaczono 4 osie priorytetowe, wśród których można wyszczególnić następujące działania wdrażane przez Urzędy Marszałkowskie:

- „Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa” (oś1),
- „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej” (oś 2),
- „Odnowa i rozwój wsi” (oś 3),
- Samorząd Województwa przyjmował będzie również wnioski o pomoc finansową w ramach działań osi 4 Leader: „Wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju”, „Wdrażanie projektów współpracy”, „Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania”.

Dla ochrony dziedzictwa kulturowego najistotniejszy jest priorytet „**Odnowa i rozwój wsi**”. Jego celem jest zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi oraz promowanie obszarów wiejskich.

Priorytet obejmuje zadania z zakresu:

- 1) budowy, przebudowy, remontu lub wyposażenia obiektów pełniących funkcje publiczne, społeczno-kulturalne, rekreacyjne i sportowe, służących promocji obszarów wiejskich, w tym propagowaniu i zachowaniu dziedzictwa historycznego, tradycji, sztuki oraz kultury,
- 2) kształtowania obszaru przestrzeni publicznej;

- 3) budowy, remontu lub przebudowy infrastruktury związanej z rozwojem funkcji turystycznych, sportowych lub społeczno-kulturalnych;
- 4) zakupu obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie, w tym budynków będących zabytkami, z przeznaczeniem na cele publiczne;
- 5) odnawiania, eksponowania lub konserwacji lokalnych pomników historycznych, budynków będących zabytkami lub miejsc pamięci;
- 6) kultywowania tradycji społeczności lokalnej oraz tradycyjnych zawodów.

Wskazany do dofinansowania projekt musi wpisywać się w zakres Planu Odnowy Miejscowości i nie może posiadać charakteru komercyjnego.

Beneficjentami mogą być: osoba prawna – gmina, instytucja kultury, dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego; kościół lub inny związek wyznaniowy; organizacja pozarządowa mająca status organizacji pożytku publicznego (w rozumieniu ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie).

6.4. Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej

W ramach programów kładziony będzie nacisk na współpracę międzyregionalną. Głównymi priorytetami tej współpracy są:

- **Priorytet 1** dotyczący innowacyjności oraz gospodarki opartej na wiedzy, koncentrując się przede wszystkim na kwestiach związanych z innowacyjnością, badaniami i rozwojem technologii, przedsiębiorczością oraz MŚP [małe i średnie przedsiębiorstwa], społeczeństwem informacyjnym, zatrudnieniem i kwalifikacjami;
- **Priorytet 2** dotyczy środowiska naturalnego oraz zapobiegania ryzyku, a w szczególności kwestii związanych z zagrożeniami naturalnymi i technologicznymi, gospodarką wodną, gospodarką odpadami, różnorodnością biologiczną oraz zachowaniem dziedzictwa naturalnego, energetyką, zrównoważonym transportem, dziedzictwem kulturowym i krajobrazem;
- **Priorytet 3** dotyczy technicznego wsparcia dla programu (pomoc techniczna).

Beneficjentami mogą być instytucje publiczne i instytucje o charakterze publicznym np.:

- władze regionalne i lokalne,
- instytucje publiczne i jednostki organizacyjne powołane w celu świadczenia usług publicznych w zakresie ochrony środowiska, ochrony dziedzictwa naturalnego i kulturowego, transportu publicznego.

Szczegółowe informacje można znaleźć na Portalu Funduszy Strukturalnych:

www.interreg.gov.pl/20072013/EWT/miedzyregionalne/ oraz stronie Programu: www.interreg4c.eu/

6.5. Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Polska – Saksonia

„Program” przeznaczony jest głównie dla wybranych powiatów, wśród których znajduje się powiat jaworski, ale zaznaczono jednocześnie, iż siedziba wnioskodawcy „nie musi koniecznie znajdować się na opisanym obszarze. Warunkiem uzyskania dofinansowania dla projektu jest korzyść dla wymienionego obszaru oraz wkład w rozwój obszaru po obu stronach granic.”

Ważna jest następująca uwaga: „każdy projekt musi być realizowany we współpracy z niemieckim partnerem z Saksonii i charakteryzować się wpływem transgranicznym (przynosić korzyści zarówno mieszkańcom Niemiec, jak i Polski).”

W ramach „Programu”, w dziedzinie wsparcia 2.2 „Kultura i sztuka” dofinansowane będą zadania z zakresu:

- 1) dostosowywania placówek kultury – muzeów, teatrów i innych do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- 2) wymian artystycznych i kulturalnych – np. poprzez współpracę zespołów ludowych z Saksonii i Polski, wymiany młodzieży;
- 3) ochrony, konserwacji, zwiększania dostępności do zabytków, upowszechnienia fotografii zabytków w Internecie, bibliotekach.

Beneficjentami mogą być, m. in.: jednostki samorządu terytorialnego (województwa, powiaty oraz gminy), ich związki, stowarzyszenia, jednostki organizacyjne; Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe wraz z jednostkami organizacyjnymi; instytucje kultury; szkoły i placówki oświatowe.

6.6. Program dla Europy Środkowej

Celem nadrzędnym jest podniesienie konkurencyjności oraz atrakcyjności miast i regionów.

Celem priorytetu 4. jest ochrona i jednocześnie rozwój oraz wykorzystanie do celów gospodarczych (głównie turystycznych) zasobów kulturowych Europy Środkowej, takich jak: parki krajobrazowe i narodowe, zamki, pałace, kościoły, zabytki i inne obiekty związane z kulturą i tradycją miast i regionów Europy Środkowej.

Przykłady zadań, które mogą być objęte „Programem” to:

- 1) tworzenie ponadnarodowych i innowacyjnych strategii zarządzania dla ochrony, konserwacji i eksploatacji zasobów kulturowych (miejsc, struktur, krajobrazów, obiektów) zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju (czyli rozwoju gospodarczego z wykorzystaniem zasobów kulturowych, przy jednoczesnej ochronie tych zasobów);
- 2) promowanie kultury i tradycji regionów, krajów (np. reklama w telewizji, radio);
- 3) zintegrowane koncepcje kulturowe i gospodarcze mające na celu generowanie dochodu i zatrudnienia (np. stworzenie programów wycieczek objazdowych promujących zabytki i kulturę regionów współpracujących);
- 4) podejmowanie działań ujętych w strategiach regionów w zakresie wzmocnienia kulturowych aspektów regionów;
- 5) nawiązanie współpracy pomiędzy obiektami zabytkowymi i muzeami w celu np. stworzenia w przyszłości wspólnej oferty;
- 6) ponadnarodowa współpraca nad przygotowywaniem inwestycji w "szlaki kulturowe" w obszarze Europy Środkowej (np. zakup tabliczek informacyjnych, rozbudowa, zagospodarowanie szlaków)
- 7) ponadnarodowe centrum kompetencji zajmujące się utrzymaniem zasobów kulturowych (obiektów kultury, parków krajobrazowych itp. w słabszych, peryferyjnych regionach. Można otrzymać dofinansowanie na zakup i wprowadzenie technologii informatyczno-komunikacyjnych do współpracy np. dostęp do stałego i szybkiego Internetu.

Projekt winien być realizowany na terenie Europy Środkowej przez grupę co najmniej trzech partnerów. Powinni oni reprezentować co najmniej trzy wymienione w zasadach ogólne kraje; czasem muszą to być konkretne regiony.

Beneficjentami mogą być, m. in.: władze lokalne i regionalne; grupy interesu; wszystkie zorganizowane grupy obywateli i ich przedstawiciele działający dla uatrakcyjnienia miast i regionu w oparciu o zasoby kulturowe.

6.7. Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy

Z obu tych mechanizmów istnieje możliwość finansowania zadań z zakresu kultury, w tym ochrony dziedzictwa kulturowego. Jednym z priorytetów jest **priorytet 3. Ochrona kulturowego dziedzictwa europejskiego**. Celem priorytetu jest:

- zachowanie i odbudowa europejskiego dziedzictwa kulturowego wraz z jego otoczeniem,
- oraz wykreowanie narodowych produktów turystyki kulturowej w historycznych miastach Polski (w szczególności Warszawa, Kraków, Gdańsk, Wrocław, Poznań).

W ramach priorytetu możliwe są do dofinansowania następujące rodzaje działań:

- 1) rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, szczególnie realizowanych w ramach przyjętych strategii rozwoju produktów turystyki kulturowej,
- 2) rewitalizacji historycznych obszarów miejskich,
- 3) rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych,
- 4) rewitalizacji obiektów przemysłowych o wysokiej wartości historycznej na cele kulturalne, w szczególności na muzea nowoczesności,
- 5) renowacji, ochrony i zachowania miejsc pamięci i martyrologii,
- 6) budowy i rozbudowy publicznych i niekomercyjnych instytucji kultury o europejskim znaczeniu,
- 7) budowy, rozbudowy, odbudowy i adaptacji infrastruktury kulturowej w miejscach o symbolicznym znaczeniu dla polskiej kultury,
- 8) kompleksowych programów konserwacji i digitalizacji zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych i archiwaliów istotnych dla europejskiego dziedzictwa kulturowego
- 9) tworzenia systemów zabezpieczeń przed nielegalnym wywozem dzieł sztuki oraz zabezpieczenie zabytków ruchomych i nieruchomych przed kradzieżą i zniszczeniem.

Beneficjenci to:

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- jednostki samorządu terytorialnego,
- związki i porozumienia jednostek samorządu terytorialnego,
- państwowe i samorządowe instytucje kultury i instytucje filmowe,
- państwowe szkoły i uczelnie artystyczne,
- archiwa państwowe, organizacje pozarządowe ze sfery kultury działające w interesie publicznym,
- kościoły i związki wyznaniowe,

- przedsiębiorstwa państwowe i zakłady budżetowe jednostek samorządu terytorialnego nie działające w celu osiągnięcia zysku,
- instytucje sektora prywatnego działające w interesie publicznym.

6.8. Fundusz Wymiany Kulturalnej

Jak opisano na stronie internetowej MKiDN: Fundusz Wymiany Kulturalnej w ramach Mechanizmu Finansowego EOG oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego został ustanowiony w celu aktywnego wspierania współpracy w obszarze kultury pomiędzy Polską a trzema Państwami-Darczyńcami: Norwegią, Islandią i Liechtensteinem. Fundusz będzie wspierał działania z zakresu sztuk wizualnych, muzyki i literatury, zarządzania kulturą oraz projektów dotyczących dokumentacji, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego.

Wszystkie projekty realizowane w ramach Funduszu **muszą dotyczyć współpracy partnerskiej** podmiotów polskich z podmiotami z Państw - Darczyńców.

Partner uczestniczący w realizacji projektu powinien spełniać następujące warunki:

- pochodzi z krajów Państw – Darczyńców (Islandii, Liechtensteinu, Norwegii);
- jego udział w projekcie jest uzasadniony i poparty listem intencyjnym bądź umową partnerską;
- nie czerpie zysków z udziału w projekcie;
- należy do grupy podmiotów, które są Wnioskodawcami Funduszu.

Przykłady typowych projektów, dofinansowywanych z Funduszu:

- organizacja wystaw artystycznych, spektakli, koncertów i innych wydarzeń artystycznych;
- udział twórców i artystów w międzynarodowych wydarzeniach artystycznych;
- wspieranie współpracy oraz wymiany artystów w zakresie m.in. sztuk plastycznych, sztuk scenicznych, muzyki, fotografii, literatury i innych;
- wspieranie współpracy szkół i uczelni artystycznych;
- współpraca ekspertów w dziedzinie nowoczesnych technik konserwatorskich, dokumentacji, ochrony, konserwacji i promocji dziedzictwa kulturowego, zwalczania nielegalnego wywozu i wwozu oraz handlu skarbami kultury;
- współpraca międzyinstytucjonalna instytucji kultury i archiwów.

Wnioskodawcami mogą być: jednostki samorządu terytorialnego i ich związki; publiczne instytucje kultury; publiczne szkoły i uczelnie artystyczne; archiwa państwowe; organizacje pozarządowe ze sfery kultury; artyści, twórcy, animatorzy kultury, kierowani przez jeden z podmiotów wymienionych w pkt. a–d.

6.9. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Z Funduszu tego mogą być dofinansowane prace przy zabytkowych parkach i ogrodach. W tym celu ustala się „Listę preferencyjną parków i ogrodów zabytkowych dla Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej”. Aktualizacja listy będzie prowadzona co 3 lata. Informacja o możliwościach dofinansowania jest również dostępna na stronie internetowej Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków, który przeprowadza merytoryczną ocenę proponowanych działań, dokonując weryfikacji obiektów.

Na krajowej Liście preferowane będą obiekty o znaczeniu ponadregionalnym. Prace w obiektach niższej rangi mogą być dofinansowywane np. z wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

6.10. Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2009–2013

Jest to program rządowy, mający za cel wspieranie procesu budowy społeczeństwa obywatelskiego, poprzez użycie różnego rodzaju pomocy finansowej a także wzmocnienia roli tzw. III sektora (organizacje pozarządowe oraz podmioty zdefiniowane w art. 3 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie).

Aby umożliwić obywatelom aktywne uczestniczenie w życiu publicznym, trzeba stworzyć im odpowiednie warunki i wyposażyć ich w konkretne zasoby i umiejętności, które takie uczestnictwo umożliwiają.

Cel możliwy będzie do osiągnięcia za pomocą **priorytetu 1. Aktywni, świadomi obywatele, aktywne wspólnoty lokalne.**

W ramach priorytetu wspierane będzie m. in. „pielęgnowanie tożsamości narodowej i kulturowej” – promocja rodzimej tradycji, ze szczególnym uwzględnieniem podtrzymywania, popularyzowania szeroko pojętego dziedzictwa narodowego, wspieranie inicjatyw będących efektem współpracy różnorod-

nych środowisk, instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych w sferze tradycji oraz lokalnej, regionalnej i narodowej kultury.

Realizacja PO FIO finansowana będzie z krajowych środków publicznych pochodzących z budżetu państwa. Nie przewiduje się finansowania działań podejmowanych w ramach PO FIO ze źródeł zagranicznych, w tym z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Wnioskodawcami mogą być:

- organizacje pozarządowe, których definicje podaje art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- osoby prawne i jednostki wyznaniowe kościołów i jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

6.11 Fundacja Wspomagania Wsi

Założycielem jest JE ks. Kardynał Józef Glemp. Fundacja powołana została dla wspierania inicjatyw gospodarczych i społecznych mieszkańców wsi i małych miast oraz inicjatyw związanych z poprawą stanu infrastruktury obszarów wiejskich i kulturą.

Co rok ogłaszana jest edycja konkursu **Kultura Bliska. Chronimy nasze dziedzictwo kulturowe**. Są też inne konkursy, w ramach których mogą znaleźć się elementy ochrony dziedzictwa kulturowego. O dotację mogą się ubiegać nie tylko organizacje pozarządowe, ale także ochotnicze straże pożarne, koła gospodyń wiejskich, grupy nieformalne, prowadzące działalność na wsiach.

6.12. Fundacja im. L. Kronenberga

Fundacja udziela wsparcia w ramach zadań dotyczących edukacji i rozwoju lokalnego. W zakresie edukacji i rozwoju lokalnego finansuje m.in. inicjatywy dotyczące dziedzictwa kulturowego i tradycji oraz twórczości artystycznej dzieci i młodzieży. O dofinansowanie mogą ubiegać się fundacje, stowarzyszenia, szkoły, domy kultury, biblioteki oraz jednostki samorządu terytorialnego działające na rzecz dobra publicznego.

6.13 Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej

Jedną z dziedzin, będących w kręgu zainteresowania Fundacji jest ochrona i zachowanie wspólnego dziedzictwa kulturowego. O dotacje mogą ubiegać podmioty posiadające osobowość prawną.

6.14. Fundacja Warta „RAZEM MOŻEMY WIĘCEJ”

Jednym z celów Fundacji jest prowadzenie działalności publicznej i społecznie użytecznej na rzecz promocji i wspierania kultury oraz konserwacji zabytków. Fundacja wspiera osoby fizyczne i instytucje oraz organizacje.

7. OCHRONA ZABYTKÓW W DOKUMENTACH STOPNIA WOJEWÓDZKIEGO

7.1. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 r.

Przyjęta przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwałą nr XLVIII/649/2005 z dnia 30 listopada 2005 r. „Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 r.”, określa główne cele rozwoju województwa i działania samorządu wojewódzkiego zmierzające do wspierania społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, wzmocnienia jego konkurencyjności, wzrostu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Jako **mocne strony regionu** wskazano bezpośrednio lub pośrednio powiązane z ochroną zabytków:

- wartości kulturowe o znaczeniu europejskim (zabytki, zespoły pałacowo klasztorne);
- liczne zasoby zabytkowe oraz pamiątki historyczne, jak: obiekty architektury i budownictwa, muzea i skanseny, stanowiska archeologiczne, miejsca pielgrzymkowe, obiekty martyrologii, imprezy kulturalne i turystyczne;
- występowanie najwyższej klasy miejskich zespołów zabytkowych oraz zabytków pocysterskich o znaczeniu międzynarodowym, atrakcyjnych dla turystów zagranicznych;
- relatywnie gęstą sieć miast o interesującej historycznie zabudowie, które stanowią bazę małych regionalnych centrów rozwoju;
- górskie i podgórskie miejscowości turystyczne z XIX-wiecznymi tradycjami letniskowymi i charakterystyczną stylową zabudową sanatoryjno-pensjonatową.

Jako **słabe strony regionu** wskazano bezpośrednio lub pośrednio powiązane z ochroną zabytków:

- zły stan techniczny wielu zabytków, głównie rezydencjonalnych, obniżający ich atrakcyjność turystyczną jako walorów krajoznawczych;

- brak ładu przestrzennego w zagospodarowaniu miejscowości, obszarów i tras komunikacyjnych oraz niski poziom estetyki otoczenia na terenach mieszkaniowych;
- brak tras systemowych, np. zwiedzania obiektów architektury przemysłowej, drewnianej architektury przysłupowej;
- powszechny brak informacji turystycznej, głównie oznakowania tras, kierunków i obiektów do zwiedzania w dużych i średnich miastach.

W zakresie poprawy ładu przestrzennego, harmonijności struktur przestrzennych „Strategia Rozwoju Województwa....” Dzieli się na 3 sfery: gospodarczą, przestrzenną i społeczną. Opieka i ochrona dziedzictwa kulturowego została uwzględniona w sferze przestrzennej i społecznej.

Celem sfery przestrzennej jest zwiększenie spójności przestrzennej i infrastrukturalnej regionu oraz jego integracja z europejskimi obszarami wzrostu.

Priorytet III – Poprawa ładu przestrzennego, harmonijności struktur przestrzennych uwzględnia m.in. **Działanie 3.3. Ochrona dziedzictwa kulturowego**, które obejmuje wsparcie dla poczynań związanych z opisem, ochroną oraz propagowaniem dziedzictwa kulturowego regionu i uwzględnieniem dorobku kulturowego mniejszości narodowych, etnicznych, religijnych – stworzenie sprawnego systemu budowy instytucjonalnej, sprzyjającej takim inicjatywom.

Głównym celem sfery społecznej jest rozwijanie solidarności oraz postaw obywatelskich, twórczych i otwartych na świat.

Priorytet II – Umacnianie społeczeństwa obywatelskiego, rozwój kultury zawiera m.in.:

- **Działanie 2.1. Optymalizacja infrastruktury kulturalnej, zwiększenie aktywności społecznej w obszarze kultury.** W ramach działania przewiduje się pełną inwentaryzację infrastruktury kultury oraz wypracowanie rozwiązań umożliwiających jej efektywne wykorzystanie m.in. poprzez tworzenie zachęt do szerszego włączania się społeczeństwa regionu w kreowanie oraz odbiór kultury. Na bazie tego działania przewiduje się realizację projektów nakierowanych na modernizację i uzupełnienie bazy kulturalnej na Dolnym Śląsku.
- **Działanie 2.2. Umacnianie społeczeństwa obywatelskiego, rozwój kultury. Ochrona dziedzictwa cywilizacyjnego. Rozwój tożsamości regionalnej.** Przedmiotem działania jest inwentaryzacja dziedzictwa cywilizacyjnego regionu, budowa infrastruktury zapewniającej jego bezpieczeństwo, propagowanie go wśród mieszkańców oraz włączenie w programy kształcenia różnych typów szkół elementów wiedzy na ten temat.

7.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego.

Podstawę formułowania kierunków polityki przestrzennej dla województwa dolnośląskiego stanowi polityka rozwoju województwa określona w „Strategii rozwoju województwa dolnośląskiego do 2020 roku” przyjęta przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego *Uchwałą nr XXVIII/511/2000 z dnia 15 grudnia 2000 r.* W oparciu o zawarte w niej założenia powstał „Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego”, który określa cele strategiczne rozwoju przestrzennego województwa oraz cele, zasady realizacji i kierunki polityki przestrzennej dla podstawowych systemów zagospodarowania województwa, współpracy międzynarodowej oraz ustala priorytety polityki przestrzennej województwa i kierunki polityki przestrzennej dla obszarów problemowych.

Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego winien być zgodny z wyznaczonymi w „Planie zagospodarowania przestrzennego województwa” (uchwalonym przez *Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwałą nr XLVIII/873/2002 z dnia 30 sierpnia 2002 r.*) celami polityki przestrzennej, zasadami ich realizacji oraz przyjętymi w planie kierunkami działań polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

W zakresie gospodarowania przestrzenią „Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego” zakłada m.in. ochronę bogatego i różnorodnego dziedzictwa kulturowego województwa poprzez kształtowanie struktur przestrzennych umożliwiających ochronę krajobrazu kulturowego, obiektów zabytkowych oraz wskazania działań dla udostępnienia tych zasobów społeczeństwu.

W sferze kulturowej obejmującej system ochrony dziedzictwa kulturowego przyjęto w planie ogólne zasady kompleksowości działań ochronnych i rewaloryzacyjnych, łączenia ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego oraz promowania regionalnych walorów dziedzictwa kulturowego.

7.3. Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013

RPO WD jest dokumentem stanowiącym podstawę dla realizacji zadań, które mogą być dofinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Celem zasadniczym jest poprawa życia mieszkańców Dolnego Śląska, konkurencyjności regionu, przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju. Osiągnięcie celu ma nastąpić poprzez realizację

10 priorytetów, wśród których za najistotniejszy dla ochrony zabytków uznaje się **priorytet VI „Turystyka i Kultura”**.

Priorytet ten krótko opisano jako „promowanie walorów przyrodniczych jako potencjału dla rozwoju zrównoważonej turystyki oraz podnoszenie rangi kultury regionu poprzez jej promowanie, rozwój infrastruktury kulturalnej i zachowanie dziedzictwa kulturowego”.

W jego ramach wyodrębniono 6 działań:

- 6.1 Turystyka uzdrowiskowa
- 6.2 Turystyka aktywna
- 6.3 Turystyka biznesowa
- 6.4 Turystyka kulturowa
- 6.5 Działania wspierające infrastrukturę turystyczną i kulturową

Jednocześnie zaznaczono, iż „realizowane projekty powinny wpisywać się w założenia Programu Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego.”

Projekty, będące w obszarze działania priorytetu winny dotyczyć:

- obiektów dziedzictwa historycznego
- obiektów instytucji kultury
- upowszechniania informacji o dziedzictwie przeszłości oraz o przedsięwzięciach jednostek kultury
- informacji i promocji turystyki kulturowej
- organizacji imprez/wydarzeń kulturalnych o znaczeniu co najmniej regionalnym
- przedsięwzięcia z zakresu współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej (m.in. seminaria, konferencje) w celu zapewnienia wymiany dobrych praktyk oraz doświadczeń

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego wskazany jest **priorytet 6. „Turystyka i Kultura”** oraz

1. Działanie „**Turystyka kulturowa**”.

Do dofinansowania mogą zakwalifikować się projekty dotyczące zadań:

- 1) prowadzące do maksymalnego wykorzystania i udostępnienia jak największej liczbie turystów zabytków i obiektów dziedzictwa kulturowego,
- 2) realizowane na szlakach turystycznych (np. szlak zabytków Światowego Dziedzictwa UNESCO, szlak cysterski, szlak zamków piastowskich, szlak rzeki Odry).

Istotne jest także, aby przedsięwzięcia były powiązane z innymi podobnymi w tym regionie, tworząc jedną całość i dopełniając się wzajemnie. Muszą one być udostępnione dla turystów odwiedzających region. Oprócz dofinansowania wszelkich prac przy zabytkach, w ramach tego działania ubiegać się można o dofinansowanie na usprawnienie działalności placówek kulturalnych (np. domów kultury) poprzez poprawę stanu budynków, które zajmują oraz zakup nowego wyposażenia. Wspierane będą również działania polegające na nawiązywaniu lub kontynuowaniu współpracy między regionami w państwach UE, które przyczynią się do wymiany doświadczeń i dobrych praktyk z tej dziedziny.

Dofinansowane mogą być w szczególności projekty:

- „będące impulsem do podejmowania kolejnych przedsięwzięć (np. związanych z adaptacją i wykorzystaniem zabytków do pełnienia nowych funkcji mających pozytywny wpływ na rozwój gospodarczy regionu), które przyczynią się do tworzenia nowych miejsc pracy;
- projekty przewidziane do realizacji na szlakach turystycznych o znaczeniu regionalnym;
- projekty umożliwiające jak najszerze udostępnianie obiektów dziedzictwa kulturowego;
- przedsięwzięcia przyczyniające się do poprawy stanu obiektów zajmowanych przez instytucje kultury;
- przedsięwzięcia polegające na doposażeniu w sprzęt niezbędny do prawidłowego funkcjonowania instytucji kultury.”

Beneficjentami priorytetu mogą być, m. in.: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; instytucje kultury; PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne; kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych; organizacje pozarządowe.

2. Kolejne działanie, pośrednio dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego, to „**Turystyka aktywna**”.

W ramach tego działania mogą być dofinansowane projekty dotyczące opracowywania i wdrażania koncepcji z zakresu rozwoju infrastruktury (w tym modernizacji i budowy obiektów rekreacyjnych i sportowych) niezbędnej do uprawiania aktywnych form turystyki, między innymi: narciarskiej, górskiej, rowerowej, pieszej i wodnej.

8. PROGRAMY OPIEKI NAD ZABYTKAMI

8.1. Krajowy Program Opieki nad Zabytkami – założenia

Opracowanie Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami jest obowiązkiem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, wynikającym z *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 03.162.1568 z późn. zm.)*

W dostępnych dokumentach najważniejsze pod względem merytorycznym są zasady postępowania konserwatorskiego:

- zasada *primum non nocere*,
- zasada maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- zasada minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),
- zasada, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
- zasada czytelności i odróżnialności ingerencji,
- zasada odwracalności metod i materiałów,
- zasada wykonywania wszystkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

W tezach do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami wyznaczone zostały następujące cele działań (wyjątki z opracowania):

1. W zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami:

- pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych; określenie kategorii i stopnia zagrożeń;
- pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków ruchomych; określenie kategorii i stopnia zagrożeń;
- pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego; określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych;
- objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki;
- pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa; określenie kategorii i stopnia zagrożeń;
- ocena stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami;
- ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach; doskonalenie i rozwijanie oraz podnoszenie efektywności instytucjonalnej i społecznej ochrony i opieki nad zabytkami;
- udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.

2. W zakresie działań o charakterze systemowym:

- powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa; realizacja powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzenia pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące i dobra kultury i natury (*World Cultural Heritage*);
- przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce; wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania.

3. W zakresie systemu finansowania:

- stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej,
- utworzenie Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków.

4. W zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:

- tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji; stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac, przy wszystkich grupach i typach zabytków,
- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa,
- wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego; wprowadzenie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

5. W zakresie kształcenia i edukacji:

- utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony; zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego,

- kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa; budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków,
- upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej; tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.

6. W zakresie współpracy międzynarodowej:

- wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie,
- oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości; troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

8.2. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Dolnośląskiego 2007–2011

Program przyjęty został *Uchwałą Nr LX/912/2006 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 26 października 2006 r.* Podstawowym założeniem Programu jest uznanie zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego za zasadniczy czynnik wpływający na kształtowanie się tożsamości lokalnej.

Celem głównym Programu jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego regionu oraz zachowania krajobrazu kulturowego Dolnego Śląska.

Program określa organizacyjne i finansowe warunki ochrony i opieki nad zabytkami w zakresie kompetencji Urzędu Marszałkowskiego.

Przy opracowaniu Programu oparto się na założeniu, że dziedzictwo kulturowe Dolnego Śląska jest elementem powszechnie rozpoznawalnym przez mieszkańców, jednocześnie stanowi silny wyraz kształtującej się tożsamości regionalnej i ponadregionalnej.

W tym więc zakresie program wpisuje się w określoną w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku misję regionu: Dolny Śląsk to region, który łączy Polskę z Europą.

Program opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego 2007–2011 proponuje przyjęcie konkretnych zadań Urzędu Marszałkowskiego i podległych mu jednostek:

1. Dofinansowanie prac konserwatorskich i zabezpieczenia zabytków:

- kontynuacja programu prowadzonego przez Wydział Kultury Urzędu Marszałkowskiego dofinansowania prac konserwatorskich na drodze konkursu ofert na realizację zadań publicznych z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego. Głównym celem jest pobudzenie do działania maksymalnej liczby osób prawnych. Jako priorytet w przyznawania środków w okresie funkcjonowania programu przyjmuje się: w zakresie zabytków architektury i budownictwa prace zabezpieczające i remontowe przy obiektach znajdujących się w udokumentowanym złym stanie technicznym, zagrożonych postępującą destrukcją, w pierwszej kolejności budowli drewnianych, następnie pomników historii i proponowanych do uznania za pomniki historii; w zakresie dzieł sztuki i rzemiosła artystycznego konserwacja obiektów o udokumentowanym złym stanie zachowania, powstałych do schyłku XVII wieku, w pierwszej kolejności zabytków sztuki średniowiecznej;
- dofinansowanie w drodze konkursu wykonania i funkcjonowania zabezpieczeń przeciwwłamaniowych i przeciwpożarowych w obiektach o cennym wystroju i wyposażeniu, a także w budowlach drewnianych.

2. Wspieranie rozwoju bazy i sieci muzealnej w regionie, przede wszystkim w zakresie powstawania magazynów muzealnych, w tym archeologicznych. Zakłada się, że istniejąca sieć muzeów nie ulegnie zmianie w okresie funkcjonowania programu.

Prowadzone obecnie prace wykopaliskowe to w 90% badania ratownicze. Zgromadzony podczas ich prowadzenia materiał jest na mocy Ustawy własnością Skarbu Państwa. Stworzenie magazynów z ośrodkami badawczymi w oparciu o wybrane istniejące muzea pozwoli na zachowanie w regionie tej części dziedzictwa, a jednocześnie wzmocni regionalną sieć muzealną. Warunkiem udziału Urzędu Marszałkowskiego jest dofinansowanie przedsięwzięcia przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

3. Prowadzenie działań szkoleniowych i promocyjnych:

- prowadzenie szkoleń i wydawanie materiałów instruktażowych dla radnych
- i urzędników samorządowych, zawierających informacje o sposobie przygotowywania programów opieki nad zabytkami oraz w zakresie i możliwościach opieki i ochrony zabytków przez gminy i powiaty. Głównym celem jest pobudzenie do działania samorządów, zarówno w zakresie opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, obligatoryjnych programów opieki nad za-

bytkami, jak i korzystania z możliwości finansowania przedsięwzięć związanych z ochroną zabytków, w tym z programami rewaloryzacyjnymi;

- wspieranie, w drodze konkursu ofert, wydawnictw i publikacji multimedialnych o zabytkach regionu, zarówno naukowych jak i popularnonaukowych. Zakłada się, że dofinansowanie na drodze konkursu ofert zachęci również mniejsze ośrodki do wydania publikacji o swoich zabytkach;
- organizacja i udział w *Europejskich Dniach Dziedzictwa* jako corocznej imprezy popularyzującej zabytki. Zakłada się, że wypracowana przez Radę Europy forma *Europejskich Dni Dziedzictwa* jako imprezy popularnej, o masowym charakterze, opartej w zasadzie o działania wolontariuszy, wymaga ze strony Urzędu Marszałkowskiego pomocy w zakresie organizacji i promocji. Zadanie to zostanie powierzone jednostce organizacyjnej Urzędu Marszałkowskiego lub innej samorządowej i zabezpieczone w rocznych planach finansowych.
- stworzenie nagrody Marszałka Województwa dla najlepszego użytkownika zabytku. Nagroda przyznawana będzie w drodze konkursu przez kapitułę działającą podstawie regulaminu, który zostanie opracowany przez Wydział Kultury Urzędu Marszałkowskiego.
- rozwinięcie programów nauczania regionalnego dla uczniów szkół stopnia podstawowego i gimnazjalnego. Zakłada się wypracowanie, wspólnie z Wydziałem Nauki i Edukacji Urzędu Marszałkowskiego, założeń pozwalających stworzyć program edukacji regionalnej o nazwie „Znaki Przeszłości-Znaki Czasu.”

4. Tworzenie szlaków turystycznych tematycznych rowerowych, pieszych, wodnych i samochodowych, co zwiększy atrakcyjność Dolnego Śląska oraz wzmoże aktywność związaną z obsługą ruchu turystycznego regionów, które nie są dziś zaliczane do zbyt atrakcyjnych. Przyczynić ma się do tego również renowacja i udostępnienie zabytków.

Zakłada się przygotowanie przez interdyscyplinarny zespół ekspertów, koordynowany przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego, opracowań koncepcyjnych, jako materiału studyjnego dla lokalnych samorządów.

W maju 2008 roku powstał Wydział Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego. Nowy wydział będzie m.in.:

- promował region
- koordynował i rozwijał nowe produkty turystyczne
- wspierał organizacje pozarządowe zajmujące się rozwojem turystyki
- zajmował się badaniem ruchu turystycznego w regionie
- realizował inne zadania wynikające z ustawy o turystyce.

5. Tworzenie parków kulturowych:

- stworzenie koncepcji sieci parków kulturowych jako materiału inicjującego dyskusję nad ich utworzeniem przez lokalne samorządy. Zakłada się przygotowanie przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków, filia we Wrocławiu, w współpracy z Zarządem Województwa Dolnośląskiego, opracowań koncepcyjnych, jako materiału studyjnego dla lokalnych samorządów. Utworzenie parku kulturowego jest zależne jedynie od woli samorządu. W wielu przypadkach brak jest podstawowych, studyjnych materiałów, które pozwoliłyby na podjęcie dyskusji o celowości stworzenia parku; jest to szczególnie trudne w wypadku, gdy park miałby swym zasięgiem objąć obszar kilku gmin;
- opracowanie przez Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne studiów określających granice parków kulturowych, które mogą stać się inspiracją dla lokalnych samorządów.

6. Wystąpienie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o uznanie za pomniki historii najcenniejszych obiektów z obszarów województwa dolnośląskiego.

Zakłada się, że w przyszłości fakt uznania przez Prezydenta Rzeczypospolitej zabytku za pomniki historii będzie miał coraz większe znaczenie - również finansowe. Głównym celem jest wprowadzenie na listę jak największej liczby najcenniejszych zabytków z terenu województwa dolnośląskiego. Uznanie za pomniki historii jest warunkiem koniecznym do starań o wpis na *Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO*.

8.3. Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Jaworskiego na lata 2009-2012

Realizacja zadań w zakresie opieki i ochrony obiektów kultury, do których należą zabytki, jest ustawowym zadaniem samorządu powiatowego niezależnie od zadań realizowanych przez administrację rządową i samorządy gminne. Zgodnie bowiem z art. 4 ust. 1 pkt 7 *ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592, z późn. zm.)* powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie kultury i dóbr ochrony kultury.

Wiodącym celem opracowania „Programu” jest wspieranie gmin z terenu powiatu i służb konserwatorskich administracji rządowej w działaniach zmierzających do znacznej poprawy stanu zasobów zabytkowych powiatowego dziedzictwa kulturowego oraz zachowanie krajobrazu kulturowego powiatu

poprzez tworzenie warunków organizacyjnych i finansowych w ramach sprawowanych funkcji opiekuńczych i ochronnych nad zabytkami w zakresie leżącym w kompetencjach samorządu powiatowego.

W „Programie” wyszczególniono cele i zadania programu opieki nad zabytkami powiatu:

1. Główne cele polityki powiatu związanej z opieką nad zabytkami

- uznanie dziedzictwa kulturowego za ważne zagadnienie w strategii rozwoju powiatu,
- racjonalne wykorzystanie wszelkich powiatowych i gminnych funduszy na prace ratownicze, konserwatorskie oraz dokumentacyjne,
- planowe i konsekwentne realizowanie zadań samorządowych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przez wszystkie samorządy z terenu powiatu,
- powiązanie zadań powiatu służących ochronie wartości kulturowych ze strategią rozwoju gospodarczego województwa, powiatu oraz polityką przestrzenną każdej z gmin,
- koordynowanie i integrowanie działań gminnych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego (krajobrazu kulturowego dziedzictwa archeologicznego, przyrodniczego, historycznego) ujmowanych w gminnych planach zagospodarowania przestrzennego,
- wspieranie prawne, organizacyjne i finansowe projektów związanych z opieką nad zabytkami i zagospodarowaniem obiektów zabytkowych,
- powstrzymanie degradacji zagrożonych obiektów zabytkowych i obszarów oraz podjęcie działań w celu poprawy stanu ich zachowania,
- wspieranie właścicieli i zarządców obiektów zabytkowych w zakresie stosowania fizycznego zabezpieczenia obiektów i ich ochrony przed pożarami, dewastacją, kradzieżami, niegospodarnością.

2. Działania związane z opieką nad zabytkami, których właścicielem są gminy powiatu

Na samorządach gminnych spoczywa obowiązek dbania o stan należących do nich zabytków, a tym samym ponoszenia nakładów na prace rewaloryzacyjne, konserwatorskie i kulturowej promocji. Samorząd powiatowy i powiatowa administracja samorządowa, wspierając działania gmin powiatu jaworskiego w zakresie opieki i ochrony zabytków, kierować się będą zasadą zrównoważonego rozwoju powiatu, a także zgodnością podejmowanych działań samorządu gminnego z powiatowymi i wojewódzkimi planami ochrony i opieki nad zabytkami. Planuje się:

- dokonywanie okresowych przeglądów lustracyjnych zabezpieczenia obiektów zabytkowych przez Powiatowy Zespół Ochrony Zabytków i Dziedzictwa Narodowego Starosty Jaworskiego – zgodnie z planem pracy w/w zespołu i „Programem ochrony zabytków powiatu jaworskiego na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych” i uwzględnianie wniosków zespołów lustracyjnych w podejmowaniu powiatowych działań wspierających i dofinansowujących najważniejsze z punktu widzenia powiatu działania gmin powiatu i pozostałych właścicieli, podejmowane na rzecz bezpieczeństwa zabytków;
- opiniowanie zasadności wniosków właścicieli i zarządców ubiegających się o dodatkowe środki finansowe na ochronę i bezpieczeństwo zabytków ze źródeł pozapowiatowych, wojewódzkich, krajowych i unijnych;
- promowanie zabytków poszczególnych gmin – w ramach działań promocyjnych powiatu: w publikacjach lokalnych o zasięgu powiatowym i ponadpowiatowym, na stronach internetowych powiatu, w inicjatywach powiatowych dotyczących współpracy kulturalnej z powiatami partnerskimi Unii Europejskiej

3. Działania powiatu związane z opieką nad zabytkami, leżącymi na terenie powiatu jaworskiego, których właścicielami są inne niż jednostki samorządu terytorialnego osoby prawne oraz fizyczne

Planowane działania:

- wspieranie i pomoc w przygotowaniu właścicieli i zarządców obiektów zabytkowych do korzystania z programowych funduszy Wspólnoty Europejskiej; przygotowanie aktualnych informacji o możliwościach występowania o środki pozabudżetowe na dofinansowywanie prac konserwatorskich obiektów zabytkowych;
- bieżące aktualizowanie ewidencji powiatowej obiektów zabytkowych, w oparciu o rejestry konserwatorskie Legnickiej Delegatury Wojewódzkiej Służby Ochrony Zabytków, polegające na usuwaniu z powiatowej ewidencji zabytków nieistniejących i dodawaniu zabytków nowo zarejestrowanych.

4. Działania informacyjne, popularyzacyjne i edukacyjne związane z promocją zabytków powiatu i walorów krajobrazu kulturowego

Planowane działania:

- udostępnienie ewidencji zabytków nieruchomości na oficjalnej stronie internetowej powiatu jaworskiego,
- popularyzowanie we własnych wydawnictwach promocyjnych i lokalnych środkach masowego przekazu zagadnień związanych z historią powiatu, zabytkami i ochroną obiektów zabytkowych,

- dofinansowanie szkolnych konkursów wiedzy o zabytkach powiatu, powiatowych inicjatyw podejmowanych na rzecz opieki i ochrony zabytków powiatu, kulturopoznawczych wycieczek szkolnych, których celem jest poznawanie zabytków powiatu,
- zamieszczenie na oficjalnej stronie internetowej powiatu jaworskiego informacji dotyczących historii poszczególnych gmin i popularyzujących ważniejsze zabytki nieruchome powiatu jaworskiego,
- wspieranie szkół wszystkich szczebli w podejmowanych działaniach, mających na celu kształtowanie wśród dzieci i młodzieży świadomości dziedzictwa kulturowego i szacunku dla zabytków, znalezisk archeologicznych itp.,
- uczestnictwo administracji powiatowej oraz jednostek podległych w obchodach Europejskich Dni Dziedzictwa Kulturowego,
- wspieranie działań gmin powiatu jaworskiego, instytucji powiatowych, właścicieli i zarządców powiatowych obiektów zabytkowych – podejmowanych na rzecz popularyzacji pozytywnych wzorców ochrony zabytków i opieki nad zabytkami powiatu,
- opracowanie i wdrożenie koncepcji subregionalnego produktu turystycznego w zakresie zasobów kulturowych Pogórza Kaczawskiego.

5. Ochrona krajobrazu kulturowego

Planowane działania w zakresie planowania przestrzennego oraz gospodarki nieruchomościami:

- niedopuszczanie do wyłączenia poza granice administracyjne powiatu fragmentów historycznie wykształconych siedlisk,
- zapobieganie rozproszeniu osadnictwa i ochrona historycznie ukształtowanych układów osadniczych wraz z koloniami,
- wyznaczanie w planach miejscowych terenów pod zabudowę mieszkaniową z zachowaniem i pełną ochroną historycznych siedlisk,
- wypełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarze historycznych siedlisk,
- ochrona historycznie ukształtowanego układu przestrzennego miejscowości i relacji pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy,
- niedopuszczanie do rozdrabniania własności historycznej,
- utrzymanie cech budownictwa regionalnego w nowoprojektowanej architekturze,
- interwencja władz powiatu przy rażących naruszeniach prawa budowlanego na obszarach objętych ochroną konserwatorską oraz przy obiektach zabytkowych oraz ujętych w ewidencjach gminnych,
- przeciwdziałanie niszczeniu stanowisk archeologicznych – przestrzeganie konieczności wymagania przy wydawaniu zezwoleń na budowę opinii bądź zezwoleń WKZ,
- podejmowanie działań mających na celu ochronę, zachowanie i rewaloryzację stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej (grodziska, kurhany itp.),
- wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

6. Realizacja i finansowanie przez powiat jaworski zadań z zakresu ochrony zabytków

Nie przewiduje się wprowadzania do budżetu powiatu konkretnych zadań z zakresu ochrony zabytków. Przewiduje się natomiast dofinansowanie prac związanych z odnową i konserwacją substancji zabytkowych oraz podejmowanych w zakresie ich bezpieczeństwa, udzielane na wniosek właścicieli lub samorządów gminnych w trybie uchwały Rady Powiatu. Rada Powiatu planuje przyjąć uchwałę w sprawie przyjęcia zasad i trybu udzielenia dotacji na prace remontowe i konserwatorskie oraz roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków. Dotacje te będą mogły być udzielane osobom posiadającym tytuł prawny do zabytku znajdującego się na terenie powiatu, które wykażą się wkładem własnym na wykonanie prac.

W celu oceny szans i zagrożeń dla środowiska kulturowego powiatu dokonano analizy SWOT, przeprowadzonej w oparciu o wieloaspektową charakterystykę powiatu, polegającą na rozpoznaniu mocnych i słabych stron środowiska kulturowego powiatu jaworskiego oraz jego szans i zagrożeń.

9. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W DOKUMENTACH GMINNYCH

9.1. Strategia Rozwoju Gminy Bolków na lata 2004-2014

„Strategia rozwoju...” to główny dokument strategiczny gminy, opracowany zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Wykonany został wg autorskiej, modelowej procedury rozszerzonej terytorialnej analizy SWOT dla gminy Bolków.

Do mocnych stron Gminy zaliczono m.in.:

- liczne, atrakcyjne turystycznie obiekty zabytkowe,

- zabytki kultury przemysłowej – podziemny kompleks zbrojeniowy Wzgórza Ryszarda, nieczynne kopalnie w Radzimowicach (potencjalne atrakcje turystyczne),
- imprezy o charakterze ponadlokalnym, np. Castle Party, turnieje rycerskie
- zabytkowy charakter miejskiej i wiejskiej części gminy.

Do szans zewnętrznych Gminy zaliczono m.in.:

- ofertę instytucji wspierających odbudowę zabytków i zachowanie dziedzictwa kulturowego,
- ofertę instytucji wspierających rozwój podmiotów turystycznych,
- rosnący popyt na nowoczesne, niekonwencjonalne usługi turystyczne i paraturystyczne,
- rosnące zainteresowanie średniowieczną kulturą w kraju i Europie,
- rosnące zainteresowanie turystyką kulturoznawczą i historyczną w Polsce i Europie,
- wysoki międzynarodowy popyt na niekonwencjonalne usługi kulturalne.

9.2. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Obowiązujący plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bolków wyznacza kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w następujący sposób ukazuje misję i wizję rozwoju miasta i gminy -

„Gmina o harmonijnym rozwoju wykorzystująca walory swojego położenia, wyrażające się w:

- przebiegu ważnych połączeń komunikacyjnych,
- zróżnicowanych zasobach środowiska przyrodniczego,
- zasobach środowiska kulturowego

oraz walory wynikające z dotychczasowej „cywilizacyjnej” tradycji Gminy jako obszaru aktywności gospodarczej o funkcjach przemysłowych, usługowych i turystyczno-krajoznawczych”.

Uchwałą nr XXXIV/238/09 Rady Miejskiej w Bolkowie z dnia 28 maja 2009 r. przystąpiono do opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Bolków, obrębów Świny oraz części obrębów Wierzchosławice, Wierzchosławiczki i Stare Rochowice.

9.3. Plany rozwoju miejscowości

9.3.1. Plan Odnowy Miejscowości Kaczorów na lata 2009–2015 – załącznik nr 1 do uchwały nr XXIV/170/08 Rady Miejskiej w Bolkowie z dnia 04 listopada 2008 r.

Za cel strategiczny Planu uznano **rozwój atrakcyjności turystycznej miejscowości, poprzez właściwe wykorzystanie jej walorów oraz poprawę standardu życia mieszkańców.**

Wyznaczono następujące cele operacyjne:

- wyeksponowanie obiektów dziedzictwa kulturowego miejscowości Kaczorów,
- wytyczenie i oznakowanie szlaków turystycznych,
- wykorzystanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych miejscowości,
- promocja turystyczna miejscowości,
- rozwój turystyki i agroturystyki,
- budowa obiektów rekreacyjno-sportowych,
- integracja społeczności Kaczorowa,
- racjonalna gospodarka odpadami,
- aktywne uczestnictwo mieszkańców w rozwoju wsi,
- poprawa wyglądu i wizerunku wsi.

Autorzy Planu podają, że zapisy w nim zawarte są zgodne z zapisami zawartymi w dokumentach dotyczących rozwoju gminy – przede wszystkim ze Strategią Rozwoju Gminy na lata 2004–2014. Plan jest również spójny z dokumentami strategicznymi szczebla powiatowego i wojewódzkiego oraz zapisami Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007–2013.

Cele i zadania określone w planie są wewnętrznie zgodne a ich osiągnięcie i realizacja nie powoduje negatywnych skutków dla osiągnięcia celów i realizacji zadań strategii wyższego rzędu.

9.3.2. Plan Odnowy Miejscowości Mysłów na lata 2009–2016 – załącznik do uchwały nr XXXII/224/09 Rady Miejskiej w Bolkowie z dnia 29 kwietnia 2009 r.

Za cel strategiczny Planu uznano **rozwój atrakcyjności turystycznej miejscowości, poprzez zachowanie dziedzictwa kulturowego stanowiącego dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, jak również dorobek naszych czasów.**

Wyznaczono następujące cele operacyjne:

- budowa infrastruktury technicznej,
- rozwój infrastruktury społecznej,
- poprawa warunków komunikacyjnych,

- wykorzystanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego dla potrzeb rozwoju turystyki i rekreacji oraz ich promocja,
- poprawa wizerunku wsi,
- podnoszenie jakości kapitału ludzkiego wśród mieszkańców,
- podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców, racjonalna gospodarka odpadami,
- stymulowanie inicjatyw lokalnych i zwiększanie udziału mieszkańców w rozwiązywaniu problemów wsi,
- utrzymanie i wzmocnienie tożsamości wsi oraz wartości życia wiejskiego,
- poprawa bezpieczeństwa publicznego.

Sołectwo będzie obszarem intensywnego zagospodarowania turystycznego, przez co stanie się ważnym składnikiem „zaplecza turystyczno-rekreacyjnego” dla wielu, nawet odległych miast. Znacząco wzrośnie liczebność turystów korzystających z walorów sołectwa, w tym również turystów zagranicznych. Na terenie Mysłowa znajdować się będą liczne kwatery prywatne oraz placówki gastronomiczne.

Autorzy Planu podają, że zapisy w nim zawarte są zgodne z zapisami zawartymi w dokumentach dotyczących rozwoju gminy – przede wszystkim ze Strategią Rozwoju Gminy na lata 2004–2014. Plan jest również spójny z dokumentami strategicznymi szczebla powiatowego i wojewódzkiego oraz zapisami Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007–2013.

9.3.3. Plan Odnowy Miejscowości Płonina na lata 2009–2016 – załącznik do uchwały nr XXXII/225/09 Rady Miejskiej w Bolkowie z dnia 29 kwietnia 2009 r.

Za cel strategiczny Planu uznano **zrównoważony rozwój miejscowości, zapewniający zaspokojenie zarówno bieżących potrzeb mieszkańców, jak i warunków umożliwiających wzrost poziomu życia oraz aktywizacja społeczeństwa.**

Wyznaczono następujące cele operacyjne:

- poprawa warunków komunikacyjnych,
- rozwój infrastruktury społecznej,
- podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców, racjonalna gospodarka odpadami,
- rozwój turystyki, wyznaczenie nowych szlaków turystycznych,
- zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie pozyskiwania funduszy zewnętrznych na rozwój miejscowości oraz zwiększenie jego udziału w rozwiązywaniu problemów wsi,
- poprawa warunków ekonomicznych mieszkańców,
- poprawa wizerunku wsi,
- modernizacja i doposażenie świetlicy

Autorzy Planu podają, że zapisy w nim zawarte są zgodne z zapisami zawartymi w dokumentach dotyczących rozwoju gminy – przede wszystkim ze Strategią Rozwoju Gminy na lata 2004–2014. Plan jest również spójny z dokumentami strategicznymi szczebla powiatowego i wojewódzkiego oraz zapisami Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007–2013.

9.3.4. Plan Odnowy Miejscowości Radzimowice na lata 2008–2015 – załącznik do uchwały nr XXII/150/08 Rady Miejskiej w Bolkowie z dnia 29 sierpnia 2008 r.

Jako główne kierunki rozwoju wybrano:

- odwodnienie dróg, wykonanie nawierzchni w centrum wsi,
- połączenie Radzimowic z miejscowościami Dobków, Lipa i Wojcieszów systemem szlaków pieszo – rowerowych, które są podstawowym elementem rozwoju turystyki w Górach i na Pogórzu Kaczawskim,
- rozwój agroturystyki,
- zagospodarowanie terenu przy kapliczce,
- nowa zabudowa zgodna z aktualnym mpzp,
- renowację przedwojennych budynków, przywrócenie im dawnej świetności bądź nadanie im nowej, atrakcyjnej kulturowo funkcji,
- edukację ekologiczną i kulturową,
- rozwój turystyki i usług okoturystycznych w oparciu o zasoby przyrodniczo-kulturowe Radzimowic,
- przygotowanie miejsc odpoczynku dla turystów rowerowych i pieszych,
- postawienie tablic informacji turystycznej,
- promocję miejscowości w regionie i poza nim,
- nawiązanie do starej zabudowy, utrzymanie charakteru miejscowości,
- pielęgnację istniejącej zieleni wspólnej.

9.3.5. Plan Odnowy Miejscowości Wierzchosławice na lata 2008–2015 – załącznik nr 1 do uchwały nr XXI/149/08 Rady Miejskiej w Bolkowie z dnia 27 czerwca 2008 r.

W oparciu o wykonaną analizę SWOT, Autorzy Planu wyznaczyli następujące cele odnowy (zrównoważonego rozwoju) miejscowości:

- **sprawne i dobrze zorganizowane działania mieszkańców na rzecz wsi i rozwoju własnego,**
- **tworzenie dobrych warunków przyrodniczo-środowiskowych do życia i wypoczynku,**
- **dostosowanie infrastruktury wsi do potrzeb mieszkańców,**
- **wykorzystanie walorów miejscowości do rozwoju rolnictwa i przedsiębiorczości.**

Ostatni z wymienionych celów zostanie osiągnięty poprzez m.in.:

- utrzymanie charakteru miejscowości – opracowanie studium architektoniczno-krajobrazowego,
- remont i wyeksponowanie obiektów zabytkowych i charakterystycznych dla wsi,
- współpracę z innymi wsiami i organizacjami z Partnerstwa Kaczawskiego – wspólna realizacja projektów służących rozwojowi turystyki i rekreacji w miejscowości.

9.3.6. Plan Odnowy Miejscowości Wolbromek na lata 2008–2015 – załącznik nr 1 do uchwały nr XXIII/160/08 Rady Miejskiej w Bolkowie z dnia 30 września 2008 r.

Za cel strategiczny Planu uznano **zrównoważony rozwój miejscowości, zapewniający zaspokojenie zarówno bieżących potrzeb mieszkańców jak i warunków umożliwiających wzrost poziomu życia oraz aktywizację społeczeństwa.**

Wyszczególniono następujące cele operacyjne:

- poprawa warunków komunikacyjnych,
- budowa placu zabaw spełniającego oczekiwania młodych mieszkańców miejscowości,
- rozwój infrastruktury społecznej oraz rekreacyjno-sportowej
- podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców, racjonalna gospodarka odpadami,
- rozwój agroturystyki,
- zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych na rozwój miejscowości, oraz zwiększenie jego udziału w rozwiązywaniu problemów wsi,
- poprawa warunków ekonomicznych mieszkańców,
- poprawa wizerunku wsi

9.3.7. Plan Odnowy Miejscowości Lipa na lata 2007–2015 – załącznik nr 1 do uchwały nr XIV/96/07 Rady Miejskiej w Bolkowie z dnia 30 listopada 2007 r.

Za cel strategiczny Planu uznano **poprawę standardu życia mieszkańców poprzez stymulację rozwoju gospodarczego, właściwe wykorzystanie walorów miejscowości oraz aktywizację społeczeństwa.**

Wyszczególniono następujące cele operacyjne:

- budowa infrastruktury technicznej,
- rozwój infrastruktury społecznej,
- poprawa warunków komunikacyjnych,
- wykorzystanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego dla potrzeb rozwoju turystyki i rekreacji oraz ich promocja,
- poprawa wizerunku wsi,
- podnoszenie jakości kapitału ludzkiego wśród mieszkańców,
- podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców, racjonalna gospodarka odpadami,
- stymulowanie inicjatyw lokalnych i zwiększanie udziału mieszkańców w rozwiązywaniu problemów wsi,
- utrzymanie i wzmocnienie tożsamości wsi oraz wartości życia wiejskiego,
- poprawa bezpieczeństwa publicznego.

9.4. Lokalny Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich Bolkowa

W ramach opracowanego w 2006 r. „Lokalnego Programu...” wybrano priorytety rewitalizacji miasta Bolkowa, a w ich ramach działania na najbliższe lata. W założeniach do programu wyznaczony został także zasięg Obszaru Rewitalizacji terenów miejskich oraz podział na projekty i konkretne zadania inwestycyjne wraz z kryteriami kolejności realizacji.

Kierunki rewitalizacji miasta – priorytety:

- 1) Dążenie do zachowania i odbudowy zasobów dziedzictwa kulturowego w mieście oraz tworzenia zaplecza rekreacyjnego, przyczyniających się do wzrostu atrakcyjności turystycznej Bolkowa. Najważniejsze działania w tym zakresie dotyczyć będą:
  - poprawy estetyki historycznej zabudowy,
  - zmiany przeznaczenia obiektów zabytkowych,
  - tworzenia infrastruktury turystycznej.

- 2) Rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej i przestrzennej służącej podnoszeniu standardu i bezpieczeństwa życia mieszkańców miasta. W zakresie tego typu infrastruktury najważniejsze działania rewitalizacyjne dotyczyć będą:
- modernizacji i przebudowy dróg gminnych,
  - budowa parkingów ,
  - modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej.
- 3) Ożywienie gospodarcze miasta i zapobieganie marginalizacji społecznej jego mieszkańców poprzez:
- tworzenie ośrodków walki z bezrobociem i patologiami społecznymi,
  - współpracę z instytucjami i organizacjami pozarządowymi w celu zaspokojenia podstawowych potrzeb bytowych jednostek i rodzin oraz polepszenia standardu życia w mieście,
  - zapobieganie i przeciwdziałanie marginalizacji młodzieży poprzez stworzenie możliwości rozwoju w naturalnych warunkach rodzinnych, kulturowych i społecznych,
  - poprawę jakości życia osób doświadczających wykluczenia społecznego poprzez rozwój integracji i pomocy o charakterze profilaktycznym, ochronnym i aktywizującym,
  - wyrównanie szans życiowych osób niepełnosprawnych poprzez likwidację np. barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej,
  - przeciwdziałanie zjawisku bezdomności, pomoc osobom bezdomnym.

Podokresy programowania obejmują okresy czasowe 2005–2006 i 2007–2013.

W podokresie 2007–2013 przewiduje się kontynuację rozpoczętych wcześniej zadań czyli:

- rewitalizację Rynku w Bolkowie wraz z przyległymi do niego ulicami,
- remont i odnowę elewacji budynku Ratusza w Bolkowie,

oraz nowe zadania inwestycyjne:

- budowa kompleksu sportowo-rekreacyjnego na Górze Ryszarda,
- poprawa bezpieczeństwa mieszkańców Rynku poprzez zmianę układu komunikacyjnego – płyta Rynku strefą ruchu pieszego,
- budowa parkingów w otulinie Rynku,
- adaptacja budynku mieszkalnego przy ul. Kraszewskiego 2 na Ośrodek Wspierania Bezrobotnych,
- usunięcie barier architektonicznych do najważniejszych obiektów użyteczności publicznej,
- renowacja zamku bolkowskiego,
- organizacja szkoleń tematycznych oraz porad indywidualnych dla bezrobotnych
- remont kapitalny budynku Biblioteki Miejskiej i przekształcenie jej w centrum informacji,
- uwydatnienie najważniejszych zabytków miasta nocą poprzez zastosowanie punktowego oświetlenia,
- zlokalizowanie w rynku infrastruktury technicznej,
- rewitalizacja parku miejskiego,
- uruchomienie inkubatora przedsiębiorczości.

Wyznaczono następujące **obszary rewitalizacji**:

- **Obszar 1** – charakteryzuje się historyczną zabudową: zamek w Bolkowie, zabytkowe kamienice z XVII i XVIII w., Ratusz. W ramach rewitalizacji dominować będą działania o charakterze renowacyjnym celem przywrócenia obiektom utraconej funkcji lub nadania im nowej społeczno-gospodarczej.
- **Obszar 2** – teren Góry Ryszarda – charakteryzuje się bardzo malowniczą lokalizacją z widokiem na panoramę całego miasta oraz okoliczne góry i wzniesienia. Ukształtowanie terenu pozwala na umieszczenie terenów rekreacyjnych obejmujących boiska sportowe, place zabaw itp.
- **Obszar 3** – rozwoju budownictwa mieszkaniowego wyznaczonego biegiem ulic: Republikańskiej, Wolbromskiej, Sienkiewicza, Świerkowej. (Uchwała nr XXXI/217/09 Rady Miejskiej Bolkowa z dnia 27.03.2009 r.)

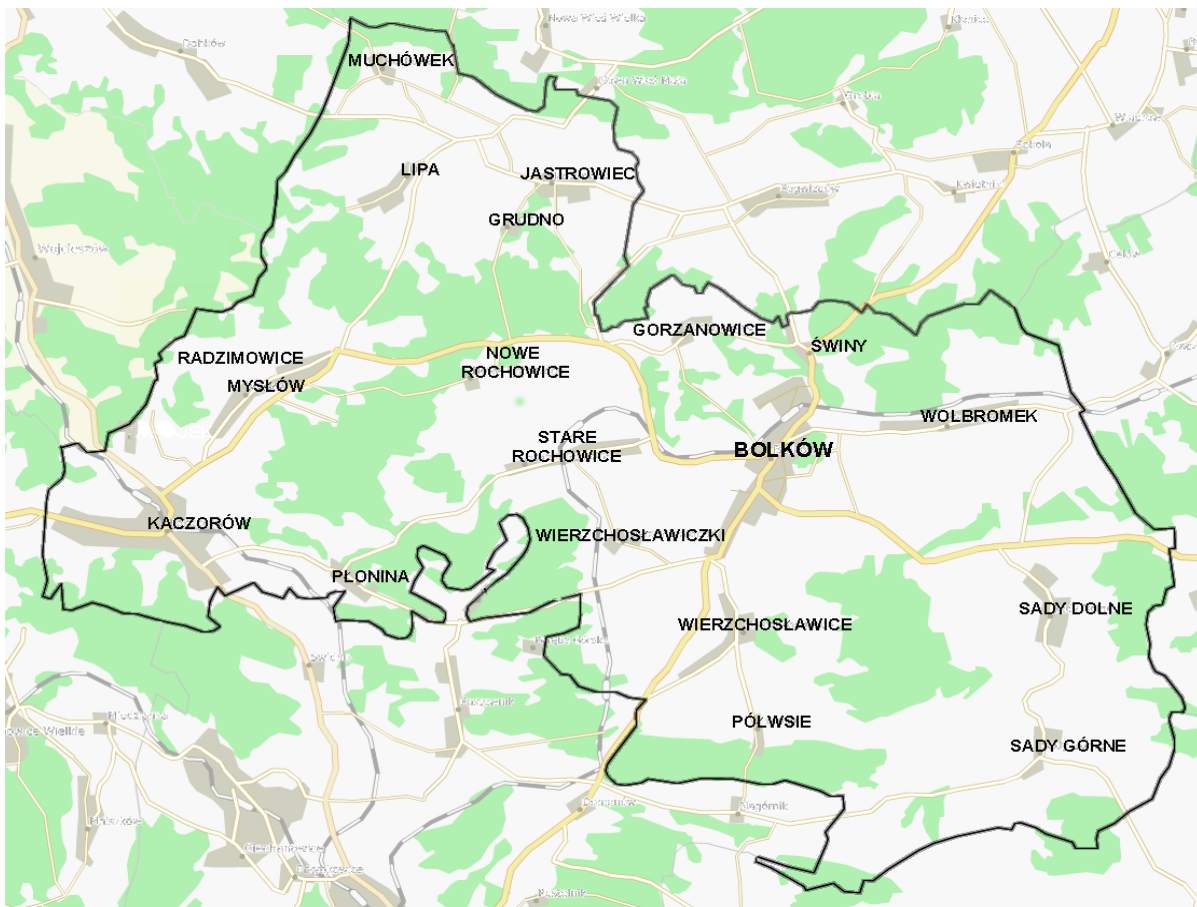
Działania w ramach priorytetu I na lata 2007–2013.

- **Renowacja zamku bolkowskiego** – działanie obejmuje prace budowlane i konserwatorskie w zakresie zabezpieczenia murów obronnych, instalacji, urządzeń alarmowych, odbudowy zamku oraz odnowienie trasy turystycznej wokół zamku bolkowskiego. Całkowity przypuszczalny budżet projektu 4 mln zł, w tym budżet gminy 600 tys. zł, budżet centralny 400 tys. zł, fundusze strukturalne 3 mln zł. Rok zakończenia projektu 2013.
- **Renowacja parku miejskiego** – działanie obejmuje przywrócenie osi widokowych, wyprofilowanie i utwardzenie ścieżek, montaż oświetlenia i ławek, nasadzenie krzewów ozdobnych. Całkowity przypuszczalny budżet projektu 200 tys. zł, w tym budżet gminy 30 tys. zł, budżet centralny 20 tys. zł, fundusze strukturalne 150 tys. zł. Rok zakończenia projektu 2009.
- **Uwydatnienie najważniejszych zabytków miasta nocą poprzez zastosowanie punktowego oświetlenia** – działanie obejmuje zaprojektowanie i zainstalowanie punktowego oświetlenia przy następujących obiektach: ratusz, fontanna, rynek, kościół św. Jadwigi, zamek, sala gimnastyczna ZSA, kamie-

niczki rynku. Całkowity przypuszczalny budżet projektu 100 tys. zł, w tym budżet gminy 15 tys. zł, budżet centralny 10 tys. zł, fundusze strukturalne 75 tys. zł. Rok zakończenia projektu 2009.

10. CHARAKTERYSTYKA GMINY BOLKÓW

Gmina Bolków to jednostka samorządu terytorialnego obejmująca teren o powierzchni 153 km², położony na wysokości 260-550 m.n.p.m., w południowo-zachodniej Polsce, w województwie dolnośląskim, w powiecie jaworskim. Sąsiaduje z gminami: Męcinka, Paszowice (powiat jaworski), Dobromierz (powiat świdnicki), Stare Bogaczowice (powiat wałbrzyski), Marciszów (powiat kamiennogórski), Janowice Wielkie (powiat jeleniogórski) Świerzawa (powiat złotoryjski). Powierzchnię gminy stanowią: grunty orne – 5.998 ha, lasy – 4.354 ha, łąki i pastwiska – 3.408 ha, sady – 56 – ha, pozostałe – 1.438 ha. Na jej terenie krzyżują się dwa ważne szlaki komunikacyjne: Świnoujście – Jakuszcze, oraz Jelenia Góra – Wrocław. W jej skład wchodzi miasto Bolków liczące 5715 mieszkańców oraz teren wiejski obejmujący 17 sołectw zamieszkałych przez 5679 mieszkańców.

Ryc.1. Mapa Gminy Bolków.

10.1. Warunki geograficzne i geologiczne

Gmina Bolków leży w podprovincji Sudetów, należącej do prowincji Masywu Czeskiego. Przeważająca część gminy znajduje się w Sudetach Zachodnich na terenach Grzbietu Wschodniego Gór Kaczawskich i Pogórza Kaczawskiego. Pozostała część: Bolków, Wierchosławice, Wolbromek należy do Pogórza Bolkowskiego, będącego fragmentem Sudetów Środkowych.

Góry Kaczawskie to najbardziej na północ wysunięte pasmo w Sudetach Zachodnich. Charakteryzują się typowym przebiegiem sudeckim, rozciągającym się z południowego wschodu na północny zachód. Przebieg taki spowodowany jest obecnością licznych stromych uskoków tektonicznych, odcinających poszczególne masywy górskie od otoczenia. Od północy, mniej więcej wzdłuż poziomicy 400 m. n.p.m., z Pogórzem Kaczawskim granicę stanowi zewnętrzny uskok sudecki. Południową granicę wyznacza natomiast wewnętrzny uskok sudecki, który oddziela Góry Kaczawskie od Kotliny Jeleniogórskiej. Pozostałe granice to głębokie przełomowe doliny rzek, spływających z wnętrza Sudetów. Na wschodzie Góry Kaczawskie oddziela, od Pogórza Bolkowskiego, które należy już do Sudetów Środkowych, górny odcinek doliny Nysy Szalonej. Na zachodzie region ten jest oddzielony od Pogórza Izerskiego i połu-

dniowym wschodzie od Rudaw Janowickich malowniczą doliną Bobru. W ten sposób określony obszar obejmuje powierzchnię 305 km². Południkową osią regionu jest dolina Kaczawy, od której pochodzi nazwa gór.

Góry Kaczawskie rozdzielone są doliną Kaczawy na Grzbiet Zachodni z Górami Ołowianymi i Grzbiet Wschodni, zwany też Pasmem Żeleźniaka.

Grzbiet Wschodni rozciąga się na długości 15 km od doliny Kaczawy na północnym zachodzie po dolinę Nysy Szalonej na wschodzie oraz Obniżenie Wolbromka i Przetęcz Domanowską na południu. W północnej części tego pasma wyróżnia się wyraźnie garb Żeleźniaka (664 m n.p.m.), z bocznym, wschodnim ramieniem zakończonym Bukowiną (621 m n.p.m.).

Góry Kaczawskie cechuje bardzo zróżnicowana budowa geologiczna, pochodząca w większości z okresu fałdowania kaledońskiego. Najstarszymi skałami są prekambryjskie łupki radzimowickie zalegające między Bolkowem a Wojcieszowem. Od zachodu i północy sąsiadują z nimi kambryjskie wapienie wojcieszowskie, stanowiące największe w Sudetach skupisko skał wapiennych.

Budowa geologiczna Pogórza Kaczawskiego jest zbliżona do budowy Gór Kaczawskich z tym, że liczniej występują tu skały wulkaniczne (bazalt i porfir) tworzące bardzo charakterystyczne, odosobnione stożki wulkaniczne. Pogórze jest zbudowane głównie z granitognejsów, piaskowców i zieleńców, w dolinach występują osady czwartorzędowe.

Pogórze Bolkowskie, ciągnące się od doliny Nysy Szalonej po Cieklinę zbudowane jest z metamorficznych skał paleozoicznych i osadowych skał permskich. Ma charakter rozległej powierzchni zrównania z niezbyt wyniosłymi grzbietami o charakterze twardzielców, rozciętej dolinami potoków. Przedłuża się ono w Pogórze Wałbrzyskie o charakterze lekko falistej wyżyny (350-400 m), ciągnące się ku wschodowi po dolinę Bystrzycy.

Na obszarze gminy występują zróżnicowane warunki glebowe. Gleby o dużej przydatności rolniczej znajdują się w okolicach wsi: Lipa, Jastrowiec, Wolbromek, Sady Dolne i Wierzchosławice. Są to gleby bielcowe i brunatne tworzące kompleksy pszenne dobre (nizinne) i kompleksy pszenne zbożowe górskie. Na pozostałym obszarze występują gleby brunatne kwaśne i wylugowane, bielcowe oraz pseudo-bielcowe tworzące kompleksy zbożowe górskie, owsiano-ziemniaczane górskie, kompleksy żytnie dobre i słabe (nizinne) oraz kompleksy użytków zielonych.

Wg klasyfikacji bonitacyjnej gruntów ornych (5.994 ha) wyróżniamy na terenie gminy Bolków następujące grupy gleb:

- gleby bardzo dobre – I i II klasy – zajmują 4 ha (0,1% gruntów ornych)
- gleby dobre – III klasy – zajmują 966 ha (16,1% gruntów ornych)
- gleby średnie – IV klasy – zajmują 4055 ha (67,6% gruntów ornych)
- gleby słabe – V i VI klasy – zajmują 970 ha (16,2% gruntów ornych).

10.2. Wody powierzchniowe i podziemne

Gmina Bolków leży przede wszystkim w zlewni rzeki Kaczawy – lewobrzeżnego dopływu Odry. Pozostałe zlewnie to niewielki obszar dorzecza Bystrzycy, do którego należy zaliczyć odcinki źródłowe bezimiennych dopływów Strzegomki oraz obszar drenowany przez potoki: Świdna i Płonina, należące do zlewni Bobru.

Kaczawa i jej dopływy mają charakter cieków górskich i podgórskich, charakteryzujących się dużą zmiennością przepływów i krótkotrwałymi lecz gwałtownymi wezbraniami. Prawobrzeżnym, podstawowym dopływem Kaczawy jest Nysa Szalona, która w granicach gminy przepływa na odcinku 12,7 km przez Wierzchosławice, Bolków

i Wolbromek. Do Nysy Szalonej uchodzą: Nysa Mała i Rochowicki Potok (d. lewobrzeżne) oraz Ochotnik i Sądówka (d. prawobrzeżne).

Na terenie gminy nie występują naturalne jeziora. Istniejące zbiorniki wód stojących to zbiorniki przeciwpowodziowe i stawy rybne.

Gmina Bolków jest terenem ubogim w wody podziemne. Jedynie w rejonie Kaczorowa znajduje się niewielka część Głównego Zbiornika Wód Podziemnych 343.

W rejonie Starych Rochowic występują wody mineralne – szczawy wodorowęglanowo-siarczanowo-sodowo-wapniowe, żelaziste – tzw. wody glauberskie (lecniczne, siarczanowo-sodowe, w których zawartości jonu siarczanowego i sodowego są większe niż 20% sumy anionów i kationów), niestety obecnie nieeksploatowane. Do ich wykorzystania należy wykonać nowe studnie eksploatacyjne.

Głównym poziomem użytkowym wód podziemnych w gminie jest poziom kambryjski. Udokumentowane zasoby eksploatacyjne wynoszą 76,7 m³/h.

10.3. Flora i fauna

Sudety Zachodnie, na obszarze których leży przeważająca część gminy Bolków, tworzą odrębną jednostkę geobotaniczną zwaną okręgiem zachodniosudeckim. Charakteryzuje ją zubożenie flory w sto-

sunku do ościennych obszarów górskich. Wynika to zarówno z odmienności budowy geologicznej (ubóstwo skał węglanowych), jak i stosunkowo chłodnego i wilgotnego klimatu.

Wielowiekowa działalność człowieka spowodowała istotne i trwałe zmiany w przestrzennym i strukturalnym obrazie szaty roślinnej zarówno pogórza jak i gór. W strefie pogórzy przeobrażenia są największe. Dominujące pierwotnie lasy mieszane z udziałem dębów, grabów, klonów, a także bory sosnowo-świerkowe zostały praktycznie wyrzeźbione, ustępując uprawom rolnym. Na Pogórzu Kaczawskim spotkać można nieliczne fragmenty borów mieszanych.

W Górach Kaczawskich znajdują się jeszcze niewielkie połacie pierwotnych lasów dolnoreglowych, mocno zresztą przeredzonych. Są to lasy mieszane i buczyny z domieszką jarzębiny, świerka, jawora i jodły, a w niższych położeniach także sosny, modrzewia, brzozy, dębu, klonu i lipy.

Świat zwierzęcy charakteryzuje brak gatunków endemicznych. Dominują natomiast gatunki o dużej tolerancji ekologicznej i zdolnościach migracyjnych. Największym zwierzęciem lasów sudeckich jest jelen, sporo jest saren i dzików. Pospolite są m.in. lisy, tchórze, kuny, wiewiórki, zające i jeże. Szczególnie licznie reprezentowane są drobne ssaki: nornice, darniówki, ryjówki, myszy. Wśród wielu gatunków ptaków występują m.in. myszołowy, kanie, jastrzębie. Z gadów: padalec, zaskroniec, żmija zygzakowata i gładka. Z płazów: traszka górską, salamandra plamista.

10.4. Obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów szczególnych oraz ze względu na ich walory; obiekty cenne przyrodniczo

Na terenie Gminy Bolków znajdują się następujące obszary objęte ochroną prawną:

▪ Rudawski Park Krajobrazowy

Rudawski Park Krajobrazowy położony jest na pograniczu Sudetów Zachodnich i Środkowych. Obejmuje masyw Rudaw Janowickich, Góry Sokole oraz Góry Ołowiane. Dominującym elementem krajobrazu Parku jest główny grzbiet Rudaw Janowickich rozciągający się od Przełęcz Kowarskiej (727 m n.p.m.), po przełomową dolinę Bobru między Ciechanowicami a Janowicami Wielkimi. Ma on charakter potężnego wału o wyrównanej powierzchni i stosunkowo stromych zboczach, oddzielającego od siebie dwa rozległe obniżenia terenu: Kotlinę Jeleniogórską i Kotlinę Kamiennogórską. W linii grzbietowej wyraźnie zaznaczają się dwie przełęcze: Pod Bobrzakiem (805 m n.p.m.) oraz Rudawska (740m n.p.m.). Najwyższym wzniesieniem w obrębie Parku jest Skalnik (945 m n.p.m.), a najniższym położonym miejscem jest koryto rzeki Bóbr w okolicach Wojanowa-Bobrowa (ok.350m n.p.m.).

Ustanowiony w 1989 r. w celu ochrony naturalnych geokompleksów przyrodniczych w zakresie: różnorodności budowy geologicznej, bogactwa form powierzchni terenu, cennych tworów naturalnych, bogactwa szaty roślinnej, jej zróżnicowania pionowego oraz siedliskowego wynikającego z urozmaicenia charakteru rzeźby terenu.

W Parku znajduje się wiele interesujących form skalnych zbudowanych z [granitów](#), [gnejsów](#), [amfibolitów](#), [zieleńców](#), [zlepieńców](#) (np. [skałki](#), [gotoborza](#)) i obszarów łąkowych o wybitnych walorach botanicznych. Na jego terenie znajduje się około 80 nieczynnych kamieniołomów, w których niegdyś prowadzono eksploatację.

Powierzchnia parku zajmuje 15,705 [ha](#), powierzchnia leśna 8,884 [ha](#) a powierzchnia otuliny 6,600 ha.

▪ Rezerwat przyrody „Buki Sudeckie”

Rezerwat leśny założony w 1993 roku, zajmujący powierzchnię 174,42 ha, położony w [Sudetach](#) w paśmie [Gór Kaczawskich](#) między [Mysłowem](#) a [Bolkowem](#). Utworzony w celu zachowania naturalnych zbiorowisk leśnych reprezentujących żywną buczynę sudecką. Na szczególną uwagę zasługuje liczne występowanie w runie żywca dziewięciolistnego oraz czosnku niedźwiedziego. Rośnie tu 17 gatunków roślin chronionych, w tym: lilia złotogłów, storczyk plamisty, goryczka orzęsiona i pokrzyk wilcza jagoda.

▪ Rezerwat przyrody „Wąwóz Lipa”

Znajduje się w północnej części Gminy Bolków, ok. 2,2 km na północny wschód od miejscowości [Lipa](#). Rezerwat stanowi objęty ochroną rezerwatową fragment południowo-wschodniej części Wąwozu Lipa oraz część doliny potoku Rogoziny i [Nysy Małej](#), położonych na południowej granicy Parku Krajobrazowego „Chełmy”. Wąwóz położony jest na wysokości ok. 400 m n.p.m. Rezerwat został utworzony 12 listopada 1966 roku na powierzchni 54,70 ha. Rozporządzeniem Wojewody Dolnośląskiego z 14 lutego 2002 r., powiększono istniejący rezerwat przyrody do powierzchni 101 ha. Jest to rezerwat geologiczno-florystyczny charakteryzujący się licznym występowaniem skał zieleńcowych utworzony dla ochrony ciekawych form geologicznych i wielu rzadkich gatunków roślin chronionych oraz naturalnych zbiorowisk leśnych.

▪ Rezerwat przyrody „Różowe Wapienie” w Nowych Rochowicach

▪ **Pomnik przyrody – dąb szypułkowy na terenie parku miejskiego w Bolkowie**, zarejestrowany w rejestrze wojew. pod nr 116, decyzją Wojewody Jeleniogórskiego nr 116/80 z dnia 31.12.1980 r.

Na obszarze gminy znajduje się 67 obiektów o walorach pomników przyrody lub znaczących walorach krajobrazowych. Część z nich została ukształtowana przez człowieka. Należy do nich zaliczyć aleje śródpolne i zespoły architektoniczno-parkowe, wyszczególniając: aleje w okolicy Bolkowa, Wolbromka, Płoniny i Kaczorowa. Do w/w obiektów zalicza się również aleje i szpalery drzew wzdłuż potoków we wsiach: Wierzchosławice, Sady Dolne i Sady Górne.

Drzewa liściaste na terenie gminy reprezentowane są przez: różne odmiany gatunkowe buka, dąb szypułkowy, jesion wyniosły, kasztanowce, klony, lipy, mitorząg japoński, platan, tulipanowiec amerykański. Wśród drzew i krzewów iglastych należy wyróżnić cis pospolity, cyprysik i sosnę.

Do obszarów występowania obiektów cennych przyrodniczo, zarówno pojedynczych drzew jak ich grup, zalicza się:

- Kaczorów – dęby szypułkowe stanowiące grupę drzew, lipa krymska, klon pospolity, jesion i klony stanowiące aleję, pojedynczy klon jawor, aleja jesionów wyniosłych;
- Płonina – lipa drobnolistna;
- Wierzchosławice – lipa drobnolistna stanowiąca grupę drzew, lipa szerokolistna, klon jawor, grupa kasztanowców, dąb szypułkowy, szpaler jesionów wyniosłych;
- Bolków – kasztanowiec gładki, cyprysik nutkajski, cis pospolity, buk pospolity, mitorząg japoński, tulipanowiec amerykański, platan klonolistny, klon jawor, klon pospolity, dąb szypułkowy, lipa szerokolistna;
- Sady Dolne – szpaler klonów pospolitych, szpaler dębów szypułkowych;
- Wolbromek – aleja klonów pospolitych, alej lip drobno- i szerokolistnych;
- Gorzanowice – lipa drobnolistna;
- Stare Rochowice - aleja złożona z klonu pospolitego i klonu jawora, grupa lip drobnolistnych, jesion wyniosły;
- Lipa – dąb szypułkowy;
- Jastrowiec – aleja lip drobno- i szerokolistnych, aleja jesionów wyniosłych;
- Mysłów – lipa drobnolistna, lipa szerokolistna oraz aleja lip drobnolistnych.

Mianem obszarów cennych przyrodniczo należy objąć również parki przypałacowe w Jastrowcu, Kaczorowie, Lipie Dolnej, Mysłowie, Płoninie, Sadach Dolnych i Górnych; parki: zamkowy i dworski w Lipie Górnej, Starych Rochowicach; park miejski i sanatoryjny w Bolkowie oraz zieleń cmentarna i przykościelna w Bolkowie, Kaczorowie, Mysłowie, Jastrowcu, Starych Rochowicach i Wierzchosławicach.

10.5. Turystyka i rekreacja

Gmina Bolków posiada wspaniałe warunki do rozwoju turystyki, zarówno ze względu na swoje malownicze położenie jak i liczne zabytki architektury. Do największych atrakcji turystycznych należą w mieście:

- Zamek
- Kościół parafialny p.w. św. Jadwigi
- Klasycystyczny ratusz
- Kamienice z podcieniami z XVII i XVIII wieku usytuowane w rynku

A na terenie gminy:

- Zamek w Świnach k/Bolkowa
- Ruiny zamku Niesyto
- Ruiny zamku w Lipie
- Zespoły pałacowo-parkowe w Jastrowcu, Lipie, Kaczorowie, Sadach Dolnych, Sadach Górnych i Płoninie
- Rezerwat przyrody

Ciekawym terenem rekreacyjnym, oprócz w/w, jest leżące w samym Bolkowie „Wzgórze Ryszarda”, na którym wytyczono 2 km kompleks ścieżek spacerowych. To doskonały punkt widokowy z przepiękną panoramą na miasto i okolice. W jego otoczeniu znajdują się interesujące obiekty przyrody nieożywionej – zieleńce i przeobrażone skały pochodzenia wulkanicznego.

Gmina promuje na swoim terenie turystykę pieszą i rowerową. Wyznaczono szereg szlaków turystycznych, które – zależnie od swojego przebiegu – ukazują największe walory krajobrazowe bądź historyczne gminy.

Trasy turystyczne piesze:

szlak zielony – Szlak Zamków Piastowskich jest szlakiem tematycznym zaczynającym się na zamku Grodziec, a kończącym na ruinach zamku Grodno. Na teren gminy Bolków wkracza on na stokach Różanki w Górach Ołowianych (okolice Kaczorowa). Stąd grzbietem gór biegnie na wschód, a następnie, po przejściu najwyższego szczytu w tej grupie wzniesień – Turzca, opuszczając na krótko granice gminy,

schodząc do doliny Świdnej, przekracza rzekę i dochodzi do Płoniny. Z Bolkowa szlak biegnie na północ do zamku Świny, a następnie skręca na wschód, tzw. Drogą Wapienną, okrążając od północy dolinę Nysy Szalonej, do której powraca poza granicami gminy, w Kłaczynie.

szlak czerwony – prowadzi zasadniczo przez obszar Parku Krajobrazowego „Chełmy” – od Bolkowa do Myśliborza. Przez Gminę Bolków przebiega jego krótki, południowy odcinek. Szlak zaczyna się przy nieczynnej stacji PKP w Bolkowie i podąża na północ wraz z zielonym szlakiem do zamku Świny.

szlak niebieski – z Płoniny do Radzimowic, prowadzi na północ doprowadza do Mysłowa, a następnie drogą do Radzimowic, po czym opuszcza granice gminy, dalej biegnie w stronę Jeleniej Góry.

szlak żółty z Bolkowa na Trójgarb rozpoczyna się przy nieczynnej stacji PKP w Bolkowie, prowadzi na południe, przez centrum miasta, a następnie kieruje się do Wierzchosławic, skąd wprowadza do malowniczego przełomu przez masyw Truskolasu-Młynarki. Po jego przekroczeniu szlak opuszcza granice gminy i biegnie w stronę Kamiennej Góry. Wyznaczone szlaki charakteryzują się wysokimi walorami poznawczymi, kulturowymi i przyrodniczymi.

Ścieżki rowerowe na terenie Gminy Bolków

trasa niebieska

Bolków-Wolbromek –Sady Dolne- Sady Górne- Figłów- Nagórnik - Półwsie –Bolków. Trasa ma 26,5 km długości, prowadzi przez wyjątkowo malownicze tereny.

trasa żółta

Bolków - Wierzchosławice – Wierzchosławiczki – Stare Rochowice – Płonina – Pastewnik – Bolków. Ok. 18 km długości, w znacznej części przebiega przez piękne lasy świerkowe.

trasa zielona

Bolków – Wierzchosławice- Półwsie – Nagórnik – Kocików- Domanów – Pastewnik–Bolków. O długości ok. 20 km; częściowo przebiega także przez teren powiatu kamiennogórskiego. Trasa prowadzi przez punkt widokowy na Góry Kaczawskie i lasy iglaste z największym wzniesieniem Truskolas.

trasa czerwona – Szlakiem Zamków

Bolków – Wolbromek – Kłaczyna – Świny – Lipa – Muchówek – Radzimowice, Mysłów – Płonina – Pastewnik Górny – Wierzchosławice – Bolków. Najdłuższa (ok. 57 km) i najbardziej znana trasa rowerowa gminy.

Amatorzy ciekawych form skalnych również znajdą tu coś dla siebie. Dzięki złożonej budowie geologicznej podłoża w wielu miejscach turyści mogą podziwiać różnorodne twory przyrody nieożywionej, do których należą:

Czerwona Skala (Mysłów) – Skala ma postać muru, zorientowanego zgodnie z nachyleniem stoku, o wys. ok. 18m. Skały te są wulkanitami, o znacznej zawartości kwarcu i skaleni alkalicznych i żywej, brunatno-szaro-fioletowej barwie.

Księży Kamień (Mysłów- Radzimowice) – Na Księży Kamień składa się kilka masywnych bloków zbudowanych z tzw. łupków radzimowickich. Forma skalna reprezentuje przykład ostańca wietrzeniowego, rozwijającego się w Polsce wyłącznie w skałach metamorfiku Gór Kaczawskich. Obok spontanicznie wkraczającej na skałę roślinności drzewiastej i krzewiastej oraz synantropijnych bylin, na powierzchni skałki występuje ciekawa roślinność naskalna, a w otoczeniu rośnie konwalia majowa.

Świny – martwy przełom (Świny) – Powyżej Świn, na zachód od tej miejscowości, dolina niewielkiego ciekę z płytkiej, nieckowatej, przechodzi w płaskodenną o stromych zboczach i głębokości ok. 40 m. Na górnym załomie wschodniego zbocza doliny występują niewielkie, o wysokości 2-3m, formy skalne, zbudowane z wulkanitów. Zbocza porośnięte są lasem z dużym udziałem dębu i buku. W miejscu gdzie do głównej doliny dochodzi mniejsza, sucha dolinka, również o cechach przełomu stoi zamek Świny.

11. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW KULTUROWYCH GMINY BOLKÓW

Na terenie miasta i gminy Bolków znajduje się 59 obiektów wpisanych do rejestru zabytków (Tab.1), w tym: 1 zespół folwarczny i 8 parków.

Tab.1. Wykaz zabytków architektury i budownictwa z terenu Gminy Bolków wpisanych do rejestru zabytków (stan na dzień 23.06.2009).

Lp.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Rejestr Zabytków	Właściciel
1.	BOLKÓW	Bolków	Miasto	362 z dn. 25.11.56	Gmina Bolków
2.	BOLKÓW	Bolków	Mury miejskie	1075 z dn. 27.02.64	Gmina Bolków
3.	BOLKÓW	Bolków	Kościół parafialny św. Jadwigi	76 z dn. 29.03.49	Parafia Rzymsko-katolic. w Bolkowicie
4.	BOLKÓW	Bolków	Plebania (ul. Kamiennogórska) i teren d. cmentarza (ul. Świerczewskiego) przy kościele parafialnym	155/A/03 z dn. 6.05.03	Parafia Rzymsko-katolic. w Bolkowicie
5.	BOLKÓW	Bolków	Cmentarz komunalny, ul. Bema	688/J z dn. 6.07.81	Gmina Bolków
6.	BOLKÓW	Bolków	Kapliczka, ul. Bolka	1376 z dn. 3.09.65	Gmina Bolków
7.	BOLKÓW	Bolków	Zamek	80 z dn. 25.11.49	Gm. Bolków/ zarządca: Muzeum Karkonoskie w Jeleniej Górze
8.	BOLKÓW	Bolków	Dom mieszkalny, ul. Farbiarska 9	1378 z dn. 4.09.65	Gmina Bolków/ własność prywat.
9.	BOLKÓW	Bolków	Park miejski, ul. Jagiellońska	A/1210 z dn. 4.05.09	Gmina Bolków
10.	BOLKÓW	Bolków	Magazyn, ul. Jaworska 10	2058 z dn. 6.06.72	Własność prywatna
11.	BOLKÓW	Bolków	Pałac, ul. Kopernika 1	916/J z dn. 28.12.88	Gmina Bolków
12.	BOLKÓW	Bolków	Dom mieszkalny, ul. Robotnicza 6	1000/J z dn. 19.12.89	Gmina Bolków/ własność prywat.
13.	BOLKÓW	Bolków	Ratusz, Rynek 1	1377 z dn. 3.09.65	Gmina Bolków
14.	BOLKÓW	Bolków	Dom podcieniowy, Rynek 2	1379 z dn. 4.09.65	Gmina Bolków
15.	BOLKÓW	Bolków	Dom podcieniowy, Rynek 3	1380 z dn. 4.09.65	Gmina Bolków
16.	BOLKÓW	Bolków	Domy podcieniowe, Rynek 4, 5, 6	1381 z dn. 3.09.65	Gmina Bolków/ własność prywat.
17.	BOLKÓW	Bolków	Dom mieszkalny, Rynek 21, 22	2059 z dn. 6.06.72	Gmina Bolków/ własność prywat.
18.	BOLKÓW	Bolków	Dom mieszkalny, Rynek 24	2060 z dn. 6.06.72	Gmina Bolków
19.	BOLKÓW	Bolków	Dom mieszkalny z apteką, ul. Świerczewskiego 19	1261/J z dn. 13.05.96	Własność prywatna
20.	JASTROWIEC	Bolków	Kościół filialny Niepokalanego Poczęcia NMP	901 z dn. 27.07.61	Parafia Rzymsko-katolic. w Lipie
21.	JASTROWIEC	Bolków	Cmentarz przy kościele Niepokalanego Poczęcia NMP	994/J z dn. 8.12.89	Parafia Rzymsko-katolic. w Lipie
22.	JASTROWIEC	Bolków	Pałac i oficyna	2067 z dn. 6.06.72	Własność prywatna
23.	JASTROWIEC	Bolków	Park pałacowy	629/J z dn. 2.04.80	Własność prywatna/ Gmina Bolków
24.	JASTROWIEC	Bolków	Zespół budynków folwarcznych, nr 3: – Budynek mieszkalny z wozownią – Oficyna mieszkalna – Budynek mieszkalny – Budynek mieszkalno-gospodarczy – Budynek gospodarczy – D. wozownia – Oficyna mieszkalna – Budynek gospodarczy z oficynami – Stodoła – Obora – Oficyna mieszkalna	1214/J z dn. 23.06.95	Własność prywatna
25.	KACZORÓW	Bolków	Kościół parafialny św. Mikołaja	902 z dn. 27.07.61	Parafia Rzymsko-katol. w Kaczorowie

26.	KACZORÓW	Bolków	Cmentarz przy kościele św. Mikołaja	1012/J z dn. 30.01.90	Parafia Rzymsko-katol. w Kaczorowie
27.	KACZORÓW	Bolków	Cmentarz ewangelicki	1011/J z dn. 30.01.90	Parafia Rzymsko-katol. w Kaczorowie
28.	KACZORÓW	Bolków	Pałac, ob. szkoła, pl. Pollaka 14	1060/J z dn. 3.12.90	Gmina Bolków
29.	KACZORÓW	Bolków	Park przy pałacu, pl. Pollaka 14	525/J z dn. 15.06.79	Gmina Bolków
30.	LIPA DOLNA	Bolków	Pałac, ob. dom mieszkalny, nr 10	918/J z dn. 18.07.88	Wł. prywatna
31.	LIPA DOLNA	Bolków	Park pałacowy	631/J z dn. 4.04.80	Wł. prywatna
32.	LIPA GÓRNA	Bolków	Zamek (ruina)	751 z dn. 26.09.60	Własność prywatna
33.	LIPA GÓRNA	Bolków	Budynki podzamcza (ruina)	778 z dn. 7.10.60	Własność prywatna
34.	LIPA GÓRNA	Bolków	Park krajobrazowy	630/J z dn. 2.04.80	Własność prywatna
35.	LIPA	Bolków	Kościół parafialny św. Piotra i Pawła	821 z dn. 19.12.60	Parafia Rzymsko-katolic. w Lipie
36.	LIPA	Bolków	Cmentarz przy kościele parafialnym	993/J z dn. 8.12.89	Parafia Rzymsko-katolic. w Lipie
37.	LIPA ŚREDNIA	Bolków	Willa otoczona parkiem, nr 23	917/J z dn. 29.08.88	Wł. prywatna
38.	MYSŁÓW	Bolków	Kościół filialny św. Jana Chrzciciela	908 z dn. 27.07.61	Parafia Rzymsko-katol. w Kaczorowie
39.	MYSŁÓW	Bolków	Cmentarz przykościelny	995/J z dn. 8.12.89	Parafia Rzymsko-katol. w Kaczorowie
40.	MYSŁÓW	Bolków	Pałac	1098/J z dn. 31.01.92	Własność prywatna
41.	MYSŁÓW	Bolków	Park pałacowy	864/J z dn. 4.02.84	Własność prywatna
42.	PŁONINA	Bolków	Zamek i wieża (trwała ruina)	962 z dn. 13.11.61	Własność prywatna
43.	PŁONINA	Bolków	Pałac na podzamczu (ruina)	2079 z dn. 6.06.72	Własność prywatna
44.	PŁONINA	Bolków	Park pałacowy	632/J z dn. 4.04.80	Własność prywatna
45.	SADY DOLNE	Bolków	Pałac, nr 25 a	905/J z dn. 14.08.87	Własność prywatna
46.	SADY DOLNE	Bolków	Park pałacowy	861/J z dn. 4.02.85	Przeds. Produkcyjno-Rolne „Sady Dolne” Sp. z o.o.
47.	SADY GÓRNE	Bolków	Kościół parafialny Narodzenia NMP (d. św. Mikołaja)	1952 z dn. 14.03.69	Parafia Rzymsko-katol. w Sadach Górnych
48.	SADY GÓRNE	Bolków	Cmentarz przykościelny	992/J z dn. 8.12.89	Parafia Rzymsko-katol. w Sadach Górnych
49.	SADY GÓRNE	Bolków	Dwór, nr 116	660/J z dn. 3.10.80	ANR SP
50.	STARE ROCHOWICE	Bolków	Kościół filialny św. Jana Chrzciciela	826 z dn. 23.12.60	Parafia Rzymsko-katol. w Bolkowie
51.	STARE ROCHOWICE	Bolków	Cmentarz przykościelny	996/J z dn. 8.12.89	Parafia Rzymsko-katol. w Bolkowie
52.	STARE ROCHOWICE	Bolków	D. plebania, ob. dom mieszkalny	2086 z dn. 6.06.72	Własność prywatna/ Gmina Bolków
53.	STARE ROCHOWICE	Bolków	Pałac	781 z dn. 8.10.60	ANR SP
54.	ŚWINY	Bolków	Kościół filialny św. Mikołaja	825 z dn. 23.12.60	Parafia Rzymsko-katol. w Bolkowie
55.	ŚWINY	Bolków	Cmentarz przykościelny	990/J z dn. 8.12.89	Parafia Rzymsko-katol. w Bolkowie
56.	ŚWINY	Bolków	Zamek	345 z dn. 13.11.56	Własność prywatna
57.	WIERZCHOSŁAWICE	Bolków	Cmentarz zabytkowy	991/J z dn. 08.12.1989	Parafia Rzymsko-katol. w Wierzchosław.

58.	WOLBROMEK	Bolków	Kościół filialny św. Barbary	1473 z dn. 13.01.66	Parafia Rzymsko-katol. w Bolkowie
59.	WOLBROMEK	Bolków	Cmentarz przykościelny	997/J z dn. 8.12.89	Parafia Rzymsko-katol. w Bolkowie

Do rejestru wpisane zostało również wyposażenie 10 kościołów (Tab.2) oraz 13 stanowisk archeologicznych (Tab.3). Oprócz tego na terenie gminy znajduje się 500 obiektów niewpisanych do rejestru (**Załącznik nr 1**), które z uwagi na wysokie walory kulturowe również należy objąć ochroną konserwatorską, jako **gminną ewidencję zabytków**.

Tab.2. Zabytki ruchome Gminy Bolków wpisane do rejestru zabytków.

Lp.	Adres	Gmina	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru	Data wpisu	Właściciel	Dokumentacja podstawowa
1.	Bolków	Bolków	Zabytkowe elementy wystroju i wyposażenia kościoła parafialnego pw. św. Jadwigi w Bolkowie	4 ćw. XIX gotyk, renesans, barok	1336/B/06/1-31	02-02-2006	Parafia Rzymskokatolicka w Bolkowie	Karty ewidencyjne
2.	Kaczorów	Bolków	Zabytkowe elementy wyposażenia kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja Biskupa w Kaczorowie	barok, XIX, pocz. XX	1339/B/06/1-35	06-02-2006	Parafia Rzymskokatolicka w Kaczorowie	Karty ewidencyjne nowe
3.	Kaczorów	Bolków	Zabytkowe elementy wystroju i wyposażenia kościoła pomocniczego pw. bł. Karoliny Kózkówny w Kaczorowie	od XV do pocz. XX w.	1340/B/06/1-13	06-02-2006	Parafia Rzymskokatolicka w Kaczorowie	Karty ewidencyjne nowe
4.	Lipa Jaworska	Bolków	Gotycki tryptyk malarsko – rzeźbiarski w kościele parafialnym pw. św. Piotra i Pawła	1503 r.	607/564/JG/R	04-01-1984	Parafia Rzymskokatolicka w Lipie Jaworskiej	Karty ewidencyjne nowe
5.	Lipa Jaworska	Bolków	Wyposażenie w kościele parafialnym pw. św. Piotra i Pawła	od XV do XX w.	608/578/1-41/JG/R	08-12-1989	Parafia Rzymskokatolicka w Lipie Jaworskiej	Karty ewidencyjne nowe
6.	Mysłów	Bolków	Wyposażenie w kościele filialnym pw. św. Jana Chrzciciela	renesans – XVI, barok – XVIII, XIX, XX w.	612/603/1-16/JG/R	06-02-1991	Parafia Rzymskokatolicka w Kaczorowie	Karty ewidencyjne nowe
7.	Mysłów	Bolków	Zabytkowe elementy wyposażenia kościoła filialnego pw. św. Jana Chrzciciela	XIX w., barok	1341/B/06/1-11	06-02-2006	Parafia Rzymskokatolicka w Kaczorowie	Karty ewidencyjne nowe
8.	Sady Górne	Bolków	Wyposażenie w kościele parafialnym pw. Narodzenia NMP	barok – XVIII, historyzm – XIX, Manieryzm – XIX w.	611/589/1-29/JG/R	21-04-1990	Parafia Rzymskokatolicka w Sadach Dolnych	Karty ewidencyjne nowe
9.	Stare Rochowice	Bolków	Zabytkowe elementy wyposażenia kościoła filialnego pw. Św. Jana Chrzciciela w Starych Rochowicach	XIX w., renesans, barok	1337/B/06/1-26	02-02-2006	Parafia Rzymskokatolicka w Bolkowie	Karty ewidencyjne nowe
10.	Świny	Bolków	Wyposażenie w kościele filialnym pw. św. Mikołaja	renesans – XVI w., barok – XVII, XVIII w., klasycyzm – XIX w.	610/583/1-21/JG/R	07-02-1990	Parafia Rzymskokatolicka w Bolkowie	Karty ewidencyjne nowe

11.	Wierzchosławice	Bolków	Zabytkowe wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Józefa	barok – XVIII w., eklektyzm XIX w.	606/525/1-8/JG/R	30-10-1981	Parafia Rzymskokatolicka w Wierzchosławicach	Karty ewidencyjne nowe
12.	Wolbromek	Bolków	Wyposażenie wnętrza w kościele filialnym pw. św. Barbary	gotyk – XV w., renesans – XVI w., barok – XVIII w.	609/577/1-9/JG/R	06-12-1969	Parafia Rzymskokatolicka w Bolkowie	Karty ewidencyjne nowe
13.	Wolbromek	Bolków	Zabytkowe elementy wystroju i wyposażenia kościoła filialnego pw. św. Barbary w Wolbromku	XVI – XIX w.	1338/B/06/1-15	02-02-2006	Parafia Rzymskokatolicka w Bolkowie	Karty ewidencyjne nowe

Tab.3. Stanowiska archeologiczne w Gminie Bolków wpisane do rejestru zabytków.

Adres	Gmina	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru	Data wpisu	Nr działki	Właściciel	Dokumentacja podstawowa
Świny stan. 1	Bolków	osada	Wczesne średniowiecze	Arch/460/69	10-08-1969	101	Gmina Bolków	AZP
Świny stan. 2	Bolków	osada	Późne średniowiecze	79/1048/Arch/83	03-02-1983	36/1	własność prywatna	AZP
Świny stan. 3	Bolków	osada	Późne średniowiecze	80/1049/Arch/83	03-02-1983	17/5	własność prywatna	AZP
Wolbromek stan. 1	Bolków	osada	Późne średniowiecze	72/1041/Arch/82	31-12-1982	498	własność prywatna	AZP
Wolbromek stan. 2	Bolków	osada	Późne średniowiecze	73/1042/Arch/82	31-12-1982	488	własność prywatna	AZP
Wolbromek stan. 3	Bolków	osada	Późne średniowiecze	74/1043/Arch/82	31-12-1982	89/3,89/4,88/1	własność prywatna	AZP
Wolbromek stan. 4	Bolków	osada	Późne średniowiecze	75/1044/Arch/82	31-12-1982	71	własność prywatna	AZP
Wolbromek stan. 5	Bolków	osada	Późne średniowiecze	76/1045/Arch/82	31-12-1982	113/8	własność prywatna	AZP
Wolbromek stan.6	Bolków	osada	Późne średniowiecze	77/1046/Arch/82	31-12-1982	124/5,124/6	własność prywatna AZWR SP, Gmina Bolków	AZP
Wolbromek stan. 71	Bolków	osada	Późne średniowiecze	78/1047/Arch/82	31-12-1982	136	własność prywatna	AZP
Bolków stan. 4	Bolków - miasto	osada	Późne średniowiecze	81/1050/Arch/83	3-02-1983	300	własność prywatna	AZP
Bolków stan. 5	Bolków miasto	osada	Późne średniowiecze	82/1051/Arch/83	3-02-1983	330,331/1,334,335	własność prywatna Skarb Państwa – Gmina Bolków	AZP
Bolków stan. 9	Bolków – miasto	Stara basteja	Średniowiecze	Arch/462/69	10-08-1969	320	Gmina Bolków	AZP

11.1 Charakterystyka i historia miejscowości oraz najważniejszych znajdujących się w nich zabytków

BOLKÓW – (niem. *Bolkenhain*)

Miasto nad Nysą Szaloną na granicy Gór i Pogórza Kaczawskiego oraz Pogórza Bolkowskiego, ściślej zachodniego krańca Obniżenia Wolbromka. Główna część Bolkowa wyrasta na prawym brzegu rzeki, na stromym wzgórzu zwieńczonym zamkiem, które opada stromo ku zachodowi do Nysy Szalonej.

Wschodnie zbocze jest łagodniejsze i na nim zbudowano miasto. Bolków tworzy praktycznie całość z Wolbromkiem, podobnie jak ze Świnami.

Miasto stanowi ważny węzeł komunikacyjny, przebiegają tedy 2 drogi krajowe: nr 3 z Jakuszyc do Świnoujścia i nr 5 z Lubawki przez Wrocław do Bydgoszczy. Lokalna droga biegnie wzdłuż rzeki do Roztoki i dalej do Jawora lub Strzegomia. Dawniej przebiegała tedy również linia z Marciszowa do Roztoki.

Główna część miasta leży na dolnokarbońskich łupkach kwarcowo-serycytowo-chlorytowych ze staropaleozoicznymi łupkami zieleńcowymi. Tereny na prawym brzegu rzeki tworzą od południa staropaleozoiczne łupki zieleńcowe i zieleńce, a ku północnemu wschodowi ciągną się utwory czerwonego spągowca z mułowcami i piaskowcami. Pojawiają się też ryolity. W łupkach na Pogórzu Kaczawskim tkwią niewielkie soczewy keratofirów, w których występuje m.in. riebeckit. Z kolei w zieleńcach pojawiają się pistacyt, kalcyt i albit. W okolicy są też porfiry i metadiabazy, m.in. na wzgórzu zamkowym znajdują się lawy poduszkowe, będące projektowanym pomnikiem przyrody. W dolinie rzeki występują ility i mułki zastoiszkowe.

Wokół Bolkowa przeważają użytki rolne, niewielkie lasy porastają wzniesienia, jedyny większy las zachował się na południowym i zachodnim zboczu Wzgórza Ryszarda.

Bolków jest lokalnym ośrodkiem administracyjno-usługowym z rozwiniętym zapleczem handlowo-usługowym. Jest siedzibą władz miasta i gminy, posiada rozwiniętą infrastrukturę techniczną i komunalną. Przemysł tworzą zakłady włókiennicze, tartak, cegielnia, wytwórstwo materiałów budowlanych oraz wytwórstwo amortyzatorów. Miasto stanowi znaczący ośrodek turystyczny, w zamku mieści się muzeum.

Historyczne nazwy

- 1195 – Hain
- 1276 – Boleslaus In Hayn
- 1277 – Hayn
- 1295 – Bolkenhain
- 1329 – Bulkenhayn
- 1352 – Bolkinhayn
- 1366 – Bolkenhayn
- 1390 – Polkinhayn
- 1509 – Bolchenavi arx
- 1512 – Bolchenavia
- 1603 – Polckenhein
- 1613 – Bolckenhauseium/ Bolckenhainium/ Bolckow/ Bulkenhayn/ Bulckenhäyn i in.
- 1651 – Polckenhan
- 1667 – Polckenhain
- 1726 – Bolkenhain
- 1847 – Bolkowice
- 1890 – Bolesławice
- 1945 – Bolków

Historia

Dzieje Bolkowa odbiegają nieco od przeciętnych, ponieważ miasto przeżywało wyraźne okresy prosperity i głębokich kryzysów. Jego początki też nie do końca są wyjaśnione. Ślady pierwszego osadnictwa pochodzą z terenów leżących niżej nad Nysą Szaloną. Część źródeł przyjmuje, że jakaś osada powstała tu ok. połowy XII w., większość przesuwając ten fakt na poł. XIII w. Była to osada targowa położona na szlaku wiodącym doliną Nysy Szalonej w dolinę Bobru i Bramę Lubawską. W 1155 r. wymieniono w bulli papieskiej kasztelanów w Świnach, która była z pewnością starsza od Bolkowa. Być może już wtedy istniała tu jakaś osada handlowa, która przekształciła się później w miasto. Na pewno ok. poł. XIII w. powstał kościół parafialny. Bolków został wymieniony w dokumencie już jako istniejące miasto w 1276 r., bowiem mowa była o wójcie Conradusie.

Ze względu na korzystne położenie Bolków rozwijał się szybko, natomiast Świnie traciły na znaczeniu. Prawdopodobnie najpóźniej w 1277 r. książę Bolesław Łysy założył w Bolkowie zamek dla ochrony granic księstwa przed Czechami. Większość opracowań przypisuje to księciu świdnickiemu Bolkowi I i datuje na 1292 r.

Od momentu powstania zamku rola Bolkowa zaczęła wzrastać. W 1312 r. książę świdnicki Bernard nadał miastu nową nazwę: do Hain dodał imię ojca księcia Bolka I St. W księstwie świdnickim, potem świdnicko-jaworskim, zamek pełnił ważną, często społeczną rolę. Książęta chętnie przebywali w zamku,

o czym świadczy liczba wydanych tu dokumentów i zapisów. Bolków służył również do przechowywania skarbcza.

Dzięki łaskawości władców i korzystnemu położeniu miasto rozwijało się pomyślnie stając się ośrodkiem handlu i rzemiosła, zaczęły powstawać cechy. Bolków otrzymał fortyfikacje połączone z zamkiem. Były dwie bramy do miasta: Dolna i Górna, przed którymi powstały przedmieścia. W 1298 r. z fundacji księcia powstał na przedmieściu kościół Św. Ducha i szpital.

Szczególnie o miasto dbał książę świdnicko-jaworski Bolko II. W 1344 r. ustanowił Bolków siedzibą weichbildu, a w 1348 r. potwierdził mu przywileje, w tym prawo warzenia piwa, nadał też jako uposażenie Wierzchosławice, a księżna Agnieszka połowę Wolbromka na szpital. W 1345 r. miasto bezskutecznie oblegały oddziały króla Jana Luksemburskiego.

Przejęcie księstwa świdnicko-jaworskiego przez Czechy niekorzystnie odbiło się na mieście, które znacznie utraciło na znaczeniu. Jego właścicielem został Jacobus von Zedlitz, być może początkowo był jedynie namiestnikiem królewskim. Znaczne straty w Bolkowie spowodowały wojny husyckie. 29.08.1428 r. Bolków został zdobyty, spłonęło wówczas 5 domów. Znacznie większe straty przyniósł atak i zdobycie miasta 20.08.1444 r. prawdopodobnie przez oddział złożony z jakichś niedobitków husyckich, którzy opuszczając złupiony Bolków podpalili go, ocalał tylko murowany kościół i zamek. Zniszczono wówczas kościół Św. Ducha i szpital.

Dopiero w 1463 r. zamek po oblężeniu został zdobyty przez wojska króla Jerzego z Podiebradów, który osadził w nim Hansa von Czirn. Ten jednak okazał się raubritterem i grabił kupców. W 1468 r. zamek odbiły wojska świdnickie i przekazały królowi Maciejowi Korwinowi. W tym samym czasie wybuchł pożar rujnując miasto. W następnych latach zamek kilkakrotnie był atakowany przez wojska walczących o tron Macieja Korwina i Władysława Jagiellończyka. W 1491 r. zamek opanowały oddziały króla Władysława Jagiellończyka dowodzone przez księcia Kazimierza II cieszyńskiego. Król w 1493 r. zastawił go Fabianowi von Czirn. Wydarzenia te nie sprzyjały rozwojowi miasta, które podupadało.

Dla poprawy sytuacji król Władysław Jagiellończyk w 1508 r. potwierdził miastu wcześniejsze przywileje i nadania. Ponownie postąpił tak w 1528 r. cesarz Ferdynand I, dodając miastu prawo mili piwnej. Musiało to poprawić sytuację Bolkowa, skoro w tym samym roku miasto kupiło folwark Neu-deck, a w 1582 r. Jentschgüttel za 160 marek. Folwarki te potem rozparcelowano pomiędzy mieszczan. W 1524 i 1549 r. rozparcelowano również grunty należące wcześniej do szpitala. W 1532 r. Bolków otrzymał od cesarza 2 jarmarki, a dwa lata później jeszcze 3 targi. W połowie XVI w. liczył 120 domów, bez przedmieść. W tym czasie Jakub Paar dokonał przebudowy zamku i fortyfikacji, nadając im renesansowy charakter. Jednak w następnych latach, gdy zamkiem władał Benno v. Salza, zaczął się on gwałtownie chylić ku upadkowi. W 1554 (lub 1544) r. kościół parafialny przejęli ewangelicy a kaznodzieją został Regens Hieronymus Sieghardt. W 1555 r. w mieście powstał cech piekarzy. W 1567 r. powódź zniszczyła most przez Nysę Szaloną, który odbudowano już jako kamienny. W 1573 r. miasto padło ofiarą zarazy, jeszcze groźniejsza epidemia wybuchła w 1583 r. – zmarło wówczas 342 mieszkańców. Duże straty w niżej położonych zabudowaniach wyrządzały częste wylewy Nysy Szalonej.

W 1593 r. ustanowiono archiprezbiteriat z siedzibą w Bolkowie.

W 1608 r. rada wykupiła od Ladislausa von Zedlitz za 2 tysiące talarów prawa sędownicze. Ogromne zniszczenia przyniosła wojna 30-letnia. W 1629 r. do Bolkowa wkroczyli dragoni cesarscy pod dowództwem barona von Bibrana, rozpoczynając rekatolizację mieszkańców i odbierając kościół ewangelikom, którzy ponownie go przejęli w latach 1646-54, podczas stacjonowania Szwedów. W 1629 r. z miasta wyemigrowało 186 osób, głównie ewangelickich tkaczy i sukienników. W Wielkanoc 1632 r. oddział cesarski wywołał ogromny pożar, który zaczął się w domu mieszczanina Koschego, rok później wybuchła kolejna epidemia zarazy. We wrześniu 1646 r. miasto zdobyli Szwedzi i przystąpili do oblężenia zamku, który się poddał. Miasto musiało zapłacić kontrybucję w wysokości 1000 talarów. Po zakończeniu wojny 30-letniej w Bolkowie było tylko 71 domów i około 100 mieszkańców. W 1651 r. właścicielem posiadłości był Joann von Nimbus. W 1654 r. przeprowadzono redukcję kościoła zwracając go katolikom. W 1659 r. cesarz Leopold potwierdził miastu przywileje. W 1667 r. proboszczem był niejaki Georgius. Odbudowujący się Bolków zniszczyła w 1686 r. wielka wichura. Straty były tak duże, że miasto otrzymało od dworu zapomogę w wysokości 2000 talarów. Bolków rozwijał się wówczas jako ośrodek tkactwa. W 1707 r. powstał wodociąg doprowadzający wodę z rejonu Wierzchosławic.

Zmiana w dziejach Bolkowa nastąpiła gdy baron von Zedlitz sprzedał miasto i zamek klasztorowi cystersów z Krzeszowa. Nie wpłynęło to szczególnie korzystnie na rozwój Bolkowa. Podstawą bytu większości mieszkańców było wówczas płóciennictwo, w mniejszym stopniu handel. W latach 20-tych XVIII w. zamek był już praktycznie w ruinie i nie interesował nowych właścicieli. W 1726 r. obciążenia podatkowe z dóbr zamkowych szacowano na 4243 talarów, mieszczan na 2889 talarów, a z majątku kościoła parafialnego na 80 talarów. Po przejęciu Śląska przez Prusy już w 1742 r. miasto uzyskało zgodę na budowę ewangelickiego domu modlitw, który stanął w górnej części rynku. W następnych stale rozwijało się tkactwo i handel przędzą. Bolków zaczął odgrywać na Śląsku znaczącą rolę jako ośrodek tkacki,

a większość mieszczan i okolicznych chłopów trudniła się tym rzemiosłem. W 1785 r. Bolków był otoczony pozostałościami murów miejskich z 2 bramami i 2 furtami. Był kościół parafialny i plebania, kościelny cmentarz (za murami), ewangelicki dom modlitw, 2 szkoły, ratusz, szpital na Przedmieściu Górnym, przytułek, słodownia i browar oraz strzelnica; stały 202 domy a zamek był ruiną. Rozwinięte było rzemiosło, znaczna część mieszczan miała prawo ważenia piwa.

W 1801 r. zbudowano nowy, murowany szpital na miejscu starego – drewnianego. Następne lata dla miasta były znowu ciężkie – wiązały się z okresem wojen napoleońskich. Skutki wojen nie dotknęły bezpośrednio Bolkowa ale miasto musiało ponosić znaczne koszty finansowe. Ubocznym efektem wojny była budowa nowej drogi z Jeleniej Góry do Świdnicy, która nieco ożywiła miasto. Przystąpiono do rozbioru murów oraz bram miejskich. Zasadnicza zmiana nastąpiła po 1810 r., gdy przeprowadzono w Prusach sekularyzację dóbr kościelnych i Bolków stał się miastem królewskim, uzyskując pełny samorząd. Wpłynęło to aktywizująco na miasto, natomiast zamek pozostawał ruiną, służył nawet jako źródło budulca.

Bolków nigdy nie rozwinął się jako ośrodek miejski, nie powstał tu żaden większy zakład przemysłowy. Co prawda po 1809 r. Kramsta – ze znanej później rodziny fabrykantów, założył w Bolkowie tkalnię, w 1814 r. bielarnię lnu a potem manufakturę tkacką ale większe swoje przedsięwzięcia lokował głównie w Świebodzicach. Dużą manufakturę w Bolkowie założono dopiero w 1858 r. W 1820 r. rozebrano stary browar na rynku.

Po reformach administracyjnych w państwie pruskim Bolków stał się siedzibą powiatu, najpierw wspólnego z Kamienną Górą a po 1818 r. samodzielnego.

W 1840 r. w Bolkowie stało 326 domów, młyn do mielenia kory dębowej, 2 farbiarnie, 8 zajazdów i szynków. Jak widać miasto rozwijało się słabo, było jednak popularne wśród podróżnych zdążających do Jeleniej Góry ze względu na malownicze ruiny zamku i drugie w pobliskich Świnach. Stad bywało często opisywane i rysowane, także przez Polaków, m.in. w połowie XIX w. przez Bogusza Zygmunta Stęczyńskiego.

W połowie XIX w. kilkakrotnie wybuchały pożary, m.in. spłonęły domy szachulcowe w rynku, które odbudowano już jako murowane. W 1867 r. miasto otrzymało połączenia telegraficzne, a w 1890 r. dotarła tu z Rostoki linia kolejowa, którą w 1898 r. przedłużono do Marciszowa. W 1855 r. ze względu na zły stan rozebrano kościół ewangelicki w rynku i wzniesiono nowy poza starym miastem. Na jego miejscu w 1858 r. powstała fontanna. Od 1870 r. miasto buduje nowy wodociąg. W końcu XIX w. Bolków zaczął intensywniej rozwijać się w kierunku północnym – w stronę dworca kolejowego. Powstawały tam nowe, okazałe budynki mieszkalne, domy jednorodzinne i niewielkie zakłady przemysłowe. Dość szybko rosła liczba mieszkańców. Spowodowało to praktycznie połączenie zabudowań ze Świnami i Wolbromkiem, rozwinęło się wówczas osiedle Dolinka. Wzrosło również zainteresowanie ruinami zamku, w których od 1893 r. prowadzono prace remontowe

i badawcze. Inspiratorem ich było powstałe w mieście Bolkowskie Towarzystwo Opieki nad Zabytkami. Bolków posiadał własną prasę lokalną, wydawano sporo przewodników i folderów dla turystów, rozwijała się baza turystyczna z hotelami i schroniskami.

W 1912 r. miasto miało rozwinięty drobny przemysł, działał m.in. młyn, tkalnia, garbarnia i wytwórnia odzieży skórzanej, browar. W okresie międzywojennym w Bolkowie funkcjonowało 11 hoteli, pensjonatów i gospód, na zamku było schronisko. Regres przyniosła w 1932 r. likwidacja powiatu i włączenie miasta do powiatu Jaworskiego. Upadły jednocześnie plany rozbudowy uzdrowiska w Nowych Rochowicach i przekształcenie Bolkowa w kurort.

Podczas II wojny światowej istniejące w Bolkowie zakłady włókiennicze (tkalnia von Kramsty) zostały przestawione na produkcję wojskową. W 1945 r. za miastem powstał obóz pracy – filia obozu koncentracyjnego Gross Rosen. Według niektórych opracowań w Bolkowie było kilka (3-4) obozów lub podobozów, w tym odrębne dla jeńców radzieckich i Żydów. Jeńcy i więźniowie byli zatrudniani głównie przy budowie podziemnej fabryki pod Wzgórzem Ryszarda, łączącej się z tkalnią. Zgodnie z niepotwierdzonymi informacjami fabryka miała się składać z 7 hal o dł. ponad 100 m każda, połączonych ze sobą. Miał to być zakład VDM Luftfahrwerke AG, produkujący części do samolotów. W ostatnich dniach wojny hale zostały wysadzone w powietrze. Miasto zostało zajęte bez walk 08.05.1945 r. przez oddziały 31AR. Bolków został mocno zniszczony podczas wojny i po jej zakończeniu rozwijał się słabo. W 1947 r. w dawnym obozie młodzieżowym w okolicach Wzgórza Ryszarda ulokowano duży ośrodek szkoleniowy bojowników żydowskich. Szefem wyszkolenia został Neszel Jakow, założycielem obozu był Icchak Pałgi. Szkolenia odbywały się pod kierunkiem i opieką oficerów Armii Radzieckiej, a władze ZSRR je finansowały. Przeszkolono tu ok. 1,5 tysiąca bojówkarzy i terrorystów, którzy do 1948 r. byli przerzucani do Palestyny głównie przez Pragę, rzadziej przez Szczecin.

Do popularyzacji Bolkowa znacznie przyczynił się znany pisarz Romuald Cabaj (1921-1968) osiadły w 1945 r. w Kamiennej Górze. W 1955 r. wydał powieść historyczną „Ballada Bolkowska”, pisał też reportaże, opowiadania, legendy o mieście i nagrywał audycje radiowe.

Od 1957 do 1965 r. przeprowadzono kompleksową odbudowę i rewaloryzację miasta, odtwarzając część zabudowań przy rynku. Bolków był przez cały ten czas znany i popularny jako miejscowość turystyczna dzięki zamkowi i dogodnym połączeniom komunikacyjnym. Kilkakrotnie podejmowano inicjatywy mające zmienić charakter miasta, przede wszystkim w oparciu o wykorzystanie źródeł mineralnych w Nowych Rochowicach. Bolków uzyskał status uzdrowiska i posługiwał się okazjonalnie nazwą z dodatkiem „Zdrój”, jednak ostatecznie z tych projektów nic nie wyszło.

W wyniku reformy administracyjnej w 1973 r. Bolków stał się siedzibą władz miasta i gminy i został włączony najpierw w obręb powiatu kamiennogórskiego, potem województwa jeleniogórskiego. Peryferyjne położenie nie przyniosło mu jednak większych korzyści. Kryzys lat 90-tych spowodował brak inwestycji, likwidację linii kolejowej. Jedynie sieć drogowa została zmodernizowana, a miasto znalazło się na skrzyżowaniu najważniejszych i najruchliwszych w regionie dróg krajowych. Rozwinęło się nieco budownictwo mieszkaniowe, zarówno wielorodzinne jak i jednorodzinne; przemysł jest w zaniku; istotną rolę odgrywa zamek i związane z nim inicjatywy oraz związane z nim wydarzenia społeczno-kulturalne.

Bolków w pełni zachował pierwotny układ przestrzenny z rozplanowaniem starego miasta i dużą część historycznych zabudowań. Dominantę stanowi zamek górujący nad miastem. Na wschodnim, lekko nachylonym zboczu wzgórza zamkowego leży stare miasto z pochyłym rynkiem, ciągnącym się z grubsza wzdłuż osi północ-południe. Rynek jest wyraźnie podzielony ratuszem na 2 place. Na zamknięciu wyższego, południowego stoi kościół parafialny. Stare miasto otaczają nowsze osiedla.

Zabytki Bolkowa wpisane do rejestru

▪ Kościół parafialny Św. Jadwigi (nr rej. 76 z dn. 29.03.1949)

Murowany, późnoromańsko-gotycki, halowy, orientowany. Powstał prawdopodobnie w latach 1248-52. Był wielokrotnie odbudowywany po zniszczeniach i pożarach, m.in. w I połowie XIV w., gdy do pierwotnego założenia na krzyżu zbliżonym do równoramiennego,

z asymetrycznie ustawioną wieżą i zakrystią przy prezbiterium, dobudowano 2-przęsłowe nawy boczne w 1632 i 1646 r. W 1846 r. nadbudowano wieżę i usunięto gotyckie szczyty. Kościół był remontowany m.in. w 1875 r. (regotyeczowany), 1957-67 i po 2000 r.

Oskarpowany, z prezbiterium zamkniętym prostokątnie, przekryty sklepieniami krzyżowo-żebrowymi, w prezbiterium na dekoracyjnych słupkach, okna rozglifione, większość z kamiennymi łaskowaniami i maswerkami. Skromny uskokowy, ostrołukowy portal główny, nad nim okno rozetowe. Boniowana w tynku wieża, dołem kwadratowa, wyżej o ściętych narożach, ostatnia kondygnacja cylindryczna, zwieńczona kopulastym hełmem. Na murze prezbiterium renesansowe i barokowe płyty nagrobne i epitafia z XVI-XVIII w.

Wewnątrz zróżnicowane wyposażenie, m.in. późnorenesansowa, drewniana, polichromowana ambona z 1619 r.; barokowe, drewniane, polichromowane figury z XVIII w. oraz neogotyckie z 1890 r.; barokowe obrazy olejne z XVIII w.; neogotyckie polichromowane ołtarze z 1890 r. Nad kruchtą stały (obecnie zdemontowane) 3 gotyckie kamienne figury z ok. 1400 r. Przy narożniku wieży stoi barokowa kamienna figura Jana Nepomucena z 1724 r.

- **Plebania w granicach murów obwodowych oraz teren dawnego cmentarza (nr rej. 155/A/03 z dn. 06.05.2003)** - ul. Kamiennogórska i ul. Świerczewskiego przy kościele parafialnym; 1725, 1873 r.
- **Kapliczka przy ulicy Bolka (nr rej. 1376 z dn. 03.09.1965)**

Barokowa kapliczka domkowa z ok. poł. XVIII w., remontowana w 1975 r. Założona na kwadracie i ściętych narożach, nakryta dzwonowatym hełmem pokrytym gontem. Wejście w portalu z kluczem. Wewnątrz barokowe figury z XVIII w.

▪ Mury miejskie (nr rej. 1075 z dn. 27.02.1964)

Mury obronne otaczające dawne miasto i łączące się od zachodu z obwarowaniami zamku zachowały się tylko w niewielkich fragmentach. Wzniesione z kamienia w I połowie XIV w. kilkakrotnie były remontowane i przebudowywane, począwszy od XV w. W ich ciągu były dwie bramy, furta i baszty łupinowe. Po 1812 r. sukcesywnie rozbierane. Zachowały się fragmenty przy zamku i w ogrodzie plebanii.

▪ Ratusz (nr rej. 1377 z dn. 03.09.1965)

Ratusz miejski dzielący rynek na 2 place. Pierwotny – wzniesiony w końcu XIV w. spłonął w wielkim pożarze miasta w 1632 r. i został odbudowany do 1670 r. W 1827 r. w wyniku przebudowy wg projektu Hedemanna uzyskał obecny wygląd.

Jest to budowla 2-kondygnacyjna z poddaszem użytkowym, założona na prostokącie, o 9. i 6. osiach, z 3-osiowym ryzalitem akcentowanym trójkątnym tympanonem. Na I piętrze balkon podtrzymywany kolumnami flankującymi wejście. Łamany dach naczółkowy, okna prostokątne w opaskach. Naro-

za akcentowane boniowanymi lizenami, podobnie przyziemie. Kondygnacje dzielone gzymsami. W narożu stoi kwadratowa wieża zakończona galerią, wyżej 8-boczna nastawa z wysokim hełmem z prześwitem. W przyziemiu pomieszczenia są sklepione.

▪ **Pałac przy ul. Kopernika 1 (nr rej. 916/J z dn. 28.12.1988)**

Na lewym brzegu Nysy Szalonej znajduje się barokowy zespół pałacowo-folwarczny. Pałac z ok. 1720 r., znacznie przebudowany w 1795 r. i XIX/XX w. Remontowany w latach 1970-90.

2-kondygnacyjny, z poddaszem użytkowym, 9- i 4- osiowy. Elewacje dzielone lizenami w wielkim porządku, przyziemie boniowane, okna prostokątne w uszkowatych opaskach, na piętrze z girlandami w podokiennikach. Łamany dach naczółkowy z lukarnami. W przyziemiu sklepienia, na piętrze stropy. Za pałacem rozległy dziedziniec z 3 stron otoczony 1- i 2-kondygnacyjnymi budynkami gospodarczymi z XVIII i XIX w.

▪ **Cmentarz komunalny (nr rej. 688/J z dn. 06.07.1981)**

Przy ul. Bema, założony w 4 ćw. XIX w. z murowaną kaplicą z tego okresu. Na cmentarzu obok starych nagrobków znajduje się pomnik ofiar I wojny światowej i mogiła więźniów filii obozu Gross-Rosen. Położenie cmentarza – w pd. części miasta ok. 500m od rynku, przy dawnym cmentarzu ewangelickim. Teren lekko nachylony ku wsch., otoczony polami od pd. a z pozostałych stron zabudową i cmentarzem ewangelickim. Dostępny bezpośrednio z ulicy. Plan i ewidencja zmarłych w GMZBGKiM w Bolkowie. Ogólny stan zachowania cmentarza, poza nagrobkami i mogiłami dawnymi, dobry.

▪ **Zamek (nr rej. 80 z dn. 25.11.1949)**

Zamek nad miastem powstał w II poł. XIII w. a w dokumencie był wzmiankowany w 1277 r. Jego rozbudowę przypisuje się księciu Świdnickiemu Bolkowi I, potem kontynuowali ją następcy.

Rozległe, nieregularne założenie dostosowane jest do kształtu skalistego wzgórza. W I etapie powstała potężna, kolistą wieża (stołb, donżon o średnicy ok. 12 m i wysokości ok. 25 m.) z „dziobem”, o kształcie niespotykanym na Śląsku i w kraju ale znanym za granicą, np. już z Czech. Ostrze wieży skierowane jest na południe, w stronę największego zagrożenia. Oprócz wieży wzniesiono wówczas budynek mieszkalny po wschodniej stronie dziedzińca i mur obwodowy z bramą, zamykający całość. W połowie XIV w. dodano budynek od północy dziedzińca, przedbramie i połączono zamek murami z miastem. Ok. 1500 r. dobudowano dziedziniec zachodni i basteje. W latach 1540-49 zasadniczej przebudowy renesansowej dokonał wybitny architekt włoski Jakub Parr, znany z innych realizacji na Śląsku, głównie z Brzegu. Powstał wówczas m.in. dom kobiet z loggią (obecnie muzeum) i zewnętrzny pierścień fortyfikacji następnymi dziedzińcami od południa, wschodu i północy. W początkach XIX w. podjęto pierwsze prace zabezpieczające i udostępniające znajdujący się już w ruinie zamek. Poważniejszą konserwację prowadzono w latach 1893–1938 i z przerwami od 1957 r.

Zamek jest zabezpieczony w postaci trwałej ruiny, wieża jest udostępniona do zwiedzania i stanowi wspaniały punkt widokowy. W części pomieszczeń mieści się muzeum i inne usługi dla turystów. Oprócz baszty i domu kobiet zachowały się mury budynków mieszkalnych i mur obwodowy zwieńczone renesansową attyką, liczne renesansowe i gotyckie detale kamienne (obramienia okienne, portale, wsporniki, studnia). Przy murach na dziedzińcu głównym i zachodnim ułożono sporo detali kamiennych tworzących lapidarium.

Muzeum w zamku stanowi Oddział Muzeum Karkonoskiego w Jeleniej Górze. Do 1975 r. było oddziałem Muzeum Śląskiego (potem Narodowego) we Wrocławiu. Z przedwojennych zbiorów zachowały się tylko spiżowe lufy armatnie. Ekspozycję stanowią nieliczne znaleziska archeologiczne z badań prowadzonych na zamku, fotografie i modele zamków śląskich, drzewo genealogiczne Piastów z XVIII w. oraz wystawy okresowe. Przed 1945 r. było tu Heimatmuseum, a na dziedzińcu dość regularnie sztuki wystawiał teatr.

Od 1994 r. przy zamku działa Bractwo Rycerskie Zamku Bolków, jedno z pierwszych w kraju.

- **Budynek mieszkalny z apteką (nr rej. 1261/J z dn. 13.05.1996)** – Przy ul. Świerczewskiego 19; 1843–1864.
- **Dom mieszkalny (nr rej. 1378 z dn. 04.09.1965)** – Przy ul. Farbiarskiej 9; murowany, z 1800 r.
- **Magazyn (nr rej. 2058 z dn. 06.06.1972)** – Przy ul. Jaworskiej 10; początek XIX w.
- **Budynek mieszkalny (nr rej. 1000/J z dn. 19.12.1989)** – Przy ul. Robotniczej 6; początek XIX w.
- **Dom mieszkalny (nr rej. 1379 z dn. 04.09.1965)** – Rynek 2 – dom podcieniowy z XIX w.
- **Dom mieszkalny (nr rej. 1380 z dn. 04.09.1965)** – Rynek 3 – dom podcieniowy z XVIII/XIX w.
- **Domy mieszkalne (nr rej. 1381 z dn. 03.09.1965)** – Rynek 4,5,6; XVII w.
- **Domy mieszkalne (nr rej. 2059 z dn. 06.06.1972)** – Rynek 21,22; XVIII, XIX w.
- **Dom mieszkalny (nr rej. 2060 z dn. 06.06.1972)** – Rynek 24; XVIII, XIX w.
- **Park (nr rej. A/1210 z dn. 04.05.2009)** – XIX w.

Park miejski przy ul. Jagiellońskiej. Znajduje się na skalistym wzgórzu w pd.-wsch. części Bolkowa. Do połowy XVIII w. wzgórze nie było zadrzewione, pojedyncze drzewa mogły rosnąć jedynie u stóp wzniesienia. Przykładem tego może być pomnikowy, ok. 300 letni dąb. W 1854 r. regent Wilhelm, późniejszy król Wilhelm I podarował wzgórze miastu w celu urządzenia założenia ogrodowego dla użytku publicznego. Przy założeniu parku miejskiego uszanowano i wkomponowano starsze elementy historycznego zagospodarowania wzgórza, takie jak krzyż i ścieżki, które obsadzono alejami i szpalerami drzew. Na przełomie XIX i XX w. w zasadzie ograniczono się do uzupełnienia nasadzeń drzew pochodzenia rodzimego, w XX w. na szczycie wzgórza wprowadzono ozdobne krzewy. Z lat 50. XIX w. zachowały się kamienne stopnie schodów, taras widokowy oraz kamienne pozostałości altany i ławki. W drzewostanie dominują lipy drobnolistne, klony i dęby, występują gat. aklimatyzowane m.in. sosna wejmutka, jaśminowiec, kasztanowiec biały.

FIGLÓW – (niem. Folgenhäuser)

[przysiółek](#) położony na [Pogórze Wałbrzyskim](#) w [Sudetach](#), pomiędzy górą Młynarką i Bukową a masywem Łysicy i Sójki. We wsi ma swoje źródło potok Sadówka. Figlów jest przynależy do sołectwa [Sady Górne](#). Leży na drodze pomiędzy Sadami Górnymi a Nagórnikami.

Historyczne nazwy

- 1785 – *Folgenhäuser*
- 1816 – *Folgenau*
- 1945 – *Figlów*
- 1948 – *Rządza*
- 2001 – *Figlów*

Historia

Figlów powstał jako kolonia Sądów Górnych. W 1785 r. było tu 8 zagród. Właścicielem był ówczesny posiadacz majątku w Sadach Górnych – von Reibniz. W 1825 r. było 10 domów, a posiadaczem był Johann Heinrich Traugott Unverricht. Mieszkańcy zawsze należeli do parafii ewangelickiej w Sadach Górnych. W 1840 r. liczba domów ani właściciel nie zmienili się. W 1870 r. posiadaczem dóbr był por. Dorar Friedrich Duttenhofer. Przez cały czas liczba mieszkańców i budynków pozostawała na prawie niezmiennym poziomie.

Po 1945 r. nadal była to mała osada rolnicza. Dzięki dobrym warunkom naturalnym nie uległa wyludnieniu. Ze wzgl. na oddalenie od Sądów Górnych zachowała odrębną nazwę, a nawet dwie, bo oficjalną nazwą była Rządza ale w użyciu pozostawała nazwa Figlów.

Dopiero w 2001 r. Rada Gminy Bolków podjęła oficjalną uchwałę o formalnym przywróceniu nazwy Figlów.

GORZANOWICE – (niem. *Ober Hohendorf*)

[Wieś](#) położona na południowo wschodnim krańcu Pogórza Wojcieszowskiego.

Z okolic wsi roztaczają się jedne z najpiękniejszych panoram sudeckich, obejmujące rozległe fragmenty Sudetów Środkowych z Górami i Pogórzem Wałbrzyskim, Górami Kamiennymi, Grzbietem Wschodnim Gór Kaczawskich, a w głębi także Rudawy Janowickie i Karkonosze ze Śnieżką. W drugą stronę widać część Pogórza Kaczawskiego i Przedgórze Sudeckiego.

Tereny wokół wsi zbudowane są z ordowickich fyllitów z kwarcytami, przemieszanych z sylurskimi łupkami serycytowo-chlorytowo-kwarcowymi, ordowickimi wapieniami i łupkami oraz staropaleozoicznymi ryolitami i zieleńcami. W tych ostatnich występuje fengit i ochra żelazista. W okolicy Gorzanowic stwierdzono drobne, rozproszone wystąpienia keratofirów.

Wieś otaczają użytki rolne, brak lasów, występują tylko małe zagajniki i zadrzewienia śródpolne. Ma trudne warunki klimatyczne i glebowe, należy bowiem do najwyższej położonych na całym Pogórze.

Historyczne nazwy

- 1314 – *Hoendorf*
- 1765 – *Hohendorf*
- 1825 – *Ober-Hohendorf*
- 1945 – *Nagorzewice*
- 1947 – *Gorzanowice*

Historia

Gorzanowice istniały na pewno już w początkach XIV w. ale nigdy nie nastąpił ich większy rozwój. Początkowo był tu folwark wchodzący w obręb dóbr w Starych Rochowicach, okresowo w połączone dobra zamkowe w Bolkowie i Starych Rochowicach. Dlatego też niewiele jest informacji o samych Gorzanowicach, najczęściej dane dotyczące miejscowego folwarku zawarte były w opisach całych dóbr.

W 1765 r. właścicielem majątku był hr. von Churchswand ze Starych Rochowic. W tym czasie wartość Gorzanowic szacowano na 10464 talary, a mieszkało w nich 2 kmieci, 16 zagrodników, 20 chałupników i 3 rzemieślników. 20 lat później majątek w Gorzanowicach składał się z dwóch części. Pierwsza, tak jak wcześniej, wchodziła w obręb dóbr w Starych Rochowicach. Należała do hr. von Schlabrendorf. Druga stanowiła dobra lenne Friedricha Hoppego.

W XIX w. Gorzanowice znów były całością i nadal częścią dóbr w Starych Rochowicach. W 1825 r. ich właścicielką była hr. Teresa von Hoyos. We wsi znajdował się dwór z folwarkiem, szkoła ewangelicka, młyn wodny, 2 wiatraki, 33 domy mieszkalne. Do Gorzanowic należał Jeżów i młyn nad Przyłęcznicą zwany Bienenmühle.

Pomimo pięknego położenia i bliskiego sąsiedztwa Świn i Bolkowa Gorzanowice nie miały szczęścia do turystów. Omijały je popularne trasy, nie opisywano ich w przewodnikach.

W końcowym okresie II wojny światowej, w pobliżu wsi, wiódł jeden ze „szlaków śmierci”, którymi prowadzono więźniów z obozu koncentracyjnego Gross- Rosen.

Na terenie wsi zachowały się stare budynki mieszkalne i gospodarcze, w tym zabudowania obu dworów, kilkakrotnie przebudowywanych.

GRUDNO – (niem. Petersgrund)

[Wieś](#) położona na pograniczu [Pogórza Kaczawskiego](#) i [Pogórza Wałbrzyskiego](#) w [Sudetach](#), w dolinie rzeki Świątki. Na północnym wschodzie znajduje się ujęcie Źródła „Maria”, z figurą Matki Boskiej w kapliczce, które oddziela Grudno od zespołu parkowo-pałacowego w Jastrowcu.

Grudno zawsze stanowiło kolonię Lipy, a właściwie majątku w Lipie Dln.

Grudno leży na terenach o złożonej budowie geologicznej. Bukowa i inne wzgórza na prawym brzegu Świątki tworzą kambryjskie wapienie białe i szare, natomiast Grudno i ciąg wzniesień na lewym brzegu tworzą kambryjskie wapienie białe oraz łupki serycytowo-chlorytowe, zieleńce, górnokarbońskie szarogłazy i soczewy trzeciorzędowych bazaltów. W skałach budujących otoczenie wsi stwierdzono występowanie wielu, nieraz rzadkich minerałów. Są to m.in.: antymonit z arsenopirytem, galeną, kwarcem, syderytem, chlorytem, złotem rodzimym i azurytem, które pojawiają się w fyllitach serycytowo-chlorytowych. Natomiast w kalcycie występuje m.in.: boulangeryt, sfaleryt, tetraedyt, burnonit, freibergit i markasyt. Największe znaczenie gospodarcze mają wapienie ciemnoszare na łupkach serycytowych i serycytowo-chlorytowych oraz fyllitach, których udokumentowane złożo zaliczono do dolomitów piętra górnego. Część złoża była dawniej eksploatowana w miejscowych kamieniołomach i wypalana w piecach u podnóża Góry Bukowej na terenie Grudna.

Wieś otaczają głównie użytki rolne z przewagą łąk, charakteryzujących się występowaniem licznych gatunków roślin chronionych, w tym storczyków. Lasów jest niewiele, ciągną się głównie na południe od Grudna i na Bukowej.

Historyczne nazwy

- 1687 – *Pettersgrundt*
- 1786 – *Petersgrund*
- 1945 – *Grudniki*
- 1950 – *Grudno*

Historia

Grudno powstało prawdopodobnie przed lub zaraz po wojnie 30-letniej jako przysiółek Lipy. Zawsze wchodziło w obręb majątku w Lipie Dolnej, którego właścicielem w 1638 r. był Friedrich von Nitsch. Wymieniano wówczas Grudno jako część składową tych włości. W 1665 r. wieś należała do Christopa Gottlieba von Nitsch. Potem od 1761 r. majątkiem władał Karl Erdmann von Rosenpusch, a w 1786 r. jako właściciel występował Hans Christoph von Rosenpusch, który był szefem pułku huzarów. Osada rozwijała się słabo, brak nawet danych o jej wielkości. Znaczniejszy rozwój rozpoczął się dopiero w pocz. XIX w. W 1825 r. posiadaczem majątku w Lipie Dln. był Samuel Friedrich Schulz, a w Grudnie wymienia się nawet szkołę ewangelicką obsługiwaną przez nauczyciela z Lipy. W tym okresie działały 2 piece wapiennicze, wypalające surowiec z miejscowego kamieniołomu.

W II poł. XIX w. wydobytcie i wypał wapna wzrosły jednak nie wpłynęło to już na rozwój osady. Po 1945 r. zaprzestano eksploatacji kamieniołomu i wapienników. W latach 50., bez powodzenia, prowadzono poszukiwania rud uranu.

JASTROWIEC - (*niem. Lauterbach*)

Wieś położona nad **rzeką** Świętką (*niem. Hinterbachew*), na granicy Grzbietu Wschodniego (Pogórza Wojcieszowskiego) w Górach Kaczawskich i Rowu Świerzawy na Pogórzu Kaczawskim.

Okolice wsi mają złożoną budowę geologiczną. Sam Jastrowiec leży na górnokarbońskich mułowcach, zlepieńcach i piaskowcach. Na północy zalegają dolnopermskie mułowce, piaskowce i zlepieńce czerwonego spągowca, pokryte plejstocenijskimi glinami zwalowymi, przebitymi w kilku miejscach przez górnokarbońskie szarogłazy. Wzniesienia na południe od wsi tworzą dolnokambryjskie wapienie białe gruboławicowe, z niewielkimi wkładkami staropaleozoicznych zlepieńców, natomiast ich podnóża wyścielają czwartorzędowe gliny deluwialne i rumosze skalne. Największe znaczenie miały wapienie, które eksploatowano w kamieniołomach na Bukowej i Wapnikach oraz wypalano na miejscu w kilku wapiennikach u ich podnóży. W wapieniach krystalicznych i łupkach ilastych występuje m.in. dolomit i kalcyt, tworzący okazałe kryształy do 6 cm średnicy. We wsi znajduje się ujęcie źródła „Marie Quelle”. Wody z niego uchodzą za mineralne chociaż oficjalnie nie zostały uznane. Reklamowane są jako „glauberskie”. Jest to szczawa wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowo-potasowa, eksploatowana i butelkowana w miejscowej rozlewni pod nazwą „Marie Quelle”.

Wieś otaczają użytki rolne, ale od południa wzniesienia porastają lasy świerkowe z domieszką drzew liściastych.

Historyczne nazwy

- 1371 – *Lutirbach*
- 1677 – *Lauterbach*
- 1816 – *Lauterbach Ober*
- 1918 – *Ober Lauterbach*
- 1945 – *Lakiernice*
- 1947 – *Jastrowiec*

Historia

Jastrowiec powstał prawdopodobnie ok. poł. XIV w. ale o początkach wsi niewiele wiadomo. Była to wieś rycerska, stanowiąca odrębną posiadłość. Musiał być wówczas sporą wsią, bowiem w 1399 r. istniał już kościół parafialny. W 1464 r. jako właściciela wymienia się Hansa von Tschirna, a po 1523 r. von Schindela. W okresie reformacji mieszkańcy przeszli na protestantyzm i przejęli kościół, który zwrócono katolikom dopiero po tzw. redukcji 03.03.1654 r. Po wojnie 30-letniej, podczas której wieś nie poniosła prawdopodobnie większych strat, Jastrowiec należał kolejno do właścicieli dużych dóbr w okolicy, czołowych przedstawicieli śląskiej arystokracji. Po 1650 r. właścicielem był Friedrich von Nimptsch, a od 1689 r. Ferdynand Wilhelm von Dohalsky. W latach 1709-32 należał do von Reibnitzów. W 1732 r. Jastrowiec zakupił Friedrich Heinrich von Bibrana następnie otrzymała go jego córka, która wyszła za von Schweinitza. Po kilkukrotnych zmianach właścicieli, Jastrowiec w 1787 r. był w rękach wielkiego posiadacza ziemskiego von Schlabrendorfa. Stał w nim wtedy pałac, 2 folwarki, plebania, szkoła oraz 2 młyny wodne. W XIX w. Jastrowiec nadal był powiązany z majątkiem w Starych Rochowicach, należącym do wdowy po hr. von Schlabrendorfie, która w 1809 r. przekazała go córce, hr. Teresie von Hoyos. Aż do 1909 r. pałac w Jastrowcu należał do rodziny hr. von Hoyos-Sprinzenstein a do 1945 r. do hr. von Hoyos-Gutenstein.

We wsi znajduje się jeden z cenniejszych zespołów zabytków w tej części Pogórza Kaczawskiego.

Zabytki Jastrowca wpisane do rejestru

- **Pałac z oficyną (nr rej. [2067 z dn. 6.06.72](#))**

Sporą część obszaru wsi zajmuje późnobarokowy zespół pałacowy. Ok. 1650 r. wzniesiono renesansowy dwór, który w 1736 r. został przebudowany na barokowy pałac, a w II poł. XIX w. uzyskał ostateczny kształt. Częściowo zniszczony w 1945 r., opuszczony w latach 70-tych, od ok. 1990 r. remontowany.

Jest to budowla założona na prostokącie, 2-kondygnacyjna z użytkową suteroną, nakryta mansardowymi dachami z lukarnami. Nad dawnym dziedzińcem wewnętrznym zamienionym

lw 2-kondygnacyjną salę wyrasta z dachu pseudobelweder, nakryty 4-spadowym dachem. Na osi 3-kondygnacyjny ryzalit wejściowy zwieńczony trójkątnym tympanonem z zegarem, dekoracją roślinną

i datą 1736 r. Na dachu mała wieżyczka. W przyziemiu kamienny, półkolisty portal, flankowany skośnie ustawionymi pilastrami, podtrzymującymi balkon z kamienną ażurową balustradą. Z tyłu podobny ryzalit, przed którym dostawiono 2-kondygnacyjną półkolistą dobudówkę. Elewacje 7-osiowe, akcentowane na narożach lizenami z boniowaniem w tynku. Także boniowane przyziemie na poziomie suchej fosy. Delikatnie zaznaczone w tynku gzymsy międzypiętrowe. Okna prostokątne w kamiennych opaskach.

Wewnątrz sklepienia kolebkowe i zwierciadlane z częściowo zachowanymi dekoracjami sztukatorskimi oraz kominek. Całość otacza sucha fosa, przez którą prowadzi kamienny most z pełnymi balustradami, ozdobiony kamiennymi kulami i pylonami.

Pomiędzy pałacem a ozdobną bramą wjazdową o koszowym wykroju i fantazyjnym gzymsie stoją po obu stronach oficyny i zabudowania gospodarcze. Powstały ok. 1736 r. być może z wykorzystaniem jakichś starszych budowli. Przebudowane w XIX i początkach XX w.

Na skraju parku stoi **pałacyk-oficyna** z XVIII w. Murowana z 2-kondygnacyjną wieżyczką zwieńczoną cebulastym hełmem, fantazyjnym szczytem i oknami w opaskach (obecnie dom mieszkalny).

▪ **[Park pałacowy](#) (nr rej. [629/J z dn. 2.04.80](#))**

Park krajobrazowy o pow. 11,03 ha, ciągnący się wokół zabudowań pałacowych. Przebudowany w obecnym kształcie ok. 1860-70 r. Znajduje się w nim duży, owalny staw oraz okazy starych drzew, głównie gatunków rodzimych. Przy moście nad „fosą” rosną pomnikowe lipy drobnolistne (*Tilia cordata*) o obw. ok. 5,8 m.

▪ **Zespół budynków [folwarcznych](#) i mury okalające** (nr rej. [1214/J z dn. 23.06.95](#))

Z II poł. XIX w. na zespół składa się 11 obiektów: 2 budynki mieszkalne, 3 oficyny mieszkalne (w tym dwojak), budynek mieszkalno-gospodarczy, 2 budynki gospodarcze, dawna wozownia, stodoła i obora.

▪ **[Kościół filialny Niepokalanego Poczęcia NMP](#) (nr rej. [901 z dn. 27.07.61](#))**

Pierwotnie śś. Mikołaja i Barbary – powstał w końcu XIII w. ale wzmiankowany był dopiero w 1399 r. Gruntownie przebudowany w końcu XV w. i nieznacznie w XVIII i 1893 r. gdy nadbudowano zakrystię i dodano chór muzyczny.

Jest to niewielka orientowana budowla, z niemal kwadratową nawą przekrytą stropem drewnianym i nieco większym, również kwadratowym prezbiterium, przekrytym sklepieniem krzyżowo-żebrowym. Nakryty dwuspadowymi dachami, na kalenicy nad nawą 8-boczna, drewniana sygnaturka, zwieńczona baniastym hełmem iglicowym. Ostrołukowe, rozglifione okna i uskokowy portal w ścianie południowej. Portal w ścianie północnej zamknięty łukiem odcinkowym. Do prezbiterium od północy dobudowana jest zakrystia, nad którą wzniesiono lożę kolatorską.

Wewnątrz skromne ale cenne wyposażenie, m.in. renesansowa kamienna chrzcielnica z XVI w. z barokową drewnianą, polichromowaną pokrywą z XVIII w.; barokowy ołtarz z XVIII w.; późnobarokowe kamienne płyty nagrobne, ambona.

Kościół i cmentarz otacza kamienny mur z bramką. Na cmentarzu kamienne płyty nagrobne z lat 1650-1722, kamienna kapliczka z Madonną z Dzieciątkiem.

▪ **Cmentarz przy kościele Niepokalanego Poczęcia NMP** (nr rej. [994/J z dn. 8.12.89](#))

Cmentarz katolicki założony około 1500r.; Położenie cmentarza – na pn-zach. skraju zabudowy, otoczony polami, ok. 50 m na pn. od drogi do Lipy. Na osi pałacu, z którym jest połączony aleją. Wyniesiona bryła dobrze widoczna od strony zach. Księgi zgonów od 1945 roku w parafii Lipa. Ogólny stan zachowania cmentarza dość dobry.

KACZORÓW – (niem. *Ketschdorf*)

[Wieś](#) położona w [Sudetach Zachodnich](#), w centrum [Gór Kaczawskich](#), pomiędzy Grzbietem Południowym z [Górami Ołowianymi](#) a Grzbietem Wschodnim. Zajmuje obniżenie u spływu źródłiskowych potoków Kaczawy, która niżej tworzy przełom epigenetyczny. Jej zabudowania podchodzą aż pod Przełęcz Radomierską na zachodzie i na zbocza Turzca na południu. Ta część wsi zachowała układ zbliżony do wsi łańcuchowej, centrum i część południowo-wschodnia mają zabudowania typu małomiasteczkowego.

Kaczorów leży na terenach zbudowanych ze staropaleozoicznych łupków zieleńcowych, sąsiadującymi od północy i zachodu z ordowickimi fyllitami z kwarcytami i ryolitami. W okolicy występuje szereg minerałów, m.in. baryt z galeną, hematyt, ochra żelazista i albit. Do Kaczorowa sięga południowo-zachodni skraj dużego złoża polimetalicznego w łupkach kwarcowo-albitowo-sydyrytowo-węglanowych z grafitem, które noszą nazwę łupków radzimowskich.

Historyczne nazwy

- Ok. 1240 – *Rutengerisdorf*
- 1311 – *Kyczdorf/ Kytzsdorf*
- 1337 – *Kytzdorf*
- 1353 – *Katzdorff/ Katzdorf*
- 1412 – *Kaczindorf*
- 1507 – *Keitschdorf*
- 1667 – *Katschdorff/ Ketschdorff*
- 1786 – *Ketschdorf*
- 1945 – *Kaczanów*
- 1946 – *Kaczorów*

Historia

Kaczorów jest na pewno starą wsią, posiada bogatą i ciekawą historię, ale jego początki nie są jasne. W literaturze niemieckiej można spotkać niezbyt pewną informację, że pierwsza wieś mogła tu powstać przed 1240 r. i nosić nazwę *Rutengerisdorf*. Pewne jest, że 30.12.1310 r. Albert Baier, znany z wielkiej posiadłości na terenie Rudaw Janowickich, w testamencie zapisał swój majątek klasztorowi cystersów z Lubiąża. Wśród posiadłości wymienia się już istniejący Kaczorów, który wcześniej był posiadłością klasztorną. Centrum w/w dóbr mieściło się wówczas w Mniszkowie k. Miedzianki, a majątek związany z Kaczorowem obejmował sąsiednie wsie: Mysłów, Świdnik i Pastewnik. Zapis obejmował również prawa górnicze do tych wsi. Z 1346 r. pochodzi wzmianka o wydobyciu złota w okolicy, bowiem klasztor posiadał prawa górnicze przypisane do Kaczorowa. W bliżej nieznanych okolicznościach w 1471 r. wieś przechodzi w ręce von Zedlitzów i pozostaje w ich majątku do 1529 r., wchodząc w obręb dóbr zamkowych w Płoninie. Później na krótki okres czasu wraca w posiadanie klasztoru, a w II poł. XVI w. powstaje w niej dwór, co wskazywałoby na posiadłość rycerską. Następnie, aż do początku XVIII w. dzieje Kaczorowa nie są dobrze udokumentowane. W 1726 r. z części dworskiej płacono 562 talary podatków, a chłopci płacili 707 talarów. W 1748 r. w Kaczorowie wzniesiono pierwszy ewangelicki dom modlitw. W 1765 r. we wsi znajdowały się 2 posiadłości: dworska o wartości 18006 talarów, należąca do Fr. von Wiese (Wiesau) oraz wolne dobra, ale bez praw dominialnych. Ich wartość szacowano na 2215 talarów, a były własnością spadkobierców niejakiego Weisschego. Po von Wiesem majątkiem władała Johanna Charlotte Elizabeth von Stiller, a po niej w 1778 r. odziedziczył go Wilhelm von Leckow. W 1786 r. majątek należał do hr. Gustawa Erdmanna von Röder, a we wsi wymienia się 2 kościoły (kat. i ewang.), plebanię i szkołę oraz 13 kmieci, 60 zagrodników i 43 chałupników. W wolnych dobrach, należących do kpt. von Kleista, w tym czasie istniał folwark z 2 zagrodnikami i 2 chałupnikami.

W późniejszym okresie wieś często zmieniała właścicieli. W 1840 r. mieszkało w niej wielu rzemieślników, m.in. stolarzy, stelmachów, rzeźników, krawców, taboreciarzy i in., ponadto pracowały 73 warsztaty tkackie.

W 1863 r. w Kaczorowie wzniesiono nową murowaną szkołę, a w 1904 r. kościół ewangelicki. Wreszcie w 1910 r. we wsi powstał okazały sierociniec „Emmastift” ufundowany przez von Kramsta, a prowadzony przez zakonnice. W 1896 r. przez Kaczorów poprowadzono linię kolejową z Marciszowa do Legnicy (obecnie zlikwidowaną). We wsi powstała stacja. Ówczesną właścicielką była pani von Puttkamer.

Co najmniej od połowy XIX w. Kaczorów cieszył się sporym zainteresowaniem turystów, leżał bowiem przy ruchliwym trakcie komunikacyjnym przez Przełęcz Radomierską. Potem został letniskiem. Słynny był lokalny browar a ciekawostką źródło w piwnicy browaru. Ostatnim właścicielem majątku był nadleśniczy Peter Pendas.

Po 1945 r. we wsi nie nastąpiły większe zmiany. Utrzymała swój charakter a nawet liczbę mieszkańców co jest wyjątkiem w okolicy. Kaczorów zachował liczny i bardzo zróżnicowany zespół zabytkowej zabudowy.

Zabytki Kaczorowa wpisane do rejestru

- [Kościół parafialny pw. św. Mikołaja \(nr rej. 902 z dn. 27.07.61\)](#)

Pierwotny był wzniesiony w 1311 r. ale jego wygląd i dzieje są nieznane. Obecny – gotycko-barokowy, został wzniesiony w XV w. i przebudowany w XVIII w. Wielokrotnie remontowany, m.in. w XVII i pocz. XX w. oraz w latach 1965 i 1979-80. Jest to niewielka orientowana budowla z prostokątną nawą i niewydzielonym, wielobocznie zamkniętym prezbiterium. Na osi masywna, kwadratowa wieża, zwieńczona 8-boczną nadbudówką ze stożkowym hełmem. Dach dwuspadowy, okna prostokątne w opaskach, naroża i gzymsy wieńczące akcentowane opaskami w tynku. Nawę przekrywa drewniany, polichromowany strop kasetonowy z ok. 1600 r. Do wnętrza prowadzi kamienny portal gotycki. We-

wnętrz bogate i zróżnicowane wyposażenie, m.in. gotyckie kamienne sakramentarium z XV w.; barokowe ołtarze z XVIII w.; drewniane, polichromowane figury z XVIII w.; klasycystyczna drewniana, polichromowana ambona i chrzcielnica z pocz. XIX w. oraz organy z tego okresu. Kościół i dawny cmentarz otacza mur kamienny, prawdopodobnie z XVIII w. z bramką o wykroju koszowym, nad którą umieszczono kamienne kartusze herbowe. Na murze zespół kamiennych płyt nagrobnych, z XVI–XVII/XVIII w.

▪ **Cmentarz katolicki przy kościele św. Mikołaja (nr rej. 1012/J z dn. 30.01.90)**

Cmentarz założony w XV w. Położony pośrodku zabudowy wsi, przy skrzyżowaniu dróg do Bolkowa, Jeleniej Góry i Kamiennej Góry. Otoczony zabudową. Ogólny stan zachowania cmentarza: wnętrze zachowane dość dobrze. Drzewostan w stanie dość słabym.

Założony na planie wieloboku otoczonego murem, dostępnego od pd-wsch. Wokół orientowanego kościoła. Groby orientowane, przy ogrodzeniu wschodnim komory grobowe.

▪ **Pałac (nr rej. 1060/J z dn. 3.12.90) - obecnie znajduje się w nim szkoła.**

Prawdopodobnie wzniesiony w 1521 r. jako renesansowy dwór. Został gruntownie przebudowany i rozbudowany w 1804 r. i w końcu XIX w.

Usytuowana w centrum założenia budowla 2-skrzydłowa, 2-kondygnacyjna, z poddaszem użytkowym. W narożu zewnętrznym, u styku skrzydeł stoi cylindryczna baszta, nakryta stożkowym hełmem. Dachy dwuspadowe z lukarnami. Od wschodu piętrowy ryzalit z tarasem, od południa ryzalit wejściowy ze szczytem. Naroża akcentowane płytkim boniowaniem w tynku, gzyms wieńczący z fryzem kostkowym. Portal i okna w baszcie półkoliste, w opaskach kamiennych z kluczami. Pozostałe okna prostokątne. Wnętrza przebudowane, część zachowała sklepienia kolebkowe, kolebkowe z lunetami i krzyżowe. Podczas prac renowacyjnych w ostatnich latach odkryto pozostałości polichromii ściennej z XVI w.

Przed pałacem od południa i wschodu podmurowane tarasy ogrodowe.

▪ **Park przy Pałacu (nr rej. 525/J z dn. 15.06.79)**

Park z XIX w. o pow. 1,15 ha, znacznie zniekształcony. Zachowały się schody ogrodowe i sadzawka.

▪ **Cmentarz ewangelicki (1011/J z dn. 30.01.90)**

Cmentarz ewangelicki założony w II poł. XIX w. Położenie cmentarza – na pn. skraju wsi, około 200m. na zachód od szosy Jelenia Góra – Bolków, na stoku wzniesienia, dostępny drogą gruntową. Na terenie lekko opadającym ku środkowi. Otoczony od pn. nowym cmentarzem, od wsch. torami kolejowymi, od zach. lasem. Niewidoczny od strony wsi. Ogólny stan zachowania cmentarza: układ przestrzenny zachowany dość dobrze, mogiły i nagrobki śladowo.

LIPA – (niem. Leipe)

Wieś położona na granicy Pogórza Wojcieszowskiego i Rowu Świerzawy na Pogórzu Kaczawskim. Zajmuje górną część doliny Nysy Małej, do której w centrum wsi uchodzi prawobrzeżna Lipnica.

Lipa zwyczajowo dzieli się na Dolną, Środną i Górną ale tworzy jedną miejscowość.

Wieś leży na pofalowanym terenie, górna część w płytkiej dolinie, dolna na równinie. Otoczenie wsi ma złożoną budowę geologiczną. Powyżej zabudowań występują kambryjskie łupki albitowo-serycytowe z soczewami wapieni, zaliczane do tzw. łupków radzimowickich. Bardziej ku północy ciągną się ordowickie fylity z kwarcytami, kambryjskie marmury kalcytowe oraz górnokarbońskie mułowce, piaskowce i zlepieńce zaliczane do czerwonego spągowca. Doliny potoków wyścielają osady rzeczne: piaski i żwiry, a teren wokół wsi pokrywają osady czwartorzędowe, głównie gliny zwałowe. Łupki radzimowickie i marmury są bogato okruszcowane, występują tu złoża polimetaliczne, które były nawet na małą skalę eksploatowane. W okolicy występuje szereg minerałów, m.in.: hornblendy, ankeryt, arsenopiryt, tetraedryt, chalkopiryt, azuryt, malachit, hematyt, limonit, sfaleryt, piryty, galena, srebro i wiele innych. Najsilniejsze okruszcowanie występowało na terenie dawnej kopalni „Elisabeth” i w kamieniołomie wapieni wojcieszowskich. Wapień w Lipie był od dawna wydobywany w miejscowych kamieniołomach i wypalany w wapiennikach. Ponadto w rejonie wsi spore znaczenie miało wydobywanie rud miedzi i srebra.

Wieś otaczają użytki rolne na niezłych glebach. Powyżej Lipy rosną lasy, których część wchodzi w obręb rezerwatu przyrody „Buki Sudeckie”.

Historyczne nazwy

- 1305 – Lypa
- 1330 – Lipa
- 1370 – Leipa

- 1405 – *Leipe*
- 1419 – *Leype*
- 1677 – *Leippe*
- 1786 – *Nieder-, Mittel-, Ober-Leipe*
- 1945 – *Lipowe/ Lipowo*
- 1946 – *Lipa Jaworska, Lipa*

Historia

Lipa należy do najstarszych i największych wsi Grzbietu Wschodniego Gór Kaczawskich, niestety wiadomości o niej są raczej skąpe i niepewne. Z początkami wsi związana jest legenda o błogosławionym Czesławie. Przyjmuje się, że Lipa powstała najpóźniej w II poł. XIII w., być może w związku z rozwojem górnictwa w tym rejonie, którego centrum stanowiły pobliskie Radzimowice. Miejscowa tradycja i część opracowań wiąże powstanie Lipy z wydobyciem rud miedzi i srebra. Przyjmuje się również, że w końcu XIII w. istniał już miejscowy kościół parafialny, chociaż jego proboszcz – Nicolaus, po raz pierwszy jest wzmiankowany w dokumencie dopiero w 1330 r. Z 1364 r. pochodzi list lenny, w którym wspomina się o miejscowej kopalni srebra. Wieś stanowiła wówczas własność von Zedlitzów. Na podstawie niezbyt pewnych zapisów część badaczy wysnuwała wniosek, że w końcu XV lub na początku XVI w. Lipa miała jakoby otrzymać prawa miejskie, a w każdym razie urbarz miejski, określający pewien zakres praw przysługujących miastu. Nie jest jednak pewne czy chodziło tu o prawa miejskie czy o prawa miasta górniczego i czy informacja nie dotyczyła przypadkiem Radzimowic. Wiadomo na pewno, że Lipa była w tym czasie dużą i bogatą wsią, siedzibą rodową von Zedlitzów, o czym świadczą ich liczne nagrobki w kościele, w tym najstarszy z 1485 r. W 1552 r. Bartholomeus von Zedlitz podzielił wieś między synów, tworząc 3 odrębne majątki. Podział ten utrzymał się przez kolejne stulecia. W 1581 r. miejscowy kościół był już w rękach ewangelików, natomiast gmina ewangelicka istniała we wsi od 1550 r.

Wojna 30-letnia przyniosła wsi znaczne zniszczenia i zmianę właścicieli. W 1654 r. cesarski komisarz płk. von Churschwandt dokonał redukcji kościoła parafialnego, przywracając go katolikom i wypędzając pastora. Wieś pomimo zniszczeń zachowała część bogactwa i podział na 3 części. W 1637 r. właścicielem Lipy Górnej był Hans von Reibnitz, po nim aż do 1754 r. Anna Eleonora von Reibnitz. Lipę Dolną wraz z Muchówkiem i Grudnem, posiadał w 1638 r. Friedrich von Nimitsch, w 1686 r. Christoph Gottlieb von Nitsch, wreszcie do 1761 r. Carl Erdmann von Rosenpusch. Początek XVIII w. utrwalił podział na 3 odrębne, mniej więcej jednakowe, majątki. W 1765 r. Lipa Dln. należała do mjr von Rosenbuscha. Jej wartość szacowano aż na 20386 talarów. Oba pozostałe majątki należały do von Reibnitsa. Wartość Lipy Śr. szacowano na 11173 talary, natomiast Lipy Grn. na 13093 talary. Częścią Lipy nadal były Grudno i Muchówek.

W pierwszych latach XIX w. w Lipie były 2 kościoły, 2 szkoły, 2 plebanie, 2 dwory z 3 folwarkami i 2 młyny wodne. We wsi mieszkało 14 kmieci, 21 zagrodników i 42 chałupników, nadal była to więc duża wieś rolnicza. W okresie wojen napoleońskich poniosła jednak znaczne straty. Dopiero w następnych latach zaczął się rozwijać drobny przemysł i rzemiosło. W 1825 r. właścicielem Lipy Dolnej był Samuel Friedrich Schulz. Istniało w niej 99 domów, piętrowy pałac z folwarkiem, wapiennik, 3 młyny wodne i wiatrak. Do Lipy Dln. należały: Muchów, Muchówek i Grudno. W Lipie Średniej były 63 domy, piętrowy pałac i folwark a także 2 kościoły, 2 szkoły oraz wiatrak a w Lipie Grn. 70 domów, folwark i wapiennik. W kolejnych latach rozwijało się wydobycie i wypał wapna w okolicy wsi, rozpoczęto też eksploatację rudy żelaza.

W poł. XIX w. Lipa zaczęła budzić spore zainteresowanie turystów, głównie dzięki pojawiającym się jej opisom z sensacyjnymi informacjami. Podawano np. że zamek w Lipie Grn. wzniesli Templariusze. Jednak mimo atrakcyjnego położenia i walorów krajoznawczych Lipa nie stała się ani letniskiem ani popularną miejscowością turystyczną.

Po 1945 r. pozostała dużą wsią rolniczą, nie przechodziła też w znaczącym stopniu fazy wyludnienia. Działały tu 2 PGR-y, pałace były użytkowane tylko częściowo i popadły w ruinę. Zamek w latach 70-tych XX w. przeszedł w ręce prywatne i mimo częściowego remontu został zupełnie zrujnowany. Kościół ewangelicki rozebrano na cegłę, wyposażenie częściowo zniszczono, częściowo zabrano do innych kościołów.

Wieś zachowała w pełni układ wsi łańcuchowej, wzbogacony 3 założeniami pałacowo-parkowymi oraz liczny i cenny zespół zabytkowy.

Niemal zapomnianą ciekawostką Lipy są unikatowe, niewielkie już ruiny murowanej szubienicy (na wzgórku przy drodze polnej do [Jastrowca](#)), jednej z zaledwie kilku w Sudetach. Jest to cylindryczna budowla o średnicy 6 m (zachowana do wys. 4 m). Pierwotnie z podmurówki sterczały 3 murowane słupy (zachował się jeden z nich), pomiędzy którymi były przerzucone belki do wieszania skazańców.

Zabytki Lipy wpisane do rejestru

▪ **Ruiny zamku (nr rej. 751 z dn. 26.09.60)** – Lipa Górna

Ruiny niewielkiego zameczku na wzgórzu w górnej części wsi. Wzniesiony z kamienia prawdopodobnie w XIII w. jako gotycka strażnica, przebudowany na renesansowy w XVIII w. i gruntownie na romantyczno-neogotycki w 1836 r. Powstanie zamku przypisywano templariuszom nie ma jednak na to żadnych dowodów. Stanowił siedzibę von Zedlitzów, potem kolejnych właścicieli tej części wsi. Składał się z 2-kondygnacyjnego budynku mieszkalnego nakrytego wysokim dwuspadowym dachem, dostawionego do 3-kondygnacyjnej, potężnej wieży typu donjonu. Wieńczy ją krenelaż. Wszystkie pomieszczenia posiadały sklepienia krzyżowe bądź krzyżowo-żebrowe. Przy zamku znajdowała się kuchnia nakryta 4-spadowym, stożkowym dachem. Do zamku przytyka niewielki dziedziniec zamknięty murem z bramą, dawniej zwieńczonym blankami. W zamku są kamienne portale i obramienia okienne, gotyckie i renesansowe, obecnie częściowo wykute i wywiezione. Zachowało się kilka sklepionych pomieszczeń, komin(?) kuchenny w kształcie piramidy, renesansowy portal.

▪ **Ruiny budynku podzamcza (nr rej. 778 z dn. 07.10.60)** – Lipa Górna

U stóp zamku leżą zabudowania folwarczne, w obrębie których znajduje się m.in. ruina oficyny mieszkalnej z XIV w.,– murowana, oraz ruiny budynku mieszkalno- gospodarczego, murowanego, z XVIII w.

▪ **Park (nr rej. 630/J z dn. 02.04.1980)** – Lipa Górna

Założony w XV w., później wielokrotnie zmieniany. Powierzchnia 1,65 ha, zniszczony układ oraz drzewostan. Łączy się z okolicznymi zagajnikami.

▪ **Kościół parafialny pw. św. św. Piotra i Pawła (nr rej. 821 z dn. 19.12.1960)**

Wzniesiony z kamienia jako romański prawdopodobnie w 4 ćw. XIII w. Później rozbudowany na gotycki w XV w. (wieża, kruchta) i ponownie w XVII w. (strop, część portali i obramień okiennych). Wielokrotnie remontowany.

Jednonawowa, orientowana budowla o rozczłonkowanej bryle. Posiada prostokątną nawę przekrytą drewnianym stropem i prostokątne, węższe prezbiterium przekryte 2-przęsłowym sklepieniem krzyżowo-żebrowym ze słupkami, wspartymi na kolumnkach przyściennych. Na osi stoi kwadratowa, oskarpowana wieża, nakryta namiotowym daszkiem. Nad nawą i prezbiterium dachy dwuspadowe. Do nawy dostawiona jest kruchta, do prezbiterium zakrystia, a przy wieży prawdopodobnie renesansowa kostnica. Okna w prezbiterium ostrołukowe, z maswerkami, rozglifione, w nawie zamknięte łukiem koszowym w prezbiterium i przybudówkach w kamiennych obramieniach.

Kościół zachował bogaty detal kamienny m.in. sakramentarium ściennie w obramieniu o kształcie trójliścia i ostrołukowy portal do zakrystii. Wewnątrz cenne wyposażenie, m.in. gotycki, drewniany, polichromowany ołtarz w postaci tryptyku, prawdopodobnie z 1505 r.; późnogotycki krucyfiks z XVI w.; barokowy, drewniany, polichromowany ołtarz boczny z XVIII w.

Interesujący i cenny jest liczny zespół nagrobków i epitafiów na murze kościelnym, a przede wszystkim na wewnętrznej stronie muru cmentarnego z XVI w. Pochodzą z końca XV w. – pocz. XVII w. Przedstawiają przeważnie członków rodu von Zedlitz.

▪ **Cmentarz zabytkowy (nr rej. 993/J z dn. 08.12.1989)**

Cmentarz katolicki założony w XV w. Położony pośród zabudowy w środkowej części wsi, po pn. stronie drogi. Otoczony zabudową, od pn. polem. Na wyniesionym ponad poziom drogi placu dostępnym schodami. Bryła widoczna z bliskiej odległości. Ogólny stan zachowania cmentarza: stare mogiły słabo zachowane.

Założony na planie owalu zbliżonego do koła otoczonego murem z bramą.

▪ **Willa wraz z otoczeniem nr 23 (nr rej. 917/J z dn. 29.08.1988)** – Lipa Średnia

Zespół pałacowy w Lipie Średniej złożony z okazałego pałacu, który powstał w wyniku gruntownej przebudowy XVII w. renesansowego dworu dokonanej ok. 1870 r. Wzniesiono wówczas budynek 3-kondygnacyjny, 7-osiowy z ryzalitem bocznym. Parter boniowany, oddzielony fryzem, okna prostokątne, w opaskach z tynku. Nad wejściem ogrodowym duży taras wsparty na kolumnach stylizowanych na doryckie. Dach dwuspadowy. Zachowały się tylko ściany nośne.

Za pałacem pozostałość kamiennej cylindrycznej baszty, a za nią resztki regularnego ogrodu z XVIII/XIX w. i parku o pow. 4,4 ha, częściowo otoczonego kamiennym murem. Drzewostan zdewastowany. Na końcu ogrodu stoi tzw. **willa**, barokowa, murowana z lat 1720-65, **przebudowana w 1925 r.** Obecnie

2-kondygnacyjna, 3-osiowa, nakryta 4-spadowym dachem mansardowym z lukarnami. Półkolisty, skromny portal z kartuszami herbowymi podtrzymuje mały balkon. Okna prostokątne w opaskach.

- **Park (nr rej. 631/J z dn. 04.04.1980)** – Lipa Średnia

Drzewostan parku zróżnicowany gatunkowo i pod względem stanu zachowania.

- **Pałac, ob. budynek mieszkalny nr 10 (nr rej. 918/J z dn. 18.07 1988)** – Lipa Dolna

Zespół pałacowy w Lipie Dolnej (nr 10) złożony z nieużytkowanego budynku dawnego dworu z końca XVI w., gruntownie rozbudowany na pałac w 4 ćw. XIX w. Murowany, 10-osiowy, 2-kondygnacyjny z poddaszem użytkowym, nakryty dwuspadowym, dość płaskim dachem. Na osi ryzalit 2–3-osiowy z asymetrycznie umieszczonym, uszkodzonym portalem renesansowym z XVI w. Okna prostokątne w boniowanym przyziemiu w kamiennych opaskach. Przed pałacem rozległy dziedziniec gospodarczy otoczony z 3 stron długimi budynkami gospodarczymi z XVIII i XIX w., wszystkie nieużytkowane.

MUCHÓWEK – (*niem. Klein Mochau*)

Wieś – dawna kolonia Lipy. Leży na północny zachód od niej, w płytkiej dolinie Rogoziny. Osadę otaczają użytki rolne a na południowy wschód od niej znajdują się dwa stawy: Staw Olszowy i Staw Łożny.

Muchówek leży na plejstocenijskich glinach zwałowych oraz piaskach i żwirach. Okoliczne wzniesienia budują staropaleozoiczne zieleńce.

Jest to mała osada rolnicza złożona z zaledwie kilku gospodarstw.

Historyczne nazwy

- 1871 – *Klein Mochau*
- 1945 – *Kolonia Mały Muchów*
- 1947 – *Muchówek*

Historia

Muchówek powstał prawdopodobnie ok. poł. XIX w. przy folwarku należącym do dolnego majątku w Lipie. Największy rozwój osiągnął w 1905 r., gdy odnotowano istnienie 11 gospodarstw. Podobny stan utrzymywał się przez długi okres czasu. Osada nigdy bardziej się nie rozwinęła ani nie odegrała znaczącej roli w regionie.

MYŚLÓW – (*niem. Seitendorf*)

Wieś położona we wschodniej części [Gór Kaczawskich](#) w [Sudetach Zachodnich](#), w dolinie Mokrzyńki. Jest jedną z większych wsi w Górach Kaczawskich. Dolne zabudowania Myśłowa sąsiadują prawie bezpośrednio z domami Kaczorowa, natomiast zabudowania górnej części wspinają się na zbocze Bukowinki, powyżej Przełęczy Myśłowskiej.

Myśłów leży na terenie o bardzo złożonej budowie geologicznej. Od północy (masyw Żeleźniaka) występują staropaleozoiczne łupki albitowo-serycytowo-kwarcowe z grafitem, zwane radzimowickimi, w których tkwią soczewy młodopaleozoicznych mikrogranitów. Przez środek wsi przebiega pasmo kambryjskich marmurów krystalicznych i dolomitycznych, a niżej, ku południu ciągną się staropaleozoiczne łupki zieleńcowe i ryolity oraz ordowickie fylity z kwarcytami. Dolinę Mokrzycki wyścielają czwartorzędowe gliny deluwialne z rumoszem, a na zboczach w dolnej części wsi znajdują się terasy kemowe, pokryte żwirem i piaskami osadowymi. Największe znaczenie gospodarcze miały łupki radzimowickie, z których wydobywano rudy miedzi i żelaza oraz wapnienie eksploatowane w złożu „Sobocin” na Osełce i tam wypalane. Łupki radzimowickie mają charakter złoża polimetalicznego i obfitują w różnego rodzaju minerały, szczególnie dawne sztolnie, wyrobiska i zwałowiska. W okolicy Myśłowa występują m.in. arsenopiryty, ankeryt, galena, piryty, pirotyn, azuryt, chalkopiryty, spekularyt, hematyt, sfaleryt, magnetyt, syderyt, tetraedryt, cynober, ochra żelazista, malachit, epidot, kowelin, martyt i albit. Złoża te stanowiły podstawę rozwoju górnictwa we wsi i w okolicy. W późniejszym okresie eksploatowano tylko wapnienie w złożu „Sobocin”, którego nazwa jest śladem pierwszej, powojennej nazwy wsi. W złożu tym występują wapnienie piętra dolnego (od ciemnoszarych po czarne i szarowiśniowe), dolomity wapniowe piętra górnego (o barwie wiśniowobrunatnej) i dolomity piętra górnego (szaropopielate i kremowe).

Wieś otaczają użytki rolne – ze względu na słabe gleby, głównie łąki. Brak większych kompleksów leśnych. Lasy świerkowe i świerkowo-bukowe porastają dalsze wzniesienia.

Historyczne nazwy

- 1203 – *Sibotendorf/ Seybothsdorf*
- 1227 – *Sybotindorf*
- 1353 – *Seitendorff*
- 1726 – *Seithendorf*
- 1765 – *Ober-, Mittel-, Nieder-Seitendorf*
- 1786 – *Seckendorf/ Seitendorf*
- 1945 – *Sobocin*
- 1946 – *Mysłów*

Historia

Początki Mysłowa są niejasne. Według niepewnego a nawet kwestionowanego zapisu już w 1203 r. miała tu istnieć osada *Sibotendorf*, o której nic nie wiadomo. Pierwsza pewna wzmianka pochodzi dopiero z 30.12.1310 r. gdy właściciel Miedzianki i Mniszkowa w Rudawach Janowickich oraz rozległych dóbr w okolicy, Albert Baier, zapisał swe dobra klasztorowi w Lubiążu. Wówczas też uzyskał dla Mysłowa przywilej górniczy od księcia świdnicko-jaworskiego Bernarda. Inne źródła podają, że w tym roku przekazał jedynie prawa do patronatu nad kościołem. Mysłów wchodził wówczas w obręb dóbr, których centrum stanowił Kaczorów. Zapis wskazuje, że Baier tylko dzierżawił włości od klasztoru w Lubiążu lub posiadał je przejściowo. Prawdopodobnie prowadzono wtedy w okolicach wsi roboty górnicze, bowiem w 1339 r. książę świdnicko-jaworski Bolko II potwierdził klasztorowi nadanie, przyznając równocześnie 1/3 udziałów w dochodach z wydobycia rud miedzi. Podobno w 1423 r. Opitz Wolf von Zedlitz z Maciejowej miał odkupić wieś od klasztoru w Lubiążu za 160 kop groszy, ale wg innego źródła dokonał tego dopiero w 1473 r. Georg von Zedlitz Affe. Nieścisłość ta może być związana z faktem zniszczenia wsi podczas wojen husyckich lub występującym już wówczas podziałem na różne posiadłości. Od ok. 1470 r. do połowy XVI w. eksploatowano ubogie złoża rud żelaza. W 1541 r. von Zedlitz uzyskał nowy przywilej górniczy. W końcu XVII w. wieś stała się ponownie własnością cystersów z Lubiąża aż do kasaty dóbr zakonnych w 1810 r.

Pomimo tego, że Mysłów był wsią klasztorną, rozwijała się tu reformacja i kościół został przejęty przez ewangelików. W początkach XVII w. uzyskał nawet nowy wystrój, prawdopodobnie ufundowany jeszcze przez cystersów.

Niewiele wiadomo o losach wsi podczas wojny 30-letniej, można przyjąć, że chyba przetrwała bez większych zniszczeń.

W 1654 r. odebrano ewangelikom kościół w ramach tzw. redukcji. Dopiero pod koniec XVII w. lub na początku XVIII w. Mysłów zaczął się szybciej rozwijać. Ok. 1700 r. zbudowano tu pałac opatów lubiąskich, jako jedną z ich rezydencji. W 1714 r. podjęto kolejne próby eksploatacji górniczej, ale chyba bez wielkiego powodzenia, bowiem brak informacji o wielkości wydobycia.

W 1726 r. wieś dzieliła się już na 3 części: Mysłów Dolny, Środkowy i Górny. W 1743 r. wzniesiono ewangelicki dom modlitwy. W 1786 r. podział wsi na 3 umowne części utrzymywał się. W Mysłowie Dolnym był folwark i młyn wodny, mieszkało 3 kmieci, 25 zagrodników i 4 chałupników. W Mysłowie Średnim były 2 kościoły i 2 szkoły (kat. i ewang.), plebania, 2 folwarki, 2 młyny wodne, mieszkało 5 kmieci, 46 zagrodników i chałupnik. Z kolei w Mysłowie Górnym był folwark a mieszkało 34 zagrodników i chałupnik.

Po kasacie dóbr zakonnych w 1810 r. część dóbr rozparcelowano a resztę, w 1820 r. nabył za 72 tysiące talarów radca handlowy z Jawora Benjamin Gottlieb Tietze. We wsi były wtedy 163 domy, 2 kościoły, 2 szkoły, pałac, 2 folwarki, 3 młyny wodne i 2 wapienniki. Wśród mieszkańców było 26 tkaczy chałupników. Do Mysłowa należała wówczas kolonia Ueberschaar, położona prawdopodobnie w stronę Lipy. W 1840 r. właścicielem wszystkich części był referendarz wyższego sądu ziemskiego Tietze. W 1870 r. dobrami Tietzego zarządzał przedstawiciel, którym był Nador. Keck von Schwarzach z Cieplic Śl. Zdr., a na miejscu mieszkał tylko dzierżawca.

Na przełomie XIX i XX w. jako właścicielka majątku występowała K. Rosemann ale w 1902 r. przeszedł on ponownie w ręce rodziny Tietze a współwłaścicielem został dość znany malarz Rudolf Hacke, który w pałacu urządził pracownię.

We wsi zaczęło się rozwijać wydobycie i przerób wapieni. W 1929 r. miejscowe wapienniki przejęła firma Tschirnhaus AG z Wojcieszowa, która je zmodernizowała. Od 1938 r. istniały tu także wapienniki firmy „Silberei”

Po 1945 r. wieś zachowała dotychczasowy charakter rolniczo-przemysłowy, przy czym wydobycie i wypat wapieni prowadzono tylko na małą skalę i okresowo. W zabudowaniach folwarcznych ulokowano PGR. Po 1960 r. rozebrano kościół ewangelicki. Wieś przez cały czas charakteryzowała ustabilizowana sytuacja ludnościowa. W ogóle nie przechodziła ona fazy wyludniania, do czego przyczyniało się ko-

rzystne położenie, łatwy dojazd do innych miejscowości i sporo miejsc pracy w okolicznych zakładach przemysłowych.

Wieś w pełni zachowała pierwotny układ łańcuchówki z założeniem pałacowo-folwarcznym w centrum i sporo starych budynków.

Zabytki Mysłowa wpisane do rejestru

▪ **Kościół filialny pw. św. Jana Chrzciciela (nr rej. 908 z dn. 27.07.61)**

Gotycko-barokowy. Powstał prawdopodobnie w końcu XIII w. i został gruntownie przebudowany w XIV w., potem ponownie w początku XV w. i znacznie w XVIII w. Był wielokrotnie remontowany, m.in. w XIX w. i w latach 1974–75, 1994.

Orientowany, murowany, posiada prostokątną nawę przekrytą drewnianym, kasetonowym stropem ze śladami polichromii. Prezbiterium prostokątne, wydzielone, przekryte sklepieniem krzyżowo-żebrowym. Na osi wysoka, kwadratowa wieża, zwieńczona hełmem iglicowym. W południowej ścianie zachował się gotycki, ostrołukowy, uskokowy portal z XV w., ozdobiony kolumnkami w narożach i połączony z późniejszym oknem. Okna w większości półkoliście zamknięte, rozglifione. Dachy dwuspadowe.

Wewnątrz cenne wyposażenie, m.in. gotyckie kamienne sakramentarium przyściennie z XV w.; renesansowy drewniany, polichromowany ołtarz główny z 1616 r. z retabulum zawierającym Zmartwychwstanie – dzieło Ch. Kowera – zwieńczony figurą pelikana; barokowe drewniane, polichromowane figury z XVIII w.; kamienna figura Matki Bożej z Dzieciątkiem z II poł. XVIII w.; obrazy olejne barokowe i klasycystyczne oraz klasycystyczna ambona i chrzcielnica z początku XIX w.

Na murze znajdują się 2 płyty nagrobne z 1809 r. Kościół otacza niski mur kamienny z bramkami.

▪ **Cmentarz przykościelny (nr rej. 995/J z dn. 08.12.89)**

Stary cmentarz założony w XIV w. Położony na stoku wzniesienia górującego nad wsią od pn.-zach. Bezpośrednio za zabudową i ok. 100 m na pn.-wsch. od nowego cmentarza. Otoczony łąkami i dalej lasem, od pd.-wsch. zabudową. Bryła kościoła widoczna od strony wsi oraz dobrze z nowego cmentarza i od szosy Jelenia Góra–Bolków. Księgi zgonów od 1945r. znajdują się na plebanii. Ogólny stan zachowania cmentarza: zachowany ogólny układ cmentarza i zróżnicowany przypadkowy drzewostan.

Na planie owalu zbliżonego do koła, z kościołem orientowanym na osi. Otoczony murem z bramą od zachodu i nową bramką od wschodu na nowy cmentarz. Nieregularny szpaler obrzeżny. Wnętrze splantowane, lekko nachylone. Stare nagrobki zniszczone, powojenne nieliczne – głównie przy bramie.

▪ **Pałac (nr rej. 1098/J z dn. 31.01.92)**

Zbudowany ok. 1700 r. (być może z wykorzystaniem starszego dworu) i rozbudowany w XVIII/XIX w. Wielokrotnie remontowany z zatarciem większości cech stylowych, m.in. w końcu XIX w. oraz w latach 1967, 1985, 1990 podczas adaptacji na ośrodek wczasowy.

Jest to rozczłonkowana budowla 2-kondygnacyjna z poddaszem mieszkalno-użytkowym, nakryta 4-spadowymi, wysokimi dachami. W swoim rzucie obiekt tworzy dwie wyraźnie wyodrębnione części będące etapami jego rozbudowy. W 12-osiowej, 2-kondygnacyjnej fasadzie wyróżnić można trzy odrębnie komponowane części. Nad ryzalitem neorenesansowy szczyt. Okna w większości prostokątne, część półkoliście zamknięta, wszystkie w opaskach. Przed wejściem taras. Wewnątrz niektóre pomieszczenia zachowały sklepienia kolebkowe z lunetami, oryginalne schody, kasetonowy strop w hallu i kominek.

▪ **Park pałacowy (nr rej. 864/J z dn. 04.02.84)**

Niewielki park założony w II poł. XIX w., na powierzchni 1,8 ha, zapewne na miejscu starszego ogrodu. Rosną w nim okazy starych drzew, głównie rodzimych m.in. dwupienny buk zwyczajny o obw. ok. 2,0 i 5,0 m. Park został znacznie przekształcony – wprowadzono np. nową zabudowę w postaci pawilonów noclegowych.

W pobliżu znajdują się rozległe zabudowania gospodarcze folwarku z XIX w.

NOWE ROCHOWICE – (niem. Neu-Röhrsdorf)

Wieś położona w Grzbiecie Wschodnim Gór Kaczawskich. Leży na wschodnim zboczu Rakarni i na szerokim siodle oddzielającym od niej Rochowicką Skałę. Od północnego zachodu do granicy Nowych Rochowic przylega teren rezerwatu przyrody „Buki Sudeckie”.

Z okolic wsi rozciągają się rozległe widoki na południowy wschód, obejmujące Pogórze Bolkowskie oraz Góry Wałbrzyskie i Kamienne.

Nowe Rochowice leżą na terenach zbudowanych od północy z kambryjskich zieleńców, na południu i południowym wschodzie z wapieni krystalicznych oraz ordowickich łupków szarych z kwarcytami i zieleńców, a od zachodu z kambryjskich łupków albitowo-serycytowych i serycytowo-chlorytowych. Obszar otaczający wieś pokrywają osady czwartorzędowe, przeważnie gliny deluwialne i rumosze. Złożona budowa geologiczna powoduje występowanie szeregu minerałów m.in. hornblendę w diabazach i albit w porfirach a także amfibole, pistacyt i magnetyt w zieleńcach.

Największe znaczenie mają jednak wapienie i dolomity, które eksploatowano w kilku kamieniołomach na południe i wschód od Nowych Rochowic. Sięga tu wschodni kraniec złoża dolomitów szacowanego na 63 mln ton. Ponadto są 2 udokumentowane złoża: Nowe Rochowice I i II. Występują również wapienie piętra górnego o barwie wiśniowobrunatnej, z dolomitem wapnistym z wkładkami czerwonych, zażelazionych łupków węglanowo-kwarcowo-serycytowych. Złoże Nowe Rochowice I zbudowane jest z dolomitów o barwie jasnopopielatej i kremowej.

Wokół wsi, oprócz opuszczonych wyrobisk dawnych kamieniołomów, występują też zjawiska krasowe, w tym wywierzyska, a także skałki zieleńcowe, m.in. Rochowicka Skała i zgrupowanie pod Rakarnią.

Wieś otaczają użytki rolne, jedynie na Wapnikach rośnie zagajnik.

Historyczne nazwy

- 1803 – *Neu Röhrsdorf*
- 1945 – *Rudgierzowice Nowe*
- 1950 – *Nowe Rochowice*

Historia

Nie wiadomo kiedy zostały założone Nowe Rochowice. Musiało to mieć miejsce co najmniej w połowie XVIII w. Prawdopodobnie istniał tu kiedyś folwark należący do dóbr w Starych Rochowicach, przy którym rozwinęła się osada. Jako samodzielna osada Nowe Rochowice pojawiły się dopiero w początkach XIX w., już jako spora wioska. W pierwszych latach tego stulecia wymieniano tu 63 zagrodników i 23 chałupników oraz 3 młyny wodne, co z kolei wydaje się przesadzone. Prawdopodobnie do Nowych Rochowic wliczano wówczas jeszcze jakąś inną część dóbr. W 1825 r. wieś z całym dobrami, należała do hr. Teresy von Hoyos (z domu von Schlabrendorf). Znajdowało się w niej wówczas 9 warsztatów tkackich.

W II poł. XIX w. tkactwo chałupnicze już upadło ale większość mieszkańców znalazła zatrudnienie przy wydobyciu kamienia i wypale wapna w wapiennikach pod Wapnikami i na południe od osady. Wieś stała się ważnym ośrodkiem tego przemysłu. Prowadzono eksploatację w kilku wyrobiskach, kolejno później porzucanych.

W końcowym okresie II wojny światowej w pobliżu Nowych Rochowic wiódł jeden ze „szlaków śmierci”, którymi prowadzono więźniów z obozu koncentracyjnego Gross-Rosen. Pomiędzy Nowymi Rochowicami a Gorzanowicami dokonano mordu na grupie więźniów.

Po 1945 r. Nowe Rochowice pozostały małą wioską, spadła liczba ich mieszkańców. Kamieniołomy i okoliczne wapienniki zostały porzucone, wydobycie kamienia prowadzone jest w złożu „Sobocin” pomiędzy Nowymi Rochowicami a Mysłowem.

PŁONINA – (niem. Nimmersatt)

Wieś położona na wschodnim grzbiecie [Gór Kaczawskich](#) w [Sudetach Zachodnich](#). Jest to niewielka miejscowość o nieokreślonym układzie przestrzennym, którego dominantę stanowi strome, stożkowe, zalesione wzgórze z ruinami zamku Niesytno. U jego podnóża od południa, południowego wschodu, zachodu, północy i północnego zachodu ulokowały się zabudowania Płoniny i jej przysiółków, dziś już znacznie wyludnionych.

Wieś zajmuje rozległą, górną część doliny rzeki Świdnej, a właściwie jej lewego dopływu biorącego początek ze zboczy Niedźwiedzich Skałek w pobliżu Przetęczy Rochowickiej w Grzbiecie Wschodnim.

Okolice Płoniny są bardzo widokowe, a wieś posiada wysokiej klasy atrakcje turystyczną w postaci zespołu zamkowego.

Wzmiankowany zamek jest przyczyną występujących od dawna nieporozumień nazewniczych, ponieważ w literaturze niemieckiej wieś i stary zamek nazywano *Nimmersatt*, natomiast nowy zamek *Wilhelmsburg*. W literaturze polskiej początkowo wieś i oba zamki nazywano Niesytnem, co było tłumaczeniem nazwy niemieckiej. Dopiero później nazwę Niesytno przeznaczono dla zamku starego, natomiast nowy i wieś nazwano Płoniną.

Płonina leży na terenach zbudowanych ze staropaleozoicznych łupków zieleńcowych, które od północy sąsiadują z ordowickimi fyllitami z kwarcytami i soczewami staropaleozoicznych ryolitów. W łupkach ilastych okolic Płoniny występuje m.in. albit.

W otoczeniu wsi przeważają użytki rolne, lasy świerkowe i świerkowo-bukowe porastają tylko wyższe partie szczytów w Grzbiecie Wschodnim.

Historyczne nazwy

- 1472 – *Nymmarsat*
- 1519 – *Nymmersaydt*
- 1528 – *Schloss Nimmersatt*
- 1530 – *schlose Nymersatt*
- 1545 – *Angstwinkel*
- 1667 – *Nimmersat*
- 1726 – *Nimmersaat*
- 1765 – *Nimmersath/ Wilhelmsburg*
- 1825 – *Nimmersatt*
- 1945 – *Niesytno*
- 1950 – *Płonina*

Historia wsi Płonina i zamku Niesytno

Początki wsi nie są jasne, choć powstała prawdopodobnie nieco później niż sąsiednie. Istnieją jednak niezbyt pewne przekazy, że już książę Henryk Brodaty miał ją darować klasztorowi lubiąskiemu. Druga wersja przypisuje jej powstanie żupanowi Niemirowi, który miał ją posiadać przed 1300 r. Inna jeszcze głosi, że wieś z zamkiem należała do Henryka von Czirn, nienasyconego w ściąganiu danin i stąd wywodzi się dawna nazwa wsi.

W dokumencie po raz pierwszy Płonina pojawiła się w 1432 r. Banda braci von Czirnów, zajmująca zamek musiała być tak dokuczliwa, że przylgnęła do niego nazwa Zakątka Strachu (*Angstwinkel*). Według innych zapisów nazwę tę nosił odcinek drogi pomiędzy Płoniną a Starymi Rochowicami. W każdym razie prawdopodobnie z rozkazu biskupa wrocławskiego zamek zdobyły wojska księcia świdnickiego. Hans von Czirna poddaje się zdradzając swoich kompanów na zamku Sokolec, za co daruje mu się życie i przywraca jego włości. Hans wraca do swojego zbójckiego procederu, który przerywa Gunczel von Schweinichen mordując go w zamkowej kaplicy w 1455r. Od tego momentu zamek popadł w ruinę, w której pozostaje do dzisiaj. Związane z nim liczne legendy, min. o pokutującej morderczyni i p. Hildegardzie pokazują, że pomimo braku dokumentów dzieje budowli są burzliwe i ciekawe. W 1471 r. zamek otrzymuje z rąk opata lubiąskiego Georg von Zedlitz zwany Affe - jeden z członków bogatego rycerskiego rodu. Płonina staje się siedzibą rodową odgałęzienia rodziny przyjmującej nazwisko Zedlitz-Nimmersatt.

W 1545 r. u stóp zamku wzniesiono nowy pałac renesansowy, który otrzymał nazwę Wilhelmsburg i pozostawał w rękach rodziny von Zedlitz do czasów wojny 30-letniej. Następnymi właścicielami zamku i wsi byli baron von Stillfried a następnie von Mannstein. W tym czasie renesansowy pałac także zamienia się w ruinę. Rozwijała się natomiast wieś, która stanowiła jedną posiadłość ze Świdnikiem.

Kolejny właściciel, David Conrad von Grave, który posiadał Płoninę do 1780 r. odbudowuje pałac i wznosi wieżę zegarową. W XIX w. kolejny właściciel zakłada przy pałacu ogród angielski w którym wykazonował między innymi grotę pod wieżą zamkową. Niestety ruiny zamku górnego pozostawały w dalszym ciągu bez opieki i w 1800 r. zawałyły się schody na wieżę. W pałacu znajdowała się kaplica w której był poświęcony ołtarz z kościoła w Świdniku, a także stalle kolatorskie i cztery miedziane sarkofagi von Zedlitzów (obecnie w krypcie pod kościołem w Świdniku). Zamek wraz z pałacem był wielką atrakcją turystyczną już w XIX wieku, w budynku bramnym istniało schronisko młodzieżowe, a według innych spisów także w wieży zamkowej. Około 1900 r. hr. von Saurma przeprowadził konserwację zamku górnego i udostępnił go do zwiedzania, z wieży zamku rozciągały się widoki na

okoliczne góry, a także na Karkonosze. Podczas II wojny światowej w zamku mieścił się ośrodek szkoleniowy Luftwaffe. Z tego okresu pochodzą legendy o rzekomych zakładach zbrojeniowych, sztolniach pod zamkiem, czego przykładem miała być wykuta grotka znana już w XIXw. W latach pięćdziesiątych w pałacu ulokowano dom kolonijno-wczasowy, który zmieniał właścicieli aż do 1984 r. kiedy to zrujnowany pałac sprzedano prywatnemu właścicielowi. Ten także nie zamierzał remontować pałacu i zdewastowa-

ny spłonął w lipcu 1992 r. Przyczyną pożaru było prawdopodobnie celowe podpalenie. W tym czasie zginął gdzieś piękny portal pałacowy wraz z kartuszem herbowym.

Zamek wybudowany został na skałach, na stromym wzgórzu (550 m n.p.m.) w centrum wsi. Cechą charakterystyczną zamku była wieża ze szpicem (klinowa), stanowiąca wraz z wieżą w Bolkowie jedyne tego typu budowle na Śląsku, z tą różnicą, że wieża z Niesytna oprócz funkcji obronnych pełniła również funkcje mieszkalne. Plan wieży oparto na geometrii ośmioboku, z którego wyprowadzono ostrze w kierunku wschodnim, od strony zbocza o łagodnym nachyleniu. Jej bryła składała się z dwóch pięter i dwóch poziomów piwnicznych, częściowo wykutych w skale. O walorach mieszkalnych budowli świadczy obecność na piętrze tzw. "cieplej izby", czyli pomieszczenia wyłożonego od środka drewnianymi belkami. Od strony zachodniej wieżę okalał kamienny obwód z wejściem na ciasne międzymurze i do piwnicy, natomiast od wschodu dostawiono do niej trzykondygnacyjne założenie mieszkalne na planie litery L. W jego skład wchodziły dwa skrzydła: południowe o wymiarach 4,5–6,5 x 15 metrów, połączone z dwóch sklepionych komór (jedna komora częściowo wykuta w skale) oraz skrzydło północne (3–5 x 17 metrów) o stropach belkowych i prostokątnych oknach, mieszczące dwie duże sale, z których jedną postrzegano jako główne pomieszczenie reprezentacyjne (sala rycerska). Kaplica zamkowa prawdopodobnie znajdowała się w wykuszu, wychodzącym dawniej ze ściany południowej.

Do czasów współczesnych zachowała się wieża główna do wysokości 4. kondygnacji z ciepłą izbą i dobrze widocznymi negatywami okrywających ją niegdyś drewnianych belek, spore fragmenty murów skrzydeł mieszkalnych oraz relikty XVII-wiecznych murów bastionowych. Wejście na teren pałacu usytuowane jest od strony podzamcza i prowadzi przez dziedziniec dolny na prostokątny taras. Powyżej wystaje 3-kondygnacyjna bryła pałacu, kiedyś jedna z najpiękniejszych w okolicy, dzisiaj kompletnie zrujnowana grozi zawaleniem.

Zabytki Płoniny wpisane do rejestru

- **Park pałacowy (nr rej. [632/J z dn. 04.04.80](#))**

Park leśny o pow. 3,15 ha, założony w XIX w. jako ogród angielski, na miejscu starego. Wyeksponowano w nim skałki i grotę o długości kilku metrów pod wieżą zamku górnego. Część skałek włączono do obwodu obronnego zamku górnego. W parku rośnie nieco starych okazów drzew, przeważnie buki wyczajne.

- **Trwała ruina zamku i wieży (nr rej. 962 z dn. 13.11.61)**
- **Pałac na podzamczu (nr rej. [2079 z dn. 06.06.72](#))**

PÓŁWSIE - (niem. Halbendorf)

Wieś położona na zachodniej granicy G. Wałbrzyskiej i Pogórza Bolkowskiego. Leży nad Ochodnikiem u północnego podnóża Truskolasy i Młynarki przy lokalnej drodze z Wierzchosławic do Nadgórnika.

Podłoże tworzą permskie mułowce i piaskowce oraz staroproteozoiczne łupki zieleńcowe. Jest też żyła barytu o gr. Kilkunastu cm, której towarzyszy malachit. Wzniesienia na południe od wsi porastają lasy mieszane, a na północy ciągną się użytki rolne.

Półwsie to wieś rolnicza, bez zaplecza handlowo-usługowego i infrastruktury.

Historyczne nazwy

- 1307 – *Dimidi villa*
- 1372 – *Halbedorf*
- 1376 – *Halbendorf*
- 1667 – *Halbendorff*
- 1785 – *Halbendorf*
- 1945 – *Półwieś*
- 1947 - *Półwsie*

Historia

Półwsie powstało prawdopodobnie na początku XIV w., ale niektóre opracowania przenoszą ten fakt na czasy po zakończeniu wojny 30-letniej – być może wieś założono wówczas na nowo. Była to kolonia Wierzchosławic, obrębem majątków należących początkowo do zamku w Bolkowie, potem posiadłość rycerska należąca do majątku w Wierzchosławicach Dolnych. Nazwa wsi podobno wywodzi się z faktu sprzedaży połowy Wierzchosławic.

W 1746 r. majątek tutejszy nabył Kunze Bieler. W 1785 r. był tu folwark a mieszkało 3 kmieci, 6 zagrodników i 17 chałupników. W 1825 r. właścicielem dóbr był Hans Heinrich Ludwig von Richthofen,

we wsi było 25 domów i dwór z folwarkiem. Przez wieś prowadził wówczas trakt ze Świebodzic do Miedzianki w Rudawach Janowickich. W 1840 r. było 27 domów, folwark z 300 merynosami, była kuźnia i gospoda, trzymano 48 sztuk bydła. Wieś nadal stanowiła własność Hansa Heinricha Ludwiga von Richthofena.

Od 1863 r. majątek w Półwsiach uniezależnił się od Wierzchosławic Dolnych. W 1870 r. jego właścicielem był por. Emil Muthe z Bolkowa. Obejmował on 1135 morgów ziemi i przynosił 855 talarów rocznego dochodu. W 1884 r. Półwsie nabył Friedrich Wille, a od 1934 r. posiadaczem był dr Rulffes – specjalista hodowli zarodowej. Majątek obejmował wówczas 134 ha ziemi. Wieś leżała wówczas na trasie wędrówek z Bolkowa w Góry Wałbrzyskie. W 1945 r. do Półwsi przewieziono zbiory muzeum na zamku w Bolkowie, a nauczyciel i archiwista Erich Stein ukrył tu archiwalia miejskie, które potem wywiózł do Getyngi. Po 1945 r. Półwsie było leżącą na uboczu osadą, jednak pomimo wyludnienia zyskał status samodzielnej wsi, jednej z najmniejszych w regionie. W ostatnich latach na terenie wsi rozwijają się gospodarstwa agroturystyczne.

RADZIMOWICE – zwane też Starą Górą – (niem. Altenberg)

Wieś położona w Grzbiecie Wschodnim Gór Kaczawskich. Leżą pomiędzy Żeleźniakiem na północnym wschodzie a Owczarką na zachodzie. Na południowy zachód od wsi znajduje się skałka Księży Kamień.

Radzimowice leżą na terenie o bardzo złożonej budowie geologicznej. Przeważają kambryjskie łupki kwarcowo-albitowo-serycytowo-węglanowe z grafitem i wkładkami wapieni krystalicznych, noszące nazwę radzimowickich oraz karbońskie ryolity i młodopaleozoiczne mikrogranity. Wyróżnia się też porfiry, kersantyt i łupki zieleńcowe. Skały są okruszcowane 6 żyłami polimetalicznymi o charakterze hydrotermalnym, zawierającymi do 75% arsenu i 25% miedzi. Żyły te mają przebieg wschód-zachód i upad w kierunku północnym, na dł. od 400 do 2000 m. Najdłuższa była „Pocieszenie Górnika”, krótsze: „Olga”, „Wanda”, „Klara”, „Maria” i „Aleksandra”. Same żyły miały grubość 15-20 cm a z minerałami towarzyszącymi do 1 m. Rudy arsenu ze złotem i rudy miedzi były od dawna eksploatowane w kilku kopalniach i przerabiane w miejscowej hucie. Miejscowe żyły kwarcowe z arsenopirytem i pirytem zawierały od 16,5 g/t do 26,6 g/t metalu.

W rejonie dawnych kopalń i wyrobisk na okolicznych zboczach stwierdzono występowanie licznych, często rzadkich minerałów, m.in. znaleziono tu: arsenopiryt, piryt, pirotyn, galenę, antymonit, kowelin, stannin, sole ołowiu, chalkopiryt, tetraedryt, sfaleryt, malachit i inne.

Największe znaczenie miało początkowo złoto, następnie miedź i arsen, wreszcie w mniejszym stopniu rudy żelaza.

Obecnie Radzimowice są małą osadą rolniczą. O górniczej i hutniczej przeszłości świadczą tylko pozostałości dawnych kopalń i urządzeń w okolicy.

Historyczne nazwy

- 1241 – *Silberberg*
- 1400 – *Freie Bergstadt Altenberg*
- 1477 – *Altenberg*
- 1557 – *Altenperg*
- 1726 – *Altenburg*
- 1765 – *Altenberg*
- 1945 – *Stara Góra*
- 1950 – *Radzimowice*

Historia

Radzimowice należą do bardzo starych wsi o bogatej historii, niestety słabo udokumentowanej. Początki wsi nie są znane. Istnieją wzmianki, że była wymieniana w dokumencie już w 1241 r. w związku z prowadzonym tu wydobywaniem złota ze złóż typu pierwotnego. Wg niektórych opracowań już wówczas miała być jednym z większych ośrodków wydobywania złota. Roboty prowadzono wówczas głównie na zachodnim zboczu Żeleźniaka. W średniowieczu miał tu mieć siedzibę urząd górniczy. Radzimowice leżały na terenach, które w pocz. XIV w. należały do Alberta Baiera, uważanego za założyciela ośrodka górniczego w Miedziance.

Pewniejsze dane o Radzimowicach i miejscowym górnictwie pochodzą z XV w., gdy wieś była królewską, a potem weszła w obręb dóbr z siedzibą w Płoninie. Należały one do von Zedlitzów, którzy posiadali większość okolicznych terenów i toczyli zażarte rodzinne spory majątkowe, m.in. właśnie o tę wieś i kopalnię. W 1455 r. wieś nabył od księcia Władysława Jagiellończyka Christoph von Zedlitz. Transakcja obejmowała także przywilej górniczy. Von Zedlitz rozwinął wydobywanie tworząc gwarectwo, które z całą pewnością istniało w 1477 r. podczas zawierania transakcji jego kuksów. Ocenia się, że w latach 1470-1550 z miejscowej rudy arsenowej w żyłę „Wanda” uzyskiwano do 26,6 g/t złota

i 221 g/t srebra. W początkach XVI w. działało już 7 kopalń lub wyrobisk, przeważnie odkrywkowych. Był to okres szczytowego rozwoju robót w Radzimowicach.

W 1541 r. bracia i bratanek von Zedlitzowie z przydomkiem Affe, zaprzeczyli praw do kopalń w Srebrnej Górze Georgowi von Zedlitzowi z Maciejowej.

Następnie jakieś roboty górnicze prowadzono tu w imieniu cesarza Ferdynanda I – prawdopodobnie tereny te znów były królewską własnością.

Dopiero po zakończeniu wojny 30-letniej, po upadku miejscowego górnictwa, dobra należące do Wolfa Rederna z Miedzianki, wraz z kopalnią w Radzimowicach zostały sprzedane w 1660 r. W 1664 r. na Radzimowice ustanowiono hipotekę w wysokości 450 talarów na rzecz rotmistrza Konrada von Sachsa z Miedzianki. Wówczas potwierdzono wolność górniczą wsi.

Wg niezbyt pewnych przekazów Radzimowice od dawna, ale nie wiadomo od kiedy, posiadały prawa królewskie wolnego miasta górniczego. Miały nawet herb. Być może były królewską osadą górniczą. W każdym razie w II poł. XVII w. miejscowe górnictwo podupadło, chociaż jeszcze w 1692 r. kamera dworska w Wiedniu wspominała Radzimowice w dokumencie ustalającym wydobycie rudy dla uzyskania określonej ilości złota.

Ożywienie górnicze nastąpiło w początkach XVIII w. Dokumentem z 13.10.1711 r. ces. Eleonora Magdalena Teresa, jako regentka Hansa Bernharda von Koburg, wydała tymczasowy patent na nieograniczone wydobycie kruszców w Radzimowicach i Janowicach Wlk. Natomiast 10.02.1714 r. kamera w Jaworze zwolniła ostatniego właściciela wsi, bez odszkodowania, z regaliów związanych z górnictwem, choć nic nie wiadomo o prowadzeniu tu wtedy robót wydobywczych lub poszukiwawczych. W I poł. XVIII w. Radzimowice były niewielką osadą rolniczą. Od roku 1726 do przynajmniej 1786 należały do von Reibnitzów. Pod koniec XVIII w. podjęto ponownie roboty górnicze. W 1790 r. działał tu Hahn z Miedzianki, który uruchomił kopalnię i w 1793 r. utworzył gwarectwo „Volle Gesellenzeche”. Roboty z kilkuletnimi przerwami kontynuowano do 1896 r. Jednak, z uwagi na małą opłacalność, górnictwo w Radzimowicach ponownie zamarło.

W następnych latach, z przerwami, eksploatowano kopalnię, wydobywając rudę arsenu. W 1819 r. na miejscu zbudowano hutę arseniku. W 1825 r. w Radzimowicach znajdowało się 27 domów, a z kopalni wydobywano 11-12 tys. cetnarów rudy ze sztolni „Heiwitz-Stollen” i „Volle Geselen Zeche”. Huta uzyskiwała 1123 cetnary arseniku białego, 11 cetnarów arseniku żółtego i 22 cetnary białego sublimatu. Tutejsze złoża rud wyglądały obiecująco i budziły zainteresowanie przemysłowców. W 1840 r. właścicielem wsi był Ernst Kramsta z Bolkowa, jeden z większych kupców i hurtowników w handlu płótnem na Śląsku. W Radzimowicach działało 20 krosien tkackich, mieszkało 6 różnych rzemieślników i 4 handlarzy. Kopalnia nadal pracowała ale wydobycie spadło.

W połowie XIX w. obok starej kopalni na polu „Bergmannstrost” uruchomiono nową – „Wilhelm”. Powstały nowe sztolnie, pogłębiono i zmieniono system odwadniania wszystkich chodników i wyrobisk.

W 1882 r. kopalnie wstrzymano, pożar zniszczył hutę a 27.05.1892 r. spłonęła niemal cała miejscowość. W pożarze tym zniszczeniu uległy wszystkie dokumenty dotyczące górnictwa i praw miejskich Radzimowic. Pożar i równoczesne wyczerpanie się złóż doprowadziły do upadku górnictwa.

W pocz. XX w. próbowano kolejny raz wznowić wydobycie. W 1908 r. firma Jütthe na bazie wszystkich kopalń utworzyła gwarectwo „Consolidiert Erzbergwerke Wilhelm”, zatrudniające 300 górników, ale wydobycie było niewielkie a z braku huty urobek wożono aż do Złotego Stoku, co podnosiło koszty i czyniło prace nieopłacalnymi.

Po 1945 r. Radzimowice stały się małą wsią rolniczą. W latach 50-tych intensywnie poszukiwano w okolicy rud uranu oraz złota, jednak bez spodziewanych efektów.

We wsi zachowało się kilka zabytkowych budynków mieszkalnych i mieszkalno-gospodarczych.

SADY DOLNE – (niem. *Nieder Baumgarten*)

Wieś położona nad potokiem Sadówka, w północnej części Pogórza Bolkowskiego. Tworzy całość z wyżej położonymi Sadami Górnymi, ciągnie się ok. 2,5 km.

Tereny wokół Sadów Dln. budują dolnopermskie zlepieńce, piaskowce, mułowce i tufy ryolitowe czerwonego spągowca, a wyżej ordowickie fyllity z kwarcytami, kambryjskie łupki chlorytowo-serycytowe oraz staropaleozoiczne łupki zieleńcowe i zieleńce, w których występuje epidot i limonit. Wieś otaczają rozległe użytki rolne na dobrych glebach, a wzniesienia na zachodzie i wschodzie porastają lasy mieszane.

Sady Dolne są wsią rolniczą, posiadają podstawowe zaplecze handlowe, drobne zakłady rzemieślnicze i infrastrukturę wspólną z Sadami Górnymi.

Historyczne nazwy

- 1307 – *Pomerium Interior*
- 1318 – *pomerio*

- 1368 – *Bawmgarten*
- 1369 – *Boumgarten*
- 1372 – *Bawmgarthen*
- 1389 – *Bowmgarthin/ Bowmgarten*
- 1397 – *Niedir Bawmgarthen*
- 1677 – *Baumgarten Nider*
- 1726 – *Nieder Baumgarthen*
- 1765 - *Nieder Baumgarten*
- 1945 – *Dolny Sad*
- 1947 – *Sady Dolne*

Historia

Sady Dln. mogły powstać nieco później niż Sady Grn., które zawsze były większe. Jednak już od 1307 r. odnotowano podział na Sady Grn. i Dln., były też 2 posiadłości, chociaż początkowo należały do tego samego rodu. W II poł. XIV w. właścicielami wsi byli von Pankendorfowie, potem von Czirnowie – prawdopodobnie od 1389 r. W 1618 r. posiadaczem Sądów Dolnych był Heinrich von Tschirnhaus, a w 1664 r. George Siegmund von Tschirnhaus – wieś przetrwała wojnę 30 – letnią bez zmiany właścicieli. W latach 1710-11 doszło do buntu chłopów skierowanego przeciwko posiadaczowi majątku. W początkach XVII w. Sady Dln. były sporą i bogatą wsią rolniczą. Do 1827 r. wieś należała do hr. Eduarda von Tschirnhausa. Znajdowały się w niej 3 folwarki, 89 domów, szkoła ewangelicka, 2 wiatraki, 2 młyny wodne, 12 warsztatów płócienniczych. Do wsi należał przysiółek *Heinzenwalde* z 13 domami.

Z poł. XIX w. pochodzą informacje o próbach eksploatacji węgla kamiennego i limonitu, prawdopodobnie nieudane, ponieważ w późniejszych źródłach nie ma już o nich wzmianki. W 1870 r. właścicielką majątku była hr. von Rehnantz-Cormonds, z domu Dreskow. Majątek obejmował wtedy 2237 morgów ziemi i przynosił 2611 talarów rocznego dochodu. Do 1899 r. właścicielem był hr. von Neyhaus-Corman, potem hr. von Hoyos. W okresie międzywojennym jego majątek zajmował 584 ha. We wsi były wówczas 2 gospody, 2 sklepy, młyn, pracował szewc, cieśla, bednarz.

Po 1945 r. Sady Dolne pozostały wsią rolniczą. Liczba mieszkańców nieznacznie tylko zmalała. W zespole pałacowym i folwarku ulokowano PGR. Od 1984 r. pałac znajduje się w rękach prywatnych.

Zabytki Sądów Dolnych wpisane do rejestru

▪ **[Pałac, nr 25a \(nr rej. 905/J z dn. 14.08.87\)](#)**

Prawdopodobnie w XVII w. wzniesiono dwór, na którego pozostałościach ok. 1780 r. zbudowano pałac, przebudowany gruntownie w 1844 r. Był remontowany m. in. w 1974 r., 1984 r., 1998 r.

Założony na rzucie prostokąta zbliżonego do kwadratu z ryzalitami i wieżą dostawioną przy dł. elewacji. Przy szczytowej elewacji taras podtrzymujący balkon na piętrze. Najcenniejsza jest fasada frontowa, siedmioosiowa z trójosiowym ryzalitem. Okna prostokątne i półkoliście zamknięte, w opaskach, elewacje dzielone lizenami. Krawędzie dachu i wieży zakończone pseudoblankami z narożnymi sterczynami o neogotyckim charakterze. Wnętrze przebudowane; część pomieszczeń zachowała sklepienia kolebkowe.

▪ **[Park pałacowy \(nr rej. 861/J z dn. 4.02.85\)](#)**

Rozległy (pow. 13,28 ha) park krajobrazowy z XVIII/XIX w., obecnie częściowo rekonstruowany.

SADY GÓRNE - (niem. *Ober Baumgarten*)

Wieś położona nad górnym biegiem potoku Sadówka, tworząca całość z ciągnącymi się na północ Sadami Dolnymi. Na zachód od Sądów Górnych znajdują się nieliczne domy Figlowa. Sady Grn. mają ok. 3 km długości, a cały łańcuch osadniczy od Figlowa po Sady Dolne ok. 8 km i należy do najdłuższych w Sudetach.

Sady Górne leżą na terenie zbudowanym z ordowickich fylitów z kwarcytami i łupków kwarcytowych oraz staropaleozoicznych łupków zieleńcowych i zieleńców. W górze wsi zalegają dolnokarbońskie zlepieńce i szarogłazy. W łupkach krystalicznych występuje kaolinit, w zieleńcach albit, a w łupkach kwarcytowych kalcyt. Na granicy z Sadami Dln., nad Sadówką, liczne skałki.

Wokół wsi przeważają użytki rolne, dalej na wzgórzach rosną lasy mieszane.

Sady Górne są wsią rolniczą z podstawowym zapleczem handlowo-usługowym i infrastrukturą wspólną z Sadami Dolnymi.

Historyczne nazwy

- 1263 – *Bomgarten*
- 1292 – *pomerium*
- 1307 – *Pomerium Superior*
- 1352 – *Bawmgarthen Superior*
- 1368 – *Bawmgarten*
- 1369 – *Boumgarten*
- 1372 – *Bawmgarthen*
- 1389 – *Bowmgarthin/Bowmgarthen*
- 1397 – *Ober Bawmgarthen*
- 1402 – *Newmbawm*
- 1677 – *Baumgartten/ Baumgarten Ober*
- 1726 – *Ober Baumgarthen*
- 1765 – *Ober Baumgarten*
- 1945 – *Górny Sad*
- 1947 – *Sady Górne*

Historia

Sady Górne od początku stanowiły całość z Sadami Dolnymi, które powstały nieco później. W 1252 r. wymienia się już proboszcza tut. kościoła, w 1318 r. wzmiankowano kościół, a w 1307 r. rozróżniano obie części, ale początkowo stanowiły one jedną posiadłość w rękach tych samych właścicieli, potem powstały osobne dwory i folwarki. Ponieważ kościół powstał na wzniesieniu na granicy obu wsi, bywał wliczany do Sadów Dln. i Grn., częściej jednak do tych drugich. W 1352 r. książę świdnicki Bolko II nadał klasztorowi w Krzeszowie sołectwo w Sadach Górnych. W II poł. XIV w. właścicielami całej wsi byli von Pankendorffowie, a od co najmniej 1389 r. von Czirna. W poł. XVI w. mieszkańcy byli już w większości protestantami i przejęli w posiadanie kościół parafialny. W 1562 r. właścicielem Sadów Górnych był Adam von Tschirnhaus, po nim Hans von Tschirnhaus i wdowa po von Zedlizu. Po wojnie 30-letniej właścicielem wsi był George Siegmund von Tschirnhaus.

11.02.1654 r. przeprowadzono redukcję kościoła, zwracając go katolikom.

W pocz. XVIII w. Sady Górne były bogatą posiadłością. W latach 1710–11 cała wieś objęły rozruchy chłopów protestujących przeciwko wymaganiom pańszczyzny. W 1726 r. obciążenia podatkowe z majątku szacowano na 943 talary, a chłopów na 1600 talarów.

Sady Górne w przeciwieństwie do Sadów Dolnych miały mniej rolniczy charakter, leżały bowiem wyżej w dolinie i miały gorsze warunki naturalne. Liczyły natomiast więcej mieszkańców, jednak część z nich zajmowała się głównie rzemiosłem, przede wszystkim tkactwem chałupniczym.

Po przejściu Śląska przez Prusy od marca 1742 r. odprawiano tu nabożeństwa ewangelickie, najpierw w dworze należącym wówczas do pani A.F. von Reibnitz, a potem w nowo wybudowanym domu modlitw o konstrukcji szachulcowej, który ukończono w 1747 r. wraz ze szkołą, na gruncie zakupionym od właścicielki za 100 guldenów. W 1765 r. wartość majątku von Reibnitza szacowano na 25327 talarów. Mieszkało tu 25 kmieci, 50 zagrodników, 46 chałupników i 26 rzemieślników. W 1781 r. zbudowano nowy murowany kościół ewangelicki.

W 1825 r. właścicielem był Johann Heinrich Traugott Unverricht. Wieś liczyła 133 domy, były 2 kościoły, 2 plebanie, 2 szkoły, 3 folwarki, 3 młyny wodne, 2 wiatraki oraz 47 warsztatów płócienniczych.

W 1870 r. posiadaczem majątku w Sadach Górnych był por. w stanie spoczynku Dodar – Friedrich Duttenhofer.

W okresie międzywojennym majątek w Sadach Grn. obejmował 272 ha gruntu.

Po 1945 r. Sady Górne pozostały wsią rolniczą. W zespole pałacowym ulokowano PGR, który doprowadził go do ruiny, a po likwidacji PGR-u, w ruinę popadły także zabudowania gospodarcze. Nieużytkowany kościół ewangelicki również przekształcił się w ruinę, którą rozebrano. Ten sam los spotkał istniejący do niedawna wiatrak.

Zabytki Sadów Górnych wpisane do rejestru

- **Kościół parafialny Narodzenia NMP (d. św. Mikołaja) – (nr rej. 1952 z dn. 14.03.69)**

Kościół par. Narodzenia NMP powstał prawdopodobnie pod koniec XIII w., jako wczesnogotycki. Świadczy o tym zachowany, uskokowy portal zachodni o wykroju trójliścia. Prawdopodobnie ok. poł. XIV w. został odbudowany bądź wzniesiony na nowo z wykorzystaniem elementów starszego. Wówczas dostawiono m.in. wieżę i kaplicę grobową. W XVI w. elewacje otrzymały dekoracje sgraffitową w postaci boni. Kościół przebudowano w XVIII w. przedłużając prezbiterium i przekuwając okna. W końcu XIX w. popadł w ruinę i został odbudowany w 1900 r. Później był remontowany m.in. w latach 1975–76.

Jest to budowla orientowana, jednonawowa, oskarpowana, przekryta drewnianym stropem. Na osi węższe, prostokątne 2-nawowe prezbiterium przekryte sklepieniem krzyżowo-żebrowym na wspornikach, przedłużone o jedno przęsło. Do starszej części od pn. dostawiona jest sklepią kaplica

grobowa, a przy narożniku pd-zach. stoi masywna, kwadratowa wieża zakończona daszkiem namiotowym z iglicą z prześwitem.

Okna w większości ostrołukowe, dachy dwuspadowe. W ścianie pd. zamurowany ostrołukowy portal. Najcenniejszym elementem wyposażenia jest renesansowa ambona z 1585 r., znacznie przebudowana. W kaplicy jest 17 renesansowych płyt nagrobnych i 2 epitafia z XVI–XVII w. Tworzą nekropolię właścicieli obu wsi.

Kościół i dawny cmentarz otacza mur kamienny z bramkami zwieńczonymi wtórnie umieszczonymi, neogotyckimi stacjami Drogi Krzyżowej.

▪ **Cmentarz przykościelny (nr rej. 992/J z dn. 08.12.89)**

Cmentarz założony w XIV w. Położony na wzniesieniu na zach. od zabudowy centralnej części wsi. Wnętrze równinne. Otoczony polami, od wsch. zabudową, od zach. około 200m. od nowego cmentarza ewangelickiego. Bryła dobrze widoczna od strony szosy. Dostępny od wsi drogą gruntową. Księga zgonów od 1945r. znajduje się na plebanii. Ogólny stan zachowania cmentarza: zachowany ogólny układ bez dawnych mogił i nagrobków.

Na planie nieco wydłużonego owalu otoczonego murem, z bramą od zachodu i orientowanym kościołem pośrodku. Wnętrze niemal zupełnie splantowane.

▪ **Dwór, nr 116 (nr rej. 660/J z dn.03.10.80)**

Zespół pałacowy z ruiną barokowego pałacu z 1775 lub 1776 r. , przebudowanego znacznie na neo-renesansowy i neobarokowy w 1885 r. Założony na rozczłonkowanym rzucie z narożnym wykuszem ukośnie ustawionym, 2-kondygnacyjny, nakryty dachami 4-spadowymi z ozdobnymi szczytami i lukarnami. Okna w opaskach. Obok rozległe zabudowania gospodarcze – murowane z XIX w., część zrujnowana.

STARE ROCHOWICE – (niem. Alt Röhrsdorf)

Wieś położona nad Rochowicką Wodą - jedna z największych w południowej części Grzbietu Wschodniego Gór Kaczawskich. Ciągnie się ok. 5,0 km od szosy nr 3 z Bolkowa do Jeleniej Góry aż do Przełęczy Rochowickiej, gdzie stoją zabudowania dawnego folwarku Oberhof, łączące się już z zabudowaniami Płoniny.

Dolna część wsi nosiła niemiecką nazwę *Wiesen*, zamienioną na polską Bolków – Zdrój, która jednak nie miała charakteru oficjalnego i była raczej odzwierciedleniem zamiarów niż faktów. Na północ od niej, w zakolu linii kolejowej, znajdowało się dawniej niewielkie uzdrowisko Hedwigsbad, korzystające z miejscowych źródeł mineralnych. Znajdują się tu 2 źródła (Bolko I i Bolko II) oraz 3 odwierty, z których z głębokości ok. 25-80 m wypływają szczawy. Ich łączna wydajność sięga 2 l/sek. Są to unikatowe w skali kraju wody siarkowo-wodorowęglanowo-sodowo-potasowe o wysokiej mineralizacji, nasycone CO₂. Ich temperatura waha się od 8,5 – 15 °C. Wg ostatnich badań do eksploatacji nadają się 3 odwierty o wydajności 12 l/min, mineralizacji 5 g/l, zawartości CO₂ 1,5 g/l i temp. 9,5 – 12 °C. Określane są jako wody typu glauberskiego, a więc odpowiadają sławnym w świecie źródłom z Karlowych Warów i Mariąńskich Łaźni. Znane były od dawna jednak eksploatację rozpoczęto dopiero w początkach XX w.

Stare Rochowice leżą na terenach o złożonej budowie geologicznej W górnej części wsi przeważają sylurskie łupki serycytowe i serycytowo-chlorytowo-kwarcowe, szarogłazowe i kwarcowe oraz ordowickie fyllity z kwarcytami. Niżej ciągną się staropaleozoiczne łupki zieleńcowe, kambryjskie łupki chlorytowo-serycytowe z soczewkami wapieni, a jeszcze niżej permskie mułowce i piaskowce czerwonego spągowca. Na ich kontakcie z łupkami staropaleozoicznymi wypływają wody mineralne. Wokół wsi występuje wiele minerałów, m.in. w zieleńcach atun potasowy, aktynolit, glaukofan, piryt, albit i zeuneryt. W górze wsi stwierdzono mineralizację uranową. Największe znaczenie gospodarcze mają jednak dolomity wapniste, których złożę pomiędzy Mysłowem a Starymi Rochowicami szacuje się na 63 mln ton.

Wokół wsi przeważają użytki rolne, z dużym udziałem łąk i pastwisk. Wyżej, na zboczach Grzbietu Wschodniego rosną lasy świerkowe i świerkowo-bukowe.

Historyczne nazwy

- 1293 – *Rudengeresdorf*
- 1307 – *Pratum*
- 1372 – *Rüdegerensdorff*
- 1668 – *Röhrsdorff/ Röhrsdorff ad Polckenhau*
- 1765 – *Roehrsdorf*
- 1825 – *Alt-Röhrsdorf*
- 1838 - *Röhrsdorf Bergbau*

- 1840 – *Alt-Röhrsdorf*
- 1945 – *Rudgierzowice*
- 1946 – *Stare Rochowice*

Historia

Dzieje Starych Rochowic znane są wyjątkowo słabo mimo, że były one jedną z większych i bogatszych posiadłości Gór Kaczawskich. Wieś początkowo wchodziła w obręb dóbr związanych z Płoniną, dopiero później stała się siedzibą odrębnego majątku. Stare Rochowice istniały na pewno już w II poł. XIII w., a ich nazwa wywodziła się prawdopodobnie od imienia zasadźcy lub pierwszego właściciela. Wg niezbyt pewnego przekazu miejscowe źródła mineralne znane były już w początkach XIV w., bowiem w 1307 r. wzmiankowano pod łac. nazwą *Pratum* teren ich występowania, ale eksploatację rozpoczęto dopiero w końcu XIX w.

Wcześniej wieś była ośrodkiem wydobywania wapieni i wypału wapna, oraz krótko ośrodkiem wydobycia pirytu i rud miedzi.

Wieś początkowo należała do von Zedltzów, którzy władali również pobliską Płoniną. W okresie reformacji mieszkańcy przeszli na protestantyzm i przejęli kościół parafialny, który rekatolizowano dopiero 01.02.1654 r., w ramach tzw. redukcji. Prawdopodobnie w okresie wojny 30-letniej nastąpiła zmiana właścicieli, chociaż jeszcze w 1668 r. jako kolatora kościoła w Starych Rochowicach wymienia się Ferdynanda von Zedlitz. Kolejnymi posiadaczami byli hr. von Kurschwandtowie, którym przypisuje się budowę dworu. W 1703 r. zmarł hr. Johann Heinrich Sebastian von Kurschwandt, po którym majątek objął hr. Ludwig Leopold von Kurschwandt. W 1726 r. z majątku płacono 1283 talary podatków rocznie, a chłopci płacili z części wiejskiej 1170 talarów, była to więc jedna z największych posiadłości w Górach Kaczawskich. W 1742 r. we wsi powstał kościół ewangelicki i szkoła.

Wdowa po hr. von Kurschwandtcie wyszła za mąż za hr. von Schlabrendorfa i w ten sposób dobra przeszły w ręce tej osiadłej w okolicy rodziny.

W 1785 r. znajdowały się tu 2 kościoły, ewangelicki i katolicki, plebania, 2 szkoły, dwór, 2 folwarki i młyny wodne. Wśród mieszkańców było 127 kmieci, 97 zagrodników i 8 chałupników.

W 1825 r. właścicielką majątku była hr. Teresa Hoyos – z domu von Schlabrendorf. W 1840 r. Stare Rochowice należały do hr. Rzeszy von Hoyos – Sprinzenstein (z domu von Schlabrendorf), liczyły już wtedy 131 domów, 2 kościoły, pastorówkę, 2 folwarki na 720 merynosów i 300 sztuk bydła, 3 młyny wodne, 2 wapienniki, 3 gospody. Do majątku należały również Nowe Rochowice.

Miejscowymi źródłami mineralnymi zaczęto interesować się dopiero w końcu XIX w. a ich eksploatację rozpoczęto w okresie międzywojennym, po wzniesieniu niewielkiego zakładu kąpielowego "*Hedwigsbad*". W latach 30-tych projektowano rozbudowę uzdrowiska ale nigdy do niej nie doszło z braku funduszy i większego zainteresowania. Kąpielisko nie wytrzymało konkurencji i wkrótce upadło.

Po wojnie Stare Rochowice funkcjonowały wyłącznie jako wieś rolnicza. Co prawda w 1952 r. powyżej ich zabudowań wykonano badania oraz podjęto próbną wydobycie rudy uranu, ale wobec nieopłacalności prac zaprzestano wydobycia.

Kilkakrotnie próbowano wznowić eksploatację źródeł mineralnych, badano je i zabezpieczono odwierty. Bolków uzyskał nawet status uzdrowiska w budowie, a dolną część Starych Rochowic zaczęto nazywać Bolkowem-Zdrojem jednak nie doszło do żadnych prac budowlanych. Uzdrowisko Cieplice Zdrój przez krótki czas prowadziło w Starych Rochowicach rozlewnię wody ze źródła Bolko I.

Stare Rochowice tworzą wartościowy zespół krajobrazowo-architektoniczny z niemal kompletnym zespołem starej zabudowy, w której dominują okazałe zagrody.

Zabytki Starych Rochowic wpisane do rejestru

- **Pałac (nr rej. [781 z dn. 08.10.60](#))**

Pałac późnorenesansowy z początku XVII w., 2- kondygnacyjny, przebudowany ok. połowy XVIII w., założony na rzucie prostokąta z wysuniętym ryzalitem – wieżą o 2 osiach i kamiennym półkoliście portalem w przyziemiu. Podobny portal jest w elewacji bocznej. Po obu stronach wieży 4-osiove skrzydła. Nad nimi zniszczone, dwuspadowe dachy, wieża dawniej była przykryta hełmem. Okna w opaskach, w przyziemiu z kamienia. Część pomieszczeń zachowała fragmenty sklepień. Elewacje dzielone pasami w tynku, podobnie akcentowane naroża. Obecnie w ruinie.

Obok stała murowana oficyna mieszkalna z XVIII w. oraz zachowane do dziś rozległe zabudowania gospodarcze, otaczające z 3 stron obszerny dziedziniec.

Przy pałacu znajdują się pozostałości zaniedbanego parku krajobrazowego, założonego w XVIII w. na pow. 2,8 ha.

▪ **[Kościół filialny pw. św. Jana Chrzciciela \(nr rej. 826 z dn. 23.12.60\)](#)**

Pierwotny gotycki z XIV w. – zachował się z niego portal w kruchcie. Został gruntownie przebudowany w XVIII w. po pożarze w 1825 r., gdy uzyskał obecny wygląd. Był wielokrotnie remontowany, ostatnio w 1973, 1982 i 1991 r.

Jest to skromna jednonawowa budowla murowana, orientowana, z prostokątną nawą przekrytą stropem drewnianym i nieco węższym, również prostokątnym, 2-przęsłowym prezbiterium, przekrytym sklepieniem krzyżowo-żebrowym. Nad nawą dach dwuspadowy, nad prezbiterium trzyspadowy. Na osi smukła, kwadratowa wieża zwieńczona pseudoblankowaniem i hełmem iglicowym. Okna ostrołukowe. Przy tylnej ścianie prezbiterium stoi kamienna figura Chrystusa z XVIII w. w neogotyckim obramieniu portalowym z XIX w.

Wewnątrz skromne wyposażenie, m.in. barokowe drewniane, polichromowane ołtarze z końca XVII w.; drewniana, polichromowana ambona z końca XVII w.; drewniana, polichromowana chrzcielnica z końca XVIII w.; drewniane, polichromowane figury z XVII/XVIII w.

W murze cmentarza otaczającego kościół znajduje się całopostaciowa płyta epitafijna z 1546 r.

▪ **[Cmentarz przykościelny \(nr rej. 996/J z dn. 08.12.89\)](#)**

Cmentarz (stary) założony w XVI w. Położony pośrodku zabudowy wsi, po wsch. stronie drogi do Jeżowa. Otoczony zabudową, od wsch. na skraju zabudowy. Na terenie równinnym. Dostępny od drogi z małego placu na rozjeździe-ze starymi drzewami. Bryła słabo widoczna. Księgi zgonów od 1945r. znajdują się na plebanii. Ogólny stan zachowania cmentarza: ogólny układ zachowany dobrze. Nagrobków brak. Drzewostan zachowany w małym stopniu.

▪ **[Budynek d. plebanii \(nr rej. 2086 z dn. 06.06.72\)](#)** - obecnie dom mieszkalny nr 44.

Zbudowany ok. 1800 r.; dach naczółkowy, boniowanie, opaski okienne, brak wyraźnych cech stylowych.

ŚWINY – (niem. Schweinhaus)

Wieś położona we wschodniej części Pogórza Wojciechowskiego, na północny wschód od Bolkowa. We wsi znajdują się ruiny zamku o tej samej nazwie. Zamek zajmuje skaliste wzgórze o wys. 351 m, a zabudowania wsi ciągną się w głębokiej dolinie potoku. Dolne domy Świn graniczą bezpośrednio z Bolkowem, w rejonie dawnej stacji kolejowej.

Świny leżą na terenie o złożonej budowie geologicznej. Od wschodu występują dolnopermskie ryolity, bardziej ku zachodowi piaskowce i szarogłazy, a na południowym zachodzie staropaleozoiczne fyllity z kwarcytami i zieleńce. W źródłach potoków pojawiają się osady ochry żelazistej, a w porfirach oosyt. Strone zbocza z licznymi skałkami porastają lasy bukowe z domieszka grabu i dębu. Na rozległych wierzchołkach ciągną się użytki rolne.

Historyczne nazwy

- 1108 – *Zvini in Polonia*
- 1125 – *Suini*
- 1151 – *Zpini*
- 1215 – *castrum Svinii*
- 1230 – *Svina/Zgina*
- 1238 – *Swencz*
- 1242 – *Swina*
- 1245 – *castrum Suini*
- 1248 – *Zuini/Schweinhaus*
- 1265 – *Swin*
- 1311 – *Suinino/ Svinii*
- 1313 – *Svyne*
- 1318 – *Swyn*
- 1387 – *Swen*
- 1464 – *Sweynhaus*
- 1668 – *Schweinhausen*
- 1726 – *Schweinhaus*
- 1827 – *Schweinhausburg/Schweinhaus*
- 1945 – *Chlewiska/Świnka*
- 1946 – *Świny*

Historia

Świny z całą pewnością należą do najstarszych miejscowości w regionie, a co najważniejsze ich początki są wyjątkowo dobrze udokumentowane. W X w. na miejscu zamku istniał gród i osada wczesnośredniowieczna. Musiała to być znaczna fortyfikacja, bowiem Świny wymienia już w 1108 r. czeska kronika Kosmasa, a bulla opisująca biskupstwo wrocławskie – zwana bullą Hadriana – w 1155 r. wymienia Świny wśród kilku załedwie kasztelanii księstwa. Na obszarze Pogórza Kaczawskiego były to: Grodziec, Wleń, a na wschodzie Strzegom.

Rolę centrum administracyjnego i politycznego w księstwie świdnicko-jaworskim Świny pełniły do czasu budowy zamku w sąsiednim Bolkowie, który został jedną z ważniejszych rezydencji Piastów świdnicko-jaworskich. W imieniu książąt stałe rządy sprawowali w Świnach kasztelanowie, których imiona utrwaliły dokumenty, m.in. w 1230 r. rządy sprawował Tader, w 1242 r. Jaxa, w 1248 r. Petrico a w 1288 Johannes. Wszyscy oni pisali się ze Świn i w ten sposób powstało nazwisko rodowe. Od ok. 1270 r. zamek stał się własnością rodu Świnków, zasłużonego nie tylko dla Śląska ale i Polski. Władali oni zamkiem bardzo długo, jak na warunki śląskie. Świnkowie przebudowali stary gród, wznosząc w jego obrębie w początkach XIV w. wieżę mieszkalną, w sto lat później powiększając go o nowe budynki i obwarowania, a w XVI w. dokonując generalnej rozbudowy na renesansową obronną rezydencję.

Historię zamku i jego mieszkańców w następujący sposób opisuje Aleksander von Freyer w opracowaniu pt. „Zamek Świny i jego mieszkańcy” (tytuł niemiecki: „Burg Schweinhaus und ihre Bewohner”

Okolo pół godziny drogi od Bolkowa wznosi się na grzbiecie góry Świny rodowa siedziba rodziny von Schweinichen. Fantastycznie sterczą spośród zieleni drzew gołe mury zamku. Im bliżej wsi o tej samej nazwie, tym bardziej przykuwają wzrok wspaniałe, jedyne w swoim rodzaju widoki. Nawet częste odwiedziny tego miejsca nie pozbawiają go siły przyciągania, jaką te romantyczne ruiny wywierają na widzach.

Droga wije się poprzez dolinę wokół daleko rozciągniętej góry, dając okazje do podziwiania z różnych stron szeroko rozczłonkowanej budowli.

Obok zamkowo – wiejskiego kościoła, bogatego w kamienie nagrobne i snycerkę, prowadzi droga do 3 – przęsłowego mostu, ongiś częściowo zwodzonego, przerzuconego przez krótką obmurowaną fosę; oddziela ona teren zamkowy od pozostałej płaszczyzny góry.

Dojścia bronił barbakan ze zrujnowanymi obecnie wąskimi otworami strzelniczymi. Niedaleko portalu znajduje się furtka ze znakiem kamieniarza, w formie litery B.

Pod budynkiem bramnym szerzą się potężne piwnice. Nad ich sklepieniami wznosi się imponujący budynek frontowy o 2, wzgl. 3 kondygnacjach, z których górne, główne piętro stanowi środek między pierwszym a drugim piętrem wieży mieszkalnej głównego budynku.

Godne uwagi jest uporządkowanie ciągu komnat wzdłuż południowego przejścia (korytarza); to postęp w stosunku do innych, niemieckich zamków, gdzie podobny rozkład rzadko występował, zwłaszcza przed wojną 30-letnią.

Na prawo od sklepionego kolebkowo przedsionka położona jest izba giermków i 2-biegowe schody, dziś zasypane, dokładnie na środkowej osi, której miejsce wyznacza rząd okien fasady, jak i położenie szczytu. Stąd osiąga się wyższy, większy dziedziniec, z którego ma się już przybliżony, ogólny widok całej ruiny.

Zamek ma mniej więcej kształt nieregularnego cztero- ew. pięciokąta, którego zwrócona ku dolinie strona flankowana jest dwoma okrągłymi bastionami. Zachodni bastion ma otwory strzelnicze dla broni ręcznej. Basteje położone są, wzdłuż muru podokiennego, podziemnym przejściem obronnym, od 1927 r. mniej więcej, zasypanym i pozbawionym otworów strzelniczych, sięgającym do krótkiego, bocznego skrzydła bramy.

Nad płaskowzgórze wznoszą się dwie okrągłe wieże, stojące u obu końców budynku wejściowego, od którego prowadzi całkowicie zrujnowana droga do wieżopodobnego budynku głównego, zwanego „Rzodkiew” (Rettich). To jest jądro całego założenia, od strony dziedzińca silnie obmurowane. W tej zewsząd widocznej, prawdopodobnie najstarszej części zamku (pocz. XIII w.) trzeba poszukać Sali, w której odbywały się uczty, wydawane przez miłujących mocne trunki właścicieli.

Ta potężna budowla ma nad sklepionym krzyżowo przyziemem cztery pietra, z których pierwsze ma tylko jedno pomieszczenie, podczas gdy drugie i trzecie zostało podzielone skośnymi (?) ścianami. Mury grube na prawie 2,5 m, jak i znajdujące się na osi ostrołukowe drzwi w zachodniej ścianie głównego pomieszczenia, wskazują na średniowieczne pochodzenie. W 1–3 kondygnacji i w osobliwie krzywej wieży schodowej z 2-biegowymi schodami, są jeszcze widoczne resztki komina (kominka?).

Z tą wieżą, która może być młodszego pochodzenia, styka się znacznie niższe boczne skrzydło z trzema rzędami komnat, jeden nad drugim, z których środkowy jest mniej więcej na tej samej wysokości, co pierwsza kondygnacja wysokiego zamku.

Szeroki wyjazd – obok są zamurwane drzwi – prowadzi na górny, otwarty na północny zachód, dziedziniec. Na tym miejscu była prawdopodobnie wcześniej brama. Ten duży plac, podobnie jak inne, mniejsze, ograniczają częściowo na zewnątrz wysokie, na rodzimej skale zbudowane mury.

Przy szerokim dojściu można jeszcze zobaczyć prowadnice od opuszczonej kraty. Oba skrzydła drzwiowe obracały się na słupach z trzpieniami w górnym i dolnym łożysku i były zabezpieczone dwoma poziomymi i dwoma pionowymi belkami. Około 1650 r. dobudowano tutaj wykusz.

Interesująco przedstawia się – niestety bardzo już skromna – stiukowa dekoracja w lekkiej i delikatnej formie, we wnętrzach, szczególnie w „Rzodkwi”, również w sklepionym przyziemiu południowo – wschodniego skrzydła bocznego i w Sali giermków. Puste miejsca po stiukach wskazują, że były one niestety, wielokrotnie zbijane.

Godne uwagi są prace kamieniarskie; portal główny i furta obok są zamknięte łukiem półkolistym, ze ślepymi oknami z ciosów piaskowcowych. Zworniki są ozdobione głową lwa, ślepię wystaje znacznie. Ponad 3 – częściowym belkowaniem bramy wjazdowej, której fryz ozdobiony jest płaską, późnorenansowa opaska, znajduje się attyka. Jej końcowe słupki noszą żłobkowaną kulę; tak samo jest przy środkowej kolumnie trójkątnego szczytu furtki dla pieszych, która łączy się tylko z główną bramą i jest prawdopodobnie wstawiona później.

Ponad wielką bramą znajduje się herb rodu von Schweinichen przedstawiający skaczącego dzika, ujętego w festony z kwiatów i owoców, a także zdobiony dwoma rogami obfitości.

Niezwykłe są obramienia okien; tylko południowo – zachodnia dobudówka „Rzodkwi” wykazuje znane załamanie opaski okiennej nad parapetem; pozostałe okna noszą cechy stosowane w budownictwie włoskim. Również obramienia są zapożyczone z pałacu Piella w Bolonii (1545 r.) lub z willi papieża Juliana w Rzymie (1550 – 1553 r.). Dolne 2/3 pionowej oprawy są podzielone ślepymi fugami na małe, czworokątne, lekko wystające (relief) ciosy kamienne; nadproża i górną trzecią część oprawy okiennej obejmuje opaska w kształcie matzowiny usznej, przerwana w połowie trzema blendami. Nad tym wszystkim znajduje się małe zadaszenie. Znaczące jest, że takie samo obramienie mają także okna budynku głównego, prawdopodobnie najstarszej części założenia zamkowego. Tam też od strony dziedzińca turniejowego, są resztki dwóch okien, zamkniętych łukiem półkolistym.

Dla ustalenia czasu powstania do dziś istniejących traktów, celowe mogą być następujące wzmianki: najwidoczniej przy wznoszeniu budynku bramnego również inne części zamku zostały przebudowane, ponieważ detale architektoniczne i dekoracyjne wykazują zgodność. Przepuszczalnie wyburzono wówczas wnętrza zamku górnego i podzielono go na większe pomieszczenia. W zewnętrznym murze pobliskiego kościoła znajduje się kamień nagrobny „szlachetnie urodzonego i czcigodnego pana Johanna Sigismuhnda von Schweinichen, który to lenno Świny (Schwienhaus) kosztownie odnowił i bardzo rozbudował”.

Jego spadkobierca przejął zamek w roku 1606, sam jednak w czasie złych wojennych czasów przebywał poza granicami, można więc przyjąć, że przebudowa średniowiecznego zamku na prawdziwie książęcą siedzibę nastąpiła pod koniec politycznych zamieszek, albo co prawdopodobniejsze, w okresie bezpośrednim po tych wydarzeniach. Te zmiany rozciągnęły się też na wieżę schodową obok budynku głównego, jak i na przyległy wykusz oraz furtę przy budynku bramnym.

Z drugiej strony, tutejsze formy architektoniczne podobne są do tych w okolicy; np. portale w Świnach i Starej Kraśnicy, aż do niewiele znaczących drobiazgów. Wyraźna styczność obu portali jest tym bardziej do przyjęcia, że w Starej Kraśnicy figuruje herb starego rodu, na górze po prawej stronie; rzeczywiście musieli Świnkowie kiedyś panować i tam. Ponieważ przejazd powstał ok. 1650 r. można sądzić, że główna brama do „domu świnki” powstała w tym samym mniej więcej czasie, a wraz z nią większość pozostałych prac kamieniarskich, np. obramienia okien. Na podstawie wszystkich tych danych uzasadniony będzie wniosek, że występują tutaj dwa nowe okresy budowy: pierwszy przypuszczalnie między 1614 a 1620 r., drugi pod koniec wielkiej wojny, ok. 1650 r.; byłby on też dowodem na ówczesny dobrobyt rodu von Schweinichen.

W Kościele Pokoju w Jaworze znajdują się na emporze, m. in. Widoki zamków, wśród nich siedziba Świny z czasów po odnowieniu. Ten widok z uwzględnieniem innych starych malowideł, a także pozostałych ruin, daje pewną informację o wcześniejszym stanie zamku.

Tak więc budynek główny „Rzodkiew” nakryty był masywnym dachem 2 – spadowym, ozdobionym delikatną postacią rycerza, zaś wieża schodowa zakończona była pewnie platformą. Na małym dziedzińcu bocznym mogły stać jeszcze różne inne zabudowania. Podobnie jak czas powstania siostrzanego zamku w Bolkowie, również początki zamku w Świnach i pochodzenie rodu są owiane tajemnicą. W rodzinie Ścinków do dziś utrzymuje się przekonanie, że protoplastą jej był czeski władca Biwoy albo Biwog, jego żoną zaś księżniczka Kasia, siostra królowej Libuszy. Tenże Biwoy miał ok. 712 r. upolować wielkiego dzika (w innej legendzie złapać żywego) i złożyć go u stóp Libuszy, która również polowała w lasach koło Jawora. Został za to nagrodzony ręką księżniczki Kasi i otrzymał herb Świnka, razem z należącymi do tego znaku w późniejszym powieście Jawor, dobrami.

Około roku 900 kolejny potomek Biwoya zapoczątkował budowę zamku Świnia, a pierwszą wzmiankę o tym podał kronikarz Kosmas z Pragi (zm. 1125 r.), opowiadając, że następny z rodu książę Mutina von Böhmen, pod pozorem wyprawy myśliwskiej, wyruszył w 1108 r. ze swego zamku do miejscowości Z.... (?) w Polsce, by tam ze swym stryjem Nemoy'em wieść tajne narady w celu pozbawienia Świętopelka władzy. To datowanie wskazuje na Świnę jako najstarsze założenie zamkowe na Śląsku. W latach 60. XX w. polscy archeolodzy znaleźli na lewo od dzisiejszej ruiny resztki drewnianego stanowiska obronnego. Wzmiankują o nim też dwa dokumenty papieskie z 1155 i 1245 r. Kościół w Świnach powstał prawdopodobnie w 1313 r., o czym mówi wzmianka księdza zamkowego. Byłaby to więc najstarsza zachowana świątynia na Śląsku.

W rękach rodu von Schweinichen pozostawał zamek do początku XVIII w. Jako kasztelanowie wymieniani są: Tader – 1230 r., Jaxa – 1242 r., Petrico – 1248.

Henricus de Swyn wyruszył w roku 1323 jako krzyżowiec do Ziemi Świętej i dostał od papieża Jana XXII odpust zupełny. Tenże Henryk posiadał na jaworskiej ziemi rozległe dobra; niektóre z nich przez 600 lat były w rękach rodu.

Syn Henryka – Nickel (1330–1371), pan na Świnach i pozostałych dobrach, miał dwóch synów: Henryka I zwanego Berchen (1350/60–1441) i Günzela (1350–1411).

Henryk założył linię Jägendorf, która przez wieki posiadała kilka wielkich majątków i która do dziś ma w Niemczech, Italii i Brazylii żyjących potomków, zaś Günzel ugruntuował linię Świnków, która wygasła ok. 1834 r.

Kolejność panów na zamku Świnę jest niestety nie do ustalenia, ponieważ archiwum całego rodu spłonęło podczas pożaru zamku Tepliwoda (k/ Münsterberg) w 1809 r.

Najstarszy zachowany kamień nagrobny tej rodziny, to epitafium Günzela II (1410/20 – 18.10.1503 r., w kościele w Świnach. Tenże Günzel bywał czasem rozbójnikiem, prześladował jednak raczej rabusiów drogowych, niż spokojnych, uczciwych podróżnych. Własnoręcznie uśmiercił ostawionego Haina von Czirn z Ploniny i spalił jego zamek. O północy duch Haina błąka się po ruinach, szukając skarbów złożonych w „złotej izbie”, która po pożarze zapadła się pod ziemię.

Syn Günzela, Burgmann (1456 – 1566) ma również w kościele zamkowym swój pamiątkowy kamień, obok swojej żony, Margarity von Borschnitz z domu Hohenfriedeberg, która mu tę i 5 innych posiadłości wniosła w posagu. Burgmann był zapalonym myśliwym i jeszcze kilka dni przed śmiercią w iście biblijnym wieku 110 lat dosiadał konia i przemierzał swoje pola i lasy.

Już w średniowieczu zaczęły powstawać pierwsze legendy o prawie nadludzkim pijaństwie przedstawicieli rodu Świnków. O krzyżowcu Henryku opowiada kronika: „ nic go nie doprowadzało do upadku, ani czubek lancy, ani pochwa miecza, udawało się to tylko mistrzom winiarskim i piwowarom, na których produkty Henryk niezmordowanie ponosił wydatki”.

Duży kufel Burgmanna zawierał dwie miary napoju, a było tych kufli wiele. Syn i spadkobierca Burgmanna, Hans (1510–1606) musiał za to znacznie ograniczyć swój pociąg do trunków; jego żona Barbara z domu Rothkirch, była żarliwą wyznawczynią Lutry i Hans musiał najpierw nauczyć się na pamięć całego katechizmu, a potem każdego dnia opanować pamięciowo jedną stronę z biblij. Kiedy wygłosił to przed żoną, zostawał nagrodzony trunkiem. Kiedy Barbara zmarła miał 80 lat, ale wiek nie przeszkodził mu w spróbowaniu wreszcie słodyczy życia. Ożenił się z 15-letnią Katharine von Sommerfeld (1575–1630) i miał z nią dwóch synów, z których jeden, Johann Sigismund (1592-1664), słynny mistyk i pustelnik znacznie rozbudował zamek.

Życiorys Johanna Sigismunda:

O jego życiu niewiele wiadomo; nazywany był „samotny starzec ze Świn”. To co o nim wiemy, pochodzi z dziś już nieczytelnego epitafium zamkowym kościele, częściowo z różnych biografii Jacoba Böhme, a także z zachowanej w archiwum miejskim we Wrocławiu korespondencji z intelektualistami epoki, jak Abraham Franckenberg i Johannes Scheffler (Angelus Silesius) z Öls, w końcu z relacji hrabiego Churschwandta (3 luty 1645 – „Rekatolizacja kościoła w Świnach”).

Pełne brzmienie inskrypcji na kamieniu nagrobnym obwieszcza: „Tu spoczywa śmiertelne ciało szlachetnie urodzonego i czcigodnego pana Johanna Siegesmunda von Schweinichen, pana na Świnach, Wolmsdorf, Hondorf und Wattersdorf, który w swej młodości przemierzył Niemcy, Francję, Włochy, Anglię i Holandię, poznając obce języki, ucząc się szlacheckich kunsztów i rycerskiego rzemiosła tak skutecznie, że osiągnął w tych dziedzinach doskonałość. W wieku męskim opuścił całe światowe towarzystwo i pogrążył się w rozważaniach nad boskimi tajemnicami, nad złożonością natury, jednocześnie kosztownie odnawiając i znacznie rozbudowując lenno Świnę. Do późnej starości pozostawał w swym osamotnieniu i w wieku 75 lat zakończył swój pobożny żywot”.

Po śmierci ojca, brat przyrodni Hansa Siegmunda, Adam, pan na Kolbnitz, został jego opiekunem i wysłał go w zwyczajową podróż kształcącą. Około 1610 r. młody podróżnik zabił w pojedynku swego

przyjaciela Romnitz i od tej pory nękały go tak uporczywe wyrzuty sumienia, że zbliżył się do kręgów uczniów Paracelsusa i mistyków, opuszczając coraz bardziej życie światowe.

W 1620 r. wrócił v. Schweinichen na Śląsk i objął swoje dobra, a w 1624 r. opublikował trzy małe prace Jakoba Böhmes, tj. „O prawdziwej pokucie”, „Prawdziwy spokój”, „Rozmowy o życiu ponadzmysłowym”, które ukazały się pod wspólnym tytułem „Droga do Chrystusa”.

W kościele zamkowym znajdowała się czarna, kamienna tablica z monogramem JSS i datą 1624 r. Upamiętniała ona ważny dla Świn rok, w którym Jacob Böhme, „pierwszy Ślązak o europejskiej randze”, odwiedził Świn dwukrotnie, w marcu i jesienią. Wiosną napisał „Apel do zgłodniałej i spragnionej duszy”, zaś na jesień zaplanował „177 pytań wielbiciela Chrystusa”. Pytania miały być opracowane przez von Schweinichena i Franckenberga, mistyk miał na nie odpowiedzieć; niestety nie zdążył, bowiem po 40 odpowiedziach zaatakowała go silna gorączka. Odwieziony przez Schweinichena, na własną prośbę, do Görlitz, zakończył tam życie w wieku 49 lat, 17 listopada 1624 r.

6 lat po jego śmierci Śląsk stał się areną wojny trzydziestoletniej, jednak zamek Świn nie ucierpiał; widocznie Schweinichen'owie potrafili ostrożnie lawirować pomiędzy walczącymi stronami.

Nad wejściem do zamku (dziś wejście do zamku średniego z placem turniejowym), umieszczono inskrypcję: „Swinka jest dworem uczcującym, ulubionym przez cesarza i króla; dlatego cesarscy oszczędzili ten dom, a Szwedzi też nie zrobili mu krzywdy”.

W czasie tej wojny bardzo ucierpiał Bolków, gdzie mieszkańcy musieli zdjąć i sprzedać kościelne dzwony, aby móc zapłacić kontrybucję, nałożoną przez wroga. W dniach 14-26 września 1646 r. miasto i zamek w Bolkowie były oblegane i niszczone przez Szwedów, podczas gdy zamek i mieszkańcy Świn nie byli nagabywani. Również na majątki Hansa Sigismunda nie nałożono prawdopodobnie żadnej kontrybucji, gdyż po odwróceniu Szwedów z okolic Bolkowa (05.06.1650 r.) rozpoczął Schweinichen rozbudowę i upiększanie zamku, a także budowę zamku dolnego, którym to zadaniem, obok „samotnego rozważania tajemnic boskich i natury” poświęcił ostatnie 14 lat życia.

Mistyka i chęć życia, samotność i żądza wspaniałości – wszystkie te tendencje człowieka baroku odnajdzie się w postaci Hansa Sigismunda von Schweinichen'a.

Co skłoniło bezdzietnego, starego odludka do rozbudowy prastarej rodzinnej siedziby, tak, że ten najstarszy śląski zamek stał się też największym (350 pomieszczeń)? Jeśli chciał udowodnić światu i sobie samemu, że wszystko jest próżnością, a życie tylko snem, to mu się to udało. Już 70 lat po jego śmierci, dzieło jego życia, niezamieszkały zamek Świn, w 1764 r. został splądrowany i zniszczony przez Rosjan maszerujących na Berlin. Nie oszczędzili nawet grobowca v. Schweinichen'ów w miejscowym kościele. Nie pozostał tam wewnątrz żaden ślad po Johannie Sigismundzie, gdyż nawet słynna czarna tablica z 1624 r. przepadła po roku 1945.

Twórcy potężnego zamku przypisuje się rymowany testament:

„Kiedy umrę, pochowajcie mnie ładnie, ale bez obżarstwa i pijaństwa, jak to przy chrzcie naszych dzieci, tylko ładnie i spokojnie, to jest moje ostatnie życzenie”.

Z pierwszego małżeństwa z Barbarą von Rotkirch miał Hans von Schweinichen syna Adama, który odziedziczył m. in. Kolbnitz i Mertschütz. Po śmierci bezdzietnego Johanna Sigismunda, dobra jego przeszły w posiadanie bratanków: Ernsta i Hansa. Hans zaszedł bardzo wysoko w służbach cesarskich i zmarł w Legnicy jako namiestnik księstwa, po wygaśnięciu dynastii Piastów. Do dziś zachowało się jego piękne epitafium w kościele w Mierzycach (Merschütz).

Jego brat Ernst wspaniałomyślnie wspomagał budowę Kościoła Pokoju w Jaworze; przypomina o nim wspaniała loża rodzinna z widokiem zamku Świn i pańskiego domu w Seichan oraz z rzeźbionym kartuszem herbowym, który użyty podczas jego pogrzebu, został potem podarowany kościołowi.

Ernst miał trzech synów, między których po jego śmierci podzielono schedę, i tak: najstarszy Hans Friedrich dostał Kolbnitz i Jägendorf, drugi, Georg Ernst – Świn, Wattersdorf i. in., zaś reszta rodzeństwa otrzymała pieniądze.

Georg Ernst został w ten sposób ostatnim panem z tego rodu na zamku Świn. Umarł w 1702 roku, zastrzegając w testamencie, aby prastary dom rodzinny, pozostający przez wieki, z boskim błogosławieństwem, w rękach jednego rodu, nie został opuszczony. Mimo to, opiekunowie jego dzieci sprzedali siedzibę Sebastianowi Heinrichowi von Schweinitz, mężowi najstarszej córki Georga Ernsta. Stało się to 29 czerwca 1713 r.

Do dziś żywa legenda opowiada, że jedyny pozostały syn Georga Ernsta, Ernst Burgmann, rozżalony utratą rodzinnego zamku, wywędrował w 1716 r. do Ameryki i tam zaginął bez wieści.

Linia Schweinhaus wygasła ze zgonem bezdzietnego Hansa Ernsta, pana na Prittag (1750-1834), linia Jägendorf kwitnie do dziś i podczas ostatnich dwóch wieków wieści o słynnym pijaństwie rodu są raczej skromne.

O przodku wszystkich żyjących Schweinichen'ów, Georgu (1726-1767) krąży następująca anegdota:

Pewnego razu, podczas długotrwałej uczty, uczestniczący w niej polski szlachcic założył się, że pobije w picu każdego. Georg v. Schweinichen postawił 1000 dukatów przeciw wspaniałej karocy zaprzężonej w 6 siwków, którą przyjechał Polak.

Obaj wypili najpierw 20 butelek wina węgierskiego, kiedy jednak Georg v. Schweinichen napełnił winem reńskim wiadro do pojenia koni i opróżnił je nie odejmując od ust, polski szlachcic zbladł i pieszo opuścił zamek (Alt Schönau), eskortowany aż do bramy przez szczęśliwego rywala.

Syn Sebastiana Heinricha, Ernst Ferdynand von Schweinitz, ze strony matki ciągle jeszcze potomek dawnych panów zamku, sprzedał jednak rodową siedzibę swemu kuzynowi, Hansowi Friedrichowi von Schweinitz (1735r.) Podczas jego rządów Śląsk uległ inwazji Rosjan (wojna 7-letnia) i zamek padł ofiarą dzikich hord. Wszystko zostało spustoszone, zniszczone, rozbite, nawet trumny dawnych panów wygrzebane i zbezczeszczone.

W 1769 r. po śmierci barona von Schweinitz siedziba, drogą licytacji przymusowej została sprzedana hrabiemu von Churschwandt, który przekazał ją swojej żonie Marii Teresie z domu hr. von Nimptsch. Wyszła ona ponownie za mąż za hrabiego Ludwiga von Schlabrendorf, a najstarsza córka tego stała, Teresa, dostała zamek i dominium Świny jako posag, kiedy poślubiła hrabiego Rzeszy von Hoyos – Sprinzenstein.

Od 1769 r. zamek stał pusty, pilnowany tylko przez dozorcę, który tam mieszkał z rodziną.

Hrabiostwo Hoyos, oprócz Świn, posiadali również po sąsiedzku leżące dominia Lanterbach (Jastrowiec) i Alt Röhrsdorf (Stare Rochowice) z dwoma nowocześnie wyposażonymi dworami, tak więc stary, zniszczony zamek Schweinhausburg, nie odpowiadający wymogom higieny, pozostawiono na całkowite zniszczenie.

W 1830 r. Świny odwiedził powieściopisarz Carl Herloßsohn z Lipska, który pozostawił następującą relację: „im bliżej się podejdziesz, tym więcej ukazuje się zabudowań, częściowo powstałych w nowszych czasach, ale w większości są to tylko mury, rzadziej z połową dachu i sterczącymi w powietrze krokwiemi. Smutek ogarnia gdy się patrzy, jak ten potężny zamek, który pokryty dachami mógłby jeszcze być zamieszkały, stopniowo niszczeje, bo mury są rozbierane i używane jako budulec. Tak np. zbudowano nową szkołę.”

Stary zamek ginął więc krok za krokiem. W 1840 r. wieża mieszkalna straciła dach, w 1868 r. wichura zerwała ścianę szczytową, wszystkie ślepe (drewniane) pułapy uległy zniszczeniu.

Zarząd dóbr hrabiego Hoyos'a wykorzystywał budynki zamkowe jako szopy na słomę, co stawało się przyczyną licznych pożarów. Największy miał miejsce w 1875 r.; spustoszył wnętrze zamku całkowicie, jeden piorun trafił w wieżę schodową obok „Rzodkwi”, stojącą od tego czasu jak „spróchniały ząb”. Spadające wokół kamienie zasypały głęboką na 80 m zamkową studnię.

Hrabiostwo Hoyos nie byli gotowi ponosić kosztów odnowienia i utrzymania zamku Świny, nie chcieli go jednak oddawać nikomu, gdyż oferta kupna, złożona w 1900 r. przez majątnego właściciela dóbr, Constantina von Schweinichen (który chciał przywrócić siedzibę swojej rodzinie), została odrzucona.

Dopiero po I wojnie światowej hr. Hoyos zdecydowali się oddać zamek pod opiekę bolkowskiego stowarzyszenia zajmującego się zabytkami. Dzięki niestrudzonej pracy burmistrza Bolkowa, Volkmana, pod koniec lat 20. XX w. rozpoczęto w szerokim zakresie prace renowacyjne; wieża mieszkalna otrzymała nowy dach, jej szczyt został odbudowany, choć zaistniała konieczność oderwania części ściany szczytowej ponad przejazdem, ze względu na groźbę runięcia. Obszerne piwnice dostały nowe, ochronne betonowe nakrycia, w prawej okrągłej baszcie otwarto małe muzeum.

Reżim nacjonal. – socjalistyczny planował po „zwycięskiej wojnie” pokryć całe Niemcy siecią „zameków młodzieżowych”, wtedy też hr. Hoyos przekazało zamek Świny na własność państwa (1940 r.).

Potrzeby wojenne sprawiły, że w piwnicach zamku składowano silniki samolotowe, nadzorowane przez jednostkę służby łączności. Jeden z żołnierzy namalował do dziś istniejące freski w lewej baszcie obok wejścia głównego (1942 r.).

W czasach powojennych zamek był remontowany dwukrotnie; największa renowacja w 1963 r. dała „Rzodkwi” nowy sufit (m. in.).

W 1991 r. posiadłość przeszła znów w ręce prywatne.

W 2009 r. znów zmieniła właściciela. Nowy właściciel zamierza odrestaurować zamek.

Zabytki Świn wpisane do rejestru

- **[Zamek Świny](#)** (nr rej. [345 z dn. 13.11.56](#))

Ruiny gotycko-renesansowego zamku znajdują się na porfirowym wzgórzu. Powstał on prawdopodobnie na miejscu grodu z X w. Najstarszą częścią jest potężna wieża mieszkalna z XIV/XV w. założo-

na na prostokacie, 4-kondygnacyjna, nakryta późniejszym dwuspadowym dachem. Początkowo otaczał ją mur obronny na wałach grodziska. W poł. XV w. zamek rozbudowano o budynek mieszkalny przy wieży i bramę wjazdową. Gruntowną rozbudowę zamek przeszedł po 1620 r. Powstał wówczas zamek dolny otoczony fortyfikacjami bastionowymi i okazałe skrzydło wschodnie flankowane potężnymi, cylindrycznymi basztami. Fortyfikacje objęły też kościół zamkowy. Zamek od 1769 r. pozostaje opuszczony. Ruiny były kilkakrotnie konserwowane, m.in. w 1931 i 1937 r. oraz w latach 1961-62.

Zamek jest nieregularny i składa się z kilku zróżnicowanych budowli. Największe jest skrzydło wejściowe z ok. 1620 r., 3-kondygnacyjne, 11-osiowe, z okazałą bramą wjazdową i furtą wejściową, ujętymi w kamienne ozdobne portale. Okna prostokątne w kamiennych obramieniach. Pomieszczenia były sklepione. Po bokach wyższe, 3-kondygnacyjne baszty. Zachowały się tylko mury z ozdobnymi szczytami. W najwyższym punkcie na skale stoi kamienna wieża mieszkalna o wymiarach ok. 18x12 m, kilkakrotnie przebudowywana. Później dodano m.in. wykusz z resztkami dekoracji sgraffitowej na elewacji i sztukateriami w podłuczcu oraz klatkę schodową (obecnie zawaloną). Po murze pną się pomnikowy okaz bluszczu pospolitego (*Hedera helix*).

▪ **Kościół filialny św. Mikołaja (nr rej. [825 z dn. 23.12.60](#))**

Pierwotny, wzmiankowany w 1318 r. powstał jako świątynia zamkowa, na terenie późniejszego zamku dolnego. W XVII w. został włączony w obręb fortyfikacji. W obecnej postaci pochodzi z 1579 r., gdy wzniesiono go na nowo, być może z wykorzystaniem starego. Był wielokrotnie przebudowywany i remontowany, m.in. w 1628 r., 1860 r., 1963 r., w l. 1970-78 i później.

Późnogotycki, jednonawowy, z kwadratowym prezbiterium tej samej szerokości, przekryty sklepieniami krzyżowo-żebrowymi. Na osi stoi kwadratowa wieża nakryta dwuspadowym daszkiem. Okna ostrołukowe, podobnie kamienny portal zachodni. Kościół został zbudowany dla ewangelików i zachował cenny zespół wyposażenia związanego z tą konfesją: barokowy, drewniany, polichromowany ołtarz z XVIII w. oraz drewnianą, polichromowaną amboną połączoną z emporą i tego samego typu lożą kolatorską z 1593 r. Ponadto późnogotycka figura Matki Boskiej z XVI w.; renesansowe i barokowe krucyfiksy. Na ścianach kamienne płyty nagrobne i epitafia z lat 1556-1664 von Schweinichenów i ich żon.

▪ **Cmentarz przykościelny (nr rej. [990/J z dn. 8.12.89](#))**

Dawny cmentarz założony w XIV w. Położony na splantowanej działce około 100m na wsch. od zamku i około 100 m. na pd. od zabudowy wsi. Dostępny drogą zamkową w alej. Przy cmentarzu pomnik poległych w I wojnie światowej. Bryła widoczna zwłaszcza z górnej części wsi. Ogólny stan zachowania cmentarza: nagrobki niemal wszystkie zniszczone, wewnątrz zniszczone, drzewostan nieliczny.

WIERZCHOSŁAWICE – (niem. Würgsdorf)

Jest to duża wieś łańcuchowa ciągnąca się ponad 3,5 km na obu brzegach Nysy Szalonej, wzdłuż lokalnej szosy. Na północy Wierzchosławice graniczą bezpośrednio z Bolkowem. Zabudowania Wierzchosławic leżą w poszerzeniu doliny rzeki na granicy Pogórza Bolkowskiego od wschodu, Gór Wałbrzyjskich od południa i Gór Kaczawskich od zachodu.

Wieś leży na terenach zbudowanych z mułowców czerwonego spągowca, na wschodzie i południu ciągną się staropaleozoiczne łupki zieleńcowe, a na północy dolnokarbońskie łupki kwarcowo-serycytowo-chlorytowe. W diabazie występuje m.in. kalcyt, a ponadto piryt, sfaleryt i albit.

Bezpośrednio wokół wsi ciągną się rozległe użytki rolne, dalej położone wzniesienia porastają lasy bukowe i świerkowe.

Historyczne nazwy

- 1292 – *Wirkanisdorf*
- 1352 – *Wircusdorf*
- 1367 – *Wirchansdorf*
- 1368 – *Wirchansdorff*
- 1369 – *Wyrchansdorf*
- 1372 – *Wirchavsdorf*
- 1385 – *Wirchinsdorf*
- 1667 – *Würtzdorff*
- 1726 – *Wiergsdorff/ Würgsdorf*
- 1765 – *Würcks Wolmsdorf*
- 1785 – *Würgsdorf*

- 1816 – *Nieder-, Ober-Würgsdorf*
- 1945 – *Wilkanów*
- 1948 - *Wierzchosławice*

Historia

Wierzchosławice powstały prawdopodobnie w końcu XIII w., a ich założenie przypisuje się księciu świdnickiemu Bolkowi I, który miał tu na 10 łanach osadzić przybyszy z Turynгии. Wierzchosławice tworzyły z Półwsią jedną posiadłość, do której należały też Wierzchosławiczki i wolnizna. Wcześniej wystąpił podział na Wierzchosławice Dln. i Grn. W Grn. istniało kilka folwarków i części, które były w posiadaniu m.in. mieszczan z Bolkowa. W 1367 r. częścią Wierzchosławic władali bracia von Czirne, w 1368 r. Apecz z Bolkowa, w 1369 r. Niclas von Pankendorf, a 6 łanów było przedmiotem transakcji pomiędzy Heinrichem z Bolkowa i Kwietnik a braćmi von Czirne. W 1371 r. jako właściciel (części?) wystąpił Cunze z Pankowa. W 1373 r. wymieniony był Lucas Probsthayn, w rok później Johann de Pankenber, a folwark należał do Nikela Frisena. W 1376 r. ponownie pojawił się Apecz z Bolkowa, w 1385 r. jako właściciela wymienia się Heintsche von Ronowa z Pankowa, a w 1387 r. Conrada von Czirne z Domanowa. Wreszcie w 1389 r. braci von Ronów.

Według innych źródeł właścicielem Wierzchosławic Dln. w latach 1384-1404 był Opitz Jentsch. W 1476 r. tę część kupił Kunze Biler von Reichenbach i przez następnych 285 lat pozostawała w rękach jego potomków. W 1479 r. we wsi był młyn a w 1481 r. mieszkało 6 kmieci, 9 zagrodników i 15 chałupników. Biler wykopał na swoim gruncie 2 studnie, z których ruropięciem dostarczał wodę do Bolkowa. On też dokupił do majątku Ciechanowice.

Natomiast Wierzchosławice Grn. należące do braci von Ronów, w 1385 r. kupiła rada Bolkowa i od tego czasu ta część pozostawała własnością kameralną.

W 1428 r. Wierzchosławice Grn. splądrowali husyci. Część mieszkańców ukamienowali, co upamiętniał postawiony później tzw. kamień śmierci.

W 1553 i 1633 r. mieszkańców zdziesiątkowały zarazy. Wieś często też nękały niszczące powodzie.

Bardzo ciężki dla Wierzchosławic był okres wojny 30-letniej. W 1648 r. wieś została splądrowana przez żołnierzy tak doszczętnie, że niektóre opracowania podawały, iż wieś powstała dopiero po wojnie 30-letniej. Wierzchosławice ponownie ucierpiały podczas wojny 7-letniej, gdy w 1761 r. trwały przemarsze i kwatunki wojsk. Najcięższy był pobyt Rosjan, którzy złupili mieszkańców i zrabowali całe bydło.

W 1765 r. wartość części należącej do Bolkowa szacowano na 1112 talarów. Mieszkało w niej 17 kmieci, 9 zagrodników, 66 chałupników i 15 rzemieślników. Wierzchosławice Dln. należały do barona von Richthofena a ich wartość szacowano na 37624 talary – był to wówczas spory ośrodek tkactwa chałupniczego.

W 1780 r. Wierzchosławice Dln. otrzymały urbarz, a w 1789 r. w Wierzchosławicach Grn. powstała szkoła ewangelicka.

W pocz. XIX w. Wierzchosławice ponownie ucierpiały podczas wojen napoleońskich, szczególnie ciężko w 1813 r. gdy w okolicy kwatrowało 30 tys. żołnierzy, głównie rosyjskich.

W 1848 r. Wierzchosławice Dln. za 148 tys. talarów kupił Ulrich von Malik. W 1855 r. przebudowano kościół ewangelicki. W 1870 r. właścicielami wsi byli fizyk z Jawora - Melzen i niejaki Dreschke. Na miejscu mieszkał dzierżawca Schütz. Majątek obejmował 1177 morgów ziemi i przynosił roczny dochód w wys. 1358 talarów. W Wierzchosławicach Dln. były w tym czasie też inne folwarki, m.in. jeden od 1794 r. należał do rodziny Werner, inny od 1801 r. do rodziny Stenzel.

Po 1945 r. Wierzchosławice pozostawały cały czas wsią rolniczą ale zawsze znaczna część mieszkańców utrzymywała się ze źródeł pozarolniczych.

Wierzchosławice zachowały układ wsi łańcuchowej, jednak zagęszczone już nowszymi budynkami. Nie mają cenniejszych zabytków, zachowały się jedynie zespoły starej zabudowy.

Zabytki Wierzchosławic wpisane do rejestru

▪ **Cmentarz zabytkowy – poł. XIX w. – (nr rej. 991/J z dn. 08.12.1989)**

Cmentarz przykościelny założony około 1850r. Położony w zabudowie wsi, bezpośrednio za kościołem parafialnym, około 50 m od drogi. Dostępny przez plac kościelny. Na terenie równinnym, otoczony polami uprawnymi a od pd. zabudową. Bryła widoczna głównie z pół od pn. Przed kościołem niezidentyfikowany duży pomnik nagrobny. Księga zgonów od 1945 r. znajduje się na plebanii. Ogólny stan zachowania cmentarza: układ zespołu i cmentarza zachowany dobrze. Wnętrze cmentarza splantowane.

WIERZCHOSŁAWICZKI – (niem. Neuroürgsdorf)

Wieś położona u wschodniego podnóża Wilkonia w Grzbiecie Wschodnim, pomiędzy Starymi Rochowicami na północy i Wierzchosławicami na wschodzie. Przechodzi przez nią polna droga łącząca obie te wsie, natomiast na południe od zabudowań wiedzie lokalna szosa z Bolkowa do Płoniny.

Zabudowania Wierzchosławiczek leżą na prawie płaskim terenie doliny Nysy Szalonej, wśród użytków rolnych.

Okoliczne tereny zbudowane są podłożu z premskich mułowców i piaskowców, a w Grzbiecie Wschodnim ze staropaleozoicznych łupków zieleńcowych i ordowickich fyllitów z kwarcytami.

Historyczne nazwy

- 1825 – *Frei – Würgsdorf/ Neu – Würgsdorf*
- 1840 – *Neuhof/ Neu Würgsdorf*
- 1950 – *Wierzchosławiczki*

Historia

Wierzchosławiczki zawsze były kolonią Wierzchosławic, ale nie wiadomo kiedy dokładnie powstały. Pierwsze wzmianki o nich pojawiają się dopiero w początkach XIX w., gdy Wierzchosławice należały do hr. von Reichenbacha. Kolejnym ich właścicielem był baron Hans Heinrich Ludwig von Richthofen. W 1825 r. cała kolonia składała się tylko z 11 domów zgrupowanych przy folwarku. W 1840 r. było 12 domów i folwark, w którym trzymano 300 sztuk owiec. W osadzie pracowały również aż 22 warsztaty tkackie. W II poł. XIX w. wieś zaczęła się wyludniać, co wynikało z upadku tkactwa chatupniczego i braku zajęcia dla części mieszkańców.

Po 1945 r. nastąpił dalszy spadek liczby mieszkańców, zachowała się natomiast pierwotna liczba budynków. Ze względu na korzystne położenie i dobre warunki glebowe osadzie nie grozi zanik.

WOLBROMEK – (niem. Wolmsdorf)

Wieś położona na południowo – wschodnim skraju Pogórza Kaczawskiego, na granicy z Pogórzem Bolkowskim, które tworzy na prawym brzegu Nysy Szalonej Obniżenie Wolbromka. Wieś łańcuchowa, ciągnie się ok. 3,9 km wzdłuż Nysy Szalonej pomiędzy Dolinką w granicach Bolkowa na zachodzie, a Kłaczyną na wschodzie, granicząc bezpośrednio zabudowaniami z oboma. Przez wieś biegnie szosa z Bolkowa do Strzegomia.

Wolbromek leży na terenach zbudowanych z dolnopermskich szarogłazów, zlepieńców i piaskowców czerwonego spągowca, a od zachodu, na granicy z Bolkowem pojawiają się ryolity i tufy ryolitowe. W utworach czerwonego spągowca występuje m.in. dolomit.

Wieś otaczają użytki rolne, większe lasy dębowo – świerkowe rosną na północy, na zboczach Łomnej, Świerczka i Okraślaka.

Historyczne nazwy

- 1260 – *Sosnova*
- 1348 – *Walcheymsdorf*
- 1350 – *Sosnowa/ Sosnoua*
- 1369 – *Walthersdorf/Walheymdsdorf*
- 1371 – *Waltheymsdorf*
- 1372 – *Walcheymsdorf*
- 1385 – *Waltheremsdorf*
- 1386 – *Wolframisdorf*
- 1495 – *Wolfmanstorff*
- 1667 – *Wohlmansdorff*
- 1726 – *Wolmsdorff*
- 1785 – *Wolmsdorf, Nieder-, Ober- Wolfmannsdorf*
- 1845 – *Wolbromek*

Historia

Osadnictwo w dolinie Nysy Szalonej pojawiło się bardzo wcześnie i wiązało z kasztelanią w Świnach. W jej obrębie a później w dobrach zamkowych Wolbromek pozostawał cały czas. Od początku należał do von Schweinichenów – właścicieli zamku. Wieś, lokowana już przed 1300 r. graniczyła z Dolinką, która była folwarkiem zamkowym. Ze względu na położenie przy ruchliwym trakcie, u stóp zamku, przechodziła burzliwe koleje losu. W okresie reformacji powstała tu gmina ewangelicka, która przejęła

kościół, wzmiankowany już w 1305 r. ale zniszczony – być może podczas wojen husyckich. W 1348 r. wymieniono w dokumencie księcia świdnicko-jaworskiego Bolka II młyn wodny w Wolbromku.

Wieś w II poł. XIV w. często była sprzedawana bądź zastawiana. W 1369 r. jako strony takiej transakcji występowali Niclos von Pankendorf i Petsche von Nassaw, w 1372 r. Cunze von Pankendorf, a także bracia von Swein i bracia von Schindel, a chodziło o folwark. W 1385 r. transakcję zawarli Hensel Webrusch i Niclos Swerfege. Następnie właścicielem został Peter Schindel, wreszcie Petir Gunczelin ze Świn.

Podczas wojny 30-letniej Wolbromek, jak wiele wsi w tym regionie, także ucierpiał. W tym czasie była to już duża wieś, dzieląca się na część dolną i górną, Wolbromek Dln. należał do Johanna Leopolda von Thielischa.

W dniu 03.02.1654 r. przeprowadzono redukcję kościoła, zwracając go katolikom. W 1667 r. właścicielami obu części byli Johann i Ernst von Schweinichenowie.

W 1740 r. Wolbromek Grn. objął Maximilian von Reibnitz, a po nim baron von Kottwiz. Wartość jego majątku szacowano w 1765 r. na 15602 talary. Majątek w Wolbromku Dln., o wartości szacunkowej 18105 talarów należał do hrabiego von Schweinitza.

W końcu XVIII w. lub na początku XIX w. wydzielili się 3 części wsi, zwana miejską (Städtisch). W 1825 r. właścicielem Wolbromka Dln. był hr. Melchior Juliusz von Schweinitz. We wsi były 52 domy, kościół katolicki, 2 folwarki, szkoła ewangelicka z nauczycielem, 2 młyny wodne i tartak. Wolbromek Grn. należał do por. Theodora von Prittwiza, składał się z 59 domów, folwarku, i młyna wodnego. Część miejska należała do kamery bolkowskiej. Znajdowała się na północny wschód od wsi i obejmowała tylko 6 domów.

W 1870 r. majątek ziemski w Wolbromku Dln. należał do starosty powiatowego i właściciela majoratu – hr. von Schweinitza z Krajowa. Obejmował 1312 morgi gruntu i przynosił 1951 talarów zysku rocznie. Wolbromek Grn. należał do Richarda Kramsta. Zajmował 1205 morgów i dawał 2006 talarów rocznego dochodu.

W 1890 r. przez wieś przeprowadzono linię kolejową ze Strzegomia do Bolkowa.

Po 1945 r. wieś zachowała rolniczy charakter ale znaczna część jej mieszkańców pracowała w zakładach pobliskiej Dolinki.

Zabytki Wolbromka wpisane do rejestru

▪ **Kościół filialny pw. św. Barbary (nr rej. 1473 z dn. 13.01.66)**

Pierwszy – gotycki kościół, wzniesiony przed 1305 r. został zniszczony i na jego miejscu powstał w XV w. kolejny – późnogotycki. Przebudowany w początkach XVII w. i nieznacznie w XIX w. Był wielokrotnie remontowany, ostatnio w 1965, 1969, 1999 r.

Jest to niewielka budowla, orientowana, z prostokątną nawą przekrytą stropem i węższym, prostokątnym prezbiterium, przekrytym sklepieniem krzyżowo-żebrowym. Przy prezbiterium stoi zakrystia, a na osi kwadratowa wieża, nakryta namiotowym daszkiem. Okna pochodzą z późniejszej przebudowy. W ścianie południowej skromny, gotycki portal ostrołukowy w kamiennym obramieniu.

Wewnątrz drewniany, polichromowany ołtarz z XVI w. typu tryptyku i kamienne sakramentarium z XVI w.; renesansowa kamienna chrzcielnica z XVI w. i płyty nagrobne z lat 1576 i 1612 oraz barokowy, drewniany, polichromowany ołtarz główny z XVIII w.

▪ **Cmentarz zabytkowy (nr rej. 997/J z dn. 08.12.1989)**

Cmentarz katolicki (przy parafii Bolków) założony około 1500 r. Położony na szczycie długiego grzbietu na pd. od wsi, po pd. stronie drogi do Bolkowa, około 100 m na pd. od zabudowy. Otoczony polami, od pd. zabudową, dostępny drogą gruntową od szosy. Bryła dobrze widoczna od pd. i zach., słabo od wsi. Księgi zgonów od 1945 r. znajdują się na plebanii. Ogólny stan zachowania cmentarza: poza nagrobkami i mogiłami dobry.

Na planie zbliżonego do koła owalu, otoczony murem z XVI w. z kilkoma furtkami, pozostałości dawnych nagrobków przy murze zachodnim.

11.2. Rejestr zabytków

Obiekty, zespoły i założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami prawnymi wynikającymi z przepisów *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162 poz. 1568 ze zm.)*. Rygory te obowiązują niezależnie od położenia obiektu w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej lub poza strefami. Wszelkie prace remontowe,

zmiany własności, funkcji i przeznaczenia zabytku wymagają pisemnego pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 czerwca 2004 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych (Dz. U. nr 150, poz. 1579.) precyzuje wymagania względem osób prowadzących prace przy obiektach zabytkowych.

*Rozporządzenie określa tryb i sposób wydawania pozwoleń, w tym szczegółowe wymagania, jakim powinien odpowiadać wniosek i pozwolenie na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, które określa *ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, robót budowlanych w otoczeniu zabytku, badań archeologicznych, poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych. Ponadto *Rozporządzenie* określa kwalifikacje, jakie powinny posiadać osoby uprawnione do prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, badań konserwatorskich, badań architektonicznych; dodatkowe wymagania jakie powinny spełniać osoby kierujące robotami budowlanymi; sposób potwierdzenia posiadanych kwalifikacji i dodatkowych wymagań; standardy dotyczące dokumentacji prowadzonych prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytku ruchomym wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych.*

Do rejestru zabytków nie wpisuje się zabytków wpisanych do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego. Kwestie związane z ochroną zbiorów muzealnych reguluje *ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24, z późn. zm.)*

Rejestr zabytków nieruchomości (tabela nr 1)

- Na obszarze Gminy Bolków brak obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO, jak również uznanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za Pomnik Historii.
- Do rejestru zabytków z terenu Gminy Bolków wpisanych zostało łącznie 59 obiektów nieruchomości (w tym zespołów).

Rejestr zabytków ruchomych (tabela nr 2)

W rejestrze zabytków ruchomych znajduje się 10 zespołów zabytków ruchomych.

Rejestr zabytków archeologicznych (tabela nr 3)

Do rejestru zabytków archeologicznych znajdujących się na terenie Gminy Bolków wpisanych zostało 13 stanowisk.

11.3. Ewidencja zabytków

Ewidencja zabytków nieruchomości (załącznik nr 1)

Zgodnie z art. 21 *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* „ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Ewidencją zostają objęte zabytki architektury i budownictwa, a więc zespoły i obiekty o istotnych, lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych, a także zabytki archeologiczne.

Zgodnie z art. 22 pkt 4 *ustawy* „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy objętych wojewódzką ewidencją zabytków.”

Gminna ewidencja zabytków nie jest dokumentem zamkniętym i powinna być uzupełniana i weryfikowana. Zmiany w ewidencji nie pociągają za sobą nieważności ustaleń zawartych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, a także gminnego programu opieki nad zabytkami.

Gminna ewidencja zabytków powinna podlegać okresowej aktualizacji, polegającej na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących oraz gruntownie przebudowanych, w oparciu o dane z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków, a także uzupełnianiu o zmiany stanu prawnego obiektu, jak wpis do rejestru zabytków, nowe ustalenia naukowe i w oparciu o dane uzupełniające i weryfikujące stanowiska archeologiczne przedstawione przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków. Gmina może występować do wojewódzkiego konserwatora zabytków (kierownika legnickiej delegatury WUOZ) z propozycjami wykreślenia z lub dodania obiektów do ewidencji zabytków.

11.4. Stan zachowania zabytków w gminie

Stan obiektów dziedzictwa kulturowego na terenie Gminy jest bardzo zróżnicowany, jednak najczęściej niezadowolający. Zabytki znajdujące się we władaniu Gminy, parafii rzymsko-katolickich oraz niektóre zabytki będące własnością osób prywatnych znajdują się w dobrym lub przynajmniej zadowolającym stanie. Nie wszystkie obiekty są jednak otaczane opieką, remontowane i wykorzystywane zgodnie z przeznaczeniem. Szczególnie te, będące własnością Agencji Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa oraz niektórych właścicieli prywatnych, są w fatalnym stanie i w większości popadają w ruinę. W grupie szczególnie zagrożonych zabytków znajdują się zamki (oprócz Zamku Bolków), pałac w Płoninie, pałac i park w Mysłowie, pałace w Starych Rochowicach, Lipie oraz Sadach Górnych.

12. SZANSE I ZAGROŻENIA DLA ZABYTEKÓW I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY BOLKÓW

Prezentacja zasobów dziedzictwa kulturowego odbywa się wieloma drogami. Aby móc prezentować to, co ma się najcenniejszego i, jednocześnie, aby odbiorca mógł, w warunkach względnego komfortu, czuć się kulturalnie „spełniony”, niezbędne są przedsięwzięcia *sine qua non*, a więc:

- 1) dostęp do pełnej informacji, zarówno internetowej, jak drukowanej
- 2) oznakowane w terenie szlaki turystyczne i zabytki
- 3) przyzwoita baza noclegowa i wypoczynkowa.

Za informację odpowiedzialny jest gospodarz terenu, czyli Gmina. Wspólnie z wszystkimi właścicielami zabytków gminnych (parafie, właściciele prywatni) Gmina powinna opracować przewodnik po zabytkach.

Baza noclegowa czy wypoczynkowa nie powinna stanowić problemu jedynie gminy. Jak pokazują europejskie przykłady, każde miejsce (z wyjątkiem terenów mocno zdegradowanych) jest atrakcyjne, jeśli spełnione są podstawowe warunki: czystość, cisza, warunki mieszkaniowe oraz miła i kompetentna obsługa. Przykładem maksymalnego wykorzystania istniejącej od dziesięcioleci infrastruktury może być Dania, a konkretnie zachodnia Jutlandia. Jest to kraina najslabiej zaludniona, słabo uprzemysłowiona (z wyjątkiem przemysłu związanego z rybołówstwem), z siecią b. dobrych dróg, a jednak b. dobrze radząca sobie z obsługą turystyczną. Atutem jest niewątpliwie Morze Północne, ale jego plaże nie są z pewnością atrakcją na miarę Adriatyku czy Morza Śródziemnego. Wielkim atutem tej krainy są doskonałe ścieżki rowerowe, małe stadniny koni (w tym kucyków), miejsca obserwacji ptaków, miejsca „podziwiania krajobrazu”, miejsca do wędkowania dla amatorów, miejsca sprzedaży i konsumpcji ryb i owoców morza, lokalne akwaria oraz mnóstwo tzw. „galerii” zlokalizowanych w budynkach gospodarczych zwykłych rolniczych gospodarstwach. W tych „galeriach” sprzedawane jest wszystko, co można wytworzyć systemem chałupniczym: obrazki, świece, ceramika, tkaniny. Oprócz tego sprzedaje się regionalne wyroby spożywcze. Miejsca takie najprawdopodobniej nie są głównym źródłem utrzymania właścicieli, ale z pewnością przynoszą niewielki dochód i przyczyniają się do zwiększenia atrakcyjności krainy.

Nawet najwspanialsze zabytki pozostaną niezauważone, jeśli nie stworzy się wokół nich atrakcyjnej turystycznej „otoczki”.

Aby określić możliwości w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy Bolków, opracowano analizę SWOT.

Silne strony:

- duża ilość zabytków, przede wszystkim rzadko spotykane zagęszczenie zamków oraz kościołów z cennym wyposażeniem,
- zabytki techniki,
- imprezy o charakterze ponadlokalnym, np. Castle Party i turnieje rycerskie
- bardzo dobre warunki proturystyczne (agroturystyka, ekoturystyka)
- źródła wód mineralnych z zawartością soli Glauberskich,
- zasoby kruszyw skalnych i innych kopalin,
- duże zasoby surowca leśnego,
- duże zasoby leśne o walorach turystycznych,
- zdrowy i zróżnicowany mikroklimat,
- niski poziom zanieczyszczenia środowiska,
- rezerваты przyrody i obszary atrakcyjne przyrodniczo oraz krajobrazowo,
- biegnące przez Gminę szlaki rowerowe i piesze,
- dobrze wykształcona sieć osadnicza,
- położenie gminy na głównych szlakach komunikacyjnych (drogi krajowe nr 3 i 5),
- bliskie sąsiedztwo Czech i Niemiec,

- bliskość większych miast: Jelenia Góra, Wałbrzych, Legnica, Wrocław,
- dostępność terenów pod rozwój funkcji gospodarczych, mieszkaniowych lub innych,
- rozwinięta współpraca transgraniczna z gminami partnerskimi.

Słabe strony:

- niechęć społeczeństwa do działań na rzecz dobra wspólnego, jakim są zabytki
- niska wśród lokalnej społeczności świadomość historii Śląska, jego wielokulturowości oraz rangi i wartości jaką przedstawiają zabytki,
- brak środków finansowych na utrzymanie zabytków,
- nierozważne dysponowanie w latach ubiegłych zasobami Gminy, które doprowadziło do przekazania średniowiecznych zamków w ręce prywatne,
- niski poziom edukacji i świadomości ekologicznej mieszkańców,
- brak spojrzenia na przestrzeń jako dobro publiczne,
- dzikie wysypiska śmieci, zwłaszcza w lasach,
- zabłocone drogi i jezdnie błotem z pól,
- brudne elewacje domów,
- nieestetyczne, niskiej jakości ogrodzenia, zaśmiecone różnymi szopami i rupieciami posesje,
- niedobór infrastruktury wodociągowej oraz kanalizacyjnej,
- brak zbiorników retencyjnych przyczyniający się do występowania okresowych powodzi,
- wady infrastruktury telekomunikacyjnej,
- wady infrastruktury społecznej,
- wady infrastruktury komunikacyjnej – brak obwodnicy Bolkowa, brak chodników, zły stan niektórych dróg
- niewykorzystanie potencjału turystycznego Gminy,
- wysoki poziom bezrobocia

Szanse dla ochrony zabytków:

- uwzględnienie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w programach prorozwojowych gminy,
- uwzględnienie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w planowaniu przestrzennym,
- partnerstwo publiczno – prywatne w przedsięwzięciach związanych z ochroną zabytków,
- wykorzystanie posiadanych walorów przyrodniczych i zasobów zabytkowych dla rozwoju turystyki, w tym agroturystyki,
- maksymalne korzystanie z wszelkich programów pomocowych, w ramach których pozyskane zostaną środki na remont obiektów zabytkowych Gminy oraz rozwój turystyki,
- patrzeć na zabytek jak na obiekt, który dzięki swojej wyjątkowej wartości stać się może źródłem dochodu, zgodnie z ideą Narodowej Strategii Rozwoju Kultury (cytowanej wyżej): *„rosnące znaczenie powiązania kultury z rozwojem gospodarczym i dochodami regionów jest podstawą do podjęcia działań w kształtowaniu zintegrowanych produktów turystycznych, wykorzystujących (i działających na ich rzecz) elementy dziedzictwa kulturowego, aktywność instytucji kultury oraz skoncentrowane wokół tych instytucji przemysły kultury.”*
- opracowanie „produktu turystycznego” Gminy i włączenie się w realizowaną przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego *„kompleksową kampanię promującą markowe produkty turystyczne regionu pod hasłem "To je wyborne. Das ist super. Dolny Śląsk". Kampania współfinansowana jest ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego, którego beneficjentem jest Województwo Dolnośląskie.”* (z materiałów promocyjnych samorządu wojewódzkiego).

Zagrożenia dla ochrony zabytków:

- degradacja zabytków; nieprzywiązywanie wagi przez wszelkie podmioty do znaczenia zabytków,
- niewłaściwe użytkowanie obiektów zabytkowych,
- brak udostępniania miejsc atrakcyjnych i obiektów zabytkowych;
- brak powszechnej świadomości realnej i potencjalnej wartości zastanych zasobów kulturowych;
- brak współpracy Gminy z właścicielami zabytków (wyjątek stanowią kościoły),
- brak profesjonalnej i ciągłej informacji o zabytkach oraz dostatecznego oznakowania zabytków,
- jednostronne patrzeć na zabytek: jako kosztowny w remoncie i utrzymaniu, trudny do wykorzystania obiekt,
- negatywne konsekwencje zmian w środowisku przyrodniczym, a tym samym w zabytkowych układach zieleni, m.in. nielegalne wysypiska śmieci, zanieczyszczenie powietrza, spowodowane stosowaniem tradycyjnego systemu ogrzewania domów, zwiększającym się natężeniem ruchu samochodowego,
- brak inwestycji związanych z zagospodarowaniem rzek i ich otoczenia dla turystyki,

- intensywny rozwój budownictwa jednorodzinnego zakłócający tradycyjny układ siedliskowy wsi.

13. PRIORYTETY GMINY ZWIĄZANE Z OCHRONĄ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Nadrzędnym celem polityki gminnej w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami jest ochrona oraz aktywne zarządzanie materialnym dziedzictwem kulturowym, dążenie do poprawy stanu zabytków, ich odbudowy, adaptacji i rewitalizacji w celu wykorzystania potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Cel nadrzędny można zrealizować poprzez priorytety:

- planowe, kompetentne i konsekwentne realizowanie zadań samorządowych w zakresie ochrony zabytków;
- wykorzystanie walorów zabytkowych jako czynnika wpływającego na rozwój gminy;
- powiązanie zadań służących ochronie wartości kulturowych ze strategią rozwoju gminy;
- integrację ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu w dokumentach planistycznych;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność przestrzeni gminy oraz zabytków dla potrzeb edukacyjnych, społecznych i turystycznych;
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- prowadzenie działań w zakresie planowania przestrzennego oraz gospodarce nieruchomościami mających na celu przede wszystkim powstrzymanie degradacji obiektów i obszarów o wartościach zabytkowych i kulturowych oraz podjęcie działań w celu poprawy stanu ich zachowania;
- racjonalne wykorzystanie gminnych funduszy na prace ratownicze, dokumentacyjne i konserwatorskie przy obiektach o szczególnych wartościach zabytkowych;
- wspieranie projektów związanych z opieką nad zabytkami i zagospodarowaniem obiektów zabytkowych;
- upowszechnienie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej;
- uświadamianie mieszkańców Gminy o zasobach zabytkowych Gminy i ich wartości dla rozwoju lokalnego; uwrażliwienie społeczeństwa na wszelkie przejawy dewastacji i braku poszanowania dziedzictwa kulturowego Gminy oraz całej przestrzeni publicznej.

14. ZADANIA GMINY DOTYCZĄCE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

14.1. Wydatki Gminy Bolków na ochronę zabytków w latach 2006–2009

Tab. 4. Zestawienie wydatków na zabytki w latach 2006–2009

ROK	OBIEKT	DOTACJA
2006	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY ŚW. JADWIGI W BOLKOWIE	15 000
	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY ŚW. MIKOŁAJA W KACZOROWIE	5 000
2007	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY ŚW. JADWIGI W BOLKOWIE	10 000
	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY ŚW. MIKOŁAJA W KACZOROWIE	2 000
2008	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY ŚW. JADWIGI W BOLKOWIE	8 000
	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY ŚW. MIKOŁAJA W KACZOROWIE	2 000
	KAPLICZKA W BOLKOWIE, UL. BOLKA	14 640
2009	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY ŚW. JADWIGI W BOLKOWIE; DOKUMENTACJA REMONTU KAPLICZKI UL. BOLKA	11 000
	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY ŚW. MIKOŁAJA W KACZOROWIE	2 000
	MUZEUM ZAMEK W BOLKOWIE	150 000 – planowana dotacja
	PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTEKAMI	16 000

14.2. Priorytetowe zadania Gminy Bolków na czteroletni okres obowiązywania programu

- 1) ZAMKI – są największą atrakcją turystyczną i pomimo faktu, że w większości należą do właścicieli prywatnych powinny stanowić trzon turystyki Gminy Bolków. W związku z powyższym, należy podjąć działania mające na celu zapobieżenie dalszej dewastacji zamków pozostających w rękach prywatnych a następnie utrzymanie ich założeń oraz w miarę możliwości zmobilizowanie właścicieli do ratowania popadających w ruinę zabytków i podjęcia prób odrestaurowania obiektów w celu włączenia ich w cykl szlaku historyczno-turystycznego. Dla każdego zamku należy opracować studium historyczno – architektoniczne.
- 2) OBIEKTY REZYDENCJONALNE – należy zachować i utrzymywać w dobrym stanie, wykorzystując ich walory historyczne i architektoniczne (np. Pałac w Płoninie od lat czeka na odbudowę).
- 3) OGRODY I PARKI - należy zachować i utrzymywać w dobrym stanie, wykorzystując ich walory historyczne i architektoniczne. Pożądane byłoby przejęcie na rzecz Gminy parków pozostających własnością AZWRSP. Dotyczy to m.in. parku w Sadach Górnych, który należy objąć ochroną prawną (wpis do rejestru zabytków).
- 4) ZABYTKI SAKRALNE – odrestaurowanie niedawno odkrytych fresków w Kościele parafialnym św. Jadwigi w Bolkowie, drewnianego wyposażenia Kościoła filialnego św. Mikołaja w Świnach z pocz. XVII w. oraz kapliczki na ul. Bolka.
- 5) ZABYTKI TECHNIKI – zwrócić uwagę na historyczne znaczenie zabytków techniki, do których należą m. in.: wapienniki, kopalnie i huty, dworce, szalety dworcowe, wieże ciśnień, młyn, gazownie; w miarę możliwości uchronić je przed kompletną dewastacją i włączyć w szlaki turystyczno-historyczne.
- 6) Rewaloryzacja Starego Miasta w Bolkowie
- 7) Wytyczenie „Stonecznej Ścieżki” – szlaku turystyczno – rekreacyjnego wokół Zamku Bolków.
- 8) Rozważyć możliwość uruchomienia lokalnych linii kolejowych.
- 9) Rozpocząć szeroko rozumianą popularyzację zabytków Gminy
- 10) Oznakowanie zabytków. Włączenie się Gminy w ideę *Via Regia* – Królewskiej Drogi: postawienie wzdłuż głównych dróg tablic informujących o miejscowościach, ważnych obiektach zabytkowych – tzw. brązowych tablic zawierających nazwę miejscowości lub ważnego zabytku, z symbolicznym rysunkiem.
- 11) Powiadomienie mieszkańców Gminy o istnieniu gminnej ewidencji zabytków i związanej z tym faktem konieczności opiniowania pewnych prac z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Objęcie strefą „A” ochrony konserwatorskiej zabytków:

- 1) Bolków – historyczne centrum z Zamkiem Bolków oraz ulice: Kamiennogórska, Młynarska, Robotnicza, Bolka;
- 1) Bolków – tereny w granicach nieruchomości ul. Świerczewskiego 23, 23b, 25; Szpitalna 2,3,4,5;
- 2) Bolków – zespół pałacowo-folwarczny przy ul. Kopernika;
- 3) Jastrowiec – zespół kościelno-cmentarny;
- 4) Jastrowiec – zespół pałacowo-parkowo-folwarczny;
- 5) Kaczorów – zespół kościelno-cmentarny kościoła katolickiego;
- 6) Kaczorów – zespół kościelno-cmentarny kościoła poewangelickiego;
- 7) Kaczorów – zespół pałacowo-parkowy przy ul. Pollaka;
- 8) Lipa Górna – zespół zamkowo-parkowy;
- 10) Lipa Górna – zespół kościelno-cmentarny
- 11) Lipa Średnia – zespół pałacowo-parkowy z willą (nr 23);
- 12) Mysłów – zespół kościelno-cmentarny;
- 13) Mysłów – zespół pałacowo-parkowo-folwarczny;
- 14) Płonina – zespół zamkowo-pałacowo-parkowy;
- 15) Sady Dolne – zespół pałacowo-parkowo-folwarczny;
- 16) Sady Górne – zespół kościelno-cmentarny;
- 17) Sady Górne – zespół pałacowo-parkowo-folwarczny;
- 18) Stare Rochowice – zespół kościelno-cmentarny z dawną plebanią;
- 19) Stare Rochowice – zespół pałacowo-folwarczny;
- 20) Świny – zespół kościelno-cmentarny;
- 21) Świny – zamek wraz z grodziskiem średniowiecznym.

Objęcie strefą „B” ochrony konserwatorskiej wsi o średniowiecznej metryce

Strefy ochrony konserwatorskiej definiowane są w dość jednolity sposób od 1985 r.:

a) Strefa „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej

Strefa „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej obowiązuje dla obszarów szczególnie wartościowych, o zachowanej historycznej strukturze przestrzennej. Są to obszary szczególnie ważne jako materialne świadectwo historyczne. Wyznacza się ją dla terenów wpisanych do rejestru zabytków. W strefie tej na wszelkie prace inwestycyjne konieczne jest uzyskanie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. W przypadku budynków figurujących w ewidencji zabytków pozwolenie takie będzie konieczne dla prac na zewnątrz budynku: budowy, rozbudowy i przebudowy, remontów zewnętrznych.

W tej strefie zakłada się bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z prowadzonej działalności inwestycyjnej, gospodarczej i usługowej. Zakłada się także konieczność sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego bądź planu rewaloryzacji, który będzie stanowił ostateczną formę ustaleń i wymogów konserwatorskich do projektowania realizacyjnego poszczególnych elementów zagospodarowania zabytkowych zasobów.

b) Strefa „B” ochrony konserwatorskiej

Strefy „B” ochrony konserwatorskiej zostają wyznaczone dla obszarów o stosunkowo dobrze zachowanych głównych elementach historycznej struktury przestrzennej, w obrębie których należy utrzymać podstawowe elementy zespołu zabytkowego.

Wszelka działalność inwestycyjna w obrębie stref winna być prowadzona z uwzględnieniem istniejących już związków przestrzennych i planistycznych.

Inwestor winien ubiegać się o pozytywną opinię Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na działania inwestycyjne w tej strefie, dotyczących budowy, rozbudowy i przebudowy, remontów zewnętrznych budynków figurujących w rejestrze zabytków i ewidencji zabytków.

c) Strefa „K” ochrony krajobrazu kulturowego

Strefa „K” wyznaczona jest dla obszaru naturalnego krajobrazu integralnie związanego z zespołem zabytkowym, bądź dla obszaru o istotnych walorach krajobrazowych stanowiących o tożsamości kulturowej i historycznej obszaru.

W obszarze tej strefy nie ustala się obowiązku opiniowania, czy uzgadniania wszystkich inwestycji. Ochronę krajobrazu na tym obszarze pozostawia się w kompetencjach służb architektonicznych i urbanistycznych.

d) Strefa „E” ochrony ekspozycji

Strefa ta obejmuje obszary stanowiące zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołów i obiektów zabytkowych o szczególnych wartościach krajobrazowych.

e) Strefa „W” ochrony archeologicznej

Strefa ta wyznaczona jest dla stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej. Obiekty, dla których ja wyznaczono wyłączone są ze wszelkiej działalności inwestycyjnej, która mogłaby naruszyć ich specyficzną formę. W wypadku podejmowania jakichkolwiek inwestycji na tym obszarze (w tym również zadań rewaloryzacyjnych) należy wykonać wyprzedzające badania archeologiczne, uprzednio uzgodnione z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

f) Strefa „OW” obserwacji archeologicznej

Strefa obserwacji archeologicznej to strefa wyznaczona dla obszarów o domniemanej zawartości relikwów archeologicznych – wsie o dokumentarnie potwierdzonym średniowiecznym rodowodzie. W strefie tej wszystkie działania inwestycyjne na tym obszarze powinny być uzgadniane z odpowiednimi służbami konserwatorskimi.

14.3. Zadania ciągłe

1. Prowadzenie i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków wraz z kartami zabytków – wspólnie z wojewódzkim konserwatorem zabytków (delegaturą WUOZ w Legnicy).
2. Aktywna współpraca z lokalnymi mediami w celu promocji zabytków i upowszechnienia działań związanych z opieką nad zabytkami.
3. Opracowanie przewodnika studium historycznego dla Gminy Bolków po zabytkach oraz przewodnika po zabytkach we współpracy z Regionalnym Ośrodkiem Badań i Dokumentacji Zabytków we Wrocławiu. Przewodnik mógłby być jednym z materiałów promocyjnych Gminy. Winien być

zredagowany w taki sposób, aby nie tylko zobrazować zasoby dziedzictwa kulturowego Gminy, ale również proponować sposób zagospodarowania zabytków.

4. Udział właścicieli i gospodarzy obiektów w Europejskich Dniach Dziedzictwa – corocznej imprezie popularyzującej zabytki.
5. Współpraca z organizacjami pożytku publicznego działającymi w dziedzinie ochrony zabytków w formie np. bezpłatnego udostępniania świetlic i innych pomieszczeń gminnych na różnego rodzaju spotkania.
6. Wspieranie turystyki kulturowej na terenie gminy poprzez rozwój infrastruktury, dalszy rozwój szlaków turystycznych i budowę sieci dróg rowerowych wraz z niezbędnym zapleczem.
7. Budowa sztucznych zbiorników wodnych, w celu uatrakcyjnienia oferty turystycznej w miesiącach letnich.
8. Zachęcanie ambitnych mieszkańców do prowadzenia działalności agroturystycznej: pokazywanie udanych realizacji, informowanie o możliwościach pozyskania środków finansowych, łącznie z wyjazdami do kraju UE, w którym ten rodzaj działalności ma wieloletnią tradycję.
9. Edukacja mieszkańców, począwszy od poziomu szkoły podstawowej, polegająca na pokazywaniu dziejów Gminy i poszczególnych wsi na przykładzie zachowanych zabytków, w tym zabytkowej zieleni: nie tylko jako zakomponowanych układów, ale także jako „zielonych płuc”.
10. Organizowanie konkursów w szkołach na temat dziedzictwa kulturowego Gminy. Jako jurora można zaprosić kierownika legnickiej delegatury WUOZ oraz przewidzieć nagrody i dyplomy.
11. Wnioskowanie o dotacje na remonty obiektów zabytkowych z wszelkich dostępnych źródeł.
12. Szkolenie pracowników Urzędu Gminy odpowiedzialnych za ochronę zabytków.
13. Dotowanie remontów zabytków z budżetu gminnego.
14. Przeciwdziałanie niszczeniu stanowisk archeologicznych oraz respektowanie przez służby budowlane i architektoniczne Gminy wymogu przeprowadzenia stosownych badań archeologicznych (nadzory archeologiczne, badania wykopaliskowe wyprzedzające) na obszarach objętych ochroną archeologiczną (stanowiska).
15. Prowadzenie okresowych przeglądów zabezpieczeń obiektów zabytkowych.

15. MOŻLIWOŚCI POZYSKIWANIA ŚRODKÓW FINANSOWYCH NA PROJEKTY Z ZAKRESU OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Możliwości dofinansowania zadań z dziedziny ochrony dziedzictwa kulturowego są duże. O wsparcie finansowe Gmina może starać się w ramach wymienionych wcześniej programów i funduszy, z budżetu państwa lub budżetu Unii Europejskiej.

Kwestie dofinansowania z budżetu państwa prac przy obiektach zabytkowych reguluje *rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dziennik Ustaw z 2005 r. Nr 112, poz. 940)*.

Zasady dofinansowania z budżetu województwa dolnośląskiego określone zostały w *uchwale nr XXIV/316/08 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 28 lutego 2008 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze województwa dolnośląskiego*.

Beneficjentem może być osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

Załącznik nr 1 – do Programu Opieki
nad Zabytkami Gminy Bolków

Gminna ewidencja zabytków nieruchomych

Lp.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Ulica	Nr
1	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny wraz z kaplicą	Poprzeczna	2
2	Bolków	Bolków	Dom pomocy społecznej	Kamiennogórska	3
3	Bolków	Bolków	Budynek mieszkalny	Kamiennogórska	4
4	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Kamiennogórska	11
5	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Kamiennogórska	15
6	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Kamiennogórska	19
7	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Kamiennogórska	21
8	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Kamiennogórska	23
9	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Kamiennogórska	25
10	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Kamiennogórska	24-26
11	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Kamiennogórska	27
12	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Bolka	8
13	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Bolka	9
14	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Bolka	13
15	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Bolka	15
16	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-usługowy	Farbiarska	1
17	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Farbiarska	2
18	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Farbiarska	3
19	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Farbiarska	4
20	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Farbiarska	5
21	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Farbiarska	6
22	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Jaworska	4
23	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-usługowy	Jaworska	6
24	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Jaworska	8
25	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Jaworska	12
26	Bolków	Bolków	Obiekt produkcyjny	Jaworska	14
27	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Jaworska	19
28	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Jaworska	20
29	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-usługowy	Jaworska	23
30	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Jaworska	24
31	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Jeleniogórska	4
32	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Jeleniogórska	6
33	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Jeleniogórska	7
34	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Jeleniogórska	13
35	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Kolejowa	8
36	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Kolejowa	9
37	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Kolejowa	10
38	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Kolejowa	11
39	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Kolejowa	13
40	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Kolejowa	17
41	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Kolejowa	18
42	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Kolejowa	20
43	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Kolejowa	22
44	Bolków	Bolków	Obiekt hotelowo-gastronomiczny	Kolejowa	26
45	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Kraszewskiego	8
46	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Kraszewskiego	12

47	Bolków	Bolków	Obiekty po byłym młynie	Młynarska	6
48	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Młynarska	9
49	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Niepodległości	1
50	Bolków	Bolków	Budynek mieszkalno-usługowy	Niepodległości	2
51	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Niepodległości	4
52	Bolków	Bolków	Internat szkoły	Mickiewicza	1
53	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Niepodległości	5
54	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-administracyjny	Niepodległości	6
55	Bolków	Bolków	Budynek mieszkalno-handlowy	Niepodległości	8
56	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Niepodległości	12
57	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Niepodległości	14
58	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Niepodległości	16
59	Bolków	Bolków	Budynek Zespołu Szkół Agrobiz.	Niepodległości	17
60	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Polna	1
61	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Polna	2
62	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Reymonta	1-1a
63	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Reymonta	2
64	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Reymonta	2a
65	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Reymonta	3
66	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Reymonta	4
67	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Reymonta	6
68	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Reymonta	7
69	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Reymonta	8
70	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Reymonta	9
71	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Reymonta	10
72	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Reymonta	11
73	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Reymonta	12
74	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Reymonta	14
75	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Reymonta	15
76	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Reymonta	17
77	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Reymonta	18
78	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-użytkowy	Reymonta	19
79	Bolków	Bolków	Była świetlica	Robotnicza	22
80	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Kamiennogórska	24
81	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-usługowy	Rynek	7
82	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-handlowy	Rynek	8
83	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-usługowy	Rynek	19
84	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Rynek	19a
85	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-handlowy	Rynek	20
86	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-usługowy	Rynek	26
87	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-handlowy	Rynek	27
88	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-handlowy	Rynek	28
89	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-handlowy	Rynek	31
90	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-handlowy	Rynek	32
91	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-usługowy	Rynek	33
92	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-usługowy	Rynek	34
93	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-usługowy	Rynek	36
94	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny z kaplicą	Rynek	37
95	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-parafialny	Jana Pawła 2	1
96	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	1
97	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-usługowy	Sienkiewicza	3
98	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	9
99	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	11
100	Bolków	Bolków	Hotel	Sienkiewicza	17
101	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-usługowy	Sienkiewicza	18
102	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	19
103	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-usługowy	Sienkiewicza	20
104	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	21
105	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	22
106	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-usługowy	Sienkiewicza	23
107	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	24
108	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	25
109	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	29

110	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	35
111	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	37
112	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Sienkiewicza	43
113	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Szpitalna	1
114	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Szpitalna	2
115	Bolków	Bolków	Dom mieszkalno-usługowy	Szpitalna	5
116	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Szpitalna	6
117	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Świerczewskie- go	4
118	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Świerczewskie- go	6
119	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Świerczewskie- go	9
120	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Świerczewskie- go	11
121	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Świerczewskie- go	12
122	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Świerczewskie- go	13
123	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Świerczewskie- go	15-17
124	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Świerczewskie- go	16
125	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Świerczewskie- go	18
126	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Świerczewskie- go	22
127	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Świerczewskie- go	23
128	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Świerczewskie- go	24
129	Bolków	Bolków	Dom mieszkalny	Świerczewskie- go	25
130	Bolków	Bolków	Przychodnia SPZOZ	Wysokogórska	6
131	Gorzanowice	Bolków	Dom mieszkalny		2
132	Gorzanowice	Bolków	Dom mieszkalny		3
133	Gorzanowice	Bolków	Dom mieszkalny		4
134	Gorzanowice	Bolków	Dom mieszkalny		8
135	Gorzanowice	Bolków	Dom mieszkalny		12
136	Gorzanowice	Bolków	Dom mieszkalny		14
137	Gorzanowice	Bolków	Dom mieszkalny		17
138	Gorzanowice	Bolków	Dom mieszkalny		18
139	Gorzanowice	Bolków	Cmentarz ewangelicki		
140	Grudno	Bolków	Dom mieszkalny (była szkoła pod)		7
141	Grudno	Bolków	Dom mieszkalny		2
142	Grudno	Bolków	Dom mieszkalny i stodoła		4
143	Grudno	Bolków	Dom mieszkalny		6
144	Grudno	Bolków	Dom mieszkalny		8
145	Grudno	Bolków	Dom mieszkalny		16
146	Jastrowiec	Bolków	Budynek świetlicy wiejskiej		
147	Jastrowiec	Bolków	Dom mieszkalny		5
148	Jastrowiec	Bolków	Dom mieszkalny		7
149	Jastrowiec	Bolków	Dom mieszkalny		9
150	Jastrowiec	Bolków	Dom mieszkalny		10
151	Jastrowiec	Bolków	Dom mieszkalny		14
152	Jastrowiec	Bolków	Dom mieszkalny		15
153	Jastrowiec	Bolków	Dom mieszkalny		16
154	Jastrowiec	Bolków	Dom mieszkalny		17
155	Jastrowiec	Bolków	Dom mieszkalny		20
156	Kaczorów	Bolków	Budynek mieszkalny (po stacji)	Kolejowa	7
157	Kaczorów	Bolków	Plebania	Plac Pollaka	9
158	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Plac Pollaka	1
159	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Plac Pollaka	2
160	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Plac Pollaka	4

161	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Plac Pollaka	6
162	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Plac Pollaka	10
163	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Plac Pollaka	11
164	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Plac Pollaka	13
165	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Plac Pollaka	18
166	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Bolkowska	3
167	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Bolkowska	5
168	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Bolkowska	8
169	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Bolkowska	11
170	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Bolkowska	12
171	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Jeleniogórska	2
172	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Jeleniogórska	4
173	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Jeleniogórska	5
174	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Jeleniogórska	11
175	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Jeleniogórska	13
176	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Jeleniogórska	15
177	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Jeleniogórska	17
178	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Jeleniogórska	18
179	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Jeleniogórska	21
180	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Jeleniogórska	22
181	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Jeleniogórska	23
182	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Jeleniogórska	24
183	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Jeleniogórska	26
184	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Jeleniogórska	28
185	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny (bar)	Kamiennogórska	3
186	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Kamiennogórska	4
187	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Kamiennogórska	5
188	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Kamiennogórska	9
189	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Kamiennogórska	10
190	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Kamiennogórska	11
191	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Kamiennogórska	20
192	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Kamiennogórska	22
193	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Kamiennogórska	23
194	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Kamiennogórska	24
195	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Kamiennogórska	26
196	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Kamiennogórska	28
197	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny	Kolejowa	5
198	Kaczorów	Bolków	Dom mieszkalny były magazyn	Plac Pollaka	20
199	Lipa	Bolków	Plebania		74
200	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny		9
201	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny		10
202	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny		12
203	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny		13
204	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny		24
205	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny		28
206	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny		29
207	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny		30
208	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny		31
209	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny		32
210	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny		33
211	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny		36
212	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny		41
213	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny		45

214	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny	47
215	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny	52
216	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny	53
217	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny	59
218	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny	60
219	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny	68
220	Lipa	Bolków	Szkoła podstawowa	69
221	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny wraz z zabudową	73
222	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny	75
223	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny	80
224	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny	90
225	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny	91
226	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny	102
227	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny	106
228	Lipa	Bolków	Dom mieszkalno-gospodarczy	113
229	Lipa	Bolków	Dom mieszkalno-gospodarczy	117
230	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny	119
231	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny	123
232	Lipa	Bolków	Dom mieszkalny	127
233	Lipa	Bolków	Zespół folwarku-zabudowania	
234	Lipa	Bolków	Willa wraz z otoczeniem	51b
235	Lipa	Bolków	Cmentarz	
236	Lipa-Muchówek	Bolków	Dom mieszkalny	3
237	Lipa-Muchówek	Bolków	Dom mieszkalny	4
238	Lipa-Muchówek	Bolków	Dom mieszkalny	6
239	Lipa-Muchówek	Bolków	Dom mieszkalny	8
240	Mysłów	Bolków	Zespół folwarczny	
241	Mysłów	Bolków	Świetlica wiejska i klub Rolnika	44
242	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	2
243	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	14
244	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	16
245	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	20
246	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	25
247	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	33
248	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	35
249	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	41
250	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	42
251	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	46
252	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	47
253	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	48
254	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	50
255	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	52
256	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	53
257	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	54
258	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	58
259	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	61
260	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	65
261	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	67
262	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	75
263	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	78
264	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	81
265	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	82
266	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	89
267	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	91
268	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	93
269	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	94
270	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	114
271	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	115
272	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	116
273	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	117
274	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	118
275	Mysłów	Bolków	Dom mieszkalny	120
276	Mysłów	Bolków	Cmentarz	

277	Płonina	Bolków	Dom mieszkalny i świetlica wiejska	15
278	Płonina	Bolków	Dom mieszkalny	18
279	Płonina	Bolków	Dom mieszkalny	26
280	Płonina	Bolków	Dom mieszkalny	35
281	Płonina	Bolków	Dom mieszkalny	36
282	Płonina	Bolków	Dom mieszkalny	39
283	Płonina	Bolków	Dom mieszkalny	44
284	Płonina	Bolków	Cmentarz ewangelicki	
285	Pótwisie	Bolków	Dom mieszkalny	1
286	Pótwisie	Bolków	Dom mieszkalny	3
287	Pótwisie	Bolków	Dom mieszkalny	4
288	Pótwisie	Bolków	Dom mieszkalny	5
289	Pótwisie	Bolków	Dom mieszkalny	12
290	Pótwisie	Bolków	Dom mieszkalny	13
291	Sady Dolne	Bolków	Zespół folwarczny	
292	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	2
293	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	3
294	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	4
295	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	5
296	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	6
297	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	10
298	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	16
299	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	18
300	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	22
301	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	24
302	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	29
303	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	30
304	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	31
305	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	33
306	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	34
307	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	39
308	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	40
309	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	41
310	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	42
311	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	43
312	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	47
313	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	48
314	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	49
315	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	50
316	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	51
317	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	53
318	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	56
319	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	57
320	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	62
321	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	64
322	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	65
323	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	66
324	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	68
325	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	69
326	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	70
327	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	72
328	Sady Dolne	Bolków	Dom mieszkalny	73
329	Sady Górne	Bolków	Zespół folwarczny	
330	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	8
331	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	12
332	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	14
333	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	17
334	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	18
335	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	20
336	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	21
337	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	23
338	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	24
339	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	27

340	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	28
341	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	32
342	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	33
343	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	38
344	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	40
345	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	46
346	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	47
347	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	50
348	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	51
349	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	52
350	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	58
351	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	60
352	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	63
353	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	64
354	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	66
355	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	68
356	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	70
357	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	72
358	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	74
359	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	77
360	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	80
361	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	82
362	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	85
363	Sady Górne	Bolków	Budynek szkoły podstawowej	94
364	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	95
365	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	96
366	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	97
367	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny i świetlica wiejska	98
368	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	99
369	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	104
370	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	105
371	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	108
372	Sady Górne	Bolków	Dom mieszkalny	111
373	Sady Górne	Bolków	Cmentarz ewangelicki	
374	Stare Rochowice	Bolków	Zespół folwarczny	36
375	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	7
376	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	10
377	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	11
378	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	14
379	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	15
380	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	16
381	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	18
382	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	20
383	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	22
384	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	26
385	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny (dawny młyn)	30
386	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	31
387	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	33
388	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	42

389	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	44
390	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	46
391	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny i świetlica wiejska	53
392	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	54
393	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	58
394	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	59
395	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	72
396	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	78
397	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	80
398	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	85
399	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	89
400	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	90
401	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	96
402	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	105
403	Stare Rochowice	Bolków	Dom mieszkalny	108
404	Stare Rochowice	Bolków	Cmentarz	
405	Świny	Bolków	Dom mieszkalny	1
406	Świny	Bolków	Dom mieszkalny	3
407	Świny	Bolków	Dom mieszkalny	5
408	Świny	Bolków	Dom mieszkalny	6
409	Świny	Bolków	Dom mieszkalny	9
410	Świny	Bolków	Dom mieszkalny	10
411	Świny	Bolków	Dom mieszkalny	11
412	Świny	Bolków	Dom mieszkalny	13
413	Świny	Bolków	Dom mieszkalny	16
414	Świny	Bolków	Dom mieszkalny	21
415	Świny	Bolków	Dom mieszkalny	42
416	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	1
417	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	2
418	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	5
419	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	9
420	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	10
421	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	12
422	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	13
423	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	14
424	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	17
425	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	24
426	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	26

427	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	28
428	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	30
429	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny i klub rolnika	31
430	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	32
431	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalno-gospodarczy	35
432	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	37
433	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	40
434	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	41
435	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	43
436	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	45
437	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	46
438	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	49
439	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	53
440	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	63
441	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	71
442	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	76
443	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	79
444	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	82
445	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	84
446	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	86
447	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	89
448	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	96
449	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	97
450	Wierzchosławice	Bolków	Była szkoła podstawowa	98
451	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	102
452	Wierzchosławice	Bolków	Świetlica wiejska	105
453	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	106
454	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	108
455	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	109
456	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	112
457	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	113
458	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny	119
459	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalno-gospodarczy	121

460	Wierzchosławice	Bolków	Stodoła		121
461	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny		122
462	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny		132
463	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny		138
464	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny		141
465	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny		142
466	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny		145
467	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny		152
468	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny		159
469	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny		161
470	Wierzchosławice	Bolków	Dom mieszkalny		162
471	Wolbromek	Bolków	Budynek mieszkalny		46
472	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		1
473	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		3
474	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		5
475	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		7
476	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		9
477	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny (dawny młyn)		10
478	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		11
479	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		12
480	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		13
481	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		14
482	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		18
483	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		21
484	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		25
485	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		26
486	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		27
487	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		32
488	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		33
489	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		39
490	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		41
491	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		42
492	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		43
493	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		44
494	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		45
495	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		61
496	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		62
497	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		67
498	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		68
499	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalny		81
500	Wolbromek	Bolków	Dom mieszkalno-gospodarczy		106

524

**UCHWAŁA NR L/435/09
RADY MIEJSKIEJ W BYSTRZYCY KŁODZKIEJ**

z dnia 18 grudnia 2009 r.

o zmianie uchwały w sprawie świadczeń pomocy społecznej

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15, art. 40 ust. 1 i art. 42 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.¹⁾) oraz art. 17, 18, 43 ust. 10, art. 44, 50 ust. 6, 52 ust. 3 w zw. z art. 61, art. 96 ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2008 r. Nr 115, poz. 728, z późn. zm.²⁾) Rada Miejska w Bystrzycy Kłodzkiej uchwala, co następuje:

§ 1. W uchwale nr XXXIX/253/05 Rady Miejskiej w Bystrzycy Kłodzkiej z dnia 21 marca 2005 r. w sprawie świadczeń pomocy społecznej – wprowadza się następujące zmiany:

1) § 4 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Odpłatność za usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania ustala się według tabeli:

Dochód na osobę w rodzinie% kryterium dochodu	Wysokość opłat liczona od kosztu usługi w %		
	Osoba samotna	Samotnie gospodarująca	Wspólnie zamieszkałe
100–120	10	20	40
120,1–150	20	30	60
150,1–200	40	50	100
200,1–300	80	90	100
powyżej – 300	100	100	100

2) § 4 ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„4. Określa się następujące zasady ustalania cen poszczególnych świadczeń:

1) posiłek jednodaniowy – na podstawie ceny wynikającej z oferty wykonawcy realizującego usługę przygotowania i wydawania posiłków jednodaniowych;

2) obiad z dowozem do miejsca zamieszkania:

a) przygotowanie obiadu – na podstawie ceny wynikającej z oferty wykonawcy realizującego usługę przygotowania obiadu,

b) dowóz posiłku – na podstawie ceny wynikającej z oferty wykonawcy realizującego usługę przewozu.”

3) uchyla się w § 4 ust. 5;

4) § 6 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Wyżywienie w środowiskowym domu samopomocy jest odpłatne.”

5) § 6 ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„4. Wysokość odpłatności za wyżywienie, o którym mowa w ust. 3 określa się według tabeli:

Dochód na osobę podzielone przez kryterium dochodowe zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej w %	Wysokość odpłatności za wyżywienie w %
do 100	nieodpłatnie
101–120	5
121–150	10
151–170	15
171–190	20
191–220	30
221–250	50
251–300	70
powyżej 300	100

§ 2. Wykonanie niniejszej uchwały powierza się Burmistrzowi Bystrzycy Kłodzkiej.

§ 3. Ogłasza się w załączniku do niniejszej uchwały jednolity tekst uchwały nr XXXIX/253/05 Rady Miejskiej w Bystrzycy Kłodzkiej z dnia 21 marca 2005 r. w sprawie świadczeń pomocy społecznej, z uwzględnieniem zmian wprowadzonych:

1) uchwałą nr XVIII/138/07 Rady Miejskiej w Bystrzycy Kłodzkiej z dnia 16 listopada 2007 r. o zmianie uchwały w sprawie świadczeń pomocy społecznej;

2) uchwałą nr XXIX/279/08 Rady Miejskiej w Bystrzycy Kłodzkiej z dnia 29 sierpnia 2008 r. o zmianie uchwały w sprawie świadczeń pomocy społecznej;

3) niniejszą uchwałą.

§ 4. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego i wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia oraz podlega ogłoszeniu na tablicy

ogłoszeń w budynku Urzędu Miasta i Gminy w Bystrzycy Kłodzkiej.

Przewodniczący Rady Miejskiej:
Bronisław Patynko

¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271 i Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 80, poz. 717 i Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055, Nr 116, poz. 1203 i Nr 167, poz. 1759, z 2005 r. Nr 172, poz. 1441 i Nr 175, poz. 1457, z 2006 r. Nr 17, poz. 128 i Nr 181, poz. 1337, z 2007 r. Nr 48, poz. 327, Nr 138, poz. 974 i Nr 173, poz. 1218, z 2008 r. Nr 180, poz. 1111 i Nr 223, poz. 1458 oraz z 2009 r. Nr 52, poz. 420.

²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2008 r. Nr 171, poz. 1056, Nr 216, poz. 1367 i Nr 223, poz. 1458 oraz z 2009 r. Nr 6, poz. 33, Nr 69, poz. 590, Nr 92, poz. 753, Nr 127, poz. 1055 i Nr 220, poz. 1431.

Załącznik do uchwały nr L/435/09 Rady Miejskiej w Bystrzycy Kłodzkiej z dnia 18 grudnia 2009 r.

**UCHWAŁA NR XXXIX/253/05
RADY MIEJSKIEJ W BYSTRZYCY KŁODZKIEJ
z dnia 21 marca 2005 r.**

w sprawie świadczeń pomocy społecznej

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15, art. 40 ust. 1 i art. 42 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.), oraz art. 17, 18, 43 ust. 10, art. 44, 50 ust. 6 i art. 96 ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64, poz. 593, z późn. zm.) Rada Miejska w Bystrzycy Kłodzkiej uchwała, co następuje:

§ 1. Określa się:

- 1) wysokość oraz szczegółowe warunki i tryb przyznawania i zwrotu zasiłku celowego na ekonomiczne usamodzielnienie;
- 2) zasady sprawiania pogrzebu oraz zwrotu wydatków poniesionych na pokrycie kosztów pogrzebu ze środków pomocy społecznej;
- 3) zasady przyznawania i odpłatność za usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania;
- 4) zasady przyznawania i zwrotu wydatków przeznaczonych na dożywianie dzieci i młodzieży w czasie nauki w szkole;
- 5) zasady przyjmowania i odpłatność za środowiskowy dom samopomocy;
- 6) zasady przyjmowania i odpłatność za noclegi w noclegowni.

§ 2. 1. Pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie w formie jednorazowego zasiłku celowego może być przyznana w ramach posiadanych na ten cel środków finansowych.

2. Warunkiem otrzymania pomocy jest złożenie wniosku zawierającego:

- 1) określenie celu przeznaczenia pomocy oraz planu jej wykorzystania;
- 2) proponowaną formę i kwotę pomocy;
- 3) proponowane warunki spłaty.

3. Pomoc w celu ekonomicznego usamodzielnienia, poprzedzoną wywiadem środowiskowym, przyznaje decyzją administracyjną kierownik OPS.

4. Wysokość udzielonej pomocy nie może przekraczać kwoty 2.000 zł.

5. Zasiłek na ekonomiczne usamodzielnienie podlega zwrotowi na następujących zasadach:

- 1) zwrot następuje w ratach miesięcznych przez okres nie dłuższy niż 24 miesiące;
- 2) obowiązek zwrotu zasiłku spoczywa na świadczeniobiorcy;
- 3) w szczególnie uzasadnionych przypadkach, zwłaszcza, jeżeli żądanie zwrotu stanowiłoby dla zobowiązanego nadmierne obciążenie albo niweczyłoby skutki udzielonej pomocy, kierownik OPS może odstąpić w części lub całości od żądania zwrotu pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie.

§ 3. 1. Ze środków pomocy społecznej powinien być sprawiony pogrzeb osobie bezdomnej i samotnej bez dochodów.

2. Częściowo może być pokryty koszt pogrzebu, w przypadku gdy rodzina nie spełnia kryterium dochodowego wymaganego w art. 8 ustawy o pomocy społecznej, a występują wymienione w art. 7 cytowanej ustawy powody uzasadniające pokrycie kosztów pogrzebu na następujących zasadach:

Stosunek procentowy dochodu osoby lub rodziny do kryterium uprawniającego, obliczonego na podstawie art. 8 pkt 1	Udział wydatków ponoszonych przez pomoc społeczną na pokrycie kosztów pogrzebu (w %)
do 100%	100%
od 101%–120%	90%
od 121%–150%	70%
od 151%–180%	50%
od 181%–200%	20%
powyżej 200%	0%

3. Zwrotu wydatków określonych w ust. 1 i 2 dokonują:

- 1) spadkobiercy z masy spadkowej;
- 2) małżonek;
- 3) zstępni przed wstępnymi, jednorazowo gotówką do końca następnego miesiąca po miesiącu, w którym udzielono pomocy w kasie OPS lub na jego konto bankowe.

4. W uzasadnionych przypadkach kierownik OPS może ustalić spłatę kosztów pogrzebu w ratach, przy czym maksymalna ilość rat nie może przekroczyć 10.

5. Pogrzeb winien być sprawiony przez firmę pogrzebową po najniższych kosztach, zgodnie z wyznaniem zmarłego.

6. Na usługę pogrzebową składa się:

- 1) zakup trumny;
- 2) zakup krzyża lub obelisku i tabliczki z nazwiskiem;

3) przewóz ciała z miejsca zgonu do kaplicy w obrębie gminy;

- 4) ubranie zwłok;
- 5) opłata miejsca na cmentarzu;
- 6) wykopanie, zasypanie i uformowanie mogiły, obsługa żałobników.

7. W wyjątkowych przypadkach rodzinie zmarłego może być przyznany zasiłek celowy zwrotny przeznaczony na pokrycie kosztów pogrzebu.

8. Zasiłek przyznaje kierownik OPS decyzją administracyjną, po ustaleniu sytuacji osoby lub rodziny na podstawie wywiadu rodzinnego.

9. W przypadku, gdy osoba zobowiązująca się do zwrotu tego nie dokona, należność podlegać będzie ściągnięciu przymusowemu w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

§ 4. 1.¹ Odpłatność za usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania ustala się według tabeli:

Dochód na osobę w rodzinie % kryterium dochodu	Wysokość opłat liczona od kosztu usługi w %		
	Osoba samotna	Samotnie gospodarująca	Wspólnie zamieszkałe
100–120	10	20	40
120,1–150	20	30	60
150,1–200	40	50	100
200,1–300	80	90	100
powyżej–300	100	100	100

2. Koszt jednej godziny kalkulowany jest na wysokości średniego wykonania w roku poprzednim powiększony o wskaźnik waloryzacji wzrostu cen, towarów i usług konsumpcyjnych.

3. Osobie, która własnym staraniem nie może zapewnić sobie posiłku, przysługuje pomoc w postaci jednego gorącego posiłku dziennie.

4.² Określa się następujące zasady ustalania cen poszczególnych świadczeń:

- 1) posiłek jednodaniowy – na podstawie ceny wynikającej z oferty wykonawcy realizującego usługę przygotowania i wydawania posiłków jednodaniowych;
- 2) obiad z dowozem do miejsca zamieszkania:
  - a) przygotowanie obiadu – na podstawie ceny wynikającej z oferty wykonawcy realizującego usługę przygotowania obiadu,
  - b) dowóz posiłku – na podstawie ceny wynikającej z oferty wykonawcy realizującego usługę przewozu.

5.³ uchylony

6. Opłatę za posiłek ustala się w wysokości:

Dochód na osobę w rodzinie % kryterium dochodowego	Wysokość odpłatności liczona od kosztu usługi w %
100–110	15
110,1–120	25
120,1–130	40
130,1–140	60
140,1–150	70
150,1–160	80
160,1–180	90
powyżej–180,1	100

§ 5. 1. Ośrodek pomocy społecznej nie może odmówić uczniowi pomocy w formie jednego posiłku.

2.⁴ Pomoc przyznana dzieciom i młodzieży w okresie nauki w szkole realizowana jest w formie zakupu posiłku w cenie:

- 1) drugie śniadanie – 3,00 PLN;
- 2) posiłek gotowany – 5,00 PLN.

3. Pomoc przyznawana jest decyzją administracyjną przez kierownika OPS w zależności od sytuacji finansowej rodziny.

4. Jeżeli dochód w rodzinie ucznia nie przekracza kryterium dochodowego zawartego w art. 8 ustawy o pomocy społecznej lub kryterium ustalonym w rządowym programie pomocy społecznej i jeżeli pomoc jest z tych środków współfinansowana, to uczeń korzysta z posiłków nieodpłatnie.

5. W przypadku gdy dochód w rodzinie ucznia przekracza kryterium dochodowe, przyznana pomoc w formie posiłku może odbywać się na zasadzie zwrotu przez rodzinę, w części lub w całości poniesionych wydatków obliczonych według tabeli:

% kryterium dochodu w rodzinie	Wysokość zwrotu zasiłku
101–110%	10%
111–120%	20%
121–130%	40%
131–140%	60%
141–150%	80%
powyżej 151%	100%

§ 6. 1. Do środowiskowego domu samopomocy przyjmowane są osoby na podstawie decyzji administracyjnej kierownika OPS.

2. Ze świadczeń mogą korzystać:

- 1) osoby z zaburzeniami psychicznymi udokumentowanymi zaświadczeniem lekarskim;
- 2) osoby o zmniejszonej sprawności psychofizycznej.

3.⁵ Wyżywienie w środowiskowym domu samopomocy jest odpłatne.

4.⁶ Wysokość odpłatności za wyżywienie, o którym mowa w ust. 3 określa się według tabeli:

Dochód na osobę podzielone przez kryterium dochodowe zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej w %	Wysokość odpłatności za wyżywienie w %
do 100	nieodpłatnie
10 –120	5
121–150	10
151–170	15
171–190	20
191–220	30
221–250	50
251–300	70
powyżej 300	100

§ 7. 1. Pomoc w formie miejsca noclegowego przysługuje bezdomnym, których ostatnim miejscem stałego pobytu jest gmina Bystrzyca Kłodzka.

2. Kierownik OPS w drodze decyzji przyznaje miejsce noclegowe określając okres pobytu oraz zasady ponoszenia odpłatności.

3. Bezdomni, których dochód nie przekracza kryterium dochodowego zawartego w art. 8 ustawy o pomocy społecznej korzystają z miejsc noclegowych nieodpłatnie.

4. Bezdomni, których dochód przekracza kryterium dochodowe ponoszą odpłatność za miejsce noclegowe w wysokości 3,60 PLN za nocleg.

§ 8. Uchyła się uchwały Rady Miejskiej w Bystrzycy Kłodzkiej:

1) nr VI/32/99 z dnia 30 stycznia 1999 r. w sprawie świadczeń pomocy społecznej;

2) nr XLII/337/02 z dnia 2 marca 2002 r. w sprawie zasad sprawiania pogrzebu oraz zwrotu wydatków na pokrycie kosztów pogrzebu ze środków pomocy społecznej;

3) nr XVIII/126/03 z dnia 5 grudnia 2003 r. w sprawie zmiany uchwały w sprawie świadczeń pomocy społecznej.

§ 9. Wykonanie uchwały zleca się Burmistrzowi Bystrzycy Kłodzkiej.

§ 10. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego i wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia, podlega również ogłoszeniu na tablicy ogłoszeń w budynku Urzędu Miasta i Gminy w Bystrzycy Kłodzkiej.

Przewodniczący Rady Miejskiej:
Bronisław Patynko

¹ Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 1 uchwały nr L/435/09 Rady Miejskiej w Bystrzycy Kłodzkiej z dnia 18 grudnia 2009 r. o zmianie uchwały w sprawie świadczeń pomocy społecznej

² Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 2 uchwały, o której mowa w odnośniku 1

³ Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 3 uchwały, o której mowa w odnośniku 1

⁴ Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 uchwały nr XVIII/138/07 Rady Miejskiej w Bystrzycy Kłodzkiej z dnia 16 listopada 2007 r. o zmianie uchwały w sprawie świadczeń pomocy społecznej, zmienioną przez § 1 uchwały nr XXIX/279/08 Rady Miejskiej w Bystrzycy Kłodzkiej z dnia 29 sierpnia 2008 r. o zmianie uchwały w sprawie świadczeń pomocy społecznej

⁵ Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 4 uchwały, o której mowa w odnośniku 1

⁶ Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 5 uchwały, o której mowa w odnośniku 1

525

UCHWAŁA NR XLVI/269/2009 RADY MIEJSKIEJ W CHOCIANOWIE

z dnia 29 grudnia 2009 r.

w sprawie określenia zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków znajdujących się na terenie gminy Chocianów

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 i art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591)¹, w zw. z art. 81 i 82 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568)² uchwała się, co następuje:

§ 1. 1. Z budżetu Miasta i Gminy Chocianów może być udzielona dotacja celowa każdemu podmiotowi będącemu właścicielem lub posiadaczem zabytku znajdującego się na obszarze Gminy Chocianów, a także podmiotowi, który do tego zabytku posiada tytuł prawny wynikający z użytkowania wieczystego, ograniczonego prawa rze-

czowego, trwałego zarządu lub stosunku zobowiązaniowego.

2. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, które wnioskodawca zamierza wykonać w roku złożenia wniosku o udzielenie dotacji. Dotacja może obejmować nakłady na prace konserwatorskie wymienione w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

3. Dotacja z budżetu miasta i gminy na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym samym zabytku może być udzielona w wysokości do 100% ogółu nakładów na te prace lub roboty.

§ 2. Wniosek o przyznanie dotacji powinien zawierać:

- imię i nazwisko, miejsce zamieszkania wnioskodawcy lub nazwę, adres i siedzibę wnioskodawcy będącego osobą prawną lub jednostką organizacyjną niebędącą osobą prawną,
- dokument potwierdzający tytuł prawny wnioskodawcy do władania zabytkiem,
- dane obiektu uwidocznione w rejestrze zabytków,
- decyzję właściwego organu ochrony zabytków zezwalającą na przeprowadzenie prac lub robót budowlanych przy zabytku oraz projekt i pozwolenie na budowę, gdy wniosek dotyczy prac lub robót budowlanych przy zabytku nieruchomym lub program prac, gdy wniosek dotyczy prac przy zabytku ruchomym,
- wnioskowaną kwotę dotacji i proponowane terminy jej przekazania,
- harmonogram i kosztorys przewidywanych prac lub robót, które mają być objęte dotacją,
- termin zakończenia prac objętych wnioskiem,
- informację o środkach publicznych przyznanych z innych źródeł na te same prace lub roboty budowlane przy zabytku oraz informację o wystąpieniu o takie środki złożonym do innych podmiotów,
- w przypadku prac lub robót, które zostały wykonane przed dniem złożenia wniosku, należy do niego dołączyć również protokół odbioru wykonanych prac, dokonany przez przedstawicieli Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu, sprawozdanie z wykonanych prac oraz kopie rachunków i faktur za wykonane prace lub roboty.

§ 3. 1. Wniosek należy złożyć do Burmistrza Miasta i Gminy Chocianów w terminie podanym w odrębnym ogłoszeniu w Biuletynie Informacji Publicznej oraz na tablicy ogłoszeń Urzędu Miasta i Gminy w Chocianowie.

2. Po sprawdzeniu kompletności i zasadności wniosku Burmistrz Miasta i Gminy Chocianów przedkłada Radzie Miejskiej projekt uchwały o udzieleniu dotacji.

§ 4. 1. Po przyznaniu dotacji przez Radę Miejską, Burmistrz Miasta i Gminy Chocianów, w ramach środków budżetowych gminy przyznanych na ten cel zawiera z wnioskującym podmiotem umowę określającą w szczególności:

1. dokładne oznaczenie stron,
2. szczegółowy zakres rzeczowy zadania proponowanego do realizacji,
3. termin i miejsce realizacji zadania,
4. określenie czasu, na jaki umowa została zawarta,
5. określenie wysokości przyznanej dotacji oraz warunki i terminy przekazania dotacji,
6. ustalenie zasad i terminów rozliczenia dotacji,
7. zobowiązanie wnioskodawcy do prowadzenia dokumentacji w sposób umożliwiający ocenę wykonania zadania pod względem rzeczowym i finansowym,
8. zobowiązanie wnioskodawcy do poddania się kontroli przeprowadzonej przez Burmistrza

9. Miasta i Gminy Chocianów lub osobę przez niego upoważnioną wykorzystania dotacji,
9. zobowiązania wnioskodawcy do przestrzegania ustawy Prawo zamówień publicznych podczas realizacji zadania,
10. określenie obowiązku naprawienia szkody z tytułu niewykonania, nienależytego wykonania umowy lub wykorzystania dotacji na inne cele, niż określone w umowie,
11. ustalenie terminu zwrotu kwoty w przypadku przeznaczenia dotacji na inne cele niż określone w umowie,
12. ustalenie terminu zwrotu kwoty dotacji w przypadku niewykorzystania lub częściowego niewykonania zadania,
13. określenie sposobu wysokości wnoszenia zabezpieczenia należytego wykonania umowy i zwrotu kwoty dotacji w przypadkach określonych jak w ppkt 11 i 12,
14. pouczenie o tym, że w przypadku wykorzystania dotacji niezgodnie z przeznaczeniem na mocy ustawy o finansach publicznych, wnioskodawca traci prawo otrzymania dotacji przez 3 kolejne lata, licząc od dnia stwierdzenia wykorzystania dotacji niezgodnie z przeznaczeniem,
- 15) pouczenie w zakresie odpowiedzialności karnej, skarbowej i odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych przy wydatkowaniu środków otrzymanej dotacji.

2 Umowę zawiera się na czas nie dłuższy niż okres jednego roku budżetowego.

3. Wnioskodawca nie może wykorzystać środków uzyskanych na podstawie umowy na inne cele niż określone w umowie.

4. Prawa i obowiązki stron nie mogą być przenoszone na osoby trzecie.

5. W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się, za zgodą stron, możliwość zmiany w ciągu roku zakresu rzeczowego oraz warunków realizacji zadania, w formie aneksu do umowy.

§ 5. 1. W przypadku wykorzystania na realizację umowy tylko części przekazanej kwoty dotacji, niewykorzystana część dotacji podlega zwrotowi.

2. Zwrot dotacji w sytuacji, o której mowa w ust. 1, następuje w terminach ustalonych w umowie, nie później niż do 31 stycznia następnego roku budżetowego, na rachunek bieżący budżetu Miasta i Gminy Chocianów.

§ 6. Przekazanie dotacji następuje jednorazowo lub w kilku ratach, w zależności od specyfiki wykonywanego zadania i postanowień umowy. Przekazanie kolejnych rat dotacji nastąpi po rozliczeniu już otrzymanej raty.

§ 7. 1. Wnioskodawca zobowiązany jest do przedstawienia rozliczenia zadania pod względem rzeczowym i finansowym, według wzoru stanowiącego załącznik nr 1 do uchwały.

2. Rozliczenie, o którym mowa w ust. 1, powinno nastąpić w terminie 30 dni po zakończeniu realizacji zadania.

3. Zatwierdzenie rozliczenia zadania powinno nastąpić w terminie do 30 dni od przedłożenia roz-

liczenia zadania, nie później niż do dnia 31 stycznia następnego roku budżetowego.

§ 8. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Chocianów.

§ 9. Traci moc uchwała nr XXXVI/269/2005 Rady Miejskiej w Chocianowie z dnia 23 listopada 2005 r. w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji z budżetu miasta i gminy Chocianów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budow-

lane przy zabytkach, sposobu jej rozliczenia i kontroli oraz postępowania z wnioskiem o udzielenie dotacji

§ 10. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Przewodnicząca Rady Miejskiej:
Beata Rolska

¹ Zmiany wymienionych ustaw zostały ogłoszone w:

Dz. U. z 2002 r. Nr 23, poz. 220 i Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271 i Nr 214, poz. 1806; z 2003 r. Nr 80, poz. 717, Nr 162, poz. 1568; z 2004 r. Nr 102, poz. 1055, Nr 116, poz. 1203; z 2005 r. Nr 172, poz. 1441; z 2006 r. Nr 17, poz. 128, Nr 175, poz. 1457, Nr 181, poz. 1337 oraz z 2007 r. Nr 48, poz. 327, Nr 138, poz. 974; Nr 173, poz. 1218; z 2008 r. Nr 180, poz. 1111, Nr 223, poz. 1458, Dz. U. z 2009 r. Nr 52, poz. 420

² Dz. U. z 2004 r. Nr 96, poz. 959, Nr 238, poz. 2390, z 2006 r. Nr 50, poz. 362, Nr 126, poz. 875, z 2007 r. Nr 192, poz. 1394, z 2009 r. Nr 31, poz. 206, Nr 97, poz. 804 i Nr 192, poz. 1394

**ROZLICZENIE (CZĘŚCIOWE* / KOŃCOWE*) DOTACJI UDZIELONEJ
Z BUDŻETU MIASTA I GMINY CHOCIANÓW**

W KWOCIE.....

.....
(nazwa zadania)

określonego w umowie.....
Zawartej w dniu.....
Data złożenia sprawozdania.....

I. Informacje ogólne

1. W jakim stopniu planowane cele zostały zrealizowane:

.....
.....
.....

2. Opis wykonania zadania:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Wymierne rezultaty realizacji zadania:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

II. Sprawozdanie z wykonania wydatków.

A. Informacja o wydatkach poniesionych przy wykonaniu zadania.

Całkowity koszt w okresie sprawozdawczym (w zł).....
w tym: koszty pokryte z uzyskanej dotacji (w zł).....
środki własne (w zł) .....

1. Kosztorys ze względu na rodzaj kosztów (w zł)

Lp.	Rodzaj kosztów i sposób ich kalkulacji	Całość zadania		Poprzednie okresy sprawozdawcze (narastająco)		Bieżący okres sprawozdawczy	
		koszt całkowity	w tym: z dotacji	koszt całkowity	w tym: z dotacji	koszt całkowity	w tym: z dotacji
	Ogółem:						

2. Kosztorys ze względu na źródło finansowania

Źródło finansowania	Całość zadania		<ul style="list-style-type: none"> • Poprzednie okresy sprawozdawcze (narastająco) • Bieżący okres sprawozdawczy 	
	zł	%	zł	%
Koszty pokrycia z dotacji				
Środki własne				
Inne wpłaty - z jakiego tytułu				
Ogółem:		100%		100%

Uwagi mogące mieć znaczenie przy ocenie realizacji zadania:

.....

.....

.....

.....

B. Zestawienie faktur (rachunków) **

Lp.	Numer dokumentu księgowego	Nr pozycji kosztorysu	Data	Nazwa wydatku	Kwota (zł)	W tym ze środków pochodzących z dotacji (w zł)
Ogółem:						

C. Podsumowanie realizacji zadania

Kwota dotacji określona w umowie (w zł) .....

Dotychczas przekazana łączna kwota dotacji (w zł) .....

Dotychczas poniesione wydatki pokrywane z dotacji (w zł) .....

III. Dodatkowe informacje

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Załącznik:

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

Oświadczam(-my), że:

- 1) od daty zawarcia umowy nie zmienił się status prawny wnioskodawcy
- 2) wszystkie podane w niniejszym sprawozdaniu informacje są zgodnie z aktualnym stanem prawnym i faktycznym,
- 3) zamówienia na dostawy, usługi i roboty budowlane za środki finansowe uzyskane w ramach umowy zostały dokonane zgodnie z przepisami ustawy Prawo zamówień publicznych.

.....
(pieczęć wnioskodawcy)

.....
(podpis osoby upoważnionej do składania
oświadczeń woli w imieniu wnioskodawcy)

527

**UCHWAŁA NR XLIII/252/2009
RADY GMINY CHOJNÓW**

z dnia 18 grudnia 2009 r.

w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu działek nr 389/1 i 389/2, obręb Konradówka

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 5 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271 i Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 80, poz. 717 i Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055, Nr 116, poz. 1203, Nr 167, poz. 1759, z 2005 r. Nr 172, poz. 1441 i Nr 175, poz. 1457, z 2006 r. Nr 17, poz. 128 i Nr 181, poz. 1337; z 2007 r. Nr 48, poz. 327, Nr 138, poz. 974 i Nr 173, poz. 1218; z 2008 r. Nr 180, poz. 1111 i Nr 223, poz. 1458), art. 15 ust. 1 i 2, art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717, z 2004 r. Nr 6, poz. 41, Nr 141, poz. 1492, z 2005 r. Nr 113, poz. 954, Nr 130, poz. 1087, z 2006 r. Nr 45, poz. 319, Nr 225, poz. 1635 i z 2007 r. Nr 127, poz. 880, z 2008 r. Nr 199, poz. 1227, Nr 201, poz. 1237 i Nr 220, poz. 1413), w związku z uchwałą nr XXXIV/205/2009 Rady Gminy Chojnów z dnia 27 kwietnia 2009 r. o przystąpieniu do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego opracowanego dla obszaru wsi Budziwojów oraz części wsi Gołaczów oraz zmiany planu zagospodarowania przestrzennego opracowanego dla obrębu Konradówka, dla terenu działek nr 389/1 i 389/2 obręb Konradówka, zmienioną uchwałą nr XXXV/210/2009 Rady Gminy Chojnów z dnia 27 maja 2009 r. w sprawie zmiany uchwały nr XXXIV/205/2009 Rady Gminy Chojnów z dnia 27 kwietnia 2009 r. o przystąpieniu do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego opracowanego dla obszaru wsi Budziwojów oraz części wsi Gołaczów oraz zmiany planu zagospodarowania przestrzennego opracowanego dla obrębu Konradówka, dla terenu działek nr 389/1 i 389/2 obręb Konradówka – po stwierdzeniu zgodności projektu planu z ustaleniami Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Chojnów uchwalonego uchwałą nr XI/51/99 Rady Gminy w Chojnowie z dnia 22 kwietnia 1999 r. i zmienionego uchwałami nr VIII/57/2007 z dnia 24 maja 2007 r. oraz nr XLIII/250/2009 z dnia 18 grudnia 2009 r. uchwała się, co następuje:

Rozdział 1

PRZEPISY OGÓLNE

§ 1. 1. Uchwała się miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu działek nr 389/1 i 389/2 obręb Konradówka, w granicach

określonych na rysunku planu, stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

2. Ustalenia planu zawarte są w:

- 1) tekście uchwały,
- 2) rysunku planu w skali 1:2000 stanowiącym załącznik nr 1.

3. Integralną częścią niniejszej uchwały są:

- 1) załącznik nr 2 – „Sposób realizacji i finansowania inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej ustalonych w planie”.
- 2) załącznik nr 3 – „Rozstrzygnięcie o sposobie rozpatrzenia uwag zgłoszonych do projektu planu”.

§ 2. Ilekroć w dalszych przepisach niniejszej uchwały mowa o:

- 1) planie – należy przez to rozumieć miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego o którym mowa w § 1.,
- 2) rysunku planu – należy przez to rozumieć rysunek planu stanowiący załącznik nr 1. do niniejszej uchwały,
- 3) uchwale – należy przez to rozumieć niniejszą uchwałę Rady Gminy Chojnów,
- 4) przeznaczeniu podstawowym – należy przez to rozumieć takie przeznaczenie, które winno przeważać na danym terenie wyznaczonym liniami rozgraniczającymi,
- 5) przeznaczeniu dopuszczalnym – należy przez to rozumieć rodzaje przeznaczenia inne niż podstawowe, które uzupełniają lub wzbogacają przeznaczenie podstawowe w sposób nie zmieniający generalnego charakteru zagospodarowania terenu,
- 6) terenie – należy przez to rozumieć teren o przeznaczeniu podstawowym określonego rodzaju, wyznaczony liniami rozgraniczającymi oraz oznaczony właściwym symbolem użytkowania,
- 7) liniach rozgraniczających – należy przez to rozumieć linie, które rozgraniczają tereny o różnym przeznaczeniu lub różnych zasadach zagospodarowania,
- 8) obiektach i urządzeniach towarzyszących – należy przez to rozumieć urządzenia techniczne zapewniające możliwość użytkowania obiektu zgodnie z jego przeznaczeniem, w myśl przepisów Prawa budowlanego,
- 9) celach publicznych – należy przez to rozumieć działania o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym stanowiące realizację między innymi ulic i obsługi komunikacji,

- 10) działalności gospodarczej – należy przez to rozumieć pozarolniczą działalność prowadzoną przez przedsiębiorców,
- 11) liczbie kondygnacji – należy przez to rozumieć liczbę kondygnacji nadziemnych budynku o wysokości standardowej dla danej funkcji, wraz poddaszem użytkowym (przeznaczonym na pobyt ludzi) z wyłączeniem piwnic i suteren,
- 12) wysokość zabudowy – należy przez to rozumieć wysokość mierzoną od poziomu terenu przed głównym wejściem do budynku do najwyższej położonej krawędzi dachu (kalenicy) lub punktu zbiegu połaci dachowych,
- 13) nieruchomości – należy przez to rozumieć nieruchomość gruntową - grunt (tj. jedną lub więcej graniczących ze sobą działek gruntu wraz z częściami składowymi) stanowiący odrębny przedmiot własności - własność jednego podmiotu (osoby fizycznej lub prawnej), otoczony od zewnątrz gruntami innych podmiotów,
- 14) działce gruntu – należy przez to rozumieć niepodzieloną, ciągłą część powierzchni ziemskiej stanowiącą część lub całość nieruchomości gruntowej,
- 15) wskaźniku zabudowy – rozumie się przez to wartość stosunku powierzchni zabudowy do powierzchni nieruchomości,
- 16) wskaźnik intensywności zabudowy – rozumie się przez to stosunek powierzchni całkowitej zabudowy – sumy wszystkich kondygnacji nadziemnych obiektów kubaturowych zlokalizowanych na nieruchomości, łącznie z powierzchnią ogólną poddasza liczoną wg obowiązujących przepisów, do powierzchni nieruchomości,
- 17) wskaźnik powierzchni biologicznie czynnej – rozumie się przez to wartość stosunku powierzchni niezabudowanej oraz nieutwardzonej, pokryty roślinnością lub wodą powierzchnią, do powierzchni nieruchomości,
- 18) drodze wewnętrznej – należy przez to rozumieć wydzieloną geodezyjnie działkę gruntu będącą własnością lub współwłasnością osób fizycznych lub prawnych, umożliwiającą skomunikowanie działek przyległych z ulicą publiczną,
- 19) przepisach szczególnych – należy przez to rozumieć przepisy ustaw wraz z aktami wykonawczymi,
- 20) Rozdziale – należy przez to rozumieć Rozdział niniejszej Uchwały.

§ 3. 1. Przedmiotem ustaleń planu jest obszar określony w § 1 pkt 1., położony w Gminie Chojnów, o łącznej powierzchni ok. 1,45 ha, w granicach zgodnych z rysunkiem planu stanowiącym załącznik nr 1.

2. Zakres ustaleń planu obejmuje:

- 1) przeznaczenie terenów oraz linie rozgraniczające tereny o różnym przeznaczeniu lub różnych zasadach zagospodarowania (rozdział II),
  - 2) zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego (rozdział II),
  - 3) zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego (rozdział II),
  - 4) zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (rozdział II),
  - 5) wymagania wynikające z potrzeb kształtowania przestrzeni publicznych (rozdział II),
  - 6) parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy oraz zagospodarowania terenu, w tym linie zabudowy, gabaryty obiektów i wskaźniki intensywności zabudowy (rozdział II),
  - 7) granice i sposoby zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie, ustalonych na podstawie odrębnych przepisów (rozdział II),
  - 8) szczegółowe zasady i warunki scalania i podziału nieruchomości objętych planem miejscowym (rozdział IV),
  - 9) szczególne warunki zagospodarowania terenów oraz ograniczenia w ich użytkowaniu, w tym zakazy zabudowy (rozdział II),
  - 10) zasady modernizacji, rozbudowy i budowy systemów komunikacji i infrastruktury technicznej (rozdział II),
  - 11) sposób i termin tymczasowego zagospodarowania, urządzania i użytkowania terenów (rozdział IV),
  - 12) stawki procentowe, na podstawie których ustala się opłatę, o której mowa w art. 36 ust. 4. ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (rozdział IV).
3. Dla całego obszaru objętego planem obowiązują ustalenia zawarte w Rozdziałach II i IV.

4. Obowiązujące ustalenia w rysunku planu stanowią:

- 1) granice opracowania,
- 2) przebieg linii rozgraniczających,
- 3) symbole określające przeznaczenie terenu.

5. Na rysunku planu zastosowano oznaczenia liczbowe i literowe w stosunku do poszczególnych terenów o różnym przeznaczeniu, wydzielonych liniami rozgraniczającymi. Terenom którym nadane zostały numery oraz oznaczenia literowe, odpowiadają ustalenia szczegółowe zawarte w Rozdziale III niniejszej uchwały.

Rozdział 2

USTALENIA OGÓLNE

§ 4. PRZEZNACZENIE TERENÓW

Ustala się następujące podstawowe przeznaczenie terenów oznaczonych literą:

- 1) RM – tereny zabudowy zagrodowej w gospodarstwach rolnych, hodowlanych i ogrodniczych,

- 2) RU – tereny zabudowy i obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych, hodowlanych oraz ogrodniczych,
- 3) KDW – tereny dróg wewnętrznych,

§ 5. ZASADY OCHRONY I KSZTAŁTOWANIA ŁADU PRZESTRZENNEGO 1. Ustala się przebieg linii rozgraniczających – zgodnie z rysunkiem planu. Ustalone linie rozgraniczające są przesądzone, obowiązującymi granicami działek gruntu.

2. Nie ustala się przebiegu linii zabudowy – w przypadku lokalizowania budynku należy stosować odległości od granicy działki, sąsiedniej zabudowy lub zainwestowania, wynikające z przepisów odrębnych.

3. Na terenie objętym planem wyklucza się sytuowanie obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 400 m².

4. Na wszystkich terenach dopuszcza się:

- 1) lokalizowanie obiektów i urządzeń towarzyszących,
- 2) lokalizowanie obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej,
- 3) nasadzenia zieleni urządzonej.

5. Zasady kształtowania projektowanego zainwestowania, gabaryty zabudowy projektowanej, rodzaj dachu, maksymalny dopuszczalny wskaźnik zabudowy lub wymagany minimalny wskaźnik powierzchni biologicznie czynnej oraz wymagania dotyczące sposobów zagospodarowania, ustalone zostały dla poszczególnych terenów w § 9. oraz Rozdziale III niniejszej uchwały.

§ 6. ZASADY OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

1. Wprowadza się obowiązek zapewnienia ochrony wód powierzchniowych i podziemnych poprzez kompleksowe i zgodne z obowiązującymi przepisami prawa oraz wymogami ochrony środowiska, rozwiązanie gospodarki wodnej, ściekowej (ścieki bytowe, komunalne, przemysłowe oraz opadowe) i odpadami, z uwzględnieniem istniejących obiektów infrastruktury technicznej.

2. Zakazuje się lokalizacji nowych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, wymagających sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko, z wyjątkiem realizacji dróg publicznych (z uwzględnieniem ustaleń zgodnie z § 13 ust. 5 pkt 8).

3. Oddziaływanie inwestycji na środowisko z tytułu prowadzonej działalności nie może w odniesieniu do hałasu, zanieczyszczenia powietrza, gleby itp., przekroczyć obowiązujących wielkości dopuszczalnych (normatywnych).

4. Oddziaływanie wynikające z prowadzonej działalności rolniczej, hodowlanej lub gospodarczej nie może przekraczać granic nieruchomości do której prowadzący ma tytuł prawny.

5. Podejmowanie działalności rolniczej, hodowlanej lub gospodarczej wiążącej się z wprowadzeniem substancji zanieczyszczających powietrze, jest możliwe wyłącznie po uzyskaniu decyzji o do-

puszczalnej emisji, określonej w przepisach szczególnych.

6. Ustala się obowiązek wykonania jezdni, placów manewrowych, parkingów jako szczelne i nienasiąkliwe ze spadkiem w kierunku wpustów ulicznych kanalizacyjnych. Wody opadowe winny być podczyszczane przed ich odprowadzeniem do kanalizacji zgodnie z przepisami szczególnymi.

7. Nawierzchnie chodników i podjazdów powinny być wykonane jako utwardzone, nieszczelne i ze spadkiem w kierunku wpustów ulicznych kanalizacyjnych.

8. Powstające odpady wymagają segregacji z wydzieleniem odpadów niebezpiecznych i zapewnienia postępowania zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa w zakresie gospodarki odpadami. Odpady niebezpieczne winny być gromadzone w szczelnych pojemnikach i przekazywane do wykorzystania lub unieszkodliwiania w instalacjach specjalistycznych. Pozostałe odpady mogą być składowane na wysypisku komunalnym.

9. Ustala się obowiązek wprowadzania w nowych obiektach, przyjaznych dla środowiska nośników energii, o niskiej emisji zanieczyszczeń powietrza.

10. Zakazuje się przechowywania na wolnym powietrzu lub w obiektach niezadaszonych materiałów powodujących pylenie.

11. Ustala się obowiązek utrzymania minimalnego wskaźnika powierzchni biologicznie czynnej zgodnie z ustaleniami szczegółowymi.

12. W zakresie regulacji stosunków wodnych – dopuszcza się retencjonowanie wody opadowej.

§ 7. ZASADY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ 1. Na terenie objętym planem nie występują stanowiska archeologiczne.

2. W razie odkrycia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym, należy zabezpieczyć przedmiot wraz z miejscem znalezienia i niezwłocznie zawiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub Wójta Gminy.

§ 8. WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB KSZTAŁTOWANIA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH Wymagania wynikające z potrzeb kształtowania przestrzeni publicznych dotyczą projektowanych dróg publicznych i zostały zawarte w § 12.

§ 9. PARAMETRY I WSKAŹNIKI KSZTAŁTOWANIA ZABUDOWY ORAZ ZAGOSPODAROWANIA TERENU

Ustalenia dotyczące parametrów i wskaźników kształtowania zabudowy oraz zagospodarowania terenu zawarto w rozdziale III.

§ 10. GRANICE I SPOSOBY ZAGOSPODAROWANIA TERENÓW LUB OBIEKTÓW PODLEGAJĄCYCH OCHRONIE, USTALONYCH NA PODSTAWIE ODRĘBNYCH PRZEPISÓW

Nie ustala się granic i sposobów zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie, ustalonych na podstawie odrębnych przepisów.

§ 11. SZCZEGÓLNE WARUNKI ZAGOSPODAROWANIA TERENÓW ORAZ OGRANICZENIA W ICH UŻYTKOWANIU

Szczegółne warunki zagospodarowania ustalone zostały dla poszczególnych terenów w rozdziale III.

§ 12. PODSTAWOWE ZASADY MODERNIZACJI, ROZBUDOWY I BUDOWY SYSTEMU KOMUNIKACJI 1. Wyznacza się rezerwy terenu pod docelowe pasy drogowe, oznaczone dla dróg wewnętrznych – KDW.

2. Ustala się następujące parametry pasów drogowych dróg wewnętrznych 1KDW i 2KDW:

- a) szerokość w liniach rozgraniczających: docelowo 10m,
- b) szerokość rezerwy terenu pod docelowe pasy drogowe w liniach rozgraniczających w granicach opracowania, dla drogi 1KDW min. 3,5 m, dla drogi 2KDW min. 2,5 m.
- c) elementy pasa drogowego: jezdnia o szerokości co najmniej 5m, pasy postojowe, chodnik, dopuszcza się organizację na zasadzie ciągu pieszo-jezdnego,
- d) dostępność ulic nieograniczona, bezpośrednia obsługa otoczenia,
- e) ustala się szczelne nawierzchnie utwardzone, dla dróg obsługujących wyłącznie tereny rolne dopuszcza się nawierzchnię gruntową lub szutrową,

3. W granicach linii rozgraniczających pasów drogowych mogą być lokalizowane urządzenia związane z obsługą komunikacji, jak zatoki, parkingi a także kioski, elementy małej architektury i reklamy w trybie obowiązujących przepisów o ile nie stwarza to zagrożenia dla bezpieczeństwa ruchu drogowego i za zgodą zarządcy drogi.

4. Dostępność komunikacyjną osobom niepełnosprawnym należy zapewnić zgodnie z przepisami w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie.

5. Należy zachować normatywną odległość projektowanych miejsc postojowych na samochody osobowe od terenów o innym przeznaczeniu.

§ 13. ZASADY MODERNIZACJI, ROZBUDOWY I BUDOWY SYSTEMÓW INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ 1. Projektowane zainwestowanie będzie obsługiwane z istniejących i projektowanych sieci infrastruktury technicznej biegnących w istniejących i projektowanych ulicach.

2. Ustala się, że projektowane sieci telekomunikacyjne, zaopatrzenia w gaz, energię elektryczną, wodę i odprowadzenia ścieków należy projektować w pasie linii rozgraniczających ulic, jako sieci podziemne (z uwzględnieniem ustaleń zawartych w ust. 5 pkt 5 lit. c). Odstępstwa od ustalonej zasady możliwe są wyłącznie w przypadku wykazania konieczności wynikającej z warunków technicz-

nych prowadzenia sieci, ukształtowania terenu. Prowadzenie sieci poza pasem w liniach rozgraniczających ulic wymaga uzgodnienia z właścicielem działki i zarządcą sieci.

3. Dopuszcza się w granicach terenów określonych w § 4., wydzielanie działek gruntu pod lokalizację urządzeń infrastruktury technicznej. Dla wydzielanych działek nie określa się wielkości minimalnej, pod warunkiem zachowania wymogów usytuowania urządzeń, wynikających z przepisów szczególnych.

4. Dopuszcza się możliwość realizacji urządzeń i sieci infrastruktury technicznej na terenach własnych inwestora jako inwestycje towarzyszące – przy zachowaniu podstawowej funkcji terenu.

5. Ustala się w zakresie:

- 1) kanalizacji sanitarnej – docelowo odprowadzania ścieków komunalnych do projektowanej wiejskiej kanalizacji ścieków komunalnych, bytowych i przemysłowych. Dopuszcza się indywidualne oczyszczanie ścieków pod warunkiem zachowania wymogów usytuowania urządzeń, wynikających z przepisów szczególnych. Ścieki wytwarzane w związku z prowadzoną działalnością hodowlaną lub gospodarczą winny być przed odprowadzeniem do kanalizacji komunalnej – w uzasadnionych wypadkach – stosownie podczyszczone,
- 2) kanalizacji deszczowej – docelowo odprowadzenie wód opadowych do projektowanej kanalizacji deszczowej. Dopuszcza się grawitacyjne odprowadzanie wód opadowych i roztopowych poprzez istniejące i projektowane rowy melioracyjne na warunkach określonych przez zarządcę. Dopuszcza się spływ powierzchniowy wód z dachów budynków i powierzchni utwardzonych zgodnie z przepisami szczególnymi. Dla terenów na których może dojść do zanieczyszczenia wód opadowych substancjami ropopochodnymi oraz innymi substancjami szkodliwymi, wody opadowe należy poddawać wstępnemu podczyszczeniu w stosownych separatorach zgodnie z przepisami szczególnymi,
- 3) sieci gazowej – docelowo zaopatrzenie w gaz ziemny przewodowy z gazowej sieci rozdzielczej. Budowa rozdzielczej sieci gazowej oraz przyłączanie odbiorców na zasadach ujętych w Prawie energetycznym, po spełnieniu warunków technicznych i ekonomicznych dostarczenia paliwa gazowego. Do czasu realizacji sieci, zaopatrzenie w gaz przez dystrybucję butli gazowych lub ze zbiorników gazowych,
- 4) sieci wodociągowej – docelowo zaopatrzenie w wodę z systemu istniejących i projektowanych wodociągów wiejskich. Dopuszcza się, indywidualne ujęcia wód pod warunkiem zachowania wymogów usytuowania urządzeń, wynikających z przepisów szczególnych. Właścicielowi nieruchomości przysługuje prawo do zwykłego korzystania z wód stanowiących jego własność oraz wody podziemnej znajdującej się w jego

- gruncie; nie stanowi to prawa do wykonywania urządzeń wodnych bez wymaganego pozwolenia wodno-prawnego,
- 5) sieci i urządzeń elektroenergetycznych:
- zasilanie projektowanego zainwestowania w energię elektryczną z istniejących sieci elektroenergetycznych lub projektowanych sieci i stacji stanowiących elektroenergetyczny system dystrybucyjny na warunkach określonych przez operatora systemu.
  - projektowane oraz modernizowane sieci elektroenergetyczne prowadzić wzdłuż układów komunikacyjnych tj. terenów ogólnodostępnych,
  - w zależności od występującego zapotrzebowania na energię elektryczną, stosownie do potrzeb związanych z realizacją ustaleń planu, dopuszcza się budowę nowych, kablowych, napowietrznych lub napowietrzno-kablowych linii elektroenergetycznych oraz napowietrznych wewnętrznych i wbudowanych elektroenergetycznych stacji transformatorowych. Realizacja na podstawie zawieranych umów, zgodnie z obowiązującymi przepisami (w szczególności Ustawą z dnia 10.04.1997r. Prawo Energetyczne), na warunkach określonych przez zarządcę sieci, w zależności od przyjętych rozwiązań technicznych i oceny ekonomicznej przedsięwzięcia,
  - dopuszcza się wydzielanie nowych działek gruntu pod budowę stacji transformatorowych na nieruchomościach inwestora. Docelowa wielkość działki będzie określona na etapie projektowania. Stacje słupowe nie wymagają wydzielania działek. Dopuszcza się usytuowanie stacji transformatorowych w odległości 1,5m od granic działki,
  - ustala się zachowanie normatywnych odległości zabudowy od projektowanych sieci elektroenergetycznych. Pas technologiczny wzdłuż ich przebiegu o szerokości liczonej w poziomie od skrajnych przewodów wynosić powinien:
    - 10 m dla linii o napięciu 20 kV,
    - 3 m dla linii o napięciu 0,4 kV (w tym oświetlenia ulic).
  - w pasie technologicznym nie dopuszcza się zmiany istniejącego zagospodarowania i przeznaczenia tych terenów między innymi pod zabudowę mieszkaniową lub zagrodową, jak również przemysłową. Dopuszcza się odstępstwa od ww. zasad po uzgodnieniu z właścicielem terenu i zarządcą sieci
- 6) sieci telekomunikacyjnej – budowa i rozbudowa sieci. Wszelkie zadania inwestycyjne na terenach objętych planem, powinny być każdorazowo uzgadniane z zarządcą sieci, w zakresie występowania kolizji z istniejącymi urządzeniami,
- 7) sieci ciepłowniczej – dopuszcza się możliwość uzyskania i rozprowadzania ciepła z indywidualnych źródeł ciepła z zastosowaniem urządzeń o wysokiej wydajności i małej emisji zanieczyszczeń,
- 8) instalacji (w tym wież i urządzeń) teletransmisyjnych, radiokomunikacyjnych, radionawigacyjnych i radiolokacyjnych – nie dopuszcza się lokalizacji ani budowy w granicach objętych planem.

Rozdział 3

USTALENIA SZCZEGÓLWE DLA TERENÓW WYZNACZONYCH LINIAMI ROZGRANICZAJĄCYMI

§ 14. Ustalenia dla terenów zabudowy zagrodowej 1RM: 1. Przeznaczenie podstawowe: zabudowa zagrodowa w gospodarstwach rolnych, hodowlanych i ogrodniczych,

2. Przeznaczenie dopuszczalne: usługi związane z agroturystyką, usługi komercyjne, drogi wewnętrzne.

3. Zasady zagospodarowania:

- dopuszcza się podział terenu na dwie nieruchomości pod warunkiem utrzymania dla jednej z nich powierzchni 2000m² z zastrzeżeniem ustaleń zawartych w § 5 ust. 1, § 13 ust. 3,
- w granicach terenu dopuszcza się lokalizację:
  - jednego lub maksymalnie dwóch budynków mieszkalnych,
  - jednego lub maksymalnie dwóch budynków mieszkalnych z usługami wbudowanymi,
  - budynków gospodarczych, garażowych i inwentarskich dla chowu lub hodowli zwierząt, w liczbie nie większej niż 7 dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza (DJP),
  - obiektów i urządzeń służących bezpośrednio do produkcji rolniczej, sadowniczej i ogrodniczej,
  - garaży wolnostojących,
- maksymalny wskaźnik zabudowy – 0,40,
- maksymalny wskaźnik intensywności zabudowy – 0,60,
- minimalny wskaźnik powierzchni czynnej biologicznie – 30%,
- dopuszcza się możliwość łączenia kilku budynków gospodarczych oraz garaży, również wzdłuż granicy sąsiadujących działek gruntu lub nieruchomości,
- ustala się obowiązek wydzielenia drogi wewnętrznej, zapewniającej dostęp terenu 2RU do drogi wewnętrznej 1KDW.

4. Charakterystyka zabudowy:

- maksymalna ilość kondygnacji nadziemnych – 2, w tym poddasze użytkowe,
- maksymalna wysokość zabudowy – 9 m dla zabudowy mieszkaniowej i 12 m dla obiektów gospodarczych i inwentarskich,
- wysokość posadowienia parteru w przedziale: min. 30 cm, max 90 cm nad poziom terenu,
- dopuszcza się podpiwniczenie budynków,

- 5) ustala się dachy strome o:
- kącie nachylenia głównych połaci min. 30°, max 45°,
  - symetrycznych spadkach głównych połaci dachowych,
  - układzie dwu lub wielospadowym,
  - układzie dominującej kalenicy – równoległym lub prostopadłym do osi jezdni. W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się układ dominującej kalenicy – równoległy lub prostopadły do granicy wydzielonej nieruchomości,
  - kryte dachówką ceramiczną lub innym materiałem o podobnym kolorze i fakturze zbliżonej do formy dachówki,
  - dopuszcza się montaż lukarn i okien połaciowych,
  - dopuszcza się dachy płaskie dla budynków gospodarczych, garażowych, inwentarskich oraz obiektów służących bezpośrednio do produkcji rolniczej,
- 6) bryła i wykończenie budynków powinny nawiązywać do istniejącej zabudowy jednorodzinnej w sąsiedztwie terenu objętego planem. Należy stosować klasyczne połączenia materiałów naturalnych takich jak kamień, cegła, ceramika budowlana, tynki szlachetne i drewno, pod względem kolorystyki ustala się zrównoważone kompozycje barwne,
- 7) wyklucza się stosowanie zewnętrznych elementów zagospodarowania takich jak lokalizowane od strony dróg: ogrodzenia, kraty, bramy itp. wykonanych z prefabrykowanych betonowych przęseł, żebrowanej stali zbrojeniowej oraz materiałów odpadowych wpływających negatywnie na estetykę obiektów. Dopuszcza się ogrodzenia metalowe lub drewniane, ażurowe na podmurówce.
- 8) w elewacjach dopuszcza się balkony i wykusze.

§ 15. Ustalenia dla terenów produkcji polowej, ogrodniczej i zwierzęcej – 2RU: 1. Przeznaczenie podstawowe: budynki i urządzenia służące wyłącznie produkcji rolniczej, hodowli zwierzęcej oraz przetwórstwu rolno-spożywczemu w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodniczych,

2. Przeznaczenie dopuszczalne: drogi wewnętrzne.

3. Zasady zagospodarowania terenu:

- maksymalny wskaźnik zabudowy – 0,40,
- maksymalny wskaźnik intensywności zabudowy – 0,6,
- minimalny wskaźnik powierzchni czynnej biologicznie – 30%,
- maksymalna liczba dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza hodowlanego – 100 (DJP),

4. Charakterystyka zabudowy:

- maksymalna wysokość zabudowy – 12 m,
- dopuszcza się odstępstwa od maksymalnej wysokości, dla projektowanych obiektów tech-

- nologicznych (dominanty) jak: kominy, wieże, maszty, silosy, napowietrzne linie,
- 3) dopuszcza się podpiwniczenie budynków,
- 4) ustala się dachy strome o:
- kącie nachylenia głównych połaci min. 30°, max 45°,
  - symetrycznych spadkach głównych połaci dachowych,
  - układzie dwu lub wielospadowym,
  - układzie dominującej kalenicy – równoległym lub prostopadłym do osi jezdni. W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się układ dominującej kalenicy – równoległy lub prostopadły do granicy wydzielonej nieruchomości,
  - kryte dachówką ceramiczną lub innym materiałem o podobnym kolorze i fakturze zbliżonej do formy dachówki,
  - dla obiektów wielkogabarytowych dopuszcza się możliwość zastosowania dachów mansardowych, dachów płaskich, lub asymetrycznych,
- 5) dopuszcza się montaż lukarn i okien połaciowych,
- 6) architektura budynków powinna harmonijnie nawiązywać do zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej oraz usługowej na terenach sąsiednich. Zaleca się stosowanie materiałów naturalnych takich jak kamień, cegła, ceramika budowlana, tynki szlachetne i drewno.

Rozdział 4

USTALENIA DOTYCZĄCE ZASAD REALIZACJI PLANU

§ 16. SZCZEGÓŁOWE ZASADY I WARUNKI SCALANIA ORAZ PODZIAŁU NIERUCHOMOŚCI OBJĘTYCH PLANEM 1. Nie wyznacza się obszarów wymagających przeprowadzania scaleń i podziałów nieruchomości w rozumieniu ustawy o gospodarce nieruchomościami.

2. Podziału nieruchomości można dokonać gdy jest on zgodny z ustaleniami planu zawartymi w § 5 ust. 1, § 13 ust. 3, § 14 ust. 3 pkt 1 oraz warunkami określonymi w przepisach szczególnych a także gdy nie uniemożliwia on zagospodarowanie wydzielanych działek w sposób zgodny z warunkami określonymi w planie.

§ 17. SPOSÓB I TERMIN TYMCZASOWEGO ZAGOSPODAROWANIA, URZĄDZANIA I UŻYTKOWANIA TERENÓW 1. Do czasu zagospodarowania terenów zgodnie z ustaleniami niniejszej Uchwały – dopuszcza się użytkowanie nieruchomości jak w stanie istniejącym.

2. Nie ustala się innego niż istniejące tymczasowego zagospodarowania terenów.

§ 18. STAWKI PROCENTOWE, NA PODSTAWIE KTÓRYCH USTALA SIĘ OPŁATĘ, O KTÓREJ MOWA W Art. 36 ust. 4 USTAWY O PLANOWANIU I ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM

Dla terenu określonego w § 1 ustala się stawkę procentową, służącą naliczaniu opłaty, o której mowa w art. 36 ust. 4 Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w wysokości 10%.

§ 19. W zakresie objętym niniejszą uchwałą tracą moc ustalenia:

- 1) uchwały nr V/29/2002 Rady Gminy w Chojnowie z dnia 30 grudnia 2002 r., w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru wsi Budziwojów oraz części wsi Gołaczów (Dz. Urz. Województwa Dolnośląskiego Nr 37, poz. 928 z dnia 9 kwietnia 2003 r.),
- 2) uchwały nr III/25/2006 Rady Gminy Chojnów z dnia 29 grudnia 2006 r., w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania prze-

strzennego dla obszaru obrębu Konradówka (Dz. Urz. Województwa Dolnośląskiego Nr 40 poz. 390 z dnia 14 lutego 2007 r.).

Rozdział 5

PRZEPISY KOŃCOWE

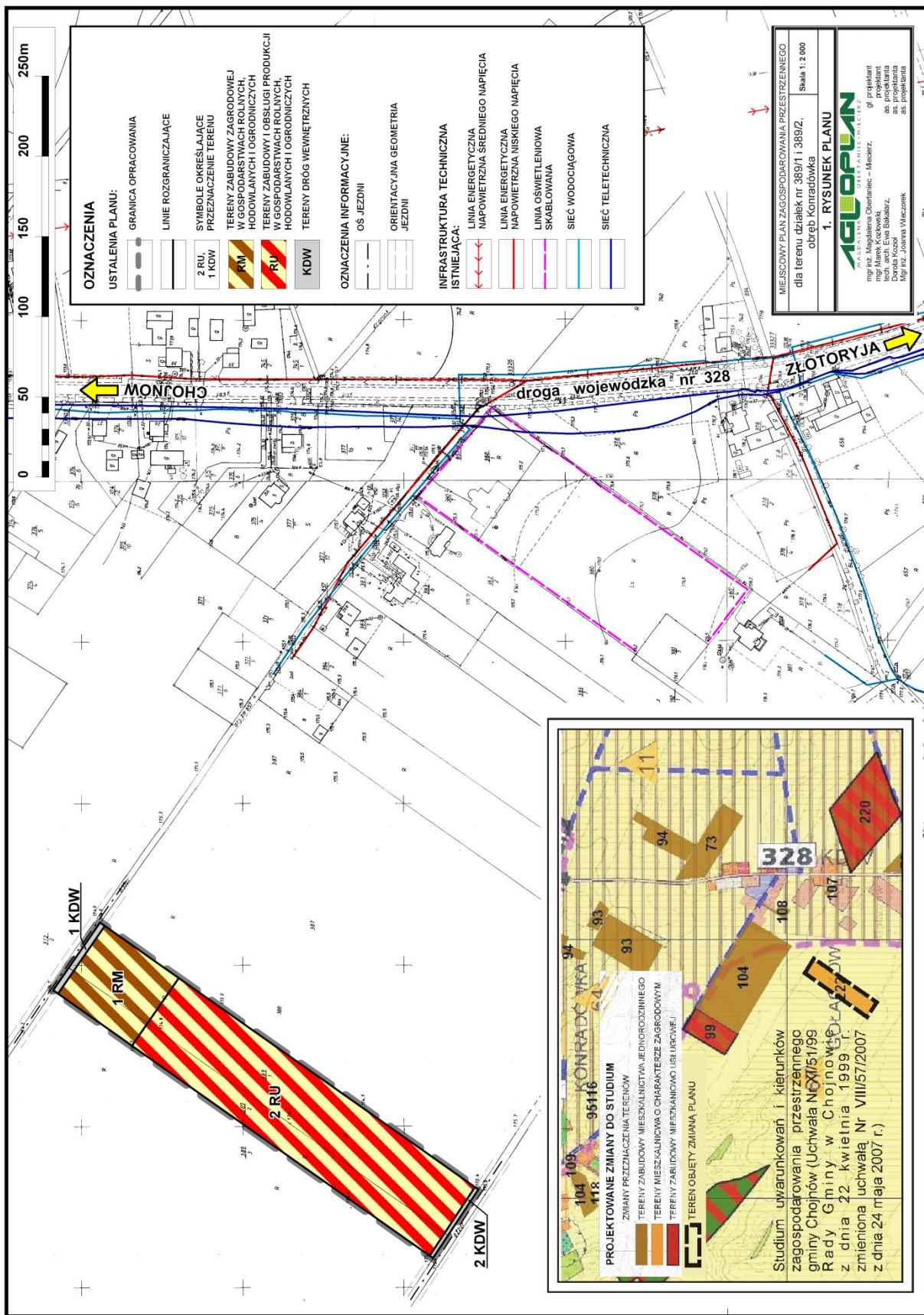
§ 20. Wykonanie niniejszej uchwały powierza się Wójtowi Gminy Chojnów.

§ 21. Uchwała wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

§ 22. Uchwała podlega publikacji na stronie internetowej Urzędu Gminy Chojnów.

Przewodniczący Rady:
Krzysztof Sowiński

Załącznik nr 1 do uchwały nr XLIII/
/252/2009 Rady Gminy Chojnów
z dnia 18 grudnia 2009 r.

**Załącznik nr 2 do uchwały nr XLIII/
/252/2009 Rady Gminy Chojnów
z dnia 18 grudnia 2009 r.**

**W SPRAWIE UCHWALENIA MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO DLA
TERENU DZIAŁEK NR 389/1 I 389/2, OBRĘB KONRADÓWKA**

Sposób realizacji i finansowania inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej ustalonych w planie

1. Teren objęty miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego jest w stanie istniejącym terenem niezabudowanym oraz nieuzbrojonym w sieci infrastruktury technicznej.
2. W związku z uchwaleniem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, dla zrealizowania zainwestowania ustalonego planem, występuje konieczność realizacji dróg oraz sieci infrastruktury technicznej.
3. Plan ustala przebieg i parametry rezerw terenu pod docelową realizację dróg wewnętrznych 1KDW i 2KDW.
4. Drogi wewnętrzne oznaczone symbolami 1KDW oraz 2 KDW wraz z ich wyposażeniem w: sieć wodociągową, kanalizację ścieków komunalnych i wód deszczowych oraz sieć oświetlenia ulic – realizowana będzie ze środków i staraniem współwłaścicieli gruntów, na których są położone. Ustala się, że drogi wewnętrzne stanowią własność lub współwłasność osób fizycznych lub prawnych.
5. Ustala się, że projektowane sieci telekomunikacyjne, zaopatrzenia w gaz, energię elektryczną, wodę i odprowadzenia ścieków należy projektować w pasie linii rozgraniczających ulic, jako sieci podziemne (z uwzględnieniem ustaleń zawartych w ust. 5 pkt 5.lit. c uchwały). Odstępstwa od ustalonej zasady możliwe są wyłącznie w przypadku wykazania konieczności wynikającej z warunków technicznych prowadzenia sieci, ukształtowania terenu. Prowadzenie sieci poza pasem w liniach rozgraniczających ulic wymaga uzgodnienia z właścicielem działki i zarządcą sieci.
6. Uzbrojenie terenu objętego projektem planu w sieci oraz urządzenia elektroenergetyczne i związane z zaopatrzeniem w gaz, realizowane będzie zgodnie z zasadami określonymi w ustawie Prawo energetyczne, na warunkach określonych odpowiednio przez przedsiębiorstwa elektroenergetyczne i gazownicze.
7. Ustala się, że koszty niezbędnych podziałów geodezyjnych nie obciążą budżetu gminy.

**Załącznik nr 3 do uchwały nr XLIII/
/252/2009 Rady Gminy Chojnów
z dnia 18 grudnia 2009 r.**

**W SPRAWIE UCHWALENIA MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
DLA TERENU DZIAŁEK NR 389/1 I 389/2, OBRĘB KONRADÓWKA**

Rozstrzygnięcie o sposobie rozpatrzenia uwag zgłoszonych do projektu planu

Projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego – dla terenu działek nr 389/1 i 389/2, obręb Konradówka, został wyłożony do publicznego wglądu w dniach od 1 września do 21 września 2009 r. W trakcie wyłożenia planu do publicznego wglądu oraz w okresie 14 dni od dnia zakończenia okresu wyłożenia – nie wpłynęły uwagi do przedmiotowej dokumentacji.

528

**UCHWAŁA NR 289/XXXVIII
RADY GMINY MYŚLAKOWICE**

z dnia 29 grudnia 2009 r.

w sprawie określenia miesięcznej odpłatności za korzystanie z przedszkoli finansowanych z budżetu Gminy Myślakowice

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 8 w związku z art. 18 ust. 2 pkt 8 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, ze zm.) oraz w związku z art. 5 ust. 2 pkt 1 i ust. 7, art. 6 pkt 1 i art. 14 ust. 5 ustawy o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r. (t.j. Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, ze zm.) Rada Gminy Myślakowice uchwala, co następuje:

§ 1. 1. Wychowanie, nauczanie i opieka nad dziećmi w ramach podstawy programowej realizowanej w przedszkolach finansowanych z budżetu Gminy Myślakowice, jest bezpłatne.

2. Miesięczna odpłatność rodziców (opiekunów prawnych) za świadczenia przedszkola w zakresie przekraczającym realizację podstawy programowej wychowania przedszkolnego obejmuje zajęcia opiekuńczo-wychowawcze dla dzieci przebywających w przedszkolu ponad 5 godzin dziennie.

3. Ustala się odpłatność za świadczenia wymienione w ust. 2 w kwocie 0, 50 zł za każdą godzinę pobytu dziecka w przedszkolu poza podstawą programową.

4. Odpłatność dzienną za wyżywienie ustala dyrektor przedszkola na poziomie kosztu zakupu surowca powiększonego o koszty przygotowania posiłków.

5. Odpłatność za wyżywienie, o której mowa w ust. 3, jest niezależna od opłaty określonej w ust. 4.

§ 2. 1. W przypadku zgłoszonej przez rodzica najpóźniej rano w pierwszym dniu nieobecności dziecka trwającej nieprzerwanie co najmniej trzy dni, dyrektor przedszkola dokonuje zwrotu kosztów należnych za wyżywienie za dni nieobecności dziecka w przedszkolu.

2. Odpłatność ustalona w § 1 ust. 3 podlega całkowitemu zwrotowi w przypadku udokumentowanej nieobecności dziecka w przedszkolu spowodowanej chorobą trwającą co najmniej 21 kolejnych dni pracy przedszkola.

§ 3. Szczegółowy zakres realizowanych świadczeń, o których mowa w § 1, oraz zasady naliczania odpłatności za te świadczenia określa umowa cywilno-prawna zawarta pomiędzy rodzicem (opiekunem prawnym) a dyrektorem przedszkola.

§ 4. Uchyla się uchwałę nr 186/XXV/2004 Rady Gminy Myślakowice z dnia 18 września 2004 roku w sprawie odpłatności za korzystanie z przedszkoli finansowanych z budżetu Gminy Myślakowice.

§ 5. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Myślakowice.

§ 6. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Z-ca Przewodniczącego Rady Gminy:
Józef Niziołek

529

**UCHWAŁA NR XLVI/215/10
RADY GMINY OLEŚNICA**

z dnia 16 lutego 2010 r.

zmieniająca uchwałę nr XLIII/199/09 z dnia 22 grudnia 2009 r. w sprawie trybu udzielania i rozliczania dotacji dla niepublicznych przedszkoli oraz niepublicznych innych form wychowania przedszkolnego działających na terenie Gminy Oleśnica prowadzonych przez osoby fizyczne lub osoby prawne inne niż jednostka samorządu terytorialnego

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) oraz art. 90 ust. 4 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity z 2004 r. Dz. U. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.) uchwala się co następuje:

§ 1. W uchwale nr XLIII/199/09 z dnia 22 grudnia 2009 r. w sprawie trybu udzielania i rozliczania dotacji dla niepublicznych przedszkoli oraz niepublicznych innych form wychowania przedszkolnego działających na terenie Gminy Oleśnica prowadzonych przez osoby fizyczne lub osoby prawne inne niż jednostka samorządu terytorialnego doda-

je się: 1. W § 4, dodaje się ustęp 8, który otrzymuje brzmienie: „§ 4 ust. 8. Miesięczną stawkę dotacji na jednego ucznia ustala się w oparciu o planowaną liczbę uczniów. Wypłata dotacji w każdym miesiącu ma charakter zaliczkowy a ostateczną kwotę należnej dotacji ustala się w oparciu o faktycznie poniesione wydatki bieżące.

2. W § 4, dodaje się ustęp 9, który otrzymuje brzmienie: „§ 4 ust. 9. Do dnia 31 marca następnego roku przekazane zostaje wyrównanie kwoty należnej za rok poprzedni – w przypadku niedopłaty dotacji, a nadpłacona dotacja zaliczona zostaje w poczet dotacji udzielanych w roku, w którym dokonano ostatecznego rozliczenia”.

3. W § 5 ustęp 1 otrzymuje brzmienie: „§ 5 ust. 1. W celu prawidłowego rozliczenia otrzymanej dotacji dotowane niepubliczne przedszkole oraz niepubliczna inna forma wychowania przedszkolnego sporządza roczne rozliczenie przekazanej dotacji, wg wzoru stanowiącego załącznik nr 3 do uchwały.”

4. W § 5 ustęp 2 otrzymuje brzmienie: „§ 5 ust. 2. Sporządzone roczne rozliczenie dotacji, o którym mowa w ust. 1 należy złożyć do Urzędu

Gminy Oleśnica, w terminie do 31 stycznia następnego roku.”

5. W § 5 dodaje się ustęp 4, który otrzymuje brzmienie: „§ 5 ust. 4. W przypadku likwidacji lub zaprzestania działalności osoby fizycznej lub osoby prawnej innej niż jednostka samorządu terytorialnego prowadzącej niepubliczne przedszkole lub inną formę wychowania przedszkolnego na terenie Gminy Oleśnica, dotacja podlega wstrzymaniu a rozliczenia należy dokonać w terminie jednego miesiąca od daty likwidacji lub zaprzestania działalności.”

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie czternastu dni od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Przewodniczący Rady:
Aleksandra Sieruga

Załącznik nr 3 do uchwały nr XLVI/
/215/10 Rady Gminy Oleśnica z dnia
16 lutego 2010 r.

Rozliczenie wykorzystanej dotacji z budżetu Gminy Oleśnica

za rok .....

Formularz jest przeznaczony dla osób fizycznych oraz osób prawnych, prowadzących na terenie Gminy Oleśnica niepubliczne przedszkola oraz inne niepubliczne formy wychowania przedszkolnego

Pieczęć wpływu do Urzędu Gminy Oleśnica

.....
(wypełnia Urząd Gminy Oleśnica)

DANE O ORGANIE PROWADZĄCYM

Nazwa	Adres

Dane o niepublicznym przedszkolu/ innej niepublicznej formie wychowania przedszkolnego

Nazwa	Adres

Imienny wykaz uczniów:

L.p.	Imię i nazwisko	Adres zamieszkania	Data urodzenia
1			
2			
3			

530

**UCHWAŁA NR XLVIII/315/2009
RADY GMINY OŁAWA**

z dnia 27 listopada 2009 r.

w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie wsi Stanowice w gminie Oława

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.¹⁾) art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717, z późn. zm.²⁾) oraz w związku z uchwałą nr XX/172/2008 Rady Gminy w Oławie z dnia 9 czerwca 2008 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie wsi Stanowice, w gminie Oława Rada Gminy w Oławie uchwała, co następuje:

Rozdział 1

Zakres regulacji

§ 1.1. Uchwała się miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie wsi Stanowice w gminie Oława po stwierdzeniu zgodności ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Oława zatwierdzonego uchwałą nr XXXVIII/359/2005 Rady Gminy Oława z dnia 16 grudnia 2005 r. ze zmianami: uchwałą nr XXI/141/2008 Rady Gminy Oława z dnia 12 marca 2008 roku, uchwałą nr XLVIII/314/2009 Rady Gminy Oława z dnia 27 listopada 2009 r.

2. Plan miejscowy obejmuje działki nr 494/91, 494/572 (po podziale dz. nr 494/748, 494/749, 494/750, 494/751, 494/752, 494/753, 494/754, 494/755, 494/756, 494/757, 494/758, 494/759, 494/760, 494/761, 494/762, 494/763, 494/764, 494/765, 494/766, 494/767, 494/768, 494/769, 494/770, 494/771, 494/772, 494/773, 494/774, 494/775, 494/776, 494/777, 494/778, 494/779) oraz części działek nr 494/625, 494/92, 494/732 zgodnie z granicami obszaru objętego planem oznaczonymi graficznie na rysunku planu.

3. Integralnymi częściami uchwały są:

- 1) załącznik nr 1 – rysunek planu miejscowego w skali 1 : 1000,
- 2) załącznik nr 2 – rozstrzygnięcie w sprawie rozpatrzenia uwag do projektu planu,
- 3) załącznik nr 3 – rozstrzygnięcie w sprawie stwierdzenia zgodności miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego z ustaleniami studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Oława,
- 4) załącznik nr 4 – rozstrzygnięcie o sposobie realizacji zapisanych w planie inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej, które należą do zadań własnych gminy oraz o zasadach ich finansowania.

§ 2. Ilekroć w przepisach niniejszej uchwały jest mowa o:

- 1) linii zabudowy obowiązującej – należy przez to rozumieć linie posadowienia najdalej wysuniętej krawędzi ściany elewacji frontowej nowego budynku mieszkalnego, lub linie styczną do najdalej wysuniętej krawędzi ściany elewacji frontowej nowego budynku mieszkalnego, którą elementy zabudowy nie mogą przekraczać powyżej odległości dopuszczalnych wynoszących dla okapów i gzymsów nie więcej niż 0,6 m, balkonów, galerii, ganków, werand, tarasów, garaży lub schodów zewnętrznych – nie więcej niż 2,5 m.
- 2) linii zabudowy nieprzekraczalnej – należy przez to rozumieć linie, którą elementy zabudowy nie mogą przekroczyć. Nie dotyczy obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej i komunikacji zlokalizowanych na warunkach określonych w przepisach szczególnych,
- 3) urządzeniach infrastruktury technicznej – należy przez to rozumieć realizacje urządzeń określonych w przepisach szczególnych oraz stacji transformatorowych, dojazdów i dojazdów do obiektów budowlanych, miejsc postojowych,
- 4) powierzchni zabudowy – należy przez to rozumieć sumę powierzchni zabudowy wszystkich obiektów kubaturowych zlokalizowanych na działce, terenie inwestycji, liczonych po ich zewnętrznym obrysie murów,
- 5) usługach nieuciążliwych – należy przez to rozumieć działalności usługowe dla obsługi zespołu zabudowy, niezaliczane do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, niewymagających obsługi transportowej pojazdami powyżej 3,5 tony,
- 6) wysokość zabudowy – należy przez to rozumieć wysokość budynku mierzoną od poziomu terenu przy głównym wejściu do budynku do najwyższej położonego punktu dachu (kalenicy),
- 7) dachu płaskim – należy przez to rozumieć dach o kącie nachylenia połąci dachowych do 15°.

§ 3. Na obszarze objętym planem nie występują:

- 1) obszary i obiekty objęte ochroną na podstawie przepisów szczególnych, w tym tereny górnicze, narażone na niebezpieczeństwo powodzi oraz zagrożone osuwaniem się mas ziemnych, obiekty zabytkowe oraz rozpoznane stanowiska archeologiczne, obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów o ochronie przyrody,
- 2) tereny przestrzeni publicznej, o której mowa w przepisach ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, określanych w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

§ 4. 1. Obowiązującymi ustaleniami planu są następujące oznaczenia graficzne rysunku planu:

- 1) przeznaczenie terenu oznaczone symbolem literowym lub literowym wraz z numerem wyróżniającym go spośród innych terenów,
- 2) linie rozgraniczające tereny o różnym przeznaczeniu lub różnych zasadach zagospodarowania,
- 3) nieprzekraczalne i obowiązujące linie zabudowy,
- 4) określone odległości linii zabudowy.

2. Oznaczeniami informacyjnymi niebędącymi ustaleniami planu są oznaczenia graficzne rysunku planu:

- 1) linie podziału na działki budowlane,
- 2) plac manewrowy.

Rozdział 2

Ustalenia ogólne

§ 5.1. Ustala się następujące przeznaczenie terenów:

- 1) MN – tereny zabudowy mieszkaniowej jedno rodzinnej,
- 2) ZL – tereny lasów,
- 3) KDD – tereny dróg publicznych klasy dojazdowej,
- 4) KDL – tereny dróg publicznych klasy lokalnej.

2. Tereny o tym samym przeznaczeniu, lecz różnych zasadach zagospodarowania, zostały oznaczone dodatkowym symbolem cyfrowym.

§ 6. Ustalenia dotyczące zasad ochrony i kształtowania ładu przestrzennego.

W zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu ustala się:

- 1) zakaz realizacji obiektów tymczasowych z dopuszczeniem obiektów wyłącznie dla potrzeb prowadzenia robót budowlanych,
- 2) zakaz realizacji ogrodzeń wyższych niż 160 cm, przy czym powyżej 60 cm od poziomu terenu muszą być ażurowe co najmniej w 35% powierzchni między przęsłami, obowiązuje zakaz wykonywania ogrodzeń z prefabrykatów betonowych od strony dróg dojazdowych,

§ 7. Ustalenia dotyczące zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego.

1. Ustala się zakaz:

- 1) lokalizowania składowisk odpadów stałych i płynnych, składow opał, punktów skupu złomu i materiałów wtórnych, punktów skupu produktów rolnych, składowania samochodów lub ich części,
- 2) lokalizacji trwałych i tymczasowych obiektów i urządzeń, które mogą utrudniać lub zakłócać zamieszkiwanie, a w szczególności: stacji bazowych telefonii komórkowej, stacji nadawczych, stacji radiolokacyjnych i innych emitujących fale elektromagnetyczne.

2. Teren położony jest w zasięgu Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 320 „Pradolina rzeki Odra” – ustala się zakaz prowadzenia działań mogących spowodować zanieczyszczenie wód podziemnych.

3. Teren objęty strefą ochrony pośredniej ujęć i źródeł wody pitnej dla miasta Wrocławia. Obowiązują nakazy, zakazy i ograniczenia wynikające

z decyzji Prezydenta Miasta Wrocławia z dnia 31 marca 1974 r. Nr RLSgwł 053/17/74.

§ 8. Ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Przed uzyskaniem pozwolenia na prowadzenie prac ziemnych na tym obszarze należy uzyskać wytyczne Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków co do konieczności prowadzenia prac ziemnych za pozwoleniem konserwatorskim. Nadzór archeologiczny i ratownicze badania archeologiczne prowadzone są przez uprawnionego archeologa. Powyższe pozwolenie konserwatorskie należy uzyskać przed wydaniem pozwolenia na budowę i dla robót niewymagających pozwolenia na budowę przed realizacją inwestycji, tj. przed uzyskaniem zaświadczenia potwierdzającego akceptację przyjęcia zgłoszenia wykonywanych robót budowlanych.

§ 9. Ustalenia dotyczące szczegółowych zasad i warunków scalania i podziału nieruchomości. W zakresie zasad i warunków podziału nieruchomości obowiązuje:

- 1) kąt położenia granic działek budowlanych w stosunku do pasa drogi publicznej 90° z tolerancją 20°. Dopuszcza się przyjęcie innego kąta położenia granic działek w stosunku do pasa drogowego w przypadku zachowania kierunku linii podziału jako linii równoległej do obecnej granicy podziału.

§ 10. Ustalenia dotyczące zasad modernizacji, rozbudowy i budowy systemów komunikacji i infrastruktury technicznej.

1. Zaopatrzenie w wodę – z sieci wodociągowej, właścicielowi gruntu przysługuje prawo do korzystania z wody podziemnej w ramach zwykłego korzystania z wody.

2. Kanalizacja sanitarna – odprowadzanie ścieków nastąpi do sieci kanalizacyjnej. Do czasu realizacji sieci kanalizacyjnej dopuszcza się realizację bezodpływowych zbiorników przeznaczonych na nieczystości ciekłe. W przypadku zrealizowania sieci kanalizacyjnej ustala się obowiązek podłączenia do sieci.

3. Kanalizacja deszczowa – odprowadzenie wód deszczowych z utwardzonych dróg nastąpi do sieci kanalizacji deszczowej lub systemu odwodnienia. Dopuszcza się odprowadzenie wód opadowych z budynków powierzchniowo na teren działki.

4. Gaz – w przypadku pojawienia się zapotrzebowania na gaz przyłączanie odbiorców do sieci gazowej odbywać się będzie na zasadach określonych w przepisach szczególnych i będzie zależało od szczegółowych warunków technicznych i ekonomicznych uzasadniających budowę sieci gazowej.

5. Elektroenergetyka – poprzez rozbudowę istniejącej sieci elektroenergetycznej średnich i niskich napięć. Dopuszcza się umiejscowienie stacji transformatorowych na terenie objętym planem. Obowiązuje realizacja kablowych linii elektroenergetycznych.

6. Telekomunikacja – poprzez rozbudowę istniejącej sieci telekomunikacyjnej. Obowiązuje

prowadzenie sieci telekomunikacyjnej jako linii kablowych w kanalizacji telefonicznej.

7. Gospodarka odpadami – stałe odpady bytowo-gospodarcze należy gromadzić do pojemników – kontenerów zlokalizowanych przy posesjach, przy zapewnieniu ich systematycznego wywozu na zorganizowane wysypisko odpadów komunalnych.

8. Zaopatrzenie w ciepło – z indywidualnych źródeł ciepła z wykorzystaniem ekologicznych źródeł ciepła.

9. W liniach rozgraniczających dróg dopuszcza się realizację sieci i urządzeń infrastruktury technicznej (sieci: wodociągowej, kanalizacji sanitarnej, elektroenergetycznej, gazowej, telekomunikacyjnej).

10. Przewiduje się realizację sieci infrastruktury technicznej o parametrach

- a) sieć wodociągowa o średnicy $\varnothing$ 50–150 mm,
- b) sieć kanalizacji sanitarnej o średnicy $\varnothing$ 60–160 mm,

c) sieć kanalizacji deszczowej o średnicy $\varnothing$ 80–160 mm,

d) sieć elektroenergetyczna NN-0,4 kV, średnich napięć 15kV, 20kV,

e) dopuszcza się przyjęcie innych parametrów dla przedmiotowych sieci.

§ 11. Ustalenia dotyczące sposobu i terminu tymczasowego zagospodarowania, urządzenia i użytkowania terenów.

Tereny, dla których plan ustala inne przeznaczenie mogą być wykorzystywane w sposób dotychczasowy do czasu ich zagospodarowania zgodnie z przeznaczeniem.

Rozdział 3

Ustalenia szczegółowe

§ 12. 1. Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej o symbolu - MN1, MN2, MN3, MN4, MN5

1)	Przeznaczenie terenu	<ul style="list-style-type: none"> a) zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna rozumiana jako budynek mieszkalny jednorodzinny wolno stojący lub w zabudowie bliźniaczej wraz z przeznaczonymi dla potrzeb mieszkających w nich rodzin budynkami garażowymi i gospodarczymi, b) dopuszcza się przeznaczenie części budynku mieszkalnego jednorodzinnego na lokal użytkowy zgodnie z obowiązującymi przepisami. W lokalu użytkowym dopuszcza się realizacji usług nieuciążliwych, o których mowa § 2 pkt 5, w tym obiekty handlowe o powierzchni sprzedażowej nieprzekraczającej 100 m² powierzchni całkowitej budynku, c) dopuszcza się lokalizacje urządzeń infrastruktury technicznej oraz obiektów małej architektury,
2)	Parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy oraz zagospodarowania terenu	<ul style="list-style-type: none"> a) linia zabudowy – zgodnie z rysunkiem planu, b) wysokość zabudowy – maksymalnie 9,0 m, c) powierzchnia zabudowy-maksymalnie 30%, d) powierzchnia biologicznie czynna – minimum 70%, e) szerokość elewacji frontowej budynku mieszkalnego – w układzie szczytowym od 7,0 m do 9,0 m, z dopuszczeniem dobudowy budynku gospodarczego, garażowego w układzie kalenicowym o całkowitej szerokości elewacji frontowej nieprzekraczającej 15,0 m, w układzie kalenicowym od 10,0 m do 18,0 m, f) geometria dachu – dopuszcza się dachy dwu lub wielospadowe, symetryczne, o kącie nachylenia głównych połaci dachowych 40° z tolerancją 5°. Dla obiektów infrastruktury technicznej dopuszcza się dach płaski lub spadzisty, g) dla budynków mieszkalnych obowiązuje pokrycie dachu dachówką w kolorze ceglastym, szarym, brązowym i czarnym, h) dla budynków gospodarczych i garażowych dopuszcza się pokrycie dachu dachówką lub materiałami o fakturze dachówkopodobnej w kolorze ceglastym, brązowym szarym, czarnym, w przypadku dobudowy budynku gospodarczego, garażowego do budynku mieszkalnego obowiązuje ujednolicone pokrycie dachu jak dla budynku mieszkalnego,

		<p>i) dopuszcza się umieszczenie budynku mieszkalnego we froncie działki w układzie szczytowym lub kalenicowym, dopuszcza się lokalizację budynku garażowego, gospodarczego jako dobudowanego do budynku mieszkalnego w układzie litery „L”.</p> <p>j) obowiązuje tynkowe pokrycie ścian zewnętrznych w kolorystyce niejaszkrawej z dopuszczeniem elementów drewnianych, ceramicznych, kamiennych. Ustala się zakaz wykonywania obiektów z płyt warstwowych, elewacji z sidingu, blachy oraz lokalizacji obiektów kontenerowych. Zakaz nie dotyczy obiektów infrastruktury technicznej,</p>
3)	Zasady podziału nieruchomości	<p>a) minimalna powierzchnia działki budowlanej:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ 700 m² dla zabudowy mieszkalnej jednorodzinnej wolno stojącej (na jeden budynek) ➤ 600 m² dla zabudowy jednorodzinnej bliźniaczej (dla jednego segmentu), <p>b) szerokość frontu działki budowlanej dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej nie mniejsza niż 18,0 m, maksymalnie 50,0 m,</p>
4)	Zasady ochrony środowiska i przyrody	obowiązują dopuszczalne poziomy hałasu określone w przepisach szczególnych jak dla terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej,
5)	Ustalenia komunikacyjne	<p>a) obsługa komunikacyjna od drogi oznaczonej symbolem KDD1, KDD2, KDD3, KDD4,</p> <p>b) obowiązek zapewnienia w granicach działki objętej inwestycją miejsc parkingowych w ilości 1 stanowisko postojowe na 1 lokal mieszkalny, minimum 2 stanowiska postojowe na 1 lokal użytkowy (punkt usługowy) i min. 1 miejsce postojowe na 2 zatrudnionych,</p>
6)	Ustalenia w zakresie infrastruktury technicznej	Przewiduje się realizację sieci i urządzeń infrastruktury technicznej: dla sieci: wodociągowej, kanalizacji sanitarnej, gazowej, elektroenergetycznej, telekomunikacyjnej.

2. Tereny lasów o symbolu – ZL

1)	Przeznaczenie tereny	<p>a) las w rozumieniu przepisów szczególnych,</p> <p>b) dopuszcza się realizację obiektów, urządzeń, sieci jako inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym,</p>
----	----------------------	--

3. Tereny dróg publicznych oznaczone symbolem – KDD1

1)	Przeznaczenie tereny	droga publiczna klasy dojazdowej
2)	Zasady zagospodarowania terenu	<p>a) szerokość w liniach rozgraniczających 12,0 m,</p> <p>b) ustala się obowiązek wykonania wydzielonego ciągu komunikacji: kołowej, pieszej z prawem do sytuowania parkingów zatokowych przyjezdni,</p> <p>c) ustala się zakaz lokalizacji miejsc parkingowych dla samochodów ciężarowych,</p>

4. Tereny dróg publicznych oznaczone symbolem – KDD2

1)	Przeznaczenie tereny	droga publiczna klasy dojazdowej
2)	Zasady zagospodarowania terenu	<p>a) szerokość w liniach rozgraniczających 10,0 m,</p> <p>b) ustala się obowiązek wykonania wydzielonego ciągu komunikacji: kołowej, pieszej z prawem do sytuowania parkingów zatokowych przyjezdni,</p> <p>c) ustala się zakaz lokalizacji miejsc parkingowych dla samochodów ciężarowych</p>

5. Tereny dróg publicznych oznaczone symbolem – KDD3

1)	Przeznaczenie tereny	droga publiczna klasy dojazdowej
2)	Zasady zagospodarowania terenu	a) szerokość w liniach zgodnie z rysunkiem planu, b) w drodze ustala się obowiązek wykonania placu manewrowego, c) ustala się zakaz lokalizacji miejsc parkingowych dla samochodów ciężarowych.

6. Tereny dróg publicznych oznaczone symbolem – KDD4

1)	Przeznaczenie tereny	teren dla poszerzenia drogi publicznej klasy dojazdowej
2)	Zasady zagospodarowania terenu	a) teren obejmujący część drogi odjazdowej, b) szerokość w liniach zgodnie z rysunkiem planu,

7. Tereny dróg publicznych oznaczone symbolem – KDL

1)	Przeznaczenie tereny	droga publiczna klasy lokalnej
2)	Zasady zagospodarowania terenu	szerokość w liniach rozgraniczających zgodnie z rysunkiem planu,

Dział 4

Przepisy końcowe

§ 13. 1. Określa się stawkę procentową, służącą naliczaniu jednorazowej opłaty od wzrostu wartości nieruchomości w wysokości – 30%.

2. Tracą moc ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zatwierdzonego uchwałą nr XVIII/215/2004 Rady Gminy Oława z dnia 5 lipca 2004 r. w części objętej planem.

3. Wykonanie niniejszej uchwały powierza się Wójtowi Gminy Oława.

4. Niniejsza uchwała wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego i podlega publikacji na stronie internetowej Urzędu Gminy Oława.

Przewodniczący Rady Gminy:
Dariusz Witkowski

¹ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 214, poz. 1806, Nr 153, poz. 1271 i Nr 214, poz. 1806, Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717 i Nr 162, poz. 1568, Dz. U. z 2004 r. Nr 102, poz. 1055 i Nr 116, poz. 1203, Dz. U. z 2005 r. Nr 172, poz. 1441 i Nr 175, poz. 1457, Dz. U. z 2006 r. Nr 17, poz. 128 i Nr 181, poz. 1337, Dz. U. z 2007 r. Nr 48, poz. 327, Nr 138, poz. 974 i Nr 173, poz. 1218, Dz. U. z 2008 r. Nr 180, poz. 1111 i Nr 223, poz. 1458 oraz z 2009 r. Nr 52, poz. 420.

² Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2004 r. Nr 6, poz. 41 i Nr 141, poz. 1492, Dz. U. z 2005 r. Nr 113, poz. 954 i Nr 130, poz. 1087, Dz. U. z 2006 r. Nr 45, poz. 319 i Nr 225, poz. 1635, Dz. U. z 2007 r. Nr 127, poz. 880, Dz. U. z 2008 r. Nr 1999, poz. 1227 i Nr 201, poz. 1237 i Nr 220, poz. 1413.

Załącznik nr 1 do uchwały nr XLVIII/
/315/2009 Rady Gminy w Oławie
z dnia 27 listopada 2009 r.

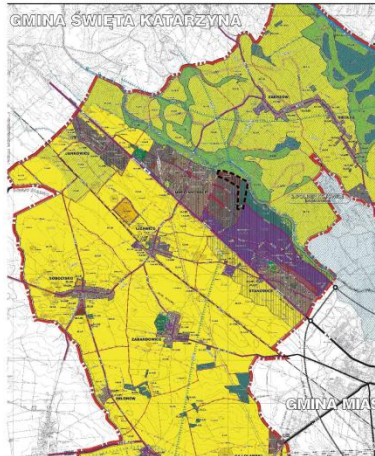
Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie wsi Stanowice w gminie Oława

skala 1:1000

Wyrys ze studium uwarunkowań i kierunków
zagospodarowania przestrzennego gminy Oława
uchwała: Nr XXXVII/359/2005 Rady Gminy Oława z dnia 16 grudnia 2005r.
ze zmianami:
uchwała Nr XXI/141/2008 Rady Gminy Oława z dnia 12 marca 2008 roku,
uchwała Nr .....Rady Gminy Oława z dnia 2009r

--- granica obszaru objętego projektem planu miejscowego

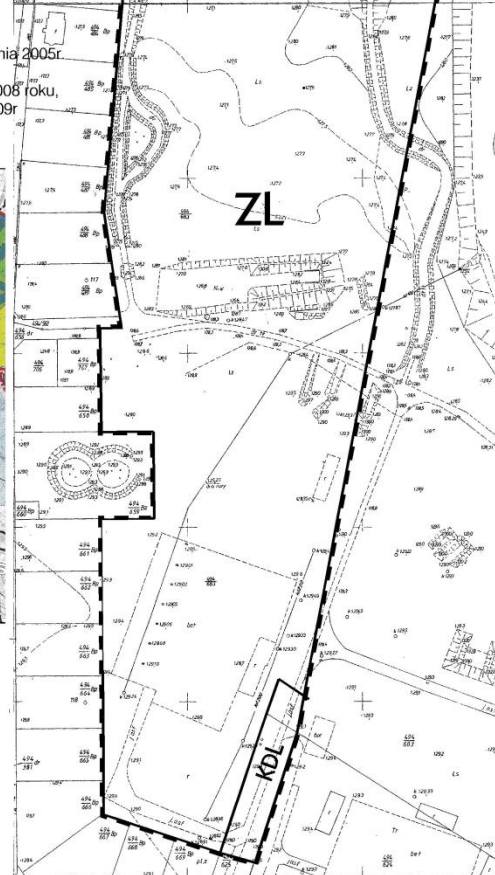

OZNACZENIA

- granica obszaru objętego projektem planu miejscowego
- linie rozgraniczające tereny o różnym przeznaczeniu lub różnych zasadach zagospodarowania
- 8,0 m linie zabudowy - nieprzeprzekraczalne wraz z odległościami
- 8,0 m linie zabudowy - obowiązujące wraz z odległościami
- MN tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej
- ZL tereny lasów
- KDD tereny dróg publicznych - klasy dojazdowej
- KDL tereny dróg publicznych - klasy lokalnej

**OZNACZENIA INFORMACYJNE
NIE BĘDĄCE USTALENIAMI PLANU**

- linie podziału na działki budowlane
- plac manewrowy

**Załącznik nr 2 do uchwały nr XLVIII/
/315/2009 Rady Gminy w Oławie
z dnia 27 listopada 2009 r.**

w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie wsi Stanowice, w gminie Oława

Rozstrzygnięcie o sposobie rozpatrzenia uwag wniesionych do projektu planu

Na podstawie art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717, z późn. zm.) Rada Gminy w Oławie rozstrzyga, co następuje:

§ 1. Rozstrzyga się o sposobie ich rozpatrzenia zgodnie z zarządzeniem Wójta Gminy Oława nr 122/2009 z dnia 29 września 2009 r.

§ 2. Rada Gminy w Oławie nie stwierdza konieczności dokonania zmian w przedstawionym do uchwalenia projekcie planu, w związku z czym nie zachodzą przesłanki, o których mowa w art. 19 ust. 1 co do konieczności powtórzenia czynności, o których mowa w art. 17 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

**Załącznik nr 3 do uchwały nr XLVIII/
/315/2009 Rady Gminy w Oławie
z dnia 27 listopada 2009 r.**

w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie wsi Stanowice, w gminie Oława

Rozstrzygnięcie o sposobie realizacji zapisanych w planie inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej, które należą do zadań własnych gminy oraz o zasadach ich finansowania zgodnie z przepisami o finansach publicznych

Na podstawie art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717, z późn. zm.) Rada Gminy w Oławie rozstrzyga, co następuje:

§ 1. Lista zadań zapisanych w planie z zakresu infrastruktury technicznej służących zaspokajaniu zbiorowych potrzeb mieszkańców, które należą do zadań własnych Gminy, obejmuje realizację: sieci wodociągowej, sieci kanalizacji sanitarnej, dróg publicznych wraz z oświetleniem.

§ 2. Sposób realizacji nastąpi w oparciu o obowiązujące przepisy prawne.

§ 3. Finansowanie zapisanych w niniejszym planie miejscowym inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej, które należą do zadań własnych gminy, podlega przepisom ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2003 r. Nr 15, poz. 148, z późniejszymi zmianami), przy czym limity wydatków budżetowych na wieloletnie programy inwestycyjne są ujęte każdorazowo w budżecie gminy na dany rok.

531

**UCHWAŁA NR XLIII/316/2009
RADY GMINY OŁAWA**

z dnia 27 listopada 2009 r.

w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie wsi Godzikowice w gminie Oława zatwierdzonego uchwałą nr XLII/404/2006 Rady Gminy Oława z dnia 28 kwietnia 2006 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie wsi Godzikowice w gminie Oława

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.¹⁾) art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717, z późn. zm.²⁾) oraz w związku z uchwałą nr XXVIII/189/2008 Rady Gminy w Oławie z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie wsi Godzikowice, w gminie Oława, zatwierdzonego uchwałą nr XLII/404/2006 Rady Gminy w Oławie z dnia 28 kwietnia 2006 r. Rada Gminy w Oławie uchwala, co następuje:

§ 1.1. Uchwala się zmianę miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie wsi Godzikowice, w gminie Oława, zatwierdzonego uchwałą nr XLII/404/2006 Rady Gminy w Oławie z dnia 28 kwietnia 2006 r. po stwierdzeniu zgodności ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Oława zatwierdzonego uchwałą nr XXXVII/359/2005 Rady Gminy Oława z dnia 16 grudnia 2005 r. ze zmianami: uchwałą nr XXI/141/2008 Rady Gminy Oława z dnia 12 marca 2008 roku, uchwałą nr XLVIII/314/2009 Rady Gminy Oława z dnia 27 listopada 2009 r.

2. Granice obszaru objętego uchwałą obejmują obszar nr 1, którego granice stanowią: północno-zachodnia, północno-wschodnia i południowo-wschodnia granica działki nr 505/6 dr, południowo-zachodnia granica działki 566w, południowo-zachodnia granica działki 533 dr, południowo-zachodnia, północno-zachodnia i północno-wschodnia granica działki 472/10, północno-zachodnia granica działki 472/5 (obręb Godzikowice).

3. Integralnymi częściami uchwały są:

- 1) załącznik nr 1 – rysunek zmiany planu miejscowego w skali 1 : 1000,
- 2) załącznik nr 2 – rozstrzygnięcie o sposobie rozpatrzenia uwag do projektu zmiany planu,
- 3) załącznik nr 3 – rozstrzygnięcie o sposobie realizacji zapisanych w planie inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej, które należą do zadań własnych gminy oraz o zasadach ich finansowania zgodnie z przepisami o finansach publicznych.

§ 2. 1. W uchwale nr XLII/404/2006 Rady Gminy w Oławie z dnia 28 kwietnia 2006 r. wprowadza się następujące zmiany:

- 1) § 7 ust. 15 otrzymuj e brzmienie:

dla obszaru nr 3 wyznacza się strefę ochrony pośredniej ujęć i źródeł wody pitnej dla miasta Wrocławia.

- 2) w § 9 dodaje się ust. 3 w brzmieniu:
Nowo odkryte stanowisko archeologiczne figurujące w ewidencji zabytków pod numerem 4/4/84-31 AZP – osada: kultury łużyckiej, późnośredniowieczna, nowożytna. W jego obszarze oraz bezpośrednim sąsiedztwie wszelkie zamierzenia inwestycyjne wymagają przeprowadzenia wyprzedzających ratowniczych badań archeologicznych. Przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub dla innych robót niewymagających pozwolenia na budowę należy uzyskać pozwolenie właściwych organów ochrony zabytków na prowadzenie badań archeologicznych. Istnieje możliwość odkrycia nowych stanowisk archeologicznych – zasób ich ewidencji i rejestru podlega sukcesywnej weryfikacji i uzupełnieniom.
- 3) § 11 ust. 2 pkt 4 otrzymuje brzmienie:
wysokość nowej i modernizowanej zabudowy do górnej krawędzi dachu nie może przekraczać 18,0 m, z zastrzeżeniem, że dla obszaru 1 objętego zmianą planu wysokość zabudowy maksymalnie 30,0 m, w odniesieniu do masztów, słupów, silosów oraz innych urządzeń technologicznych dopuszcza się wysokość do 60 m,
- 4) § 30 ust. 1 otrzymuje brzmienie:
dostawa wody z sieci wodociągowej z zastrzeżeniem, że dla obszaru 1 objętego zmianą planu dopuszcza się wykonanie indywidualnych ujęć wody,
- 5) w § 31 ust. 1–3 skreśla się słowo: ogólnospławnej,
- 6) w § 32 ust. 1 skreśla się słowo: ogólnospławnej,
- 7) § 33 ust. 5 otrzymuje brzmienie:
zakaz lokalizowania napowietrznych linii elektroenergetycznych z zastrzeżeniem, że dla obszaru nr 1 we wsi Godzikowice objętego zmianą dopuszcza się lokalizację napowietrznych linii elektroenergetycznych, przewiduje się realizację stacji 110/20kV GPZ wraz z trasą linii napowietrznej dwutorowej 110kV od istniejących ciągów liniowych S-101, S-102.
- 8) § 33 ust. 6 otrzymuje brzmienie:
budynki stacji trafo powinny nawiązywać formą architektoniczną do regionalnego stylu budownictwa, wymagane dachy strome symetrycznych połaciach, o kacie nachylenia 38°–45°, kryte dachówką (ceramiczna lub cementową w kolorze naturalnym ceglastym, czerwonym), z zastrzeżeniem, że dla obszaru nr 1 we wsi Godzikowice objętego zmianą dopuszcza się lokaliza-

cje stacji trafo z dachem płaskim lub spadzistym o kacie nachylenia połaci dachowej do 45°, dla dachów spadzistych pokrycie dachówką lub materiałami o fakturze dachówkopodobnej w kolorze w kolorze naturalnym ceglasm, czerwonym)

§ 3. Dla terenu objętego niniejszą uchwałą traci moc rysunek planu dla obszaru 1 w zakresie objętym zmianą, stanowiący załącznik nr 1 do uchwały nr LXVII/343/06 Rady Gminy Oława z dnia 28 kwietnia 2006 r.

§ 4. Wykonanie niniejszej uchwały powierza się Wójtowi Gminy Oława.

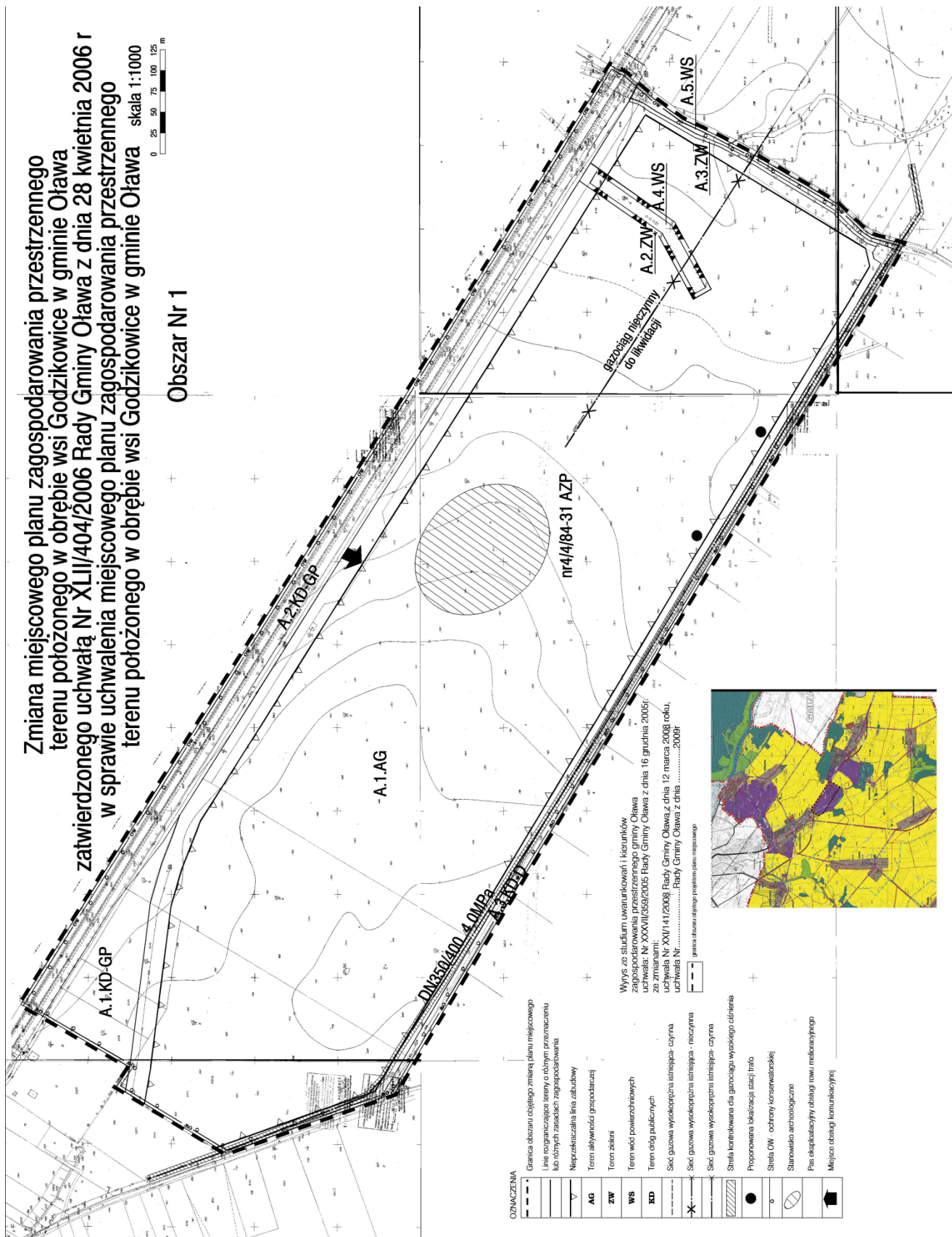
§ 5. Niniejsza uchwała wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Przewodniczący Rady Gminy:
Dariusz Witkowski

¹ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 214, poz. 1806, Nr 153, poz. 1271 i Nr 214, poz. 1806, Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717 i Nr 162, poz. 1568, Dz. U. z 2004 r. Nr 102, poz. 1055 i Nr 116, poz. 1203, Dz. U. z 2005 r. Nr 172, poz. 1441 i Nr 175, poz. 1457, Dz. U. z 2006 r. Nr 17, poz. 128 i Nr 181, poz. 1337, Dz. U. z 2007 r. Nr 48, poz. 327, Nr 138, poz. 974 i Nr 173, poz. 1218, Dz. U. z 2008 r. Nr 180, poz. 1111 i Nr 223, poz. 1458 oraz z 2009 r. Nr 52, poz. 420.

² Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2004 r. Nr 6, poz. 41 i Nr 141, poz. 1492, Dz. U. z 2005 r. Nr 113, poz. 954 i Nr 130, poz. 1087, Dz. U. z 2006 r. Nr 45, poz. 319 i Nr 225, poz. 1635, Dz. U. z 2007 r. Nr 127, poz. 880, Dz. U. z 2008 r. Nr 1999, poz. 1227 i Nr 201, poz. 1237 i Nr 220, poz. 1413.

Załącznik nr 1 do uchwały nr XLVIII/
/316/2009 Rady Gminy Oława z dnia
27 listopada 2009 r.

**Załącznik nr 2 do uchwały nr XLVIII/
/316/2009 Rady Gminy Oława z dnia
27 listopada 2009 r.**

w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie wsi Godzikowice, w gminie Oława

Rozstrzygnięcie o sposobie rozpatrzenia uwag wniesionych do projektu planu

Na podstawie art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717, z późn. zm.) Rada Gminy w Oławie stwierdza brak uwag złożonych do projektu planu miejscowego.

**Załącznik nr 3 do uchwały nr XLVIII/
/316/2009 Rady Gminy Oława z dnia
27 listopada 2009 r.**

w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie wsi Godzikowice, w gminie Oława

Rozstrzygnięcie o sposobie realizacji zapisanych w planie inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej, które należą do zadań własnych gminy oraz o zasadach ich finansowania zgodnie przepisami o finansach publicznych

Na podstawie art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717, z późn. zm.) stwierdza się brak zadań zapisanych w planie z zakresu infrastruktury technicznej, które należą do zadań własnych Gminy.

532

**UCHWAŁA NR LX/489/2010
RADY GMINY ŚWIDNICA**

z dnia 12 lutego 2010 r.

w sprawie określenia trybu udzielenia i rozliczenia dotacji z budżetu Gminy Świdnica dla niepublicznych przedszkoli i innych form wychowania przedszkolnego oraz trybu i zakresu kontroli jej wykorzystania

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) oraz art. 90 ust. 1, 2b, 2c, 2d, 3c, 3e, 3f i 4 ustawy z dnia 7 września 1991 o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.) uchwała się, co następuje:

§ 1. Dotacja z budżetu gminy udzielana jest osobom fizycznym i osobom prawnym prowadzącym:

- 1) przedszkole niepubliczne
- 2) niepubliczne zespoły wychowania przedszkolnego,
- 3) niepubliczne punkty przedszkolne.

§ 2. Dotacji udziela się na okres roku budżetowego na wniosek osoby prowadzącej niepubliczne przedszkole lub inną formę wychowania przedszkolnego przedstawiony Wójtowi Gminy Świdnica nie później niż do 30 września roku po-

przedzającego rok udzielenia dotacji (wzór wniosku stanowi załącznik nr 1 do niniejszej uchwały).

§ 3. Wniosek, o którym mowa w § 2 powinien zawierać:

- 1) nazwę organu prowadzącego placówkę,
- 2) nazwę i adres placówki wraz z numerem NIP oraz REGON,
- 3) numer i datę wpisu do ewidencji szkół i placówek niepublicznych,
- 4) planowaną liczbę dzieci w placówce wraz z adresem ich zamieszkania oraz datą urodzin, (w tym liczbę dzieci niebędących mieszkańcami gminy),
- 5) wskazanie numeru rachunku bankowego, na który ma być przekazywana dotacja,
- 6) podpis i pieczęć osoby uprawnionej do składania wniosku.

§ 4. 1. Dotacja dla niepublicznego przedszkola przysługuje na każde dziecko w wieku 3–6 lat

w wysokości 75% ustalonych w budżecie gminy wydatków bieżących ponoszonych w przedszkolu publicznym w przeliczeniu na jedno dziecko. Dotacja dla niepublicznej innej formy wychowania przedszkolnego przysługuje na każde dziecko w wieku 3–6 lat w wysokości 40% ustalonych w budżecie gminy wydatków bieżących ponoszonych w przedszkolu publicznym w przeliczeniu na jedno dziecko.

2. Przez wydatki bieżące rozumie się wysokość środków przeznaczonych w budżecie gminy dla przedszkola publicznego określoną w uchwale budżetowej.

3. Dotacją objęte są dzieci, o których mowa w § 4 ust. 1 będące mieszkańcami gminy (zameldowanymi na jej terenie), przy czym dotacja na dane dziecko przyznawana jest od miesiąca, w którym dziecko kończy 3 lata.

§ 5. 1. Osoba prowadząca niepubliczną placówkę przekazuje Wójtowi Gminy Świdnica w terminie do 5-go dnia każdego miesiąca informację o planowanej (nie większej niż podana na wniosku o przyznanie dotacji) liczbie dzieci uczęszczających do placówki (wzór informacji stanowi załącznik nr 2 do niniejszej uchwały).

2. Dotacja przekazywana jest w 12 ratach miesięcznych na rachunek wskazany we wniosku o dotację w terminie do 20-go dnia każdego miesiąca w oparciu o informację o liczbie dzieci uczęszczających do placówki.

§ 6. 1. Warunkiem przekazania kolejnej raty dotacji jest złożenie przez placówkę niepubliczną Wójtowi Gminy Świdnica rozliczenia dotacji za miesiąc poprzedni zgodnie z ust. 2.

2. W celu rozliczenia dotacji przedszkole niepubliczne zobowiązane jest:

- a) przedstawić do dnia 10 każdego miesiąca pisemne rozliczenie dotacji za miesiąc ubiegły (wzór rozliczenia stanowi załącznik nr 3 do niniejszej uchwały),
- b) sporządzić ostateczne rozliczenie dotacji za okres roczny w terminie do dnia 10 stycznia roku następnego (wzór rozliczenia stanowi załącznik nr 4 do niniejszej uchwały).

3. Ewentualne nadpłaty bądź niedopłaty dotacji wykazane w rozliczeniu miesięcznym będą korygowane przy przekazaniu kolejnej raty dotacji.

4. Rozliczenia dotacji organ prowadzący przedszkole niepubliczne lub inną formę wychowania przedszkolnego dokonuje na podstawie faktycznej liczby dzieci uczęszczających do placów-

ki. Liczba ta nie może przekraczać planowanej liczby dzieci podanej we wniosku o przyznanie dotacji.

§ 7. 1. Wójt Gminy Świdnica ma prawo kontroli wykorzystania dotacji.

2. Kontrolę prawidłowości wykorzystania dotacji przeprowadza się na podstawie upoważnienia wydanego przez Wójta Gminy Świdnica.

3. Kontrola, o której mowa w ust. 1 będzie odbywać się w siedzibie dotowanej placówki i będzie obejmować sprawdzenie dokumentacji: organizacyjnej, przebiegu nauczania i finansowej pod względem:

- 1) prawidłowości i rzetelności danych zawartych w comiesięcznych informacjach o liczbie uczniów;
- 2) rzetelności zestawienia wydatków danego roku wykazanych w złożonych rozliczeniach i sfinansowanych dotacją;
- 3) celowości wydatków danego roku wykazanych w złożonych rozliczeniach i sfinansowanych dotacją.

4. Przeprowadzenie kontroli odbywa się po uprzednim powiadomieniu organu prowadzącego, na co najmniej 3 dni przed planowanym terminem kontroli. Przeprowadzenie kontroli dokumentuje protokół podpisany przez kontrolującego oraz osobę uprawnioną ze strony dotowanej placówki.

5. Stwierdzenie w wyniku kontroli wykorzystania dotacji niezgodnie z przeznaczeniem, pobrania dotacji nienależnie lub w nadmiernej wysokości będzie podstawą zobowiązania dotowanej placówki do zwrotu dotacji na zasadach wynikających z ustawy o finansach publicznych.

§ 8. Przedszkole niepubliczne lub inna forma wychowania przedszkolnego jest obowiązane prowadzić rozliczenie dotacji na podstawie ewidencji księgowej.

§ 9. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Świdnica.

§ 10. Traci moc uchwała nr XVIII/167/2007 Rady Gminy Świdnica z dnia 22 listopada 2007 r. w sprawie określenia trybu udzielania i rozliczania dotacji z budżetu Gminy Świdnica dla niepublicznych przedszkoli.

§ 11. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego, z mocą obowiązującą od dnia 1 stycznia 2010 r.

Przewodniczący Rady Gminy:
Henryk Sara

Załącznik nr 1 do uchwały nr LX/489/
/2010 Rady Gminy Świdnica z dnia
12 lutego 2010 r.

**WNIOSEK O PRYZNANIE DOTACJI
NA ROK .....**

1. Pełna nazwa i adres (wraz z nr NIP oraz REGON) placówki oraz organu prowadzącego:

.....
.....

2. Dane osoby reprezentującej, zgodnie z odpowiednią ewidencją lub rejestrem, osobę/organ prowadzący placówkę lub jej pełnomocnik:

.....
.....

3. Numer i data wpisu placówki do ewidencji szkół i placówek niepublicznych (kserokopia w załączniku):

.....

3. Planowana liczba dzieci uczęszczających do placówki w ..... roku:

ogółem .....
z Gminy Świdnica .....

4. Nazwa i numer rachunku bankowego, na który ma być przekazana dotacja

.....
.....
.....

5. Organ prowadzący zobowiązuje się do comiesięcznego składania informacji o aktualnej liczbie dzieci oraz wysokości otrzymanych dotacji i ich wykorzystaniu.

.....
Podpis i pieczęć

Termin składania wniosku do 30 września roku poprzedzającego roku przyznania dotacji.

Załącznik nr 2 do uchwały nr LX/489/
/2010 Rady Gminy Świdnica z dnia
12 lutego 2010 r.

INFORMACJA
O LICZBIE DZIECI UCZĘSZCZAJĄCYCH DO PLACÓWKI
w miesiącu ..... roku .....

1. Nazwa placówki.....
2. Organ prowadzący .....
3. Liczba dzieci w miesiącu ..... roku ..... będzie wynosić: .....
- w tym z Gminy Świdnica .....

4. Na podstawie art. 233 § 1 Kodeksu karnego oświadczam, że powyższe dane są zgodne ze stanem faktycznym.

.....
Podpis i pieczęć

Termin składania informacji do 5 dnia każdego miesiąca.

Załącznik nr 3 do uchwały nr LX/489/
/2010 Rady Gminy Świdnica z dnia
12 lutego 2010 r.

**Rozliczenie rzeczowe i finansowe wydatkowania dotacji udzielonej przez gminę Świdnica dla
niepublicznej placówki za miesiąc ..... roku .....**

1. Pełna nazwa placówki.....
.....
2. Nazwa i numer rachunku bankowego, na który ma być przekazana dotacja .....
.....
.....
3. Nazwa i adres organu prowadzącego placówkę .....
.....
4. Nr identyfikacji REGON oraz NIP .....

1.	Dane ilościowe	
	Faktyczna liczba dzieci w miesiącu sprawozdawczym ogółem	
	w tym: z Gminy Świdnica	
2.	Dane finansowe w zł	
	1. Kwota otrzymanej dotacji	
	2. Wydatkowano ogółem	
	2.1. Wynagrodzenia osobowe	
	2.2. Pochodne od wynagrodzeń	
	2.3. Inne (wymienić jakie)	

.....
Podpis i pieczęć

Termin składania informacji do 10 dnia każdego miesiąca.

Załącznik nr 4 do uchwały nr LX/489/
/2010 Rady Gminy Świdnica z dnia
12 lutego 2010 r.

**Rozliczenie rzeczowe i finansowe wydatkowania dotacji udzielonej przez gminę Świdnica dla niepu-
blicznej placówki za rok .....**

1. Pełna nazwa placówki.....
.....
2. Nazwa i numer rachunku bankowego placówki .....
3. Nazwa i adres organu prowadzącego placówkę .....
4. Nr identyfikacji REGON oraz NIP .....
5. Kwota otrzymanej dotacji w roku .....
6. Kwota dotacji niewykorzystanej w roku .....

Sprawozdanie o wydatkach

Wydatki za rok .....- łącznie .....zł, w tym:

- wynagrodzenia osobowe .....
- pochodne od wynagrodzeń .....
- pomoce naukowe .....
- materiały i wyposażenie .....
- zakup energii .....
- usługi pozostałe .....
- inne .....

.....
Podpis i pieczęć

Termin składania informacji do 10 stycznia każdego następnego roku po otrzymaniu dotacji

533

**UCHWAŁA NR NR LII/320/09
RADY MIEJSKIEJ DZIERŻONIOWA**

z dnia 28 grudnia 2009 r.

uchwała budżetowa na 2010 rok

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 4, pkt 9, lit. c, d, i, pkt. 10 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami.), art. 211, art. 212, art. 214, art. 215, art. 217, art. 222, art. 235–237, art. 239, art. 258, art. 264 ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 157, poz. 1240) oraz art. 166, art. 184 ust. 1 pkt 7, 8, 10, art. 169, art. 170 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 249, poz. 2104 z późniejszymi zmianami), w związku z art. 121 ust. 4, 5, 7 i 9 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o finansach publicznych (Dz. U. Nr 157, poz. 1241) uchwała się, co następuje:

§ 1. 1. Ustala się dochody w łącznej kwocie 81 325 939 zł zgodnie z *załącznikiem nr 1*, z tego:

- 1) bieżące w kwocie 72 023 142 zł,
- 2) majątkowe w kwocie 9 302 797 zł.

2. Ustala się wydatki w łącznej kwocie 94 997 578 zł, zgodnie z *załącznikiem nr 2* z tego:

- 1) bieżące w kwocie 71 195 427 zł,
- 2) majątkowe w kwocie 23 802 151 zł.

3. Różnica między dochodami i wydatkami stanowi deficyt budżetu Miasta w kwocie 13 671 639 zł.

4. Deficyt pokryty zostanie długoterminowym kredytem oraz wolnymi środkami stanowiącymi nadwyżkę środków pieniężnych na rachunku budżetu wynikającymi z rozliczeń kredytów i pożyczek z lat ubiegłych.

5. Prognoza długu Miasta na koniec roku budżetowego określa *załącznik nr 4*.

§ 2. 1. Ustala się przychody budżetu w kwocie 18 677 905 zł zgodnie z *załącznikiem nr 3*, z tytułu:

- 1) zaciągniętego kredytu długoterminowego w kwocie 15 400 000 zł,
- 2) wolnych środków z lat ubiegłych w kwocie 3 277 905 zł.

2. Ustala się rozchody budżetu w kwocie 5 006 266 zł zgodnie z *załącznikiem nr 3*, z tytułu:

- 1) spłaty kredytów w kwocie 3 000 000 zł,
- 2) spłaty pożyczek w kwocie 2 006 266 zł.

§ 3. Tworzy się następujące rezerwy w kwocie 961 756 zł z tego:

- 1) rezerwa ogólna w wysokości 100 000 zł.,
- 2) rezerwa celowa na remonty placówek oświatowych i kultury w wysokości 450 000 zł.,
- 3) rezerwa celowa na wydatki, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, związane z reali-

zacją „Rocznego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi i podmiotami na 2010 r.”, w wysokości 15 000 zł.,

- 4) rezerwa celowa na realizację zadań własnych z zakresu zarządzania kryzysowego w wysokości 30000 zł.,
- 5) rezerwa celowa na wydatki związane z dożywianiem w wysokości 366 756 zł.

§ 4. Określa się dochody i wydatki budżetu związane z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej i innych zadań zleconych miastu ustawami, w wysokości 8 122 013 zł zgodnie z *załącznikiem nr 5 i 6*, oraz dochody związane z realizacją tych zadań, podlegające przekazaniu do budżetu państwa w wysokości 68 000 zł, zgodnie z *załącznikiem nr 7*.

§ 5. 1. Ustala się przychody i koszty zakładów budżetowych zgodnie z *załącznikiem nr 8* z tego przychody w wysokości 7 679 636 zł, w tym dotacja z budżetu w wysokości 3 181 259 zł.,

2. Ustala się dotację przedmiotową dla zakładu OSiR w wysokości 698 088 zł, z przeznaczeniem na dofinansowanie kosztów na działalnościach: basen kryty i basen odkryty,

3. Ustala się dotację podmiotową dla przedszkoli publicznych i żłobka w kwocie 2 483 171 zł,

4. Ustala się dochody własne jednostek budżetowych w wysokości 384 903 i wydatki nimi finansowane zgodnie z *załącznikiem nr 8*.

§ 6. Zatwierdza się plan przychodów i wydatków Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, określony w *załączniku nr 9*.

§ 7. Ustala się kwotę dotacji podmiotowych w wysokości 5 938 922 zł dla:

- 1) samorządowych instytucji kultury w kwocie 3 052 027 zł., zgodnie z *załącznikiem nr 10*,
- 2) działających na terenie miasta niepublicznych przedszkoli, niepublicznych szkół podstawowych i gimnazjów w kwocie 2 886 895 zł., zgodnie z *załącznikiem nr 10*.

§ 8. Ustala się kwotę dotacji celowych w wysokości 4 117 386 zł., w tym:

- 1) na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków w wysokości 400 000 zł., zgodnie z *załącznikiem nr 12*,
- 2) na sfinansowanie zadań zleconych podmiotom niezaliczanym do sektora finansów publicznych i niedziałających w celu osiągnięcia zysku w kwocie 1 674 686 zł., zgodnie z *załącznikiem nr 11*,
- 3) na dofinansowanie zakupu sprzętu dla Komenady Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej

w Dzierżoniowie w kwocie 20 000 zł, zgodnie z załącznikiem nr 17,

- 4) dla Gminy Bielawa w ramach porozumienia komunikacyjnego w kwocie 1 500 000 zł zgodnie z załącznikiem nr 17,
- 5) na współfinansowanie w ramach porozumienia z Województwem Dolnośląskim inwestycji pn. „Modernizacja drogi Dzierżoniów-Łagiewniki” w kwocie 522 700 zł zgodnie z załącznikiem nr 17.

§ 9. Ustala się dochody z tytułu wydawania zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych w wysokości 600 000 zł zgodnie z załącznikiem nr 13 i wydatki na realizację zadań określonych:

- 1) w Programie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w wysokości 540 000 zł,
- 2) w Programie przeciwdziałania narkomani w wysokości 60 000 zł., zgodnie z załącznikiem nr 14.

§ 10. 1. Ustala się wykaz wydatków majątkowych i inwestycyjnych realizowanych w 2010 r., zgodnie z załącznikiem nr 15.

2. Ustala się limity wydatków związanych z realizacją wieloletnich programów inwestycyjnych, zgodnie z załącznikiem nr 16.

§ 11. Ustala się limity zobowiązań z tytułu emisji papierów wartościowych oraz kredytów i pożyczek zaciąganych w roku budżetowym w tym:

- 1) na pokrycie występującego w ciągu roku przejściowego deficytu budżetu do wysokości 1 000 000 zł.,
- 2) na pokrycie planowanego deficytu budżetowego w wysokości 13 671 639 zł.,
- 3) na spłatę wcześniej zaciągniętych kredytów i pożyczek w wysokości 5 006 266 zł.

§ 12. 1. Upoważnia się Burmistrza do zaciągania zobowiązań:

- 1) z tytułu kredytów i pożyczek oraz emisji papierów wartościowych na pokrycie występującego w ciągu roku przejściowego deficytu budżetu, do wysokości ustalonego limitu,
- 2) zaciągania kredytów i pożyczek na pokrycie planowanego deficytu oraz spłatę wcześniej zaciągniętych zobowiązań do wysokości ustalonego limitu,
- 3) na finansowanie wydatków na wieloletnie programy inwestycyjne do wysokości kwot ustalonych w załączniku nr 16,
- 4) z tytułu umów, których realizacja w roku następnym jest niezbędna dla zapewnienia ciągłości działania gminy i których termin zapłaty upływa w roku następnym.

2. Upoważnia się Burmistrza do:

- 1) lokowania wolnych środków budżetowych na rachunkach bankowych w innych bankach niż bank prowadzący obsługę budżetu gminy,
- 2) dokonywania zmian w ramach działu w planie wydatków dotyczących uposażenia i wynagrodzenia ze stosunku pracy,
- 3) przekazywania kierownikom jednostek budżetowych uprawnień do dokonywania zmian w planie wydatków jednostki oraz do zaciągania zobowiązań z tytułu umów, których realizacja jest niezbędna dla zapewnienia ciągłości działania jednostki i z których wynikające płatności wykraczają poza rok budżetowy.

§ 13. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Dzierżoniowa.

§ 14. Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2010 roku i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego oraz na tablicy ogłoszeń Urzędu Miasta.

Przewodniczący Rady Miejskiej:
Henryk Smolny

DOCHODY
BUDŻETU MIASTA NA ROK 2010

Załącznik nr 1 do Uchwały Nr LIII/320/09
Rady Miejskiej Dzierżoniowa z dnia 28 grudnia 2009 r.

Dział/ rozdz.	§	Wyszczególnienie	Plan na 2010
150		PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE	124 000
15011		<i>Rozwój przedsiębiorczości</i>	124 000
	0750	Dochody z najmu i dzierżawy składników majątkowych Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego lub innych jednostek zaliczanych do sektora finansów publicznych oraz innych umów o podobnym charakterze – <i>dochody bieżące</i>	76 000
	0960	Otrzymane spadki, zapisy i darowizny w postaci pieniężnej - <i>dochody bieżące</i>	48 000
600		TRANSPORT I ŁĄCZNOŚĆ	2 035 002
60013		<i>Drogi publiczne wojewódzkie</i>	175 000
	2330	Dotacje celowe otrzymane z samorządu województwa na zadania bieżące realizowane na podstawie porozumień (umów) między jednostkami samorządu terytorialnego – <i>dochody bieżące</i>	175 000
60016		<i>Drogi publiczne gminne</i>	1 860 002
	0490	Wpływy z innych lokalnych opłat pobieranych przez jednostki samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych ustaw - <i>dochody bieżące</i>	710 000
	6298	Środki na dofinansowanie własnych inwestycji gmin (związków gmin), powiatów (związków powiatów), samorządów województw, pozyskane z innych źródeł – <i>dochody majątkowe</i>	1 150 002
700		GOSPODARKA MIESZKANIOWA	12 100 658
70004		<i>Różne jednostki obsługi gospodarki mieszkaniowej</i>	3 144 470
	0750	Dochody z najmu i dzierżawy składników majątkowych Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego lub innych jednostek zaliczanych do sektora finansów publicznych oraz innych umów o podobnym charakterze - <i>dochody bieżące</i>	3 144 470
70005		<i>Gospodarka gruntami i nieruchomościami</i>	8 956 188
	0470	Wpływy z opłat za zarząd, użytkowanie i użytkowanie wieczyste nieruchomości - <i>dochody bieżące</i>	900 000
	0890	Wpływy z różnych opłat - <i>dochody bieżące</i>	25 000
	0750	Dochody z najmu i dzierżawy składników majątkowych Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego lub jednostek zaliczanych do sektora finansów publicznych oraz innych umów o podobnym charakterze - <i>dochody bieżące</i>	1 115 200

Dział/ rozdz.	§	Wyszczególnienie	Plan na 2010
	0760	Wpływy z tytułu przekształcenia prawa użytkowania wieczystego przysługującego osobom fizycznym w prawo własności – <i>dochody majątkowe</i>	50 000
	0770	Wpłaty z tytułu odpłatnego nabycia prawa własności oraz prawa użytkowania wieczystego nieruchomości – <i>dochody majątkowe</i>	5 830 000
	6298	Środki na dofinansowanie własnych inwestycji gmin (związków gmin), powiatów (związków powiatów), samorządów województw, pozyskane z innych źródeł – <i>dochody majątkowe</i>	1 035 988
710		DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA	36 000
71035		<i>Cmentarze</i>	36 000
	0830	Wpływy z usług - <i>dochody bieżące</i>	36 000
750		ADMINISTRACJA PUBLICZNA	2 754 466
75011		<i>Urzędy wojewódzkie</i>	236 995
	2010	Dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację zadań bieżących z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminie (związkom gmin) ustawami – <i>dochody bieżące</i>	236 995
75023		<i>Urzędy gmin (miast i miast na prawach powiatu)</i>	200
	2360	Dochody jednostek samorządu terytorialnego związane z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami – <i>dochody bieżące</i>	200
75075		<i>Promocja jednostek samorządu terytorialnego</i>	166 805
	2708	Środki na dofinansowanie własnych zadań bieżących gmin(związków gmin), powiatów (związków powiatów), samorządów województw, pozyskane z innych źródeł – <i>dochody bieżące</i>	150 457
	2709	Środki na dofinansowanie własnych zadań bieżących gmin(związków gmin), powiatów (związków powiatów), samorządów województw, pozyskane z innych źródeł – <i>dochody bieżące</i>	16 348
75095		<i>Pozostała działalność</i>	2 350 466
	2008	Dotacje rozwojowe oraz środki na finansowanie Wspólnej Polityki Rolnej – <i>dochody bieżące</i>	1 997 896
	2009	Dotacje rozwojowe oraz środki na finansowanie Wspólnej Polityki Rolnej – <i>dochody bieżące</i>	280 570
	2709	Środki na dofinansowanie własnych zadań bieżących gmin(związków gmin), powiatów (związków powiatów), samorządów województw, pozyskane z innych źródeł – <i>dochody bieżące</i>	72 000

Dział/ rozdz.	§	Wyszczególnienie	Plan na 2010
751		URZĘDY NACZELNYCH ORGANÓW WŁADZY PAŃSTWOWEJ, KONTROLI I OCHRONY PRAWA ORAZ SĄDOWNICTWA	6 118
75101		<i>Urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa</i>	6 118
	2010	Dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację zadań bieżących z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminie (związkom gmin) ustawami - <i>dochody bieżące</i>	6 118
754		BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE I OCHRONA PRZECIWOŻAROWA	36 000
75414		<i>Obrona cywilna</i>	1 000
	2010	Dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację zadań bieżących z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminie (związkom gmin) ustawami - <i>dochody bieżące</i>	1 000
75416		<i>Straż Miejska</i>	35 000
	0570	Grzywny, mandaty i inne kary pieniężne od osób fizycznych - <i>dochody bieżące</i>	35 000
756		DOCHODY OD OSÓB PRAWNYCH, OD OSÓB FIZYCZNYCH I OD INNYCH JEDNOSTEK NIEPOSIADAJĄCYCH OSOBOWOŚCI PRAWNEJ ORAZ WYDATKI ZWIĄZANE Z ICH POBOREM	33 997 994
75601		<i>Wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych</i>	78 000
	0350	Podatek od działalności gospodarczej osób fizycznych, opłacany w formie karty podatkowej - <i>dochody bieżące</i>	78 000
75615		<i>Wpływy z podatku rolnego, podatku leśnego, podatku od czynności cywilnoprawnych, podatków i opłat lokalnych od osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych</i>	10 364 297
	0310	Podatek od nieruchomości – <i>dochody bieżące</i>	9 688 874
	0320	Podatek rolny - <i>dochody bieżące</i>	4 738
	0340	Podatek od środków transportowych – <i>dochody bieżące</i>	268 812
	0500	Podatek od czynności cywilnoprawnych – <i>dochody bieżące</i>	207 000
	2880	Rekompensaty utraconych dochodów w podatkach i opłatach lokalnych – <i>dochody bieżące</i>	198 875
75616		<i>Wpływy z podatku rolnego, podatku leśnego, podatku od spadków i darowizn, podatku od czynności cywilnoprawnych oraz podatków i opłat lokalnych od osób fizycznych</i>	5 522 777

Dział/ rozdz.	§	Wyszczególnienie	Plan na 2010
	0310	Podatek od nieruchomości – <i>dochody bieżące</i>	3 809 795
	0320	Podatek rolny - <i>dochody bieżące</i>	97 210
	0340	Podatek od środków transportowych – <i>dochody bieżące</i>	171 022
	0360	Podatek od spadków i darowizn - <i>dochody bieżące</i>	108 000
	0370	Opłata od posiadania psów - <i>dochody bieżące</i>	48 750
	0430	Wpływy z opłaty targowej - <i>dochody bieżące</i>	450 000
	0500	Podatek od czynności cywilnoprawnych - <i>dochody bieżące</i>	840 000
75618		<i>Wpływy z innych opłat stanowiących dochody jednostek samorządu terytorialnego na podstawie ustaw</i>	1 600 000
	0410	Wpływy z opłaty skarbowej – <i>dochody bieżące</i>	1 000 000
	0480	Wpływy z opłat za wydawanie zezwoleń na sprzedaż alkoholu - <i>dochody bieżące</i>	600 000
75621		<i>Udziały gmin w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa</i>	16 432 920
	0010	Podatek dochodowy od osób fizycznych - <i>dochody bieżące</i>	15 632 920
	0020	Podatek dochodowy od osób prawnych - <i>dochody bieżące</i>	800 000
758		RÓŻNE ROZLICZENIA	15 634 339
75801		<i>Część oświatowa subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego</i>	13 352 457
	2920	Subwencje ogólne z budżetu państwa - <i>dochody bieżące</i>	13 352 457
75807		<i>Część wyrównawcza subwencji ogólnej dla gmin</i>	1 661 084
	2920	Subwencje ogólne z budżetu państwa - <i>dochody bieżące</i>	1 661 084
75814		<i>Różne rozliczenia finansowe</i>	100 000
	0920	Pozostałe odsetki - <i>dochody bieżące</i>	100 000
75831		<i>Część równoważąca subwencji ogólnej dla gmin</i>	520 798
	2920	Subwencje ogólne z budżetu państwa - <i>dochody bieżące - dochody bieżące</i>	520 798
801		OŚWIATA I WYCHOWANIE	2 508 578
80195		<i>Pozostała działalność</i>	2 508 578
	2008	Dotacje rozwojowe oraz środki na finansowanie Wspólnej Polityki Rolnej – <i>dochody bieżące</i>	2 132 282

Dział/ rozdz.	§	Wyszczególnienie	Plan na 2010
	2009	Dotacje rozwojowe oraz środki na finansowanie Wspólnej Polityki Rolnej – <i>dochody bieżące</i>	376 286
852		POMOC SPOŁECZNA	9 257 627
85202		<i>Domy pomocy społecznej</i>	26 400
	0890	Wpływy z różnych opłat - <i>dochody bieżące</i>	26 400
85203		<i>Ośrodki wsparcia</i>	339 875
	0890	Wpływy z różnych opłat - <i>dochody bieżące</i>	780
	0970	Wpływy z różnych dochodów - <i>dochody bieżące</i>	1 895
	2010	Dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację zadań bieżących z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminom - <i>dochody bieżące</i>	337 000
	2360	Dochody jednostek samorządu terytorialnego związane z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami – <i>dochody bieżące</i>	200
85212		<i>Świadczenia rodzinne, zaliczka alimentacyjna oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego</i>	7 596 000
	0920	Pozostałe odsetki - <i>dochody bieżące</i>	2 000
	0970	Wpływy z różnych dochodów - <i>dochody bieżące</i>	16 000
	2010	Dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację zadań bieżących z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminie (związkom gmin) ustawami - <i>dochody bieżące</i>	7 521 000
	2360	Dochody jednostek samorządu terytorialnego związane z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami – <i>dochody bieżące</i>	57 000
85213		<i>Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej, niektóre świadczenia rodzinne, oraz za osoby uczestniczące w zajęciach w centrum integracji społecznej</i>	56 000
	2010	Dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację zadań bieżących z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminie (związkom gmin) ustawami - <i>dochody bieżące</i>	19 900
	2030	Dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację własnych zadań bieżących gmin (związków gmin) - <i>dochody bieżące</i>	36 100
85214		<i>Zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenie społeczne</i>	94 000

Dział/ rozdz.	§	Wyszczególnienie	Plan na 2010
	2030	Dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację własnych zadań bieżących gmin (związków gmin) - <i>dochody bieżące</i>	94 000
85216		<i>Zasiłki stałe</i>	460 000
	2030	Dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację własnych zadań bieżących gmin (związków gmin) - <i>dochody bieżące</i>	460 000
85219		<i>Ośrodki pomocy społecznej</i>	600 952
	0970	Wpływy z różnych dochodów - <i>dochody bieżące</i>	2 652
	2030	Dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację własnych zadań bieżących gmin (związków gmin) - <i>dochody bieżące</i>	598 300
85228		<i>Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze</i>	84 400
	0830	Wpływy z usług - <i>dochody bieżące</i>	84 400
900		GOSPODARKA KOMUNALNA I OCHRONA ŚRODOWISKA	1 498 350
90095		<i>Pozostała działalność</i>	1 498 350
	0830	Wpływy z usług - <i>dochody bieżące</i>	1 498 350
921		KULTURA I OCHRONA DZIEDZICTWA NARODOWEGO	1 336 807
92109		<i>Domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby</i>	1 236 807
	6298	Środki na dofinansowanie własnych inwestycji gmin (związków gmin), powiatów (związków powiatów), samorządów województw, pozyskane z innych źródeł – <i>dochody majątkowe</i>	1 236 807
92116		<i>Biblioteki</i>	100 000
	2320	Dotacje celowe otrzymane z powiatu na zadania bieżące realizowane na podstawie porozumień (umów) między jednostkami samorządu terytorialnego - <i>dochody bieżące</i>	100 000
		Razem	81 325 939

Dochody ogółem:	81 325 939
------------------------	-------------------

Dział/ rozdz.	§	Wyszczególnienie	Plan na 2010
		1) dochody bieżące:	72 023 142
		a) dotacje na realizację zadań z zakresu administracji rządowej	8 122 013
		b) dotacje na realizację własnych zadań bieżących	1 188 400
		c) dotacje na realizację zadań realizowanych w drodze umów i porozumień między j.s.t.	275 000
		d) dotacje oraz środki na realizację zadań finansowanych ze środków UE i budżetu krajowego	5 025 849
		e) subwencje	15 534 339
		f) dochody własne	41 877 541
		2) dochody majątkowe:	9 302 797
		dotacje i środki przeznaczone na inwestycje	3 422 797
		dochody ze sprzedaży majątku	5 830 000
		dochody z tytułu przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności	50 000

Załącznik nr 2 do Uchwały Nr LIII/320/09
Rady Miejskiej Dzierżoniowa z dnia 28 grudnia 2009 r.

**WYDATKI
BUDŻETU MIASTA NA ROK 2010**

Dział	Rozdział	Wydział	Plan na 2010	wydatki bieżące										wydatki majątkowe		
				Dotacje		wydatki jednostek budżetowych		wynagrodzenia i podobne		projekty z udziałem środków Unii Europejskiej		świadczenia na rzecz osób fizycznych		wydatki na obsługę długu, gwarancje i poręczenia		inwestycje i zakupy inwestycyjne
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13				
010		ROLNICTWO I LEŚNICTWO	2 039	0	2 039	0	0	0	0	0	0	0				
	01030	Izby rolnicze	2 039	0	2 039	0	0	0	0	0	0	0				
150		PRZEMYSŁ I PRZEMYSŁOWE	390 400	0	388 400	2 000	0	0	0	0	0	0				
	15011	Rozwój przedsiębiorczości	380 400	0	388 400	2 000	0	0	0	0	0	0				
600		TRANSPORT I ŁĄCZNOŚĆ	17 799 700	1 500 000	1 421 000	0	0	0	0	8 878 700	6 000 000	0				
	60004	Lokalny transport zbiorowy	1 500 000	1 500 000	0	0	0	0	0	0	0	0				
	60013	Drogi publiczne wojewódzkie	1 647 700	0	175 000	0	0	0	0	1 772 700	0	0				
	60016	Drogi publiczne gminne	14 342 000	0	1 248 000	0	0	0	0	7 086 000	6 000 000	0				
	60052	Zadania w zakresie telekomunikacji	10 000	0	0	0	0	0	0	10 000	0	0				
630		TURYSTYKA	1 000	1 000	0	0	0	0	0	0	0	0				
	63003	Zadania w zakresie upowszechniania turystyki	1 000	1 000	0	0	0	0	0	0	0	0				
700		GOSPODARKA MIESZKANIOWA	8 726 984	0	5 628 700	0	0	85 284	0	700 000	1 513 000	800 000				
	70004	Różne jednostki obsługi gospodarki mieszkaniowej	5 001 532	0	4 998 000	0	0	2 532	0	0	0	0				
	70005	Gospodarka gruntami i nieruchomościami	2 515 700	0	302 700	0	0	0	0	700 000	1 513 000	0				

Dział	Rozdział	Wykazególnienie	Plan na 2010	wydatki bieżące						wydatki majątkowe			
				Dotacje	wydatki jednostek budżetowych		wydatki na cele statutowe		wydatki na nagrodzenia i pochodne	projekty z udziałem środków Unii Europejskiej	świadczenia na rzecz osób fizycznych	wydatki na obsługę długu, gwarancje i poręczenia	inwestycje i zakupy inwestycyjne
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
	70021	Towarzystwa budowlane i społeczne	960 000	0	160 000	0	0	0	0	0	0	800 000	
	70095	Pozostała działalność	249 752	0	167 000	0	0	82 752	0	0	0	0	
710		DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA	235 000	0	235 000	0	0	0	0	0	0	0	
	71004	Plany zagospodarowania przestrzennego	190 000	0	190 000	0	0	0	0	0	0	0	
	71014	Opracowanie geodezyjne i kartograficzne	35 000	0	35 000	0	0	0	0	0	0	0	
	71035	Cmentarze	10 000	0	10 000	0	0	0	0	0	0	0	
750		ADMINISTRACJA PUBLICZNA	10 921 746	35 000	1 842 950	6 120 850	2 525 446	346 500	0	51 000	0	0	
	75011	Urzędy wojewódzkie	743 520	0	11 020	732 500	0	0	0	0	0	0	
	75022	Rady gmin (miast i miast na prawach powiatu)	439 000	0	107 000	2 000	0	330 000	0	0	0	0	
	75023	Urzędy gmin (miast i miast na prawach powiatu)	6 687 790	0	1 273 930	5 361 350	0	16 500	0	36 000	0	0	
	75075	Promocja jednostek samorządu terytorialnego	700 980	35 000	451 000	25 000	174 980	0	0	15 000	0	0	
	75095	Pozostała działalność	2 350 466	0	0	0	2 350 466	0	0	0	0	0	

Dział	Rosdział	Wyszczególnienie	Plan na 2010	wydatki bieżące							wydatki majątkowe		
				Dotacje	wydatki na cele statutowe	wydatki jednostek budżetowych	wynagrodzenia i podobne	projekty z udziałem środków Unii Europejskiej	świadczenia na rzecz osób fizycznych	wydatki na obsługę długu, gwarancje i poręczenia	inwestycje i zakupy inwestycyjne	inwestycje finansowane przy udziale środków Unii Europejskiej	wydatki związane z wnieśieniem wkładów do spółek prawa handlowego
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
751		URZĘDY NACZELNYCH ORGANÓW WŁADZY PAŃSTWOWEJ, KONTROLI I OCHRONY PRAWA ORAZ SĄDOWNICTWA	6 118	0	2 548	3 570	0	0	0	0	0	0	
	75101	Urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa	6 118	0	2 548	3 570	0	0	0	0	0	0	
754		BEZPIECZENSTWO PUBLICZNE I OCHRONA PRZECIWPÓŻAROWA	861 781	0	209 726	613 262	0	18 793	0	20 000	0	0	
	75404	Komendy wojewódzkie Policji	20 000	0	20 000	0	0	0	0	0	0	0	
	75411	Komendy powiatowe Państwowej Straży Pożarnej	20 000	0	0	0	0	0	0	20 000	0	0	
	75412	Ochotnicze straże pożarne	5 500	0	5 500	0	0	0	0	0	0	0	
	75414	Obrona cywilna	4 000	0	4 000	0	0	0	0	0	0	0	
	75416	Straż Miejska	710 281	0	78 228	613 262	0	18 793	0	0	0	0	
	75495	Pozostała działalność	102 000	0	102 000	0	0	0	0	0	0	0	
756		DOCHODY OD OSÓB PRAWNYCH, OD OSÓB FIZYCZNYCH I OD INNYCH JEDNOSTEK NIEPOSIAJĄCYCH OSOBOWOŚCI PRAWNEJ ORAZ WYDATKI ZWIĄZANE Z ICH POBOREM	31 087	0	31 087	0	0	0	0	0	0	0	

Dział	Rozdział	Wyszczególnienie	Plan na 2010	wydatki bieżące						wydatki majątkowe			
				Dotacje	wydatki jednostek budżetowych		projekty z udziałem środków Unii Europejskiej		świadczenia na rzecz osób fizycznych	wydatki na obsługę długu, gwarancje i poręczenia	inwestycje i zakupy	inwestycje finansowane przy udziale środków Unii Europejskiej	wydatki związane z wnieśieniem wkładów do spółek prawa handlowego
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
	75647	Pobór podatków, opłat i nieopodatkowanych należności budżetowych	31 067	0	31 067	0	0	0	0	0	0	0	
757		OBŚLUGA DŁUGU PUBLICZNEGO	2 320 695	0	0	0	0	0	2 320 695	0	0	0	
	75702	Obsługa papierów wartościowych, kredytów i pożyczek jednostek samorządu terytorialnego	2 105 821	0	0	0	0	0	2 105 821	0	0	0	
	75704	Rozliczenia z tytułu poręczeń i gwarancji udzielonych przez Skarb Państwa lub jednostkę samorządu terytorialnego	214 874	0	0	0	0	0	214 874	0	0	0	
758		RÓŻNE ROZLICZENIA	1 011 756	0	961 756	0	0	0	0	0	0	50 000	
	75814	Różne rozliczenia finansowe	50 000	0	0	0	0	0	0	0	0	50 000	
	75818	Rezerwy ogólne i celowe	961 756	0	961 756	0	0	0	0	0	0	0	
801		OŚWIATA I WYCHOWANIE	23 182 222	4 861 091	1 768 554	11 839 849	2 508 578	69 650	0	2 134 500	0	0	
	80101	Szkoły podstawowe	10 322 840	435 396	765 696	7 050 855	0	40 700	0	2 000 000	0	0	
	80104	Przedszkola	4 052 709	4 052 709	0	0	0	0	0	0	0	0	
	80110	Gimnazja	5 966 660	372 996	641 520	4 788 994	0	28 950	0	134 500	0	0	

Dział	Rozdział	Wyszczególnienie	Plan na 2010	wydatki bieżące						wydatki majątkowe			
				Dotacje	wydatki jednostek budżetowych		wynagrodzenia i podobne	projekty z udziałem środków Unii Europejskiej	świadczenia na rzecz osób fizycznych	wydatki na obsługę długu, gwarancje i poręczenia	inwestycje i zakupy inwestycyjne	inwestycje finansowane przy udziale środków Unii Europejskiej	wydatki związane z wstąpieniem wstąpieniem do spółek prawa handlowego
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
	80113	Dowożenie uczniów do szkół	25 000	0	25 000	0	0	0	0	0	0	0	
	80146	Dokształcanie i doskonalenie nauczycieli	96 735	0	96 735	0	0	0	0	0	0	0	
	80195	Pozostała działalność	2 717 978	0	209 400	0	2 508 578	0	0	0	0	0	
851		OCHRONA ZDROWIA	679 500	153 000	349 650	151 850	0	25 000	0	0	0	0	
	85153	Zwalczanie narkomanii	60 000	21 900	30 200	7 900	0	0	0	0	0	0	
	85154	Przeciwdziałanie alkoholizmowi	540 000	127 600	243 450	143 950	0	25 000	0	0	0	0	
	85195	Pozostała działalność	79 500	3 500	76 000	0	0	0	0	0	0	0	
852		POMOC SPOŁECZNA	13 965 758	141 370	1 629 224	1 973 395	0	10 221 769	0	0	0	0	
	85201	Placówki opiekuńczo-wychowawcze	57 270	57 270	0	0	0	0	0	0	0	0	
	85202	Domy pomocy społecznej	751 500	0	751 500	0	0	0	0	0	0	0	
	85203	Ośrodki wsparcia	601 732	0	208 325	392 357	0	1 050	0	0	0	0	
	85212	Świadczenia rodzinne, zasiłki alimentacyjne oraz składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	7 545 000	0	38 775	269 100	0	7 237 125	0	0	0	0	

Dział	Rozdział	Wyszczególnienie	Plan na 2010	wydatki bieżące						wydatki majątkowe			
				4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
				Dotacje	wydatki na cele statutowe	wynagrodzenia i podobne	projekty z udziałem środków Unii Europejskiej	świadczenia na rzecz osób fizycznych	wydatki na obsługę długu, gwarancje i poręczenia	inwestycje i zakupy	inwestycje finansowane przy udziale środków Unii Europejskiej	wydatki związane z wzięciem w posiadanie spółek prawa handlowego	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
	85213	Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej, niektóre świadczenia rodzinne oraz za osoby uczestniczące w zajęciach centrum integracji społecznej	56 000	0	56 000	0	0	0	0	0	0	0	
	85214	Zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe	1 211 200	0	0	0	0	1 211 200	0	0	0	0	
	85215	Dodatki mieszkaniowe	1 300 000	0	0	0	0	1 300 000	0	0	0	0	
	85216	Zasiłki stałe	460 000	0	0	0	0	460 000	0	0	0	0	
	85219	Ośrodki pomocy społecznej	1 556 508	0	232 176	1 311 938	0	12 384	0	0	0	0	
	85228	Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	342 448	0	342 448	0	0	0	0	0	0	0	
	85285	Pozostała działalność	84 100	84 100	0	0	0	0	0	0	0	0	
853		POZOSTAŁE ZADANIA W ZAKRESIE POLITYKI SPOŁECZNEJ	521 475	521 475	0	0	0	0	0	0	0	0	
	85305	Zobiki	508 975	508 975	0	0	0	0	0	0	0	0	
	85311	Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych	12 500	12 500	0	0	0	0	0	0	0	0	
854		EDUKACYJNA OPIEKA WYCHOWAWCZA	689 211	105 400	154 086	426 865	0	2 860	0	0	0	0	

Dział	Rozdział	Wykazególnianie	Plan na 2010	wydatki bieżące						wydatki majątkowe			
				Dotacje	wydatki jednostek budżetowych		wydatki z udziałem środków Unii Europejskiej		świadczenia na rzecz osób fizycznych	wydatki na obsługę długu, gwarancje i poręczenia	inwestycje i zakupy inwestycyjne	inwestycje finansowane przy udziale środków Unii Europejskiej	wydatki związane z wzięciem w posiadanie spółek prawa handlowego
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
	92109	Domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby	4 085 027	1 788 027	0	0	0	0	0	120 000	2 187 000	0	
	92116	Biblioteki	1 333 541	1 270 000	0	0	0	0	0	63 541	0	0	
	92120	Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami	400 000	400 000	0	0	0	0	0	0	0	0	
	92165	Pozostała działalność	65 500	65 500	0	0	0	0	0	0	0	0	
		KULTURA FIZYCZNA I SPORT	3 377 198	1 769 004	401 584	0	0	252 500	0	954 110	0	0	
	92604	Instytucje kultury fizycznej	1 652 198	688 088	0	0	0	0	0	954 110	0	0	
	92605	Zadania w zakresie kultury fizycznej i sportu	1 540 000	1 070 916	216 584	0	0	252 500	0	0	0	0	
	92665	Pozostała działalność	185 000	0	185 000	0	0	0	0	0	0	0	
		OGÓŁEM	94 997 578	12 694 867	18 983 804	21 139 681	5 034 024	11 022 356	2 320 695	12 952 151	9 700 000	1 150 000	

Wydatki ogółem:	94 997 578
1) wydatki bieżące:	71 195 427
a) dotacje	12 694 867
b) wydatki jednostek budżetowych w tym:	40 123 485
- wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń	18 983 804
- wydatki związane z realizacją zadań statutowych	21 139 681
c) świadczenia na rzecz osób fizycznych	11 022 356
d) wydatki na programy finansowane z udziałem środków z Unii Europejskiej	5 034 024
e) poręczenia i gwarancje udzielone przez j.s.t.	214 874
f) obsługa długu	2 105 821
2) wydatki majątkowe:	23 802 151
a) inwestycje i zakupy inwestycyjne, w tym:	22 652 151
- inwestycje finansowane z udziałem środków Unii Europejskiej	9 700 000
b) wniesienie wkładów do spółek prawa handlowego	1 150 000

Załącznik nr 3 do uchwały Nr LII/320/09
Rady Miejskiej Dzierżoniowa z dnia 28 grudnia 2009 r.

**PRZYCHODY I ROZCHODY
ZWIĄZANE Z FINANSOWANIEM DEFICYTU
I ROZDYSPONOWANIEM NADWYŻKI BUDŻETOWEJ**

L.p.	Treść	Klasyfikacja przychodów i rozchodów	kwota w zł.
1	Planowane dochody		81 325 939
2	Planowane wydatki		94 997 578
3	Wynik		-13 671 639
I	Przychody (źródła sfinansowania deficytu)		18 677 905
1	Przychody z zaciągniętych pożyczek i kredytów na rynku krajowym	952	15 400 000
	kredyt długoterminowy		15 400 000
2	Przychody z tytułu innych rozliczeń krajowych (wolne środki)		3 277 905
II	Rozchody		5 006 266
1	Spląty otrzymanych krajowych kredytów i pożyczek	992	5 006 266
	Splata rat pożyczek z WSSE		1 150 000
	Splata rat kapitałowych kredytów z PKO BP S.A.		1 600 000
	Splata rat kapitałowych kredytu z ING Bank Śląski S.A.		1 400 000
	Splata rat kapitałowych pożyczek z WFOŚiGW		856 266

Załącznik nr 4 do Uchwały Nr LIII/220/09
Rady Miejskiej Dzierżonowa z dnia 28 grudnia 2009 r.

PROGNOZA DŁUGU MIASTA NA 31.12.2010 I LATA NASTĘPNE

Lp.	Rodzaj zobowiąz.	Kredytodawca	Data zaciągnięcia długu	Wysokość kredytu/ pożyczki	Stan zadłużenia na 31.12.2009	Planowana na koniec w 2010	Stan zadłużenia na 31.12.2010	Planowane kwoty spłat kredytów i pożyczek w latach														
								2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020				
1	pożyczka odsetki	WSE Invest-Park Sp z oo	2002	1 500 000,00	450 000,00	0,00	300 000,00	150 000,00	150 000,00	150 000,00	150 000,00	150 000,00	150 000,00	150 000,00	150 000,00	150 000,00	150 000,00	150 000,00	150 000,00	150 000,00	150 000,00	
2	kredyt odsetki	PKO BP SA	2005	5 500 000,00	3 300 000,00	0,00	2 750 000,00	550 000,00	550 000,00	550 000,00	550 000,00	550 000,00	550 000,00	550 000,00	550 000,00	550 000,00	550 000,00	550 000,00	550 000,00	550 000,00	550 000,00	550 000,00
3	kredyt odsetki	PKO BP S.A.	2006	10 500 000,00	7 350 000,00	0,00	6 300 000,00	1 050 000,00	1 050 000,00	1 050 000,00	1 050 000,00	1 050 000,00	1 050 000,00	1 050 000,00	1 050 000,00	1 050 000,00	1 050 000,00	1 050 000,00	1 050 000,00	1 050 000,00	1 050 000,00	1 050 000,00
4	pożyczka odsetki	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	2006	3 476 000,00	2 607 004,00	0,00	2 172 508,00	484 155,00	411 075,00	337 995,00	284 915,00	434 496,00	434 496,00	434 496,00	434 496,00	434 496,00	434 496,00	434 496,00	434 496,00	434 496,00	434 496,00	434 496,00
5	pożyczka odsetki	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	2007	150 000,00	112 500,00	0,00	93 750,00	18 750,00	18 750,00	18 750,00	18 750,00	18 750,00	18 750,00	18 750,00	18 750,00	18 750,00	18 750,00	18 750,00	18 750,00	18 750,00	18 750,00	18 750,00
6	pożyczka odsetki	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	2007	164 000,00	127 200,00	0,00	108 800,00	18 400,00	18 400,00	18 400,00	18 400,00	18 400,00	18 400,00	18 400,00	18 400,00	18 400,00	18 400,00	18 400,00	18 400,00	18 400,00	18 400,00	18 400,00
7	pożyczka odsetki	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	2007	1 049 890,00	813 890,00	0,00	696 000,00	117 890,00	117 890,00	116 000,00	116 000,00	116 000,00	116 000,00	116 000,00	116 000,00	116 000,00	116 000,00	116 000,00	116 000,00	116 000,00	116 000,00	116 000,00
8	pożyczka odsetki	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	2008	539 300,00	485 370,00	0,00	431 440,00	53 930,00	53 930,00	53 930,00	53 930,00	53 930,00	53 930,00	53 930,00	53 930,00	53 930,00	53 930,00	53 930,00	53 930,00	53 930,00	53 930,00	53 930,00
9	pożyczka odsetki	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	2007	777 000,00	665 100,00	0,00	565 100,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00
10	kredyt odsetki	ING Bank Śląski	2008	14 000 000,00	12 600 000,00	0,00	11 200 000,00	1 400 000,00	1 400 000,00	1 400 000,00	1 400 000,00	1 400 000,00	1 400 000,00	1 400 000,00	1 400 000,00	1 400 000,00	1 400 000,00	1 400 000,00	1 400 000,00	1 400 000,00	1 400 000,00	1 400 000,00
11	pożyczka odsetki	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	2009	149 400,00	149 400,00	0,00	99 600,00	49 800,00	49 800,00	49 800,00	49 800,00	49 800,00	49 800,00	49 800,00	49 800,00	49 800,00	49 800,00	49 800,00	49 800,00	49 800,00	49 800,00	49 800,00
12	pożyczka odsetki	WSE Invest-Park Sp z oo	2009	5 000 000,00	5 000 000,00	0,00	4 000 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00
13	pożyczka odsetki	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	2009	189 200,00	189 200,00	0,00	126 200,00	63 000,00	63 000,00	63 200,00	63 000,00	63 000,00	63 000,00	63 000,00	63 000,00	63 000,00	63 000,00	63 000,00	63 000,00	63 000,00	63 000,00	63 000,00
14	kredyt odsetki	kredyt komercyjny	2010	15 400 000,00	0,00	15 400 000,00	15 400 000,00	1 540 000,00	1 540 000,00	1 540 000,00	1 540 000,00	1 540 000,00	1 540 000,00	1 540 000,00	1 540 000,00	1 540 000,00	1 540 000,00	1 540 000,00	1 540 000,00	1 540 000,00	1 540 000,00	1 540 000,00
15	poręczenie	Bank Gospodarstwa Krajowego	1999	0	0	0,00	214 874,00	0,00	214 874,00	0,00	214 874,00	0,00	214 874,00	0,00	214 874,00	0,00	214 874,00	0,00	214 874,00	0,00	214 874,00	0,00
							33 849 694,00	44 243 398,00														

Progniza dochodów	Planowane kwoty dochodów w latach										
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Progniza dochodów	81 325 939	82 545 928	83 764 016	85 040 776	86 316 387	87 611 133	88 925 300	90 259 180	91 599 263	92 947 283	94 299 300
Łączna spłata zadłużenia w roku	7 326 961,00	9 330 076,50	8 915 209,00	8 242 494,50	7 841 506,00	6 456 345,00	5 079 646,00	3 560 274,00	3 538 461,00	1 707 417,00	1 604 391,00
% dochodów	9,01	11,30	10,64	9,69	9,08	7,37	5,71	3,94	3,70	1,84	1,73
Stan zadłużenia na koniec roku	44 243 398,00	37 699 022,00	31 154 446,00	24 872 870,00	18 591 294,00	13 309 690,00	9 067 660,00	6 073 930,00	3 080 000,00	1 540 000,00	0,00
% dochodów	54,40	45,67	37,18	29,25	21,54	15,19	10,20	6,73	3,41	1,66	0,00

Limit 15%

Limit 60%

Załącznik nr 5 do uchwały nr LII/320/
/09 Rady Miejskiej Dzierżoniowa
z dnia 28 grudnia 2009 r.

**PLAN DOCHODÓW NA REALIZACJĘ
ZADAŃ Z ZAKRESU ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ
ORAZ INNYCH ZADAŃ ZLECONYCH USTAWAMI NA 2010 ROK**

Dział/ Rozdział	§	Nazwa	Kwota (w zł)
1	2	3	4
		DOCHODY OGÓŁEM	8 122 013
750		Administracja publiczna	236 995
75011		<i>Urzędy Wojewódzkie</i>	236 995
	2010	Dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację zadań bieżących z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminie (związkom gmin) ustawami	236 995
751		Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	6 118
75101		<i>Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa</i>	6 118
	2010	Dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację zadań bieżących z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminie (związkom gmin) ustawami	6 118
754		Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	1 000
75414		<i>Obrona cywilna</i>	1 000
	2010	Dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację zadań bieżących z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminie (związkom gmin) ustawami	1 000
852		Pomoc społeczna	7 877 900
85203		<i>Ośrodki wsparcia</i>	337 000
	2010	Dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację zadań bieżących z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminie (związkom gmin) ustawami	337 000
85212		<i>Świadczenia rodzinne, zaliczka alimentacyjna oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego</i>	7 521 000
	2010	Dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację zadań bieżących z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminie (związkom gmin) ustawami	7 521 000
85213		<i>Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej, niektóre świadczenia rodzinne oraz za osoby uczestniczące w zajęciach w centrum integracji społecznej</i>	19 900
	2010	Dotacje celowe otrzymane z budżetu państwa na realizację zadań bieżących z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminie (związkom gmin) ustawami	19 900

Załącznik nr 6 do uchwały nr LII/320/
/09 Rady Miejskiej Dzierżoniowa
z dnia 28 grudnia 2009 r.

**PLAN WYDATKÓW NA REALIZACJĘ
ZADAŃ Z ZAKRESU ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ
ORAZ INNYCH ZADAŃ ZLECONYCH USTAWAMI NA 2010 ROK**

Dział/ Rozdział	Nazwa	Kwota (w zł)
1	2	3
	WYDATKI OGÓLEM	8 122 013
750	Administracja publiczna	236 995
75011	<i>Urzędy Wojewódzkie</i>	236 995
	z tego:	
	a) wydatki bieżące	236 995
	w tym	
	- wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń	236 133
751	Urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	6 118
75101	<i>Urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa</i>	6 118
	z tego:	
	a) wydatki bieżące	6 118
	w tym	
	- wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń	3 570
754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	1 000
75414	<i>Obrona cywilna</i>	1 000
	z tego:	
	a) wydatki bieżące	1 000
852	Pomoc społeczna	7 877 900
85203	<i>Ośrodki wsparcia</i>	337 000
	z tego:	
	a) wydatki bieżące	337 000
	w tym	
	- wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń	223 354
85212	<i>Świadczenia rodzinne, zaliczka alimentacyjna oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego</i>	7 521 000
	z tego:	
	a) wydatki bieżące	7 521 000
	w tym	
	- wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń	269 100
85213	<i>Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej, niektóre świadczenia rodzinne oraz za osoby uczestniczące w zajęciach w centrum integracji społecznej</i>	19 900
	z tego:	
	a) wydatki bieżące	19 900

PLAN DOCHODÓW
BUDŻETU PAŃSTWA ZWIĄZANYCH
Z REALIZACJĄ ZADAŃ ZLECONYCH MIASTU NA 2010 ROK

Załącznik nr 7
do Uchwały Nr LII/320/09
Rady Miejskiej Dzierżoniowa
z dnia 28 grudnia 2009 r.

Dział/ Rozdział	§	Nazwa	Kwota (zł)
		DOCHODY OGÓŁEM	68 000
750		Administracja publiczna	4 000
<i>75011</i>		<i>Urzędy wojewódzkie</i>	<i>4 000</i>
	0690	Wpływy z różnych opłat	4 000
852		Pomoc społeczna	64 000
<i>85203</i>		<i>Ośrodki wsparcia</i>	<i>4 000</i>
	0830	Wpływy z usług	4 000
<i>85212</i>		<i>Świadczenia rodzinne, zaliczka alimentacyjna oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego</i>	<i>60 000</i>
	0970	Wpływy z różnych dochodów	60 000

Załącznik nr 8
do Uchwały Nr LIII/320/09
Rady Miejskiej Dzierżoniowa
z dnia 28 grudnia 2009 r.

**PRZYCHODY I WYDATKI STANOWIĄCE KOSZTY ZAKŁADÓW BUDŻETOWYCH ORAZ DOCHODÓW WŁASNYCH
JEDNOSTEK BUDŻETOWYCH NA 2010 ROK**

1 NAZWA ZAKŁADU BUDŻETOWEGO LUB DOCHODÓW WŁASNYCH	2 KLASYFIKACJA BUDŻETOWA		3 ROZDZ	4 RAZEM	5 PRZYCHODY Z DOSTAW ROBÓT I USŁUG				6 W TYM:		7 PRZEDMIOTOWE	8 PODMIOTOWE	9 RAZEM	10 WYDATKI STANOWIĄCE KOSZTY		
	DZ.	ROZDZ			5	6	7	8	9	10				11 W TYM:		12
														POZOSTALE PRZYCHODY WŁASNE	DOTACJE	
PRZYCHODY I KOSZTY ZAKŁADÓW BUDŻETOWYCH																
PRZEDSZKOLA	801	80104	2 952 017,00	875 844,00	101 977,00	0,00	1 974 196,00	2 805 259,00	1 768 815,00	304 168,00	732 276,00					
ŻŁOBEK	853	85305	673 394,00	157 080,00	7 339,00	0,00	508 975,00	671 823,00	440 564,00	65 202,00	166 057,00					
OSRODEK SPORTU I REKREACJI	926	92604	4 054 225,00	3 268 137,00	88 000,00	698 088,00	0,00	4 023 225,00	1 931 840,00	271 125,00	1 820 260,00					
RAZEM			7 679 636,00	4 301 061,00	197 315,00	698 088,00	2 483 171,00	7 500 307,00	4 141 219,00	640 495,00	2 718 593,00					
DOCHODY WŁASNE I WYDATKI JEDNOSTEK BUDŻETOWYCH																
DOCHODY WŁASNE- SZKOŁYPODSTAWOWE	801	80101	254 100,00	214 800,00	38 300,00	0,00	0,00	254 100,00	0,00	0,00	254 100,00					
DOCHODY WŁASNE-GIMNAZJA	801	80110	81 400,00	70 500,00	10 900,00	0,00	0,00	81 400,00	0,00	0,00	81 400,00					
DOCHODY WŁASNE – DDPS	852	85203	49 403,00	49 341,00	62,00	0,00	0,00	49 403,00	0,00	0,00	49 478,00					
RAZEM			384 903,00	334 641,00	50 262,00	0,00	0,00	384 978,00	0,00	0,00	384 978,00					

PRZYCHODY I WYDATKI   Załącznik nr 9 do Uchwały Nr LII/320/09
GMINNEGO FUNDUSZU OCHRONY   Rady Miejskiej Dzierżoniowa z dnia 28 grudnia 2009 r.
ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ NA 2010 ROK

§	Wyszczególnienie Dział 900 Rozdział 90011	Kwota (zł)
I	Pozostałość środków z 2009 roku	700 000
II	Przychody ogółem w tym według źródeł	90 000
1.	Wpływy z opłat i kar za gospodarcze korzystanie ze środowiska oraz wprowadzenie w nich zmian, w tym opłaty i kary za usuwanie drzew i krzewów oraz odsetki bankowe	90 000
Razem Środki dyspozycyjne na rok 2010		790 000
III	Wydatki ogółem	790 000
1.	Gospodarka odpadami (budowa nowego systemu gospodarki odpadami)	540 000
2.	Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniem	30 000
3.	Zakładanie i utrzymywanie zieleni, likwidacja dzikich wysypisk	150 000
4.	Gospodarka wodno-ściekowa	50 000
5.	Edukacja ekologiczna	20 000

**DOTACJE PODMIOTOWE DLA INSTYTUCJI KULTURY, PRZEDSZKOLI NIEPUBLICZNYCH, ORAZ
NIEPUBLICZNYCH SZKÓŁ PODSTAWOWYCH I GIMNAZJÓW**

Dział	Rozdział	Wyszczególnienie	Rodzaj dotacji	Plan 2010
1	2	3	4	5
801	80101	Niepubliczna Szkoła Podstawowa Sióstr Salezjanek	dotacja podmiotowa	435 386
	80104	Przedszkola Niepubliczne	dotacja podmiotowa	2 078 513
	80110	Niepubliczne Gimnazjum Sióstr Salezjanek	dotacja podmiotowa	372 996
921	92109	Dzierżoniowski Ośrodek Kultury	dotacja podmiotowa	1 782 027
	92116	Miejska Biblioteka Publiczna	dotacja podmiotowa	1 270 000
Razem dotacje podmiotowe				5 938 922

DOTACJE CELOWE NA SFINANSOWANIE ZADAŃ ZLECANYCH PODMIOTOM NIEZALICZANYM DO SEKTORA FINANSÓW PUBLICZNYCH I NIE DZIAŁAJĄCYM W CELU OSIĄGNIĘCIA ZYSKU W 2010 ROKU - WYNIKAJĄCE Z ROCZNEGO PROGRAMU WSPÓŁPRACY Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

Dział	Rozdział	Nazwa	kwota (zł)
1	2	3	4
		DOTACJE OGÓLEM	1 674 686
		Turystyka	1 000
630	63003	Zadania w zakresie upowszechniania turystyki w tym: organizacja imprez turystyczno-krajoznawczych dla dzieci i młodzieży	1 000 1 000
		Administracja publiczna	35 000
750	75075	promocja jednostek samorządu terytorialnego w tym: współpraca partnerska Dzierżoniowa z miastami partnerskimi współpraca partnerska – wymiana kulturalna polsko-czeska współpraca partnerska polsko-czeska-wymiana kulturalna osób niewidomych i niedowidzących współpraca partnerska polsko-czeska-wymiana kulturalna seniorów	35 000 28 000 3 000 2 000 2 000
		Ochrona zdrowia	153 000
	85153	zwalczanie narkomanii w tym: udzielanie rodzinom, w których występują problemy narkomanii pomocy psychospołecznej i prawnej – zapobieganie wykluczeniu społecznemu, ubóstwu i wyuczzonej bezradności pomoc terapeutyczna rodzinom dotkniętym problemem uzależnień i przemocy – wczesna interwencja grupa wsparcia dla osób uzależnionych – organizacja i prowadzenie terapii „Żyj zdrowo bez nałogów tj. alkoholu i narkotyków” - realizacja programu kształtowanie zdrowego stylu życia bez używek warsztaty terapeutyczne dla osób uzależnionych od alkoholu i innych środków oraz członków ich rodzin działania edukacyjno-zdrowotne z zakresu wiedzy uzależnień od alkoholu i narkomanii realizacja programu „Nie piję, nie biorę, nie palę bo.....” zajęcia socjoterapeutyczne	21 900 3 000 2 300 1 700 1 500 5 400 3 000 1 000 1 400 2 600
851	85154	Przeciwdziałanie alkoholizmowi w tym: prowadzenie Ośrodka Interwencji Kryzysowej pomoc psychospołeczna dla dzieci i młodzieży prowadzenie klubów abstynenta wspieranie członków rodzin z problemem uzależnienia (udzielanie pomocy psychospołecznej i prawnej) prowadzenie terapii dla ofiar przemocy domowej upowszechnianie kultury i sportu poprzez organizację zajęć sportowych dla dzieci i młodzieży z rodzin z problemem alkoholowym realizacja programów profilaktycznych pn. „Przez sport po zdrowie” obchody tygodnia profilaktyki pod hasłem: „Alkohol jest trucizną” organizacja festynów sportowo-profilaktycznych pn.: „Nowy rok szkolny bez nałogów” zajęcia psychoterapeutyczne dla osób uzależnionych od alkoholu i innych środków oraz członków ich rodzin zorganizowanie i prowadzenie świetlicy środowiskowej dla dzieci i młodzieży z centrum Dzierżoniowa	127 600 80 000 7 000 19 000 2 000 2 000 6 500 4 000 900 1 200 2 500 2 500
	85195	Pozostała działalność w tym: upowszechnianie edukacji związanej z rozwojem krwiodawstwa i bezpieczeństwem komunikacyjnym w tym szkolenie pierwszej pomocy przedmedycznej	3 500 3 500

	Pomoc społeczna		141 370
852	85201	Placówki opiekuńczo-wychowawcze w tym:	57 270
		prowadzenie i zapewnienie miejsc w placówce opiekuńczo-wychowawczej wsparcia dziennego	57 270
	85295	Pozostała działalność w tym:	84 100
		pomoc społeczna dla seniorów znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej	2 500
		organizacja różnych form wypoczynku i zajęć dla najbardziej potrzebujących seniorów	1 500
		pomoc społeczna osobom wychodzącym z bezdomności	2 500
		prowadzenie jadalni i świetlicy wraz z zapleczem socjalno-sanitarnym	75 600
wspieranie pomocy społecznej dla osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej poprzez korzystanie z Banku Żywności	2 000		
	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej		12 500
853	85311	rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych w tym:	12 500
		profilaktyka zdrowotna osób niewidomych	2 000
		ochrona zdrowia poprzez rehabilitację kobiet niepełnosprawnych	2 500
		rehabilitacja dzieci niepełnosprawnych w wieku przedszkolnym	5 000
		ochrona zdrowia poprzez rehabilitację usamodzielniającą osób niepełnosprawnych	3 000
	Edukacyjna opieka wychowawcza		105 400
854	85412	Kolonie i obozy oraz inne formy wypoczynku dzieci i młodzieży a także młodzieży szkolnej w tym:	35 400
		organizacja różnych form wypoczynku i zajęć harcerzy	4 000
		wypoczynek letni i zimowy dzieci i młodzieży	31 400
	85415	pomoc materialna dla uczniów w tym:	60 000
		edukacja młodzieży poprzez pomoc materialną dla wyróżniających się uczniów i studentów z Dzierżoniowa	60 000
	85495	pozostała działalność w tym:	10 000
popularyzowanie idei wolontariatu wśród mieszkańców miasta		1 000	
	prowadzenie Dzierżoniowskiego Centrum Wolontariatu	9 000	
	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska		80 000
900	90013	Schroniska dla zwierząt w tym:	80 000
		zapewnienie opieki bezdomnym zwierzętom	80 000
	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego		75 500
921	92108	Filharmonie, orkiestry, chóry i kapele w tym:	4 000
		sakralny śpiew chóralny w Dzierżoniowie	3 000
		śpiew chóralny osób niewidomych	500
		zajęcia muzyczne dla osób niewidomych	500
	92109	domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby w tym:	6 000
		świetlicowe zajęcia kulturalne dla dzieci i młodzieży z Dzierżoniowa	6 000
	92195	Pozostała działalność w tym:	65 500
		przygotowanie materiałów merytorycznych do wydania Rocznika Dzierżoniowskiego za 2010 r.	6 000
		prowadzenie kroniki Dzierżoniowa w 2010r.	3 000
		podtrzymywanie tradycji narodowej przez dzierżoniowskie środowisko byłych żołnierzy represjonowanych politycznie po II wojnie światowej	1 500
		podtrzymywanie tradycji narodowej przez dzierżoniowskie środowisko inwalidów wojennych	2 000
		podtrzymywanie ponad 100-letniej tradycji ogrodów działkowych poprzez organizację dożynek	2 500
		upowszechnianie, edukacja i promocja technicznego dziedzictwa kulturowego oraz ochrona zabytkowego obiektu parowozowni	25 000
		zorganizowanie konkursu dla dzieci i młodzieży o tematyce dotyczącej Miasta Dzierżoniowa	2 000
popularyzowanie wiedzy dotyczącej oświaty, wychowania i wartościowego trybu życia wśród mieszkańców Dzierżoniowa	2 000		

	popularyzowanie idei Ruchu Niewidomych oraz organizacja spotkań integracyjnych	1 500
	podtrzymywanie tradycji narodowej przez dzierzoniowskie środowisko kombatantów	2 500
	popularyzacja zajęć w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku	2 000
	organizacja warsztów liturgiczno-muzycznych	3 000
	podtrzymywanie tradycji i kultury kresowej przez mieszkańców Dzierżoniowa pochodzenia kresowego	2 000
	wydanie albumu zawierającego stare fotografie i widokówki najciekawszych obiektów zlokalizowanych na terenie powiatu dzierzoniowskiego	2 500
	organizacja pobytu grup i drużyn młodzieżowych w ramach integracji z Unią Europejską	8 000
	Kultura fizyczna i sport	1 070 916
92605	Zadania w zakresie kultury fizycznej i sportu w tym:	1 070 916
	organizacja i udział dzieci i młodzieży z Dzierżoniowa w treningach i turniejach karate kyokushin	29 910
	organizacja i udział dzieci i młodzieży z Dzierżoniowa w treningach i wyścigach kolarskich	57 946
	udział dzieci i młodzieży z Dzierżoniowa w treningach i meczach piłki siatkowej	28 350
	udział dzieci i młodzieży z Dzierżoniowa w treningach i meczach piłki nożnej	326 250
	organizacja i udział dzieci i młodzieży z Dzierżoniowa w treningach i meczach piłki ręcznej	198 200
	udział dzieci i młodzieży z Dzierżoniowa w treningach i zawodach pływackich na basenie oraz doskonalenie nauki pływania	102 893
	udział dzieci i młodzieży z Dzierżoniowa w treningach i turniejach zapaśniczych	20 480
	udział dzieci i młodzieży z Dzierżoniowa w treningach i turniejach gry w bule	15 268
	organizacja imprez sportowo-rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży z terenu osiedli	2 000
	aktywizacja sportu dziecięcego obejmującego dyscypliny piłkarskie w ramach uczniowskich klubów sportowych	239 619
926	organizacja i udział dzieci i młodzieży z Dzierżoniowa w treningach i turniejach Taekwon-do	15 000
	organizacja i udział dzieci i młodzieży z Dzierżoniowa w treningach i turniejach tenisa ziemnego	2 500
	organizacja imprez sportowych dla dzieci niepełnosprawnych z Dzierżoniowa	1 500
	udział dzieci i młodzieży w zajęciach sportowo-rekreacyjnych w świetlicy i na boisku przy ul. Korczaka w Dzierżoniowie w tym organizacja festynu rekreacyjno-sportowego	3 500
	udział dzieci i młodzieży z Dzierżoniowa w zajęciach tenisa stołowego	2 000
	udział dzieci i młodzieży z Dzierżoniowa w treningach i zawodach na torze BMX	5 000
	udział dzieci i młodzieży z Dzierżoniowa w treningach i zawodach w boksie	10 000
	organizacja w Dzierżoniowie Mistrzostw Polski Kibiców Sportowych – najlepszych znawców sportu	1 500
	udział dzieci i młodzieży z Dzierżoniowa w treningach i turniejach kick-boxingu	3 000
	zorganizowanie zawodów sportowych dla seniorów z Dzierżoniowa	500
	realizacja programu pn. „Przez sport po zdrowie” poprzez udział młodzieży z Dzierżoniowa w Ogólnopolskich Igrzyskach Młodzieży Salezjańskiej	2 500
	promowanie wśród dzieci i młodzieży zdrowego i czynnego spędzania wolnego czasu przy ul. Spacerowej 2 w Dzierżoniowie pod hasłem „Na boisku zdrowo i wesoło”	3 000

Załącznik Nr 12
do Uchwały Nr LIII/320/09
Rady Miejskiej Dzierżoniowa
z dnia 28 grudnia 2009 r.

**DOTACJE DLA PODMIOTÓW NIEZALICZANYCH DO SEKTORA FINANSÓW PUBLICZNYCH
NA PRACE KONSERWATORSKIE, RESTAURATORSKIE I ROBOTY BUDOWLANE PRZY
ZABYTKACH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW**

Dział	Rozdział	Podmiot	Zakres prac	Planowana dotacja w 2010r.
921	92120	Parafia Rzymskokatolicka p.w. Maryi Matki Kościoła w Dzierżoniowie	Remont kapitalny dachu zabytkowego kościoła p.w. Maryi Matki Kościoła w Dzierżoniowie	170 000
		Duszpasterstwo Parafii Rzymskokatolickiej p.w. św. Jerzego w Dzierżoniowie	Prace konserwatorskie i restauratorskie w kościele p.w. św. Jerzego w Dzierżoniowie	230 000
			Ogółem	400 000

Załącznik nr 13
do Uchwały Nr LIII/320/09
Rady Miejskiej Dzierżoniowa
z dnia 28 grudnia 2009 r.

**DOCHODY Z TYTUŁU WYDANYCH ZEZWOLEŃ NA SPRZEDAŻ NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH
W 2010 ROKU**

Dział/ Rozdział	§	Nazwa	Kwota (zł)
		DOCHODY OGÓŁEM	600 000
756		Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	600 000
75618		<i>Wpływy z innych opłat stanowiących dochody jednostek samorządu terytorialnego na podstawie ustaw</i>	<i>600 000</i>
	0480	Wpływy z opłat za zezwolenia na sprzedaż alkoholu	600 000

WYDATKI NA REALIZACJĘ ZADAŃ OKREŚLONYCH W PROGRAMIE PROFILAKTYKI I ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH ORAZ PROGRAMIE PRZECIWDZIAŁANIA NARKOMANII W 2010 ROKU

Dział Rozdział	Nazwa	Kwota(zł)
	Wydatki ogółem	600 000
851	Ochrona zdrowia	600 000
<i>85153</i>	<i>Zwalczanie narkomanii</i>	<i>60 000</i>
	Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych i osób zagrożonych uzależnieniem	6 000
	Udzielanie rodzinom, w których występują problemy narkomanii, pomocy psychospołecznej i prawnej – zapobieganie wykluczeniu społecznemu, ubóstwu i wyuczzonej bezradności	4 000
	Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej, szkoleniowej w zakresie wczesnej profilaktyki - w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie zajęć sportowo-rekreacyjnych dla uczniów, działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych oraz wspieranie działań	44 000
	Prowadzenie działalności informacyjnej, edukacyjnej i szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii oraz wspomaganie działań instytucji, organizacji pozarządowych i osób fizycznych, służących rozwiązywaniu problemów narkomanii	6 000
<i>85154</i>	<i>Przeciwdziałanie alkoholizmowi</i>	<i>540 000</i>
	Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej dla osób uzależnionych od alkoholu.	32 000
	Udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie.	5 000
	Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych.	363 000
	Wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych.	95 000
	Pozostałe wydatki (przeprowadzanie wywiadów środowiskowych. Koszty działalności MKRPiA	45 000

Załącznik nr 15
do Uchwały Nr LIII/300/09
Rady Miejskiej Dzierżoniowa
z dnia 28 grudnia 2009 r.

PLAN WYDATKÓW MAJĄTKOWYCH I INWESTYCYJNYCH
2010

I.p.	Dział	Rozdział	Nazwa zadania inwestycyjnego	Plan na 2010	dot. WPI program „Poprawa infrastruktury i sieci komunikacyjnej Miasta”
1	600	60013	Współfinansowanie zewnętrznych inwestycji infrastrukturalnych – modernizacja drogi Dzierżoniów – Łagiewniki	522 700	dot. WPI program „Poprawa infrastruktury i sieci komunikacyjnej Miasta”
2	600	60013	Sieć ścieżek rowerowych na terenie miasta – budowa ścieżki w kierunku Pieszyc	50 000	dot. WPI program „Poprawa infrastruktury i sieci komunikacyjnej Miasta”
3	600	60013	Współfinansowanie zewnętrznych inwestycji infrastrukturalnych - remont dróg wojewódzkich	1 200 000	
4	600	60016	Poprawa infrastruktury w mieście – Przebudowa drogi transportu rolnego Dzierżoniów – Uciechów (udział gminy)	800 000	dot. WPI program „Poprawa infrastruktury i sieci komunikacyjnej Miasta”
5	600	60016	Poprawa infrastruktury w mieście – budowa i przebudowa ulic i miejsc parkingowych na os. Tęczowym – I etap	410 500	dot. WPI program „Poprawa infrastruktury i sieci komunikacyjnej Miasta”
6	600	60016	Poprawa infrastruktury w mieście – budowa i przebudowa ulic i miejsc parkingowych na os. Tęczowym – II etap	732 500	dot. WPI program „Poprawa infrastruktury i sieci komunikacyjnej Miasta”
7	600	60016	Poprawa infrastruktury w mieście - przebudowa ul. Złotej	1 193 000	dot. WPI program „Poprawa infrastruktury i sieci komunikacyjnej Miasta”
8	600	60016	Zakupy inwestycyjne - Droga ulica Pieszycza	20 000	
9	600	60016	Budowa parkingów na terenie miasta – os. Różane	3 000 000	dot. WPI program „Poprawa infrastruktury i sieci komunikacyjnej Miasta”
10	600	60016	Budowa parkingu na wysokości budynku nr 20 na osiedlu Błękitnym – prace projektowe	10 000	
11	600	60016	Modernizacja ul. Brzegowej w Dzierżoniowie integracyjnej z drogą wojewódzką nr 383	6 000 000	dot. WPI program „Poprawa infrastruktury i sieci komunikacyjnej Miasta”
12	600	60016	Rewitalizacja staromiejskiego centrum miasta – modernizacja ul. Spacerowej	530 000	dot. WPI program „Poprawa infrastruktury i sieci komunikacyjnej Miasta”

I.p.	Dział	Rozdział	Nazwa zadania inwestycyjnego	Plan na 2010	
13	600	60016	Remont chodnika na os. Błękitnym (przy przedszkolu)	40 000	
14	600	60016	Poprawa infrastruktury w mieście - modernizacja ul. Wiejskiej (odcinek za torami kolejowymi)	15 000	dot. WPI program „Poprawa infrastruktury i sieci komunikacyjnej Miasta”.
15	600	60016	Remont chodnika na ul. Korczaka (od ul. Rzeźniczej do ul. Wrocławskiej) oraz remont łącznika pieszego pomiędzy ul. Ks. Dzierżonia a ul. Piaskową.	100 000	
16	600	60016	Restrukturyzacja południowo-wschodniej części miasta Dzierżonowa	245 000	dot. WPI program „Poprawa infrastruktury i sieci komunikacyjnej Miasta”.
17	600	60052	Sieć bezprzewodowa internetu	10 000	dot. WPI program „Inwestycje proświatowe i społeczne”.
18	700	70005	Lokalny Program Rewitalizacji – Modernizacja budynku Towarzystwa Przyjaciół Dzieci i Ośrodka Interwencji Kryzysowej przy ul. Nowowiejskiej 73	1 513 000	dot. WPI program „Inwestycje proświatowe i społeczne”.
19	700	70005	Regulacja stanu terenowo-prawnego	700 000	dot. WPI program „Budownictwo komunalne”.
20	700	70021	Udział Gminy Miejskiej Dzierżonów w Budownictwie TBS	800 000	
21	750	75023	Zakup sprzętu i urządzeń do Urzędu Miasta	10 000	
22	750	75023	Informatyzacja procesów w Urzędzie Miasta Dzierżonów	26 000	
23	750	75075	Promocja miasta i współpraca zagraniczna – zakupy	15 000	
24	754	75411	Zakup agregatu prądowórczego i kamery termowizyjnej dla Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej	20 000	

I.p.	Dział	Rozdział	Nazwa zadania inwestycyjnego	Plan na 2010	dot. WPI program „Inwestycje prooświatowe i społeczne”.
25	758	75814	Udział Gminy Miejskiej w Funduszu Poręczeń Kredytowych	50 000	dot. WPI program „Inwestycje prooświatowe i społeczne”.
26	801	80101	Modernizacja i termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej Nr 5 w Dzierżoniowie wraz z zagospodarowaniem terenu pod funkcję sportową	2 000 000	dot. WPI program „Inwestycje prooświatowe i społeczne”.
27	801	80110	Budowa Szkoły Gimnazjalnej Nr 3	4 500	dot. WPI program „Inwestycje prooświatowe i społeczne”.
28	801	80110	Inwestycje w placówkach oświatowych, kultury i pomocy społecznej – Remont budynku Gimnazjum nr 1	130 000	dot. WPI program „Inwestycje prooświatowe i społeczne”.
29	900	90001	Współfinansowanie zewnętrznych inwestycji infrastrukturalnych – uporządkowanie gospodarki wodno – ściekowej na terenie gmin powiatu dzierzoniowskiego – I etap	300 000	dot. WPI program „Ochrona środowiska”.
30	921	92105	Rewitalizacja staromiejskiego centrum Dzierżoniowa – Pomnik Ojca Świętego Jana Pawła II (zagospodarowanie terenu)	30 300	dot. WPI program „Poprawa infrastruktury i sieci komunikacyjnej Miasta”.
31	921	92109	Inwestycje w placówkach oświatowych, kultury i pomocy społecznej – remont w budynku OKA	120 000	dot. WPI program „Inwestycje prooświatowe i społeczne”.
32	921	92109	Lokalny Program Rewitalizacji – Rozbudowa bazy Dzierżoniowskiego Ośrodka Kultury	2 187 000	dot. WPI program „Inwestycje prooświatowe i społeczne”.
33	921	92116	Inwestycje w placówkach oświaty, kultury i pomocy społecznej – Realizacja sieci informatycznej na bazie systemu ALPEH obejmującej bibliotekę powiatu dzierzoniowskiego – ostatni etap dolnośląskiego zasobu bibliotecznego	63 541	dot. WPI program „Inwestycje prooświatowe i społeczne”.
34	926	92604	Centrum treningowo-pobytowe Euro 2012, ul. Strumykowa 1 w Dzierżoniowie	954 110	dot. WPI program „Sport i rekreacja”.
			Ogółem	23 802 151	

Załącznik nr 16
do Uchwały Nr LI/320/09
Rady Miejskiej Dzierżoniowa
z dnia 28 grudnia 2009 r.

WYDATKI NA WIELOLETNIE PROGRAMY INWESTYCYJNE

Lp	Nazwa programu - cel	Zadania	Jednostka realizująca program	okres realizacji	Limit wydatków finansowania	Źródło finansowania	2010	2011	2012
1	Poprawa infrastruktury i sieci komunikacyjnej Miasta	Restrukturyzacja lewobrzeżnej części miasta Dzierżoniowa obszaru aktyw. Gospodarczej – II etap	Urząd Miasta	2011-2016	955 000	Gmina	0	455 000	500 000
		Sieć ścieżek rowerowych na terenie miasta	Urząd Miasta	2010-2016	250 000	Gmina	50 000	100 000	100 000
		Budowa drogi średnicowej	Urząd Miasta	2012-2014	600 000	Gmina	0	0	600 000
		Poprawa infrastruktury w mieście	Urząd Miasta	2010-2016	5 871 000	Gmina	3 151 000	720 000	2 000 000
		Rewitalizacja staromiejskiego centrum miasta Dzierżoniowa	Urząd Miasta	2010-2016	1 120 000	Gmina	560 300	60 000	500 000
		Współfinansowanie zewnętrznych inwestycji infrastrukturalnych - modernizacja drogi Dzierżoniów Łągowiki	DZDW/Urząd Miasta + inne strony poroz.	2010-2011	1 288 745	Gmina	522 700	766 045	0
		Budowa i przebudowa dróg gminnych pod uruchomienie terenów inwestycyjnych – Budowa drogi (łącznika) od ul. Zielonej do ul. Polnej	Urząd Miasta	2012-2013	50 000	Gmina	0	0	50 000
		Budowa drogi wraz z infrastrukturą techniczną w strefie przemysłowej (obok WSSE)	Urząd Miasta	2011	495 000	Gmina	0	495 000	0
		Restrukturyzacja południowo – wschodniej części miasta Dzierżoniowa	Urząd Miasta	2010-2015	1 245 000	Gmina	245 000	500 000	500 000
		Budowa parkingów na terenie miasta	Urząd Miasta/ Spółdzielnia Mieszkaniowa	2010-2016	3 100 000	Gmina	3 000 000	0	100 000
		Lokalny Program Rewitalizacji – Przebudowa parku u zbiegu ulic Daszyńskiego i Piłsudskiego wraz z przeniesieniem na jego teren Pomnika Pamięci Losów Ojczyzny	Urząd Miasta	2012	1 349 026	Gmina	0	0	1 349 026
		Budowa i przebudowa dróg gminnych pod uruchomienie terenów inwestycyjnych – Budowa łącznika Nowowiejska – Świdnickaj	Urząd Miasta	2012-2014	200 000	Gmina	0	0	200 000
		Budowa i przebudowa dróg gminnych pod uruchomienie terenów inwestycyjnych – Budowa drogi dojazdowej, odcinek od ul. Wrocławskiej do ul. A. Krajowej	Urząd Miasta	2012-2013	30 000	Gmina	0	0	30 000
Zagospodarowanie parków w mieście	Urząd Miasta	2012	300 000	Gmina	0	0	300 000		
2	Budownictwo komunalne	Modernizacja ul. Brzegowej w Dzierżoniowie integracyjnej z drogą wojewódzka nr 383	Urząd Miasta	2010-2011	12 000 000 zł w tym Gmina 879 665 zł, RPO 4	Gmina/RPO	6 000 000	6 000 000	0
		Budowa i przebudowa dróg gminnych pod uruchomienie terenów inwestycyjnych – Budowa drogi gminnej przedłużenie ul. Słowiańskiej	Urząd Miasta	2011-2013	330 000	Gmina	0	30 000	300 000
		Tereny inwestycyjne pod budownictwo mieszkaniowe	Urząd Miasta	2012-2015	100 000	Gmina	0	0	100 000
		Regulacja stanu terenu - prawnego	Urząd Miasta	2010-2016	1 900 000	Gmina	700 000	600 000	600 000
		Lokalny Program Rewitalizacji – likwidacja wszystkich istniejących toalet zewnętrznych oraz budowa (dobudowa) toalet wewnętrznych, a także remont dachu i elewacji budynku ul. Brzegowa 20 oraz remont elewacji budynku ul. Brzegowa 120	Gmina Miejska	2011	240 000	Gmina	0	240 000	0
		Budowa budynków komunalnych	Urząd Miasta	2012-2013	1 800 000	Gmina	0	0	1 800 000
		Informatyka i wizualizacja procesów dydaktycznych w placówkach oświatowych	Urząd Miasta	2011-2016	100 000	Gmina	0	50 000	50 000
		Inwestycje w placówkach oświaty, kultury i pomocy społecznej	Urząd Miasta	2010-2016	1 929 746	Gmina	250 000	1 279 746	400 000
		Termomodernizacja obiektów oświaty, kultury i pomocy społecznej	Urząd Miasta	2011-2014	138 000	Gmina	0	138 000	0
		Monitoring w placówkach oświaty – szkoły	Urząd Miasta	2011	91 000	Gmina	0	91 000	0
		Budowa Szkoły Gimnazjalnej	Urząd Miasta	2010-2014	1 139 500	Gmina	4 500	135 000	1 000 000
		Udział Gminy Miejskiej w Funduszu Poręczeń Kredytowych	Urząd Miasta	2010-2016	150 000	Gmina	50 000	50 000	50 000
		3	Inwestycje prooświatowe i społeczne	Budowa budynków komunalnych	Urząd Miasta	2012-2013	1 800 000	Gmina	0
Informatyka i wizualizacja procesów dydaktycznych w placówkach oświatowych	Urząd Miasta			2011-2016	100 000	Gmina	0	50 000	50 000
Inwestycje w placówkach oświaty, kultury i pomocy społecznej	Urząd Miasta			2010-2016	1 929 746	Gmina	250 000	1 279 746	400 000
Termomodernizacja obiektów oświaty, kultury i pomocy społecznej	Urząd Miasta			2011-2014	138 000	Gmina	0	138 000	0
Monitoring w placówkach oświaty – szkoły	Urząd Miasta			2011	91 000	Gmina	0	91 000	0
Budowa Szkoły Gimnazjalnej	Urząd Miasta			2010-2014	1 139 500	Gmina	4 500	135 000	1 000 000
Udział Gminy Miejskiej w Funduszu Poręczeń Kredytowych	Urząd Miasta			2010-2016	150 000	Gmina	50 000	50 000	50 000

WYDATKI NA WIELOLETNIE PROGRAMY INWESTYCYJNE

Lp	Nazwa programu - cel	Zadania	Jednostka realizująca program	okres realizacji	Limit wydatków	Źródło finansowania	2010	2011	2012
		inwestycje w placówkach oświaty, kultury i pomocy - społecznej, zakupy inwestycyjne w placówkach oświaty, kultury, pomocy społecznej i sportu w tym: Realizacja sieci informatycznej na bazie systemu ALEPH obejmującej biblioteki powiatu dzierzoniowskiego - ostatni etap Dolnośląskiego Zasobu Bibliotecznego	Urząd Miasta	2010-2011	66 795	Gmina/RPO	63 541	3 254	0
		Lokalny Program Rewitalizacji - Rozbudowa bazy Dzierzoniowskiego Ośrodka Kultury	Gmina Miejska	2010-2012	9 421 000	Gmina	2 187 000	4 670 000	2 564 000
		Modernizacja i termomodernizacja budynku Szkoły Podst. Nr 5 w Dzierzoniowie wraz z zagospodarowaniem terenu pod funkcję sportową	Urząd Miasta	2010-2012	8 280 000	Gmina	2 000 000	3 280 000	3 000 000
		Modernizacja i termomodernizacja budynku PP nr 7 w Dzierzoniowie wraz z zagospodarowaniem terenu pod funkcję sportowo-rekreat.	Urząd Miasta	2012-2014	2 300 000	Gmina	0	0	800 000
		Modernizacja i termomodernizacja budynku Szkoły Podst. Nr 6 w Dzierzoniowie wraz z zagospodarowaniem terenu pod funkcję sportową	Urząd Miasta	2011-2014	3 000 000	Gmina	0	0	500 000
		Modernizacja i termomodernizacja budynku Szkoły Podst. Nr 3 w Dzierzoniowie wraz z zagospodarowaniem terenu pod funkcję sportową	Urząd Miasta	2011-2013	550 000	Gmina	0	50 000	500 000
		Modernizacja i termomodernizacja budynku PP nr 1 w Dzierzoniowie wraz z zagospodarowaniem terenu pod funkcję sportowo-rekreat.	Urząd Miasta	2012-2013	500 000	Gmina	0	0	500 000
		Zakupy inwestycyjne w placówkach oświaty, kultury i pomocy społecznej i sportu	Urząd Miasta	2011-2016	100 000	Gmina	0	50 000	50 000
		Lokalny Program Rewitalizacji - Adaptacja budynków przy ul. Nowowiejskiej 88 na Centrum Środowiskowego Domu Samopomocy oraz Centrum Aktywności Społecznej	Gmina Miejska	2011-2012	4 231 590	Gmina	0	2 755 000	1 476 590
		Lokalny Program Rewitalizacji - Modernizacja budynku Towarzystwa Przyjaciół Dzieci i Ośrodka Interwencji Kryzysowej przy ul. Nowowiejskiej 73	Gmina Miejska	2010-2011	2 075 500	Gmina	1 513 000	562 500	0
		Sieć bezprzewodowa Internetu	Urząd Miasta	2010-2016	30 000	Gmina	10 000	10 000	10 000
4	Ochrona środowiska	Współfinansowanie zewnętrznych inwestycji infrastrukturalnych - Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin powiatu dzierzoniowskiego - I etap	WIK Sp.z o.o /Gmina Miejska	2010-2016	5 614 030	Gmina	300 000	4 000 000	5 550 000
5	Sport i rekreacja	Obiekty sportowe	Urząd Miasta	2011-2016	850 000	Gmina	0	350 000	500 000
		Centrum treningowo-pobytowe - Euro 2012, ul. Strumykowa 1, Dzierzoniów	Gmina Miejska	2010	954 110	Gmina	954 110	0	0
		Budowa boisk w ramach programów rządowych	Urząd Miasta	2011	634 000	Gmina	0	634 000	0
		Plac zabaw	Gmina Miejska	2011-2014	500 000	Gmina	0	500 000	0
		Lokalny Program Rewitalizacji - Budowa placu zabaw w rejonie ul. Brzegowej 129	Gmina Miejska	2012	203 900	Gmina	0	0	203 900
			SUMA		76 082 942	0	21 561 151	28 574 545	26 183 516

**DOTACJE CELOWE NA ZADANIA BIEŻĄCE I I MAJĄTKOWE REALIZOWANE W DRODZE UMÓW I
POROZUMIEN**

Dział/ Rozdział	rodzaj wydatków	Wyszczególnienie	Plan 2010
1	2	3	5
600/ 60004	bieżące	Porozumienie z Gminą Bielawa w sprawie prowadzenia lokalnego transportu zbiorowego	1 500 000
600/ 60013	majątkowe	Porozumienie z Województwem Dolnośląskim w sprawie współdziałania w zakresie modernizacji drogi Dzierżoniów – Łagiewniki	522 700
754/ 75411	majątkowe	Porozumienie z Powiatem Dzierżoniowskim w sprawie dofinansowania zakupów inwestycyjnych dla Komendy powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Dzierżoniowie	20 000
Razem dotacje celowe			2 042 700

534

Sygn. akt IV SA/Wr 300/09

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

dnia 5 listopada 2009 r.

Wojewódzki Sąd Administracyjny we Wrocławiu
w składzie następującym:

Przewodniczący   Sędzia NSA   – Jolanta Sikorska
Sędziowie   Sędzia NSA   – Mirosława Rozbicka-Ostrowska
                                 Sędzia WSA   – Wanda Wiatkowska-Ilków (spr.)
Protokolant   – Aleksandra Siwińska

po rozpoznaniu w Wydziale IV na rozprawie w dniu 5 listopada 2009 r. sprawy ze skargi Wojewody Dolnośląskiego na uchwałę Rady Gminy w Kamieńcu Ząbkowickim z dnia 27 marca 2009 r. nr XXX/140/09 w przedmiocie ustalenia regulaminu wynagradzania oraz wysokości i warunków przyznawania dodatku mieszkaniowego dla nauczycieli szkół i przedszkoli

- I. stwierdza nieważność zaskarżonej uchwały w: § 5 pkt 4, § 7 ust. 1 we fragmencie: „efektywnie przepracowaną” oraz § 7 ust. 2 we fragmencie: „efektywnie przepracowaną”;
- II. stwierdza, że zaskarżona uchwała w zakresie opisanym w pkt I wyroku nie podlega wykonaniu;
- III. zasądza od Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki na rzecz Wojewody Dolnośląskiego kwotę 240 zł (dwieście czterdzieści złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania sądowo-administracyjnego.

UZASADNIENIE

Na podstawie art. 93 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, ze zm.) oraz art. 50 § 2 i art. 54 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. –

Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (tekst jednolity Dz. U. z 2002 r. Nr 153, poz. 1270, ze zm.) – zwanej dalej p.p.s.a. Wojewoda Dolnośląski wniósł:

- 1) o stwierdzenie nieważności uchwały Rady Gminy w Kamieniu Ząbkowickim nr XXX/140/09 z dnia 27 marca 2009 r. w sprawie regulaminu wynagradzania oraz wysokości i warunków przyznawania dodatku mieszkaniowego dla nauczycieli szkół i przedszkoli w zakresie:
  - § 5 pkt 4 – z powodu istotnego naruszenia art. 30 ust. 6 pkt 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 roku Karta Nauczyciela (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674, ze zm.) oraz § 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 stycznia 2005 r. w sprawie ogólnych warunków przyznawania dodatków do wynagrodzenia zasadniczego oraz wynagrodzenia za pracę w dniu wolnym od pracy (Dz. U. z 2005 r. Nr 22, poz. 181, ze zm.),
  - § 7 ust. 1 we fragmencie „efektywnie przepracowaną” z powodu istotnego naruszenia art. 30 ust. 6 pkt 1 Karty Nauczyciela oraz art. 80 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeksu pracy (Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94, ze zm.).
- 2) zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych.

Uzasadniając swoje wnioski Wojewoda Dolnośląski stwierdził, że Rada Gminy w Kamieńcu Ząbkowickim podejmując opisaną uchwałę wykorzystwała kompetencję wynikającą z art. 30 ust. 6 Karty Nauczyciela, w którym ustawodawca zobowiązał organ prowadzący szkołę będący jednostką samorządu terytorialnego do określenia dla nauczycieli poszczególnych stopni awansu zawodowego, w drodze regulaminu, wysokości stawek dodatków za wysługę lat motywacyjnego, funkcyjnego i za warunki pracy oraz szczegółowych warunków przyznawania tych dodatków, a także do określenia szczegółowych warunków obliczania i wypłacania wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe i godziny doraźnych zastępstw oraz do określenia wysokości i warunków wypłacania nagród i innych świadczeń wynikających ze stosunku pracy.

Z normatywnego charakteru przedmiotowej uchwały wynika konieczność formułowania zawartych w niej postanowień jedynie na podstawie i w granicach upoważnienia ustawowego, precyzyjnie i kompleksowo realizujących delegację ustawową. Oznacza to, iż akty prawa miejscowego stanowione przez organy jednostek samorządu terytorialnego powinny regulować tylko te kwestie, które wynikają z delegacji ustawowej. Ponadto regulacje te mają na celu jedynie uzupełnienie, wydanych przez inne podmioty, przepisów powszechnie obowiązujących, kształtujących prawa i obowiązki ich adresatów. Ustawodawca, formułując określoną delegację do wydania aktu wykonawczego, przekazuje upoważnienie do uregulowania wyłącznie kwestii nieobjętych dotąd żadną normą o charakterze powszechnie obowiązującym w celu ukształtowania stanu prawnego uwzględniającego m.in. specyfikę, możliwości i potrzeby środowiska, do którego właściwy akt wykonawczy jest skierowany.

Rada gminy, stanowiąc w sposób szczegółowy odnośnie kwestii nieuregulowanych w materii ustawowej, nie może zawierać w uchwale zapisów, które nie znajdują potwierdzenia w przepisie aktu normatywnego wyższego rzędu. Realizacja delegacji ustawowej związana jest więc z uregulowaniem tylko takich zagadnień, odnośnie których rada posiada upoważnienie przyznane przez ustawodawcę. W przypadku składników wynagrodzenia nauczycieli takich jak dodatek motywacyjny, za wysługę lat, funkcyjny oraz za warunki pracy, upoważnienie do dookreślenia przepisów ustawy dotyczy takich kwestii jak określenie wysokości stawek tych dodatków oraz szczegółowych warunków ich przyznawania (art. 30 ust. 6 pkt 1 Karty Nauczyciela). „Szczegółowe warunki” określane przez radę muszą mieścić się w ramach ogólnych warunków przyznawania dodatków, określonych przez Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w rozporządzeniu z dnia 31 stycznia 2005 r. w sprawie wysokości minimalnych stawek wynagrodzenia zasadniczego nauczycieli, ogólnych warunków przyznawania dodatków do wynagrodzenia zasadniczego oraz wynagradzania za pracę w dniu wolnym od pracy.

Wojewoda badając legalność przedmiotowej uchwały stwierdził, że Rada Gminy stanowiąc w przedmiotowej uchwale § 5 pkt 4 przekroczyła kompetencję wynikającą z art. 30 ust. 6 pkt 1 Karty Nauczyciela. W § 5 pkt 4 uchwały Rada postanowiła, że „Wysokość dodatku funkcyjnego dla dyrektora szkoły w granicach stawek określonych w regulaminie ustala Wójt Gminy, uwzględniając między innymi:

(...) 4) jakość pracy związanej z powierzonym stanowiskiem kierowniczym, a w szczególności: a) współpracę z organem prowadzącym lub bezpośrednim przełożonym – m. in. terminowe wykonywanie zadań, b) właściwe prowadzenie gospodarki środkami finansowymi oraz nadzorowanie realizacji zatwierdzonego planu finansowego, c) organizowanie pracy szkoły zapewniające bezpieczne i higieniczne warunki pracy uczniów oraz pracowników szkoły, d) kształtowanie właściwej polityki kadrowej w szczególności pozyskiwanie nauczycieli wysoko wykwalifikowanych, e) umiejętności organizacyjne, f) umiejętność integrowania zespołu nauczycielskiego wokół wspólnych zadań, inspirowania oraz pomagania w rozwoju zawodowym nauczycieli, g) współpracę z instytucjami i organizacjami wspomagającymi realizację programu wychowawczego szkoły, h) tworzenie materialnej infrastruktury szkoły, odpowiadanie przez szkołę na potrzeby edukacyjne społeczności lokalnej”. W jego ocenie powyższe zapisy są niezgodne z prawem. Rada gminy nie może bowiem uzależniać wysokości wypłacanego dodatku funkcyjnego od kryteriów ocennych. Dodatek funkcyjny, w odróżnieniu od np. dodatku motywacyjnego, wypłacany jest każdemu nauczycielowi zajmującemu stanowisko, do którego dodatek funkcyjny został ustawowo przypisany. Wymaganie od nauczyciela spełnienia dodatkowych kryteriów jest wbrew ustawie. Zgodnie z art. 30 ust. 5 pkt 3 Karty Nauczyciela minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw pracy oraz po zasięgnięciu opinii Komisji Wspólnej Rządu i Samo-

rządu Terytorialnego, określa, w drodze rozporządzenia, wykaz stanowisk oraz sprawowanych funkcji uprawniających nauczyciela do dodatku funkcyjnego oraz ogólne warunki przyznawania nauczycielom dodatku motywacyjnego. Kryteria przyznawania dodatku funkcyjnego zostały wymienione w § 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 stycznia 2005 r. w sprawie wysokości minimalnych stawek wynagrodzenia zasadniczego nauczycieli, ogólnych warunków przyznawania dodatków do wynagrodzenia zasadniczego oraz wynagradzania za pracę w dniu wolnym od pracy. Paragraf 5 niniejszego rozporządzenia stanowi, że: „Do uzyskania dodatku funkcyjnego uprawnieni są nauczyciele, którym powierzono: 1) stanowisko dyrektora lub wicedyrektora przedszkola, szkoły, placówki lub innej jednostki organizacyjnej, o której mowa w art. 1 ust. 1 i 1a Karty Nauczyciela, albo inne stanowisko kierownicze przewidziane w statucie szkoły; 2) sprawowanie funkcji: a) wychowawcy klasy, b) doradcy metodycznego lub nauczyciela – konsultanta, c) opiekuna stażu”.

Wprowadzanie obowiązku uwzględnienia kryteriów wymienionych w zaskarżonych przez organ nadzoru zapisach przy wypłacaniu dodatku funkcyjnego dla dyrektora jest niedopuszczalne. Przepisy aktów wyższego rzędu uzależniają wypłatę dodatku funkcyjnego jedynie od wykonywania określonego prawem stanowiska. Rada Gminy przyjęła zatem niedopuszczalne, bo mniej korzystne, przepisy dla pracowników (wyrok NSA z 3 czerwca 2002 r. sygn. akt II SA 687/02 oraz WSA we Wrocławiu z dnia 5 września 2006 r. sygn. akt IV SA/Wr 396/05).

Zamieszczenie w uchwale kryteriów wypłacania dodatku funkcyjnego, niewymienionych w ustawie ani w rozporządzeniu, stanowi również przekroczenie delegacji ustawowej. W świetle art. 30 ust. 6 Karty Nauczyciela udzielona radzie gminy norma kompetencyjna ma szeroki zakres. Nie oznacza to jednak dowolności w zakresie określenia wysokości stawek dodatku funkcyjnego i warunków jego przyznawania. Zgodnie z art. 7 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej organy władzy publicznej działają w granicach i na podstawie prawa. Każda norma kompetencyjna musi być tak realizowana, aby nie naruszała innych przepisów ustawy. Zakres upoważnienia powinien być zawsze ustalany przez przyzmat zasad demokratycznego państwa prawnego, działania w granicach i na podstawie prawa oraz innych przepisów regulujących daną dziedzinę.

Rada Gminy w § 7 przedmiotowej uchwały postanowiła z kolei, że „1. Dodatek za trudne warunki pracy przyznaje się za prowadzenie nauczania indywidualnego dziecka zakwalifikowanego do kształcenia specjalnego w wysokości 10% za każdą efektywnie przepracowaną godzinę zajęć. 2. Nauczycielom przysługuje dodatek za pracę w warunkach uciążliwych z tytułu prowadzenia zajęć, o których mowa w § 9 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 stycznia 2005 r. – w wysokości 10% wynagrodzenia zasadniczego za każdą efektywnie przepracowaną godzinę zajęć”. Tymczasem w przypadku dodatku za warunki pracy ustawodawca upoważnił radę gminy jedynie do określenia wysokości stawek tego dodatku oraz szczegółowych warunków jego przyznawania. Tym samym regulacja określająca sytuację, kiedy nauczycielowi przysługuje dodatek za warunki pracy, wykracza poza upoważnienie przyznane przez ustawodawcę. Treść normy kompetencyjnej w zakresie w jakim upoważnia ona do unormowania kwestii dodatków za warunki pracy nie budzi wątpliwości. Ustawodawca wskazał *expressis verbis*, iż organ prowadzący ustala wysokość stawek dodatku za warunki pracy oraz szczegółowe warunki „przyznawania” tego dodatku. Tak więc w tym przypadku, zdaniem organu nadzoru Rada nie posiada kompetencji do określania okoliczności, w których dodatek za warunki pracy będzie przysługiwał.

Ponadto zgodnie z art. 80 Kodeksu pracy wynagrodzenie przysługuje za pracę wykonaną. Za czas niewykonywania pracy pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia tylko wówczas, gdy przepisy prawa pracy tak stanowią. Oznacza to, że regulacje prawa pracy przewidują sytuacje, w których pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia, nawet jeżeli nie świadczy pracy. Dodatek za warunki pracy, podobnie jak inne składniki wynagrodzenia nauczyciela, podlega regulacjom kodeksu pracy i innych aktów normatywnych wyższego rzędu. Rada nie może zatem uzależniać wypłaty któregoś ze składników wynagrodzenia od faktycznego, czy też efektywnego wykonywania pracy, tym samym Rada nie może stanowić przepisów mniej korzystnych dla pracowników niż regulacje prawa pracy.

W odpowiedzi na skargę organ uznał ją w całości i stwierdził, że argumentacja prawna zaprezentowana przez Wojewodę Dolnośląskiego w treści skargi zasługuje na aprobatę, jako zgodna z zasadami legislacji.

Wojewódzki Sąd Administracyjny zważył, co następuje:

Stosownie do art. 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych (Dz. U. Nr 153, poz. 1269, ze zm.), sądy administracyjne są właściwe do badania zgodności z prawem zaskarżonych aktów administracyjnych. Sąd nie może opierać tej kontroli na innym kryterium. Uchwała rady powiatu jest prawidłowa, jeżeli jest zgodna z przepisami prawa, które zawierają upoważnienie do wydania takiego aktu oraz określają tryb postępowania prawodawczego. Zgodnie z art. 3 § 2 pkt 5 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. Nr 153, poz. 1270, ze zm.) sądy administracyjne zostały powołane do orzekania w sprawach skarg na akty prawa miejscowego organów jednostek samorządu terytorialnego. Zatem Wojewódzki Sąd Administracyjny może zakwestionować zaskarżony akt prawa miejscowego tylko wtedy, gdy jest on niezgodny z prawem.

W niniejszej sprawie takie wady i uchybienia występują. Skarga zasługiwała zatem na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 91 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, ze zm.) uchwały organu gminy sprzeczne z prawem są nieważne. Podstawą stwierdzenia nieważności takiego aktu jest zatem uznanie, że doszło do istotnego naruszenia.

Samorząd terytorialny jest elementem władzy wykonawczej w państwie. Wykonuje on część zadań należących do tej władzy (art. 163 Konstytucji). Konstytucja przyznaje jednostkom samorządu terytorialnego w zakresie przyznanych im uprawnień samodzielność, podlegającą z mocy art. 165 Konstytucji ochronie sądowej. Zgodnie z art. 171 Konstytucji działalność ta podlega jednak nadzorowi wskazanych tam organów z punktu widzenia legalności. Wynika to także z art. 86 ustawy o samorządzie gminnym. Działalność prowadzona przez organy samorządu terytorialnego opiera się na ustawach i musi się mieścić w granicach ustanowionych przez ustawy. Kwestia zgodności działania organów samorządu terytorialnego z prawem podlega nadzorowi organów administracji rządowej.

Według powołanego art. 91 ust 1 ustawy o samorządzie gminnym: „Uchwała lub zarządzenie organu gminy sprzeczne z prawem są nieważne. O nieważności uchwały lub zarządzenia w całości lub w części orzeka organ nadzoru w terminie nie dłuższym niż 30 dni od dnia doręczenia uchwały lub zarządzenia w trybie określonym w art. 90 ust. 1”. Przepis ten określa sposób wykonywania nadzoru oraz skutki prawne stwierdzenia nieważności uchwały. Organ nadzoru ma zatem obowiązek stwierdzenia nieważności uchwały, która w sposób istotny narusza prawo. Z powyższego wynika, że każda uchwała rady gminy dotknięta istotnymi wadami prawnymi jest nieważna od dnia jej wydania.

W rozpatrywanej sprawie organ nadzoru przekroczył 30-dniowy termin do podjęcia rozstrzygnięcia nadzorczego, określony w art. 91 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym.

W tej sytuacji, zgodnie z art. 93 ust. 1 tej ustawy, zaskarżył uchwałę do sądu administracyjnego. Zaskarżona uchwała ma charakter normatywny, odnosi się bowiem do wszystkich nauczycieli zatrudnionych w placówkach podporządkowanych samorządowi gminnemu. Jako normatywny akt wykonawczy, należący do kategorii prawa miejscowego, uchwała powinna spełniać wymogi prawne, ustanowione dla tej kategorii aktów. Punktem wyjścia jest regulacja zawarta w art. 87 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, według którego źródłami powszechnie obowiązującego prawa w Rzeczypospolitej Polskiej są na obszarze działania organów, które je ustanowiły, akty prawa miejscowego. Art. 94 Konstytucji stanowi natomiast, że organy jednostek samorządu terytorialnego oraz terenowe organy administracji rządowej, na podstawie ustaw i w granicach upoważnień zawartych w ustawie, ustanawiają akty prawa miejscowego obowiązujące na obszarze działania tych organów. Zasady i tryb wydawania aktów prawa miejscowego określa ustawa.

Konstytucja po części reguluje bezpośrednio tryb prawodawczy, po części zaś odsyła do ustawy zwykłej. Taką ustawą jest ustawa o samorządzie gminnym. W rozdziale 4. „Akty prawa miejscowego stanowione przez gminę”, dokonany jest podział tych aktów na dwie kategorie, a mianowicie na akty wykonawcze (do ustawy o samorządzie gminnym i do innych ustaw) oraz na akty porządkowe. Zaskarżona uchwała należy do kategorii aktów prawa miejscowego o charakterze wykonawczym. Została bowiem wydana w wykonaniu upoważnień ustawowych, zawartych w art. 30 ust. 6 i ust. 6 lit. a), art. 49 ust. 2, art. 54 ust. 3 i 7 oraz art. 91 lit. d) pkt 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (tekst jednolity Dz. U. z 2003 r. Nr 118, poz. 1112, ze zm.).

Dla rozstrzygnięcia rozpatrywanej sprawy istotna jest wykładnia powołanych przepisów, określających kompetencje prawodawcze rady gminy stanowiących upoważnienie do wydania zaskarżonej uchwały, a także przepisów ustawowych, regulujących materię normowaną uchwałą. Jako słuszne należy uznać poglądy doktryny i orzecznictwa co do obowiązku ścisłej wykładni norm kompetencyjnych oraz zakazu stosowania wykładni rozszerzającej oraz zakazu stosowania analogii. Organ wykonujący kompetencję prawodawczą zawartą w upoważnieniu ustawowym jest zatem obowiązany działać ściśle w granicach tego upoważnienia.

Art. 30 ust. 6 pkt 1 Karty Nauczyciela, który stanowi normę kompetencyjną dla § 5 zaskarżonej uchwały stanowi, że „Organ prowadzący szkołę będący jednostką samorządu terytorialnego, uwzględniając przewidywaną strukturę zatrudnienia, określa corocznie dla nauczycieli poszczególnych stopni (awansu zawodowego) w drodze regulaminu obowiązującego od dnia 1 stycznia do 31 grudnia:

1) wysokość stawek dodatków, o których mowa w ust. 1 pkt 2, za wysługę lat, motywacyjnego, funkcyjnego oraz za warunek pracy, oraz szczegółowe warunki przyznawania tych dodatków, z zastrzeżeniem art. 33 i art. 34...”

Przepis ten, co wynika z jego treści, nie upoważnia rady gminy do wprowadzenia ocennych kryteriów wypłacenia dodatku funkcyjnego. Zatem należy uznać, że w tym zakresie doszło do przekroczenia upoważnienia ustawowego.

Dodatek funkcyjny, jak wynika z samej nazwy, wypłacany jest w związku z pełnioną funkcją, stanowiskiem. Paragraf 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 stycznia 2005 r. w sprawie wysokości minimalnych stawek wynagrodzenia zasadniczego nauczycieli, ogólnych warunków przyznawania dodatków do wynagrodzenia zasadniczego oraz wynagrodzenia za pracę w dniu wolnym od pracy, wymienia stanowiska uprawniające do uzyskania dodatku funkcyjnego i stanowi, że jest to między innymi stanowisko dyrektora lub wicedyrektora szkoły.

Wymienione wyżej rozporządzenie zostało wydane w związku z delegacją zawartą w art. 30 ust. 5 pkt 3 Karty Nauczyciela, zgodnie z którym to przepisem rozporządzenie miało określić wykaz stanowisk oraz sprawowanych funkcji uprawniających nauczyciela do dodatku funkcyjnego oraz ogólne warunki przyznania nauczycielom dodatku motywacyjnego. Omawiana ustawa, jak i wskazane rozporządzenia,

nie przewidują ocennych kryteriów, od których uzależniona jest wysokość dodatku funkcyjnego. Tym samym uznać należy, że omawiany zapis jest sprzeczny z prawem, a ponadto, co podkreśla skarżący, zawiera uregulowania mniej korzystne niż wynika to z aktów prawnych wyższych rangą, a tym samym jest niedopuszczalny.

Zgodzić się również należy ze skarżącym, że § 7 ust. 1 i § 7 ust. 2 zaskarżonej uchwały w części, w której uzależnia wypłatę dodatku za trudne warunki pracy (§ 7 ust. 1) i dodatku za pracę w warunkach uciążliwych (§ 7 ust. 2) od „efektywnie przepracowanych” godzin zajęć narusza cytowany wyżej art. 30 ust. 6 pkt 1 Karty Nauczyciela oraz art. 80 Kodeksu pracy – ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. (tekst jednolity Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94, ze zm.). Zgodnie z delegacją zawartą w wyżej wymienionym przepisie Karty Nauczyciela rada gminy miała ustalić wysokość stawek dodatków za warunki pracy oraz szczegółowe warunki ich przyznawania. Tym samym organ ustawodawczy gminy nie otrzymał kompetencji do określenia okoliczności, w których dodatek za warunki pracy będzie przysługiwał.

Natomiast na podstawie art. 80 Kodeksu pracy wynagrodzenie przysługuje za pracę wykonaną, ale prawo pracy przewiduje sytuacje, w których pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia nawet jeżeli nie świadczy pracy. Wynagrodzenia i dodatki do wynagrodzenia przysługujące nauczycielom podlegają przepisom prawa pracy. Tym samym zaskarżona uchwała nie może zawierać postanowień, które pozostają w sprzeczności z kodeksem pracy.

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności Wojewódzki Sąd Administracyjny uznał, że zarzuty skargi są trafne, a naruszenia przepisów prawa mają charakter istotny. Tym samym zaistniały przesłanki stwierdzenia nieważności zakwestionowanych przepisów zaskarżonej uchwały, określone w art. 147 § 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. Nr 153, poz. 1270, ze zm.). Z tych względów Sąd orzekł jak w sentencji wyroku.

535

WOJEWODA DOLNOŚLĄSKI

Wrocław, dnia 2 lutego 2010 r.

NK.II.MM2.0911-6/10-1

Rozstrzygnięcie nadzorcze

Na podstawie art. 91 ust. 1 w zw. z art. 99 ust. 1a ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.) **stwierdzam nieważność** § 1 ust. 4 i 5 oraz § 2 uchwały nr 289/XXXVIII/09 Rady Gminy Mysłakowice z dnia 29 grudnia 2009 r., w sprawie: określenia miesięcznej odpłatności za korzystanie z przedszkoli finansowanych z budżetu Gminy Mysłakowice – z powodu istotnego naruszenia art. 14 ust. 5 oraz art. 67a ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity: Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, ze zm.)

Uzasadnienie

Rada Gminy Mysłakowice, na sesji w dniu 29 grudnia 2009 r., podjęła uchwałę nr 289/XXXVIII/09 w sprawie: określenia miesięcznej odpłatności za korzystanie z przedszkoli finansowanych z budżetu Gminy Mysłakowice. W podstawie prawnej uchwały Rada Gminy powołała się na przepisy: art. 7 ust. 1 pkt 8 w związku z art. 18 ust. 2 pkt 8 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym oraz w związku z art. 5 ust. 2 pkt 1 i ust. 7, art. 6 pkt 1 i art. 14 ust. 5 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Uchwała wpłynęła do organu nadzoru w dniu 6 stycznia 2010 r.

W toku badania legalności uchwały nr 289/XXXVIII/09 organ nadzoru stwierdził, że przepisy: § 1 ust. 4 i 5 oraz § 2 uchwały naruszają art. 14 ust. 5 oraz art. 67a ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

W świetle art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy o samorządzie gminnym, do wyłącznej właściwości rady gminy należy stanowienie w innych (niż wymienione w przepisach poprzedzających tego artykułu) sprawach zastrzeżonych ustawami do kompetencji rady gminy. Jedną z ustaw szczegółowych, o których mowa we

wskazanim przepisie, jest ustawa o systemie oświaty. Ustawa ta w art. 14 ust. 5 stanowi: „Opłaty za świadczenia prowadzonych przez gminę przedszkoli publicznych ustala rada gminy, a w przypadku innych przedszkoli publicznych – organy prowadzące te przedszkola z uwzględnieniem art. 6 pkt 1”. Wynikająca z przytoczonych norm prawnych kompetencja rady gminy do ustanowienia wysokości opłat za świadczenia prowadzonych przez gminę przedszkoli nie budzi wątpliwości. Należy jednak mieć na uwadze, że powyższy przepis uprawnia radę gminy jedynie do ustalenia stawek opłat za świadczenia gminnych przedszkoli, co implikuje niezgodność z prawem wszelkich innych postanowień uchwały, wydanej na podstawie art. 14 ust. 5 ustawy o systemie oświaty, wykraczających poza udzieloną w tej ustawie kompetencję.

W § 1 ust. 4 uchwały Rada Gminy stanowi, że: „odpłatność dzienną za wyżywienie ustala dyrektor przedszkola na poziomie kosztu zakupu surowca powiększonego o koszty przygotowania posiłków”. W § 1 ust. 5 stanowi, iż „odpłatność za wyżywienie, o której mowa w ust. 3, jest niezależna od opłaty określonej w ust. 4”. W § 2 ust. 1 uchwały Rada Gminy uzależniła możliwość dokonania zwrotu kosztów należnych za wyżywienie, za dni nieobecności dziecka w przedszkolu, od faktu nieprzerwanego trwania tej nieobecności przez co najmniej trzy dni. Ponadto przepis ten wymaga zgłoszenia nieobecności najpóźniej pierwszego dnia jej trwania.

Zgodnie z art. 67a ust. 3 ustawy o systemie oświaty: „Warunki korzystania ze stołówki szkolnej, w tym wysokość opłat za posiłki, ustala dyrektor szkoły w porozumieniu z organem prowadzącym szkołę”. Przepis ten ma zastosowanie również do przedszkoli, ponieważ według art. 3 pkt 1 ustawy o systemie oświaty: „Ilekcio w dalszych przepisach jest mowa bez bliższego określenia o szkole – należy przez to rozumieć także przedszkole”. Jak wynika z przywołanych przepisów, ustawa przyznaje dyrektorowi przedszkola prowadzonego przez gminę kompetencję do ustalania opłaty za wyżywienie (w porozumieniu z organem gminy – zdaniem organu nadzoru uprawnionym do zajęcia stanowiska jest tu organ wykonawczy gminy). Rada Gminy nie może zastępować ustawodawcy i regulować spraw, które unormowane są już w drodze ustawy, ponieważ wykracza to poza przyznane jej kompetencje.

Wskazane przepisy uchwały zostały podjęte z przekroczeniem zakresu delegacji przewidzianej w art. 14 ust. 5 ustawy o systemie oświaty. Na podstawie tego przepisu rada gminy posiada, tylko i wyłącznie, upoważnienie do ustalania opłat za świadczenia prowadzonych przez gminę przedszkoli publicznych. Jako przekroczenie zakresu udzielonej kompetencji należy uznać wprowadzenie przepisu przyznającego dyrektorowi przedszkola uprawnienie do ustalenia odpłatności za wyżywienie oraz ustalenie relacji tej opłaty do opłaty za świadczenia przedszkola, ustalonej na podstawie art. 14 ust. 5 ustawy o systemie oświaty. Wskazany przepis ustawy nie daje również prawa do ustalenia szczegółowych warunków wyrażenia zgody na zwrot opłaty, w przypadku gdy dziecko ze stołówki nie korzysta. Należy tu zwrócić uwagę na zmianę, dokonaną art. 1 pkt 14 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty (Dz. U. Nr 181, poz. 1292), przez wprowadzenie przepisu – art. 67a, dotyczącego organizacji i funkcjonowania stołówek. Jak zauważa Wojewódzki Sąd Administracyjny we Wrocławiu: „przed wprowadzeniem art. 67a ustawy o systemie oświaty opłaty za wyżywienie dzieci w przedszkolach publicznych mieściły się w kategorii opłat, o których mowa w art. 14 ust. 5 ustawy, po tym nastąpiło przeniesienie tych opłat do przepisu szczególnego, jakim jest art. 67a ust. 2 cytowanej ustawy” (wyrok z dnia 16.12.2009 r. s. akt SA/Wr 540/09, podobnie WSA we Wrocławiu w wyroku z dnia 31.03. 2009 r. s. akt IV SA/Wr 55/09 – uzasadnienia wyroków dostępne w bazie orzeczeń na stronie internetowej Naczelnego Sądu Administracyjnego).

W § 2 ust. 2 uchwały Rada Gminy uzależniła możliwość zwrotu opłat, za świadczenia przekraczające realizację podstawy programowej wychowania przedszkolnego, od udokumentowania faktu nieobecności dziecka w przedszkolu spowodowanej chorobą, trwającą co najmniej 21 kolejnych dni pracy przedszkola.

W ocenie organu nadzoru wprowadzenie powyższej regulacji nastąpiło z przekroczeniem przepisu wskazanego jako podstawa prawna podjęcia uchwały, tj. art. 14 ust. 5 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Zgodnie ze stanowiskiem dominującym w orzecznictwie sądowo-administracyjnym, w zakresie kompetencji rady gminy, wynikających wprost z przywołanego przepisu ustawy, nie mieści się prawo do decydowania, kiedy opłaty, przekraczające podstawy programowe, nie podlegają zwrotowi z powodu nieobecności dziecka w przedszkolu. Jak zauważa Wojewódzki Sąd Administracyjny we Wrocławiu w wyroku z dnia 7 maja 2008 r.: „Rodzice są bowiem zobowiązani do ponoszenia opłaty, za te świadczenia, z których korzystają ich dzieci, a kryterium różnicowania, czy opłata jest pobierana, czy nie, powinien być fakt skorzystania lub nieskorzystania przez dziecko ze świadczeń” (s. akt III SA/Wr 149/08, opubl. LEX nr 507828).

Biorąc powyższe pod uwagę, orzeczono jak w sentencji.

Od niniejszego rozstrzygnięcia przysługuje skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu, za pośrednictwem Wojewody Dolnośląskiego – organu nadzoru, w terminie 30 dni od jego doręczenia.

Zgodnie z art. 92 ustawy o samorządzie gminnym stwierdzenie przez organ nadzoru nieważności uchwały organu gminy wstrzymuje jej wykonanie z mocy prawa w zakresie objętym stwierdzeniem nieważności, z dniem doręczenia rozstrzygnięcia nadzorczego.

Wojewoda Dolnośląski:
Rafał Jurkowlaniec

536

**OBWIESZCZENIE
WOJEWODY DOLNOŚLĄSKIEGO**

z dnia 22 lutego 2010 r.

o sprostowaniu błędu w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego Nr 34 z dnia 4 kwietnia 2003 r. pod poz. 884

Na podstawie art. 17 ust. 1,2 i 4 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych, (tekst jednolity: Dz. U. z 2010 r. Nr 17, poz. 95), należy sprostować następujący błąd:

- 1) w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego Nr 34 z dnia 4 kwietnia 2003 r. pod poz. 884: w zapisach dotyczących rozstrzygnięcia nadzorczego Wojewody Dolnośląskiego Nr PN.II.0911-6/7/03 z dnia 23 marca 2003 r.: zamiast „stwierdzono nieważność § 3 ust. 1–5, § 1 ust. 7–8”, powinno być „stwierdzono nieważność § 3 ust. 3 pkt 1–5 i 7–8”

Wojewoda Dolnośląski:
Rafał Jurkowlaniec

Egzemplarze bieżące i z lat ubiegłych oraz załączniki można nabywać:

1) w punktach sprzedaży:

- Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego we Wrocławiu, 50-951 Wrocław, pl. Powstańców Warszawy 1, tel. 0-71/340-64-74,
- Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego we Wrocławiu Delegatura w Jeleniej Górze, 58-506 Jelenia Góra, ul. Wiejska 29, tel. 0-75/764-72-99,
- Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego we Wrocławiu Delegatura w Legnicy, 59-220 Legnica, ul. F. Skarbka 3, tel. 0-76/856-08-00 w. 401,
- Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego we Wrocławiu Delegatura w Wałbrzychu, 58-300 Wałbrzych, ul. Stowackiego 23a–24, tel. 0-74/849-40-70,

2) w przypadku prenumeraty, na podstawie nadesłanego zamówienia w Dolnośląskim Urzędzie Wojewódzkim we Wrocławiu – Zakładzie Obsługi Urzędu, 50-951 Wrocław, pl. Powstańców Warszawy 1, tel. 0-71/340-62-02.

Zbiory Dziennika Urzędowego wraz ze skorowidzami wyłożone są do powszechnego wglądu w Bibliotece Urzędowej Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego we Wrocławiu, pl. Powstańców Warszawy 1, 50-951 Wrocław, tel. 0-71/340-62-54. Treść wydawanych dzienników dostępna jest w Internecie na stronie: <http://www.duw.pl>

Wydawca: Wojewoda Dolnośląski

Redakcja: Wydział Nadzoru i Kontroli Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego,
Redakcja Dziennika Urzędowego Województwa Dolnośląskiego, 50-951 Wrocław, pl. Powstańców Warszawy 1,
tel. 0-71/340-66-21, e-mail a.augustynowicz@duw.pl

Skład, druk i rozpowszechnianie: Dolnośląski Urząd Wojewódzki we Wrocławiu – Zakład Obsługi Urzędu, 50-951 Wrocław, pl. Powstańców Warszawy 1

Dystrybucja: tel. 0-71/340-62-02, e-mail a.kun@duw.pl

Tłoczono z polecenia Wojewody Dolnośląskiego
w Dolnośląskim Urzędzie Wojewódzkim we Wrocławiu – Zakładzie Obsługi Urzędu
50-951 Wrocław, pl. Powstańców Warszawy 1

---

nakład 45 egz.

PL ISSN 0239-8362

Cena: 52,68 zł (w tym 7% VAT)
na CD **32,42 zł** (w tym 7% VAT)